ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

avti

Περίοδος Β΄
Τεύχος 611
Παρασκευή
2 Αυγούστου 1996
Δρχ. 500

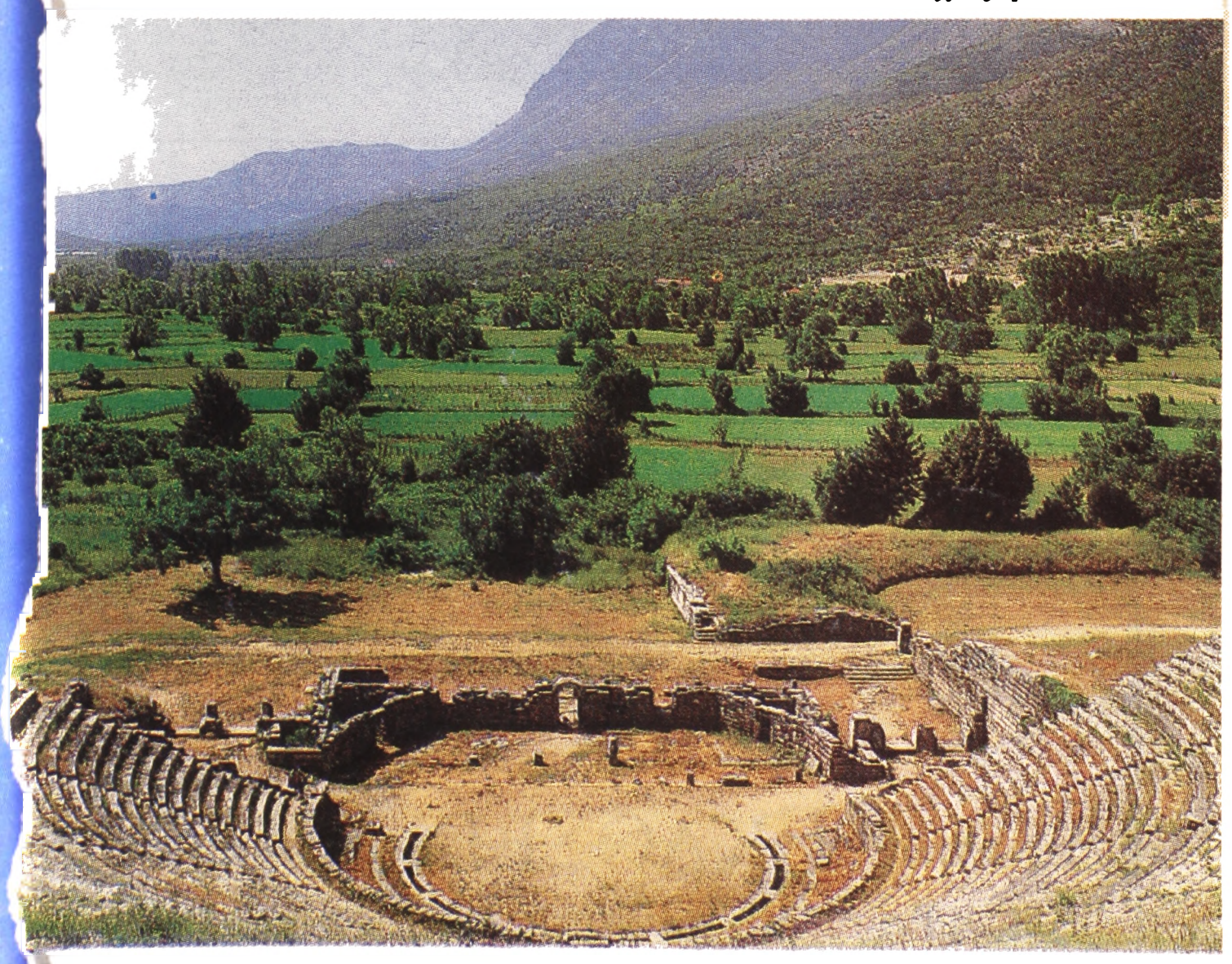
- **ΠΕΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ**
- **ΤΟ ΑΥΘΑΙΡΕΤΟ ΤΟΥ κ. ΛΑΜΠΡΑΚΗ**
- **Η ΑΛΙΚΗ ΔΕΝ ΜΕΝΕΙ ΠΙΑ ΕΔΩ**

Σελίδες για τον Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλο

πάρχουν
άποια παιδιά...

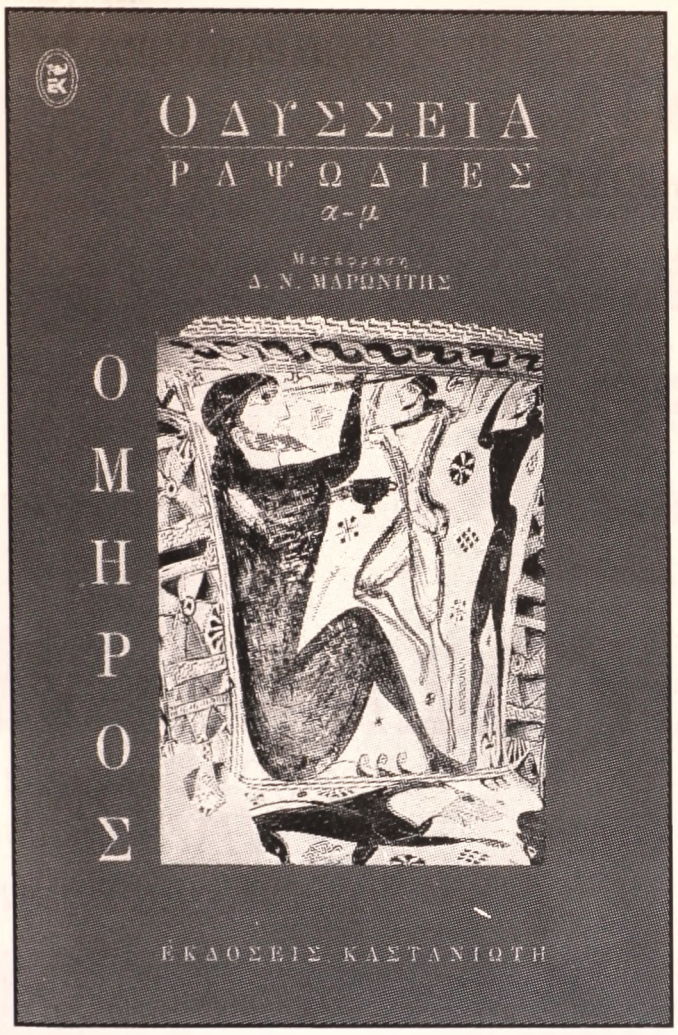
ΠΥΡΡΟΣ ΔΗΜΑΣ
ΚΑΧΙ ΚΑΚΙΑΣΒΙΛΛΙ
ΝΙΚΟΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΝΙΔΗΣ
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΟΚΚΑΣ
ΒΑΛΕΡΙΟΣ ΛΕΩΝΙΔΗΣ
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΑΜΠΑΝΗΣ

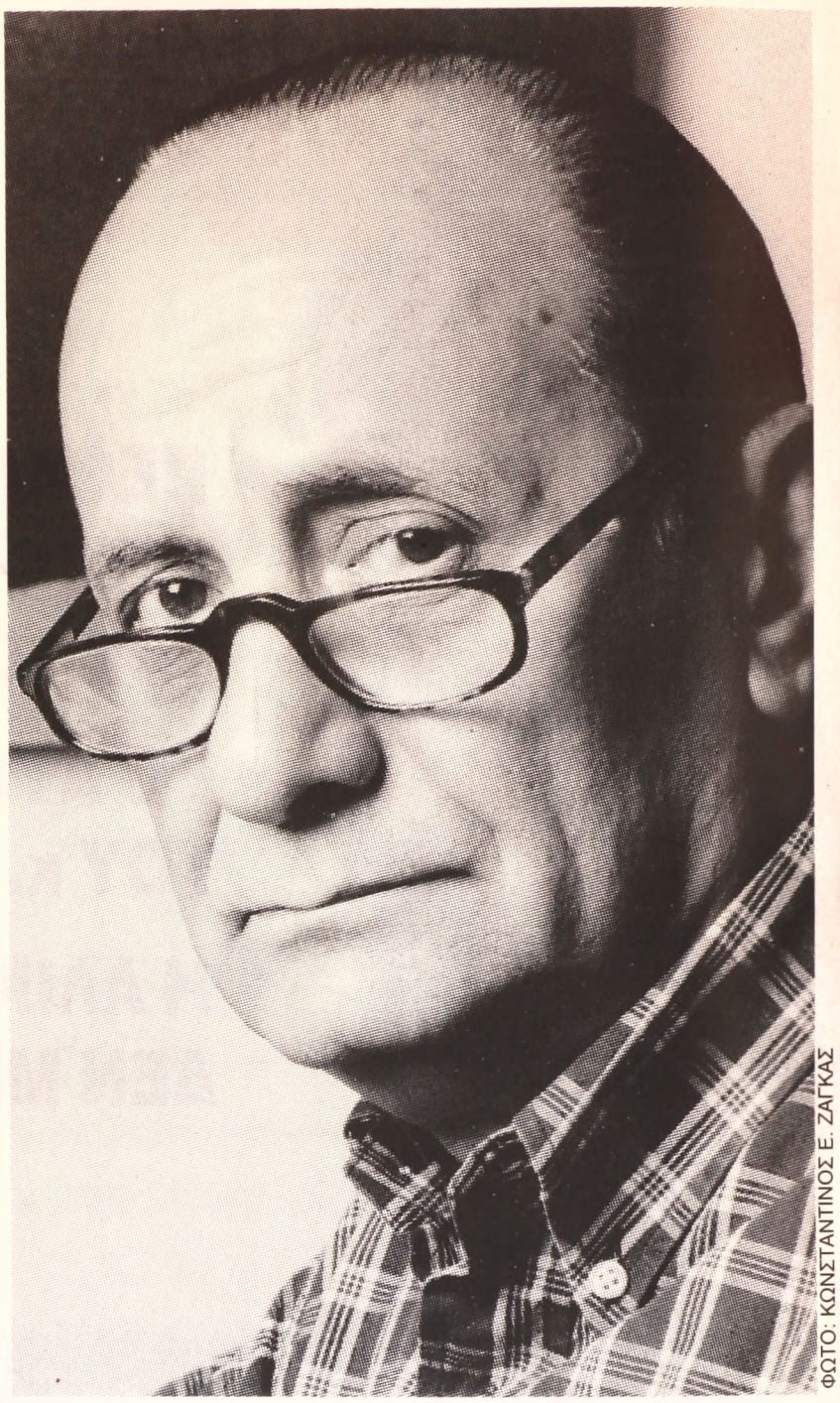

Η ανάπτυξη πνίγει τη ΔΩΔΩΝΗ

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Ἡ ἀκροαματική ἀπόλαυση τῆς Ὀδύσσειας

ΦΩΤΟ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΖΑΓΚΑΣ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
ΙΘΑΚΗΣΙΩΝ ΑΓΟΡΑ - ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΑΠΟΔΗΜΙΑ
Ραψωδία ϛ
Μετάφραση - Επιλεγόμενα
Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Ἐκδόσεις
ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
ΤΑ ΕΝ ΠΥΛΩι
Ραψωδία γ
Μετάφραση - Επιλεγόμενα
Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Ἐκδόσεις
ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
ΤΑ ΕΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙ
Ραψωδία δ
Μετάφραση - Επιλεγόμενα
Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Ἐκδόσεις
ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ἡ σύγχρονη ἐκδοτική παρουσία στά ἑλληνικά γράμματα

Περίοδος Β' · Έτος 23ο · Τεύχος 611
Παρασκευή 2 Αυγούστου 1996 · Δρχ. 500
ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: http://www.compulink.gr/anti
E mail: anti@compulink.gr
ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:
Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.
ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 10 **Ο ΑΤΛΑΣ ΤΗΣ Ν.Δ.** Τα νέα κατορθώματα του κ. Μ. Έβερτ φαιδρύνουν το πολιτικό σκηνικό. - του **Δ. Ζώνιου**

ΣΕΛ. 12 **ΠΑΙΔΙΑ, ΤΙ ΤΡΕΧΕΙ ΣΤΗ ΔΩΔΩΝΗ;** Η επιπολαιότητα οδηγεί σε λάθος λύσεις που προκαλούν αλυσιδωτά προβλήματα. Κινδυνεύει η χρηματοδότηση της Εγνατίας! Γράφει ο **Σακελλάρης Σκουμπουρδής**

ΣΕΛ. 17 **ΟΙ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΝΟΜΙΕΣ ΤΟΥ κ. ΛΑΜΠΡΑΚΗ** Η όπερα στο Πάρκο Ελευθερίας.

ΣΕΛ. 22 **ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΜΗΝΥΜΑΤΑ** Με αφορμή τα ελληνικά μετάλλια στους Ολυμπιακούς αγώνες - του **Ηλία Κανέλλη**

ΣΕΛ. 27 **ΠΕΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ** Απλώς πρόκληση στις δημοκρατικές ευαισθησίες; - στα Διεθνή

ΣΕΛ. 32 **Ο ΤΥΧΑΙΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΕΝΟΣ ΑΝΑΡΧΙΚΟΥ** Ο Μαρίνος, ο «χώρος» και η τηλεόραση - των **Γ. Φιλιππίδη, Λ. Βαλασόπουλου**

ΣΕΛ. 34 **Η ΑΛΙΚΗ ΔΕΝ ΜΕΝΕΙ ΠΙΑ ΕΔΩ** Μύθοι και πραγματικότητα για την Αλίκη Βουγιουκλάκη - των **Η. Κανέλλη - Κ. Δέδε**

ΣΕΛ. 40 **ΣΕΛΙΔΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΗΛΙΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟ** Πολυσέλιδο αφιέρωμα. Ο **Γιώργος Παγανός** παρουσιάζει το σύνολο του έργου του. Ο **Αριστείδης Αντονάς**, η **Μάρη Θεοδοσοπούλου**, ο **Παναγιώτης Ιωαννίδης** και ο **Γιώργης Παυλόπουλος** θίγουν συγκεκριμένες πτυχές του. Μια πιο προσωπική προσέγγιση κομίζουν οι **Χριστόφορος Μηλιώνης**, **Δημήτρης Νόλλας**, **Δημήτρης Πετσετίδης**. Το αφιέρωμα συμπληρώνεται από μια «Μεσημεριάτικη συζήτηση» με τον συγγραφέα και από τρεις ανέκδοτες «Παιδαριώδεις Ιστορίες». Επιμέλεια: Παν. Ιωαννίδης.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ
editorial, σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ
Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ
Σχόλια, σελ. 8

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ
σελ. 24

ΟΝΕΙΡΑ
Παύλος Μεθενίτης, σελ. 26

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ
Κόσμος, σελ. 27

ΒΙΒΛΙΟ
Κριτική, σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ
Λίλυ Εξαρχοπούλου, σελ. 66

***Στο επόμενο (κυκλοφορεί την παραμονή του Δεκαπενταύγουστου):**
• Σελίδες για τον Νόαμ Τσόμσκυ
• Ο Παν. Μουλλάς για τον Μανόλη Αναγνωστάκη

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΠΟΙΑ ΠΑΙΔΙΑ...

ΟΛΟΙ ΧΑΜΟΓΕΛΑΣΑΜΕ, ενθουσιαστήκαμε , συγκινηθήκαμε –ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία ή το βαθμό του φίλαθλου πνεύματός μας– τις ημέρες που πέρασαν. Μια σειρά από αργυρά και τέσσερα χρυσά μετάλλια ήταν η συγκομιδή των ελλήνων αθλητών στους Ολυμπιακούς της Ατλάντα.

ΔΕΝ ΗΤΑΝ όμως μόνον αυτοί που διακρίθηκαν και μας προσέφεραν τα αισθήματα χαράς και συγκίνησης. Ήταν και όλοι οι άλλοι αθλητές που πήγαν στην Ατλάντα, αγωνίστηκαν, προσπάθησαν. Όλοι τους, διακριθέντες ή μη, υπηρέτησαν την ευγενική άμιλλα που εκφράζεται στην ιδέα των Ολυμπιακών αγώνων.

ΔΕΝ ΑΠΟΣΙΩΠΟΥΜΕ, τώρα που οι έλληνες αθλητές πέτυχαν νίκες, όλα εκείνα που βαρύνουν τις διοργανώσεις των Ολυμπιακών αγώνων: Την εμπορευματοποίηση, τα παιχνίδια «κύρους», τη μετατροπή των αθλημάτων σε «σόου», τη διαμεσολάβηση των ΜΜΕ και τόσα άλλα.

ΑΛΛΑ ΟΙ ΝΕΟΙ αθλητές που προπονούνται σκληρά και αγωνίζονται με πάθος και προσπάθεια, δεν έχουν να κάνουν με όλα αυτά. Όπως δεν έχουν να κάνουν μ' όλα αυτά και οι άνθρωποι που στέκονται δίπλα τους: οι οικογένειές τους, οι προπονητές τους, οι φίλοι τους. Οι φιλόπονοι και φιλότιμοι αθλητές ξέρουν μόνον να αγωνίζονται «τον αγώνα τον καλόν». Και οφείλουμε να το διαφορίζουμε αυτό από τα παιχνίδια παραγόντων και μάνατζερ του αθλητισμού.

ΑΠΟ ΟΣΑ έγιναν στην Ατλάντα θέλουμε πρόχειρα να υπενθυμίσουμε την ωραία στιγμή που βρέθηκαν συναδελφωμένοι ο Πύρρος Δήμας και οι συναθλητές του στο βάθρο. Αγκαλιάστηκαν και τραμπάλισαν στον αέρα τον νικητή. Αυτή ήταν πραγματικά μια ωραία στιγμή που θα μπορούσε να πει κανείς ότι ανταποκρίνεται με γνησιότητα στο ολυμπιακό πνεύμα – ή σε ό,τι επιζεί απ' αυτό.

ΑΛΛΟ ΘΕΛΟΥΜΕ να τονίσουμε τούτη την ώρα: Θέλουμε να αναφερθούμε στους νέους αθλητές. Σ' αυτούς που διακρίθηκαν και σ' αυτούς που συμμετείχαν. Όλοι τους αξίζουν τα πιο θερμά μας συγχαρητήρια όχι μόνον για τις διακρίσεις τους αλλά κυρίως για το πνεύμα της αγωνιστικότητας, της συμμετοχής, της συναδελφικότητας που επέδειξαν τις ημέρες αυτές. Και αξίζουν να τους περιβάλλουμε με την αγάπη μας. Γιατί, έδειξαν με το παράδειγμά τους στους συμπατριώτες τους, τους νέους κυρίως, ότι υπάρχουν πεδία για να προσπαθήσουν, να επιτύχουν, να συμμετάσχουν με πνεύμα ομαδικό, με συναδελφικότητα.

ΜΕΤΑΔΙΔΟΥΝ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΜΑΣ την ελπίδα. Υπάρχουν κάποια παιδιά που μας κάνουν να πιστεύουμε ότι δεν έχουν χαθεί τα πάντα στον τόπο μας. Και ας τον λυμαίνονται ανάξιοι και άτολμοι πολιτικοί, κομπιναδόροι, βαρώνοι των μήντια: Όλοι οι διαπλεκόμενοι φακίρηδες της κοινωνικής ζωής.

ΕΥΤΥΧΩΣ, υπάρχουν κάποια παιδιά...

avti

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ, ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ ΚΑΤΕΛΗΞΑ ΣΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΟΤΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΜΕΓΑΛΟΥΡΓΟΥΝ!

ΤΟΥΣ ΛΕΙΠΕΙ ΟΜΩΣ ΤΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΚΙΝΗΤΡΟ! ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΑΙΣΘΑΝΟΝΤΑΙ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΑ ΑΣΦΑΛΕΙΣ!

ΟΙ ΑΘΛΗΤΕΣ ΜΑΣ ΕΠΡΟΤΕΥΣΑΝ ΔΙΟΤΙ ΚΙΝΔΥΝΕΥΑΝ ΝΑ ΑΠΟΛΑΘΟΥΝ! ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΜΩΣ ΟΤΙ ΑΥΤΗ Η ΑΠΕΙΛΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ ΠΕΙΣΤΙΚΗ...

ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΝΑ ΑΡΚΕΣΘΟΥΜΕ ΣΤΙΣ ΕΞΟΣΕΙΣ, ΤΙΣ ΑΠΟΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΕΣ ΜΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΕΦΟΥΝ ΝΑ ΔΟΥΛΕΨΟΥΝ!

ΚΥΡΙΟΙ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΒΓΟΥΜΕ ΚΑΙ ΝΑ ΔΗΛΩΣΟΥΜΕ ΜΕ ΘΑΡΡΟΣ ΣΤΟΥΣ ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΜΑΣ ΟΤΙ...

...ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΥ ΕΙΝΑΙ ΟΛΟΙ ΤΟΥΣ ΑΛΒΑΝΟΙ!

ΠΑΣΟΚ: νομοθετεί «μη επειγόμενο»

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ –«*οι ειδήσεις λιγοστές*»...– μια μερίδα του ημερήσιου Τύπου επιμένει ν' ασχολείται με το θέμα των εκλογών: Ναι μεν ο πρωθυπουργός δηλώνει ότι η κυβέρνηση θα εξαντλήσει την τετραετία, πλην βασικοί υπουργοί προωθούν παροχές αμέσου αποδόσεως, κ.λπ. Συμπέρασμα: Τα στοιχεία είναι αμφίσημα, οι πληροφορίες αντιφατικές, άρα «*το ενδεχόμενο πρόωρων εκλογών παραμένει ανοιχτό*».

ΑΛΛΟΙ ΠΑΛΙ σχολιαστές (όχι αθλητικογράφοι...) ασχολούνται με το «*ελληνικό ολυμπιακό μεγαλείο*» στην Ατλάντα. Πού οφείλεται το «*μεγαλείο*» αυτό – τέσσερα χρυσά, τρία ασημένια; Στα «*τεράστια αποθέματα ποιότητας, δυναμισμού και δημιουργικότητας που διαθέτει η ελληνική φυλή*» (*Καθημερινή*) ή, μήπως, στο ότι και η Ελλάδα «*εισήλθε στη χορεία των προηγμένων καπιταλιστικών χωρών, ξέφυγε από την υπανάπτυξη της "περιφέρειας", ανταποκρίνεται περισσότερο στις προδιαγραφές του πρωταθλητισμού και του μαζικού αθλητικού θεάματος*» – όπως έγραψε ο Νίκος Φίλης στην *Αυγή*; Το «*δαιμόνιον της φυλής*» μπορεί να έχει ρίζες («*Έχω ένα ανίψι, τον Ευκλέα, / τρία αδέρφια, γιο, πατέρα Ολυμπιονίκη*»...), μόνο που τα μετάλλια, για να κατακτηθούν, σήμερα, θέλουν επαγγελματισμό και μόχθο πολύ. [Ο Νίκος Κακλαμανάκης, ο «χρυσός ιστιοπλόος» μας, δηλώνει, από τώρα: «*Θα ξεκουραστώ δυο μήνες και, αμέσως ύστερα, θ' αναχωρήσω για το Σίδνεϋ, για την Ολυμπιάδα του 2000*»...]

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ
ΣΑΚΕΛΛΑΡΗ
ΣΚΟΥΜΠΟΥΡΔΗ

«Makedonissimo
η στρατηγική
της πλάκας»

Το μέτωπο του πληθωρισμού

ΠΕΡΑ, ωστόσο, από τους Ολυμπιακούς ή το ενδεχόμενο πρόωρων εκλογών, οι αναλυτές (πολιτικοί και οικονομικοί) παρακολούθησαν τις απανωτές συσκέψεις του πρωθυπουργού με τους οικονομικούς υπουργούς. Οι συσκέψεις έγιναν λίγο πριν από τις «*δεκαπενθήμερες διακοπές*» των υπουργών («*αλλά, προσοχή, δεν θα φύγετε όλοι μαζί*» – φέρεται να δήλωσε ο κ. Σημίτης...) στο πλαίσιο των οποίων «*εξετάσθηκαν όλα τα προβλήματα της οικονομίας*» κ.λπ. Τα προβλήματα, φυσικά, είναι πολλά, με πρώτο, στη σειρά, την «*εύθραυστη οικονομική ισορροπία*», σε συνάρτηση με τον πληθωρισμό, το ύψος των επιτοκίων, τις εξελίξεις στο ισοζύγιο πληρωμών και την εκτέλεση του προϋπολογισμού.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ και οι οικονομικοί υπουργοί πιστεύουν ότι ο πληθωρισμός θα κινηθεί (στο τέλος του έτους) γύρω στο 7,5% και ότι η εκτέλεση του προϋπολογισμού θα οδηγήσει, πιθανώς, σε κάποια διεύρυνση των δημοσίων ελλειμμάτων. Αριθμοί δεν δίδονται, αλλά η διεύρυνση αυτή ενδέχεται να ξεπεράσει τα 300 δισ. δραχμές. Από την άλλη, την κυβέρνηση φαίνεται ν' απασχολεί η περίπτωση της «GOODYEAR» (μεταφέρει το εργοστάσιό της στην Τουρκία...) και το ενδεχόμενο να ακολουθήσουν το παράδειγμά της και ελληνικές βιομηχανίες... Ήδη, ο κ. Σ. Κόκκαλης απείλησε να μεταφέρει την «Ιντρακ στη Ρουμανία (!), ενώ ανάλογες απε άρχισαν να διατυπώνονται και από π ράς Ελλήνων πλεκτοβιομηχάνων. Η αι διατυπώνεται, με αφορμή την πρόσφατ αιτητική απόφαση που υποχρεώνει Έλληνες πλεκτοβιομήχανους να κατ λουν, φέτος, στους εργαζόμενους στον δο αυξήσεις 9,5%. [Ήδη, ο *Πανελλή Σύνδεσμος Βιοτεχνιών και Βιομηχα Πλεκτού Ενδύματος*, με επιστολή του τον υπουργό Εργασίας Ευ. Γιαννόπ «*υπενθυμίζει*» ότι, στην Αλβανία ή Βουλγαρία, η μηνιαία αμοιβή ενός εργ μένου στον κλάδο είναι 9.000 δρχ., στην Ελλάδα φτάνει τις 16.000 δραχμέ ημέρα. Επιμύθιο: Οι Έλληνες εργαζόμ στον κλάδο πρέπει να αισθάνονται ιδιω ρως ευτυχείς, επειδή δεν είναι Αλβαν Βούλγαροι... Συνεπώς δεν νομιμοπ νται να ζητούν αυξήσεις. «*Άλλως, θα χωρήσουμε στη μετεγκατάσταση των χειρήσεών μας στην Αλβανία ή Βουλγα*. Και ο νοών, νοείτω].

«Νέο» ή «άλλο» ΠΑΣΟΚ;

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ –και «ωσεί» να είχαν θεί όλα τα άλλα προβλήματα...– ΠΑΣΟΚ μαίνεται ένας περίεργος π μος: «*Τι είδους ΠΑΣΟΚ θέλουμε;* Ένα ο» ΠΑΣΟΚ, όπως υποστηρίζει ο πρω πουργός Κ. Σημίτης, ή ένα «ά ΠΑΣΟΚ, όπως προτιμά ο πρώτος τη υπουργός, Α. Τσοχατζόπουλος; «*Των κιών ημών εμπιμπραμένων*» –θα έλεγε ποιος– αυτοί άδουσι... Κατά των Σ Ζούλα (*Καθημερινή*), τόσο ο κ. Σημ όσο και ο κ. Τσοχατζόπουλος, με το « ή με το «*άλλο*», εννοούν το ίδιο πράγμα το ΠΑΣΟΚ του Α. Παπανδρέου έχει π νει. Και ότι η μόνη ουσιαστική διαφ έγκειται στο αν πρέπει ή δεν πρέπει *γνωστοποιηθούν τα αίτια του θανάτου* –ακριβέστερα, αν πρέπει ή δεν πρ «*να τηρηθεί μυστικός ο θάνατος*».

ΠΑΡ' ΟΛΑ αυτά, το ΠΑΣΟΚ νομοθ Και ένα από τα νομοθετήματα του «*Δε πενθημέρου*» (πρόκειται για έκδοση πρ δρικού διατάγματος) ήταν η ίδρυση τμή τος, με την επωνυμία «*Τμήμα Ελέγχου Δ φάνειας*», έργο του οποίου θα είναι η δ σφάλιση της νομιμότητας και της δια νειας στο χώρο των ΜΜΕ... Το διάταγ εκ των πραγμάτων, δυσαρέστησε τον κ. Βενιζέλο, που διακήρυττε την αρτιότη τελειότητα του δικού του νομοθετήματ το οποίο, όμως, επί ένα χρόνο, είχε μεί ανενεργό. Θα έχει καλύτερη τύχη το διάταγμα; Ή θα καθηλωθεί και αυτό

λογες διατυπώσεις ερί «*διαπλεκομένων* όντων»; Ο Συνασπι- πάντως, τονίζει την η ριζικής αναμόρφω- ν νόμου.

ΔΕΥΤΕΡΟ νομοθέ- ταν οι σημαντικές αλ- πο θέμα της θητείας, ριο στοιχείο την υπο- η στράτευσης από το ος και ο δραστικός πε- μός του χρόνου ανα- Παραμένει γεγονός άλλες χώρες (ανάμε- ς και η Κύπρος) έχουν θεσπίσει τη ωτική θητεία στο 19ο έτος. Ωστόσο, η επίκληση (έστω, ανεπίσημη) του *ραφικού προβλήματος της χώρας*», δυασμό με το δημογραφικό «μπουμ» ουρκίας, μαρτυρεί τη λογική των λο- ΓΕΕΘΑ, οι οποίοι, σε πείσμα των , επιμένουν ακόμα στον «*στρατό ιθμών*» και όχι της ποιότητας. Κατά ίληψη των επιτελών μας, όσο νεαρό- ο στρατεύσιμος, τόσο «*ευπειθέστε- νώ*», βέβαια, υπάρχει και η άλλη λογι- υποστηρίζει το αντίθετο: Όσο καλύ- αταρτισμένοι (και κατασταλαγμέ- τρατεύσιμοι, τόσο καλύτερη και η ορά τους, στη διάρκεια της θητείας.

ία πείνας: 12 νεκροί

ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟΤΕΡΟ, ίσως, γε- του «*Δεκαπενθημέρου*» ήταν αυτή η ία πείνας 300 και πλέον Τούρκων κών κρατουμένων, για να σωθούν α κολαστήρια του Εσκί Σεχίρ, αλλά ης Προύσας, της Πόλης, της Άγκυ- δύο χιλιάδες, συνολικά, συγκρα- νοί τους, που πίστευαν και αυτοί, και οι ίδιοι, σε ένα καλύτερο ν» (αύριο) της πατρίδας τους. Το τί- ήταν βαρύ: 12 νεκροί (ανάμεσά τους δημοσιογράφοι) και δεκάδες άλλοι, χαρβαλωμένη υγεία, μια και έφθα- α όρια του θανάτου.

ΠΕΡΓΙΑ τώρα έληξε. Αλλ' ό,τι θα –πέρα από το τίμημα της θυσίας και ική, έστω, αποδοχή των αιτημάτων γωνιστών απεργών– είναι αυτή η σιωπή που τήρησαν κάποιοι άθλιοι χτες περί σεβασμού των ανθρωπί- αι μειονοτικών δικαιωμάτων, στην πη και στις ΗΠΑ. Η δήλωση, ειδικό- του εντιμοτάτου Ν. Μπερνς, επισή- εκπροσώπου του αμερικανικού γείου Εξωτερικών («*η τουρκική κυ- ση επέδειξε ευλυγισία, σε αντίθεση με την αδιαλλαξία ένιων απεργών*» κ.λπ.), θα καταγραφεί, εσαεί, ως μνημείο κυνισμού και υποκρισίας.

ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ των εξωτερικών θεμάτων, εμπίπτει και η σύσκεψη κατά της τρομοκρατίας, στο Παρίσι, με τη συμμετοχή των «*επτά πλέον ανεπτυγμένων χωρών του κόσμου*», αλλά και της Ρωσίας. Οι «*οκτώ*» ενέκριναν διακήρυξη 25 σημείων, για την «*από κοινού αντιμετώπιση των ανά τον κόσμο τρομοκρατικών οργανώσεων*», αλλά το σημαντικό είναι ότι οι Ευρωπαίοι μετέχοντες (Βρετανοί, Γάλλοι και Γερμανοί) απέρριψαν πρόταση του προέδρου Κλίντον για την επιβολή κυρώσεων σε χώρες όπως το Ιράν, η Λιβύη και το Σουδάν. Συμπέρασμα: Η έννοια της τρομοκρατίας είναι έννοια «*ελαστική*», υπάρχει ή δεν υπάρχει ανάλογα με το αν υπάρχουν επενδύσεις ή άλλα συμφέροντα στις χώρες αυτές...

Οι σχέσεις με την ΠΓΔΜ

ΚΑΤΑ ΚΟΙΝΗ παραδοχή, οι σχέσεις της χώρας με την ΠΓΔ της Μακεδονίας βρίσκονται και πάλι σε φάση «*εμπλοκής*». Κατά τον επίτιμο πρόεδρο της Ν.Δ., Κ. Μητσοτάκη, μάλιστα, ενδεχόμενη προσφυγή του προέδρου Κ. Γκλιγκόρωφ για κατοχύρωση της ονομασίας «*Δημοκρατία της Μακεδονίας*» θα μπορούσε –μπρος στη δική μας αδράνεια– να γίνει δεκτή από τα Ηνωμένα Έθνη. Το «*τις θα έπταιε*» για μια τέτοια εξέλιξη,είναι μια άλλη ιστορία. Βέβαιο είναι ότι περιθώρια πολλά δεν απέμειναν και ότι, αν συνεχισθεί η αδράνεια αυτή, η λύση του σύνθετου ονόματος θα έχει οριστικά αποκλεισθεί. Ατυχώς, στην εξωτερική πολιτική δεν χωρούν ούτε αναβλητικότητες ούτε κομπασμοί του τύπου: «*ημείς δεν επειγόμεθα*». Γιατί, τότε, άλλοι αδράζουν την ευκαιρία, επειγόμενοι, κατεπειγόμενοι...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Θρησκειολογία

JOHN BOWKER

Καθηγητής Πανεπιστημίου της Πενσυλβανίας

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Μαρία Ν. Κονομή - Αμαλία Α. Λογιάκη

Με 352 σελίδες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΑΝΤΙθέσεις

ΚΑΠΟΙΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ «ΦΙΛΟΙ»

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΠΩΣ από την εποχή του Βέντερς οι «φίλοι» εξ Αμερικής πλήθυναν και οφείλουμε –επιτέλους– ν' αντιμετωπίσουμε την κατάσταση χωρίς παρωπίδες.

– Τι έγινε ρε παιδιά;

– ΜΗΠΩΣ –ΓΙΑ ΜΙΑ, ΑΚΟΜΗ, ΦΟΡΑ – ζούμε την Ιστορία των νεότερων χρόνων μας απ' την ανάποδη; –Μήπως νεκραναστήθηκε ο Πιούριφοϊ και στήνονται πάλι στον τοίχο ο Μπελογιάννης και ο Πλουμπίδης στο πρόσωπο των απεργών πείνας που συνεχίζουν έναν απίστευτο αγώνα μέσα στα κολαστήρια της γείτονος; Προσωπικά –και φαντάζομαι όλοι μας– αισθάνομαι την έντονη ανάσα ενός αόρατου, πλην πανταχού παρόντος αμερικανού «φίλου» που ρυθμίζει τα του βίου μου (μας). Πράγματα που συνέβαιναν ανέκαθεν, απέκτησαν τους τελευταίους μήνες απίστευτη ευκρίνεια. Ανατριχιαστική καθαρότητα. Γιατί, όσο κι αν σήμερα, στην εποχή της Pax Americana και του πλανητάρχη, στην περίοδο της σύγκλισης και των συμπεφωνημένων σχεδίων, ένας αντιαμερικανισμός θα ηχούσε όχι μόνο παλαιομοδίτικος αλλά και αντιρεαλιστικός, εντούτοις η συνειδητοποίηση του άκρως αρνητικού ρόλου των ΗΠΑ στη μοίρα του τόπου μας, είναι κάτι πάρα πάνω από αναγκαίο. Σημαίνει real politik τόσο για τα κόμματα όσο και για τις κοινωνικές ομάδες. Και βέβαια, επιβάλλει αξιοποίηση όλων εκείνων των παραγόντων και των δυνάμεων που βρίσκονται στην ίδια, δυσάρεστη, θέση μ' εμάς. Και είναι όντως πολλοί εκείνοι που βλάπτονται από την αμερικανική ηγεμονία, όσο κι αν τα βραχυπρόθεσμα συμφέροντά τους, τους υποχρεώνουν να εθελοτυφλούν.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΛΟΙΠΟΝ είναι πως ο αληθινός εχθρός της χώρας δεν είναι τα Σκόπια, δεν είναι η Αλβανία, δεν είναι καν η Τουρκία, αλλά είναι ο μεγάλος υπεραντλαντικός μας «σύμμαχος». Θέλετε τις πιο πρόσφατες αποδείξεις; Κατ' αρχήν η υπόθεση των νησιών Ίμια: Στημένη εκατό τα εκατό ώστε να γνωστοποιηθεί με τον πιο κυνικό τρόπο στον νεόκοπο κι άπειρο πρωθυπουργό ποιος είναι το πραγματικό αφεντικό. Και μάλιστα στον «κενό» χρόνο ανάμεσα στην πρωθυπουργοποίηση του Κ. Σημίτη και στην παροχή ψήφου εμπιστοσύνης από τη Βουλή. Αποτέλεσμα ήταν να φορτωθεί η εθνική μας οικονομία, καλύτερα να υποθηκευθεί το αναπτυξιακό μας μέλλον, με τη δεύτερη, μέσα σε μια δεκαετία, δυοβάσταχτη αγορά του αιώνα. Κι έπειτα απ' αυτό, η κρίση ξεπεράστηκε! Με κόστος τρεισήμισι τρισεκατομμύρια δρχ. – θα μου πείτε τι κοστίζει περισσότερο από την εθνική μας ανεξαρτησία; Ασφαλώς τίποτε, αρκεί να διασφαλίζεται όντως η ανεξαρτησία μας. Πράγμα για το οποίο αμφιβάλλω. Στην απέναντι –άλλωστε– πλευρά του Αιγαίου αλλά και στην Κύπρο του κ. Ντενκτάς και της κ. Ολμπράιτ σε κάθε κίνηση ή αντικίνηση –π.χ. παραβιάσεις του F.I.R. Αθηνών, πρόκληση εναντίον της Γαύδου από έναν «τρελό» πλοίαρχο κ.λπ– πάλι σταθερά πρέπει ν' ανιχνεύεται ο – υπερσεξουαλικός – αμερικανικός δάκτυλος, ο οποίος συντηρεί μοναδικά και υπέρ ωφελεία του την εύθραυστη ισορροπία του Ν.Α. άκρου του ΝΑΤΟ. Και καλά εμείς. Μέσα στη ρασπώνη του θέρους και τον τεχνητό ευδαιμονισμό, δεν αντιλαμβανόμαστε ούτε το διογκούμενο πρόβλημα της ανεργίας ούτε τις τρομακτικές –πολιτικές κυρίως– συνέπειες του τεράστιου εξωτερικού χρέους. Οι απέναντι όμως γείτονες σίγουρα συνειδητοποιούν –και μάλιστα στο πετσί τους το ίδιο– την πληγή που λέγεται Ερμπακάν και Τσιλέρ σε συνδυασμό με το Κουρδικό άγος.

ΜΗΝ ΤΑ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΜΕ λοιπόν όλα από το εξ ορισμού λυμφατικό υπουργείο Εξωτερικών μας. Η συνειδητοποίηση της αληθινής κατάστασης στην οποία βρίσκεται η χώρα, είναι υπόθεση του κάθε πολίτη χωριστά. Κι επειδή της αμερικανοκρατίας προηγήθηκε η –καθ' όλα αθώτερη– βαυαροκρατία, θα ήθελα να κλείσω με κάποιες σκέψεις του γερμανού ιστορικού και δημοσιογράφου **Βολφ Ζάιντλ** από το εξαιρετικό βιβλίο του *Βαυαροί στην Ελλάδα.– Η γένεση του νεοελληνικού κράτους και το καθεστώς του Όθωνα»* (Ευρωεκδοτική, 1981): *«Η ελληνική πολιτική των τελευταίων εκατό χρόνων δεν είχε εναντίον της μόνο τη μεταφυσική αλλά και την Ιστορία. Η εξέλιξή της σπάθηκε –όπως σ' όλους τους βαλκανικούς λαούς– «ανιστόρητη», δηλαδή έξω από την εποχή της. Τα εκπληκτικά της αποτελέσματα σκιάζονται από τη δυσάρεστη έκφραση: όλα έγιναν πάρα πολύ αργά.»*

Μάνος Στεφανίδης

ΑΣ ΠΡΟΣΕΧΕΣ

Φαίνεται πως υπάρχει καλή κα
κακή τρομοκρατία· νόμιμη και πα
ράνομη. Όταν περπατάς στο δρό
μο και ξαφνικά ένα καλάθι απορ
ριμμάτων εκρήγνυται δίπλα σου
αυτό είναι κακή τρομοκρατία, πα
ράνομη, κι όλοι καλώς την καταδ
κάζουν. Όταν όμως σου έρχετα
στο κεφάλι κανένας πάτριοτ (
κάρντ-βιζίτ των πεζοναυτών πο
θα επακολουθήσουν), τότε αυτ
είναι καλή τρομοκρατία, νόμιμη,
πόλεμος, ή λάθος. Στο κάτω κό
τω, ποιος σου φταίει που γεννή
θηκες Παλαιστίνιος, Κούρδος
Τσετσένος; Ας πρόσεχες.

Παύλος Μεθενίτη

ΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΔΕΝ ΠΑΝΕ ΔΙΑΚΟΠΕΣ

Δέκα μέρες μετά «τον μυστηριώδη θά
το» του **Χριστόφορου Μαρίνου**, η υπόθε
βρίσκεται στον πάτο του ειδησεογραφικ
ενδιαφέροντος. Η αποτυχημένη προσπ
θεια των ΕΚΑΜ να συλλάβουν τον «απ
φορούντα» Μαρίνο που «αυτοκτόνησε»
μισάωρο που βρέθηκε μόνος του με μ
συντροφιά τις αστυνομικές δυνάμεις,
χρήζει φαίνεται ιδιαίτερης προσοχής.
λύ περισσότερο που, σε περίοδο δια
πών, τα περιθώρια ενασχόλησης με «π
θωριοποιημένους» ή «μισότρελους»
υπάρχουν. Εξάλλου, η κοινωνική ευαισ
σία και οι προτεραιότητες του πολιτι
και καλλιτεχνικού κόσμου προτιμούν
εθνικά πένθη και τα προσκυνήματα.

Η γιορτή για τα 22 χρόνια της δημοκ
τίας μας αντιπαρατάχθηκε με άνεση
όσα συμβαίνουν στην αντιδημοκρατ
Τουρκία, ευκαιρία που δεν μπορούσα
να αφήσουμε αναξιοποίητη. Σε επιβεβ
ωση του δημοκρατικού φρονήματός μα
κυβέρνηση σπεύδει να στηρίξει τη μεί
δευση και θέση της αστυνομίας για «αυ
κτονία» του Μαρίνου χωρίς να έχει πρ
γηθεί καμιά έρευνα. Η κηδεία γίνεται σ
γρήγορα και ο νεκρός κατηγορείται γ
την επίθεση στον αστυνομικό φρουρό τ
γραφείων του ΠΑΣΟΚ, και άλλα «απ
πόδεικτα», όπως «απειλές και αλλοπ
σαλλη συμπεριφορά του στη διάρκεια τ
τελευταίων μηνών», μετά την απεργία π
νας του τον περασμένο Ιανουάριο. Έν
ακόμα λόγος που θα συνηγορήσει κα
δικαιολογήσει την «αυτοχειρία». Τα ψυχ

μακα που «έπαιρνε», η περιθωριοποίη-
ου ακόμα και από τους φίλους «του χώ-
του», που τους είχε επανειλημμένως
λήσει, δεν επιτρέπουν συγχωροχάρτια.
νομιμοποιούμαστε σε απονομή δικαι-
ης ακόμα και με την παρουσία των δυ-
ων καταστολής. Ετσι καμιά πλέον ελ-
«επιστροφής» για τους αποκλεισμέ-
. Οι νεκροί με τους νεκρούς. Ας συνεχί-
με λοιπόν τις διακοπές μας μέσα στη γε-
συναίνεση για το «τέλος εποχής, ιδεο-
ών, κ.λπ.». Εξάλλου, αυτή τη φορά δεν
υνεύει να «καταλυθεί το κράτος», όπως
έγανε οι τίτλοι των εφημερίδων πριν εί-
πέντε χρόνια. Σήμερα, απλώς, το συγ-
ουμε που εμφανίζεται τόσο αποτελε-
ικό και πειστικό στις συνειδήσεις μας.

Λ.Κ.

ΓΟΥΝ ΟΙ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ...

αστάτωση έφερε η αιφνίδια είδηση πως
νει το ελληνικό εργοστάσιο της
dyear – και όχι μόνο στους 350 εργαζό-
υς και τις οικογένειές τους. Στην κυ-
ηση, επίσης, η οποία οφείλει να αναλο-
ί τι συμβαίνει γενικώς, αφού όχι μόνο
επενδύσεις δεν έρχονται αλλά και οι
πάρχουσες επιχειρήσεις κλείνουν.
λιστα, η χειρότερη έκπληξη στην περί-
η της Goodyear ήταν ότι το ελληνικό
ργοστάσιο είχε ανθηρότατες επιδόσεις
αλά φρέσκα συμβόλαια αγοράς.
αυτό η κυβέρνηση πρέπει να έχει θορυ-
ί. Αφού η επίσημη κεντρική εξήγηση
ταιρείας για το κλείσιμο, ήταν: *«Καλά
ινε το ελληνικό μας τμήμα, αλλά η
δα δεν ταιριάζει με την προοπτική της
οπρόθεσμης στρατηγικής μας»*... Και
ον φεύγει για άλλη βολική χώρα, της
ροανατολικής Ευρώπης.
Ελλάδα δεν προσφέρει καλούς όρους
γωνιστικότητας, η κυβέρνηση πώς θα
ράσει; Όσο για την Αριστερά, θα
ληθεί με αυτό το πολύ σοβαρό διαρ-
κό-εθνικό πρόβλημα, για να διατυπώ-
κή της σαφή και πειστική θέση;

Σ.Σ.

ΘΕ Η ΣΕΙΡΑ ΣΟΥ
ΙΑΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ...»

περικοπές των αδειών των στρατευμέ-
και των απαλλαγών, καθιέρωση της άο-
θητείας –με προσαυξημένη κατά το
υ της διάρκειας στρατεύσεως– και με
ση των αναβολών, το νέο νομοσχέδιο
υπουργείου Εθνικής Αμύνης στοχεύει
αύξηση του «έμψυχου υλικού» των
τλων Δυνάμεων.
εναλλακτική θητεία δεν καθιερώθηκε
αντίκειται στο άρθρο 4 του συντάγμα-

τος, ενώ όσον αφορά τους ανυπότακτους προβλέπονται ρυθμίσεις (μειωμένη θητεία και εξαγορά του υπολοίπου).

Το νέο νομοσχέδιο, το οποίο πιθανότατα θα τεθεί σε εφαρμογή μετά τον Οκτώβριο, δίνει στον εκάστοτε υπουργό Εθνικής Αμύνης την ευχέρεια να καλεί πλέον για στράτευση τους νέους από 18 χρόνων, χωρίς να κρίνεται απαραίτητο να τα έχουν συμπληρώσει. Θυμίζουμε ότι ώς τώρα μπορούσε να τους καλέσει πριν συμπληρώσουν το 19ο έτος. Ο υπουργός Εθνικής Αμύνης, κ. Γεράσιμος Αρσένης, έσπευσε να χαρακτηρίσει το νέο νομοσχέδιο «προϊόν ευρύτατης συναίνεσης».

Ας μας επιτρέψει να διατηρούμε τις αμφιβολίες μας...

Λ.Β.

Η ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Το ταξίδι που πραγματοποίησε αντιπροσωπεία του ΣΥΝ με επικεφαλής τον **Ν. Κωνσταντόπουλο** στο Ισραήλ και τη Γάζα έχει πολλαπλή σημασία. Στην περιοχή, όπως διαπιστώθηκε, η Ελλάδα απουσιάζει πλήρως – κυρίως στις αυτόνομες παλαιστινιακές περιοχές. Παρά τις φλύαρες διακηρύξεις της πολιτικής εξουσίας περί φιλοπαλαιστινιακής πολιτικής κ.λπ., καμία πρωτοβουλία, ούτε καν παρουσία δεν έχει υπάρξει.

Έτσι, η παρουσία του ΣΥΝ και οι συναντήσεις με τους **Σιμόν Πέρες, Γιασέρ Αραφάτ, Γιόσι Σαρίντ** και τους άλλους πολιτικούς παράγοντες του Ισραήλ και των Παλαιστινίων, θεραπεύει έστω και στο ελάχιστο την ανάγκη της ελληνικής παρουσίας στη Μέση Ανατολή. Και από τις δηλώσεις του Ν. Κωνσταντόπουλου προέκυψε η προοπτική σύγκλισης συνόδου των αριστερών και οικολογικών κομμάτων και κινήσεων στην Ολυμπία. Η αυτόνομη παρουσία και οι πρωτοβουλίες των αριστερών κομμάτων της Μεσογείου και της Μ. Ανατολής για την ειρήνη στην περιοχή έχει μια ιδιαίτερη σημασία.

«Συζητήσαμε ιδέες και πρωτοβουλίες, προκειμένου και σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο να αναπτυχθεί ένα ευρύ κίνημα συμπαράστασης και αλληλεγγύης υπέρ της ειρήνης στην περιοχή», δήλωσε ο Ν. Κωνσταντόπουλος μετά την επιστροφή του Αθήνα.

Εξάλλου, με παρέμβαση του προέδρου του ΣΥΝ προς τον πρόεδρο της Δημοκρατικής Αριστεράς και υπουργό Κοινωνικών Υποθέσεων της Ιρλανδίας –που προεδρεύει αυτό το εξάμηνο στην Ε.Ε.– ξεκινά μια νέα προσπάθεια για την ανάληψη πρωτοβουλίας εκ μέρους της Ε.Ε. στην διαδικασία ειρήνευσης στην Μέση Ανατολή.

Χ.Ν.

**Η πληθώρα ύλης του παρόντος τεύχους δεν επέτρεψε τη δημοσίευση πολλών μόνιμων στηλών του περιοδικού. Πρέπει όμως να αναφερθούμε σε επιστολή του Διυθύνοντος Συμβούλου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας κ. Κώστα Λοΐζου –της οποίας το πλήρες κείμενο θα καταχωρισθεί στο επόμενο τεύχος– όπου διευκρινίζεται ότι το ποσόν για τα διαφημιστικά spot κόστισαν 40 εκατ. δραχμές και όχι 300 όπως ανεγράφη στο ρεπορτάζ του προηγούμενου τεύχους του* Αντί.

Ο Άτλας της Ν.Δ.

του Δημήτρη Ζώνιου

Όσο ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης επιμένει να κρατά για τον εαυτό του το «δικαίωμα» του εκλογικού αιφνιδιασμού, η κοινοβουλευτική ομάδα της Ν.Δ. θα βρίσκεται σε... κατ' οίκον περιορισμό.

Οι βουλευτές του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης έχουν χάσει κυριολεκτικά τον ύπνο τους και «απολαμβάνουν» το δικαίωμα των διακοπών στις εκλογικές περιφέρειές τους. Ο κίνδυνος να απωλέσουν τις έδρες τους, σε περίπτωση διεξαγωγής των εκλογών το προσεχές φθινόπωρο, δεν τους αφήνει να απομακρυνθούν από τους ψηφοφόρους τους. Θυμίζουν μικρά παιδιά που προσπαθούν να κρατήσουν σφιχτά στην αγκαλιά τους τα παιχνίδια τους, για να μην τους «τα πάρουν».

Σε ρόλο περιφερόμενου αρσιβαρίστα ο αρχηγός τους **Μ. Εβερτ**, στοχεύοντας στο πρωθυπουργικό βάθρο, προσπαθεί να «σηκώσει» τη δημοτικότητά του και να αναδειχθεί σε «Άτλαντα της Ν.Δ.» Για την ώρα πάντως, οι φιλοδοξίες του σκοντάφτουν στο σκόπελο του γλωσσικού προβλήματος που αντιμετωπίζει. Οι συνεργάτες του καταβάλλουν σκληρή προσπάθεια να... καλύψουν το αδύνατο αυτό σημείο του, οι εσωκομματικοί αντίπαλοί του, όμως, δεν χάνουν ευκαιρία να το φέρνουν στην επιφάνεια. Κατά τρόπο μάλιστα πολιτικά αήθη, οι συγκατοικούντες κάτω από την ίδια κομματική στέγη-πολέμιοί του, προβάλλουν την «αχίλλειο πτέρνα» του και εκτός των κομματικών συνόρων!

Το επιτελείο του Μ. Έβερτ χρησιμοποιεί, ως αντίβαρο στις ατυχείς εκφράσεις του γαλάζιου αρχηγού, το επιχείρημα πως «*είναι άνθρωπος της δράσης και ως πρωθυπουργός θα είναι καλύτερος απ' ό,τι ως αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης, θέση από την οποία πρέπει να δημαγωγεί*»! Για να καταλάβει όμως τον πρωθυπουργικό θώκο, ο πρόεδρος της Ν.Δ. θα πρέπει να αντιμετωπίσει επιτυχώς τον «καθηγητή» **Κ. Σημίτη**. Και η αντιπαράθεση αυτή δεν μπορεί να διεξαχθεί σε επίπεδο έργων, αλλά σε επίπεδο πολιτικού λόγου.

Γι' αυτό τα στελέχη που πρόσκεινται στον **Κ. Μητσοτάκη** συνιστούν η εκλογική μάχη να μην δοθεί ανάμεσα στον Μ. Έβερτ και τον Κ. Σημίτη, αλλά μεταξύ Ν.Δ.-ΠΑΣΟΚ. Οι πολιτικοί συνοδοιπόροι του επίτιμου προέδρου της παράταξης επανεκτίμησαν την κατάσταση μετά την τελευταία συνεδρίαση της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ και κατέληξαν πλέον στο συμπέρασμα ότι ο πρωθυπουργός θα προχωρήσει σε πρόωρες εκλογές τον Οκτώβριο. Θεωρούν σχεδόν σίγουρο ότι οι μεγάλοι οικονομικοί παράγοντες του τόπου που άναψαν το «πράσινο φως» στον Κ. Σημίτη, με το σκεπτικό ότι θα προηγηθεί «*μικρή (χρονικά) προεκλογική περίοδος χαμηλών τόνων*». Στο ερώτημα γιατί ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ να επιδιώξει εκλογές το Οκτώβριο και όχι τον Απρίλη του 1997, οι κομματικοί φίλοι του Κ. Μητσοτάκη απαντούν ότι «*ο Σημίτης φοβάται πως θα υπάρξουν εξελίξεις ή αλλαγές στη Ν.Δ.*»!

Ο Μ. Έβερτ καθώς και τα επιφανή στελέχη του κόμματος που βρίσκονται στο πλευρό του πιστεύουν ότι «*ο πρωθυπουργός θα ανακοινώσει τη διενέργεια πρόωρων εκλογών κατά τη διάρκεια της ομιλίας του στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης*». Επίσης εκτιμούν πως δεν θα αλλάξει το εκλογικό σύστημα και επιμένουν στη στρατηγική των προσωπικών επιθέσεων του κόμματος κατά του Κ. Σημίτη.

Ήδη, αρκετοί γαλάζιοι βουλευτές, άρχισαν να τον αποκαλούν «*εκφραστή των μεγάλων συμφερόντων*» και «*εκλεκτό των εκδοτών*».

ΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ

της Νεφέλης

όλα τα αριστουργήματα
της παγκόσμιας λογοτεχνίας

μόνο με 500 δρχ.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΟΙ ΤΟΜΟΙ 6-10

6. ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΝΤ
Η ψυχή του ψαρά

7. ΜΠΡΟΥΝΟ ΣΟΥΛΤΣ
Η νύχτα της μεγάλης εποχής
και άλλα διηγήματα

8. ΣΑΝΤΑΛ
Μίνα ντε Βανγκέλ

9. ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ
Ο κύριος από το Σαν Φραντσίσκο
Ωραία ζωή

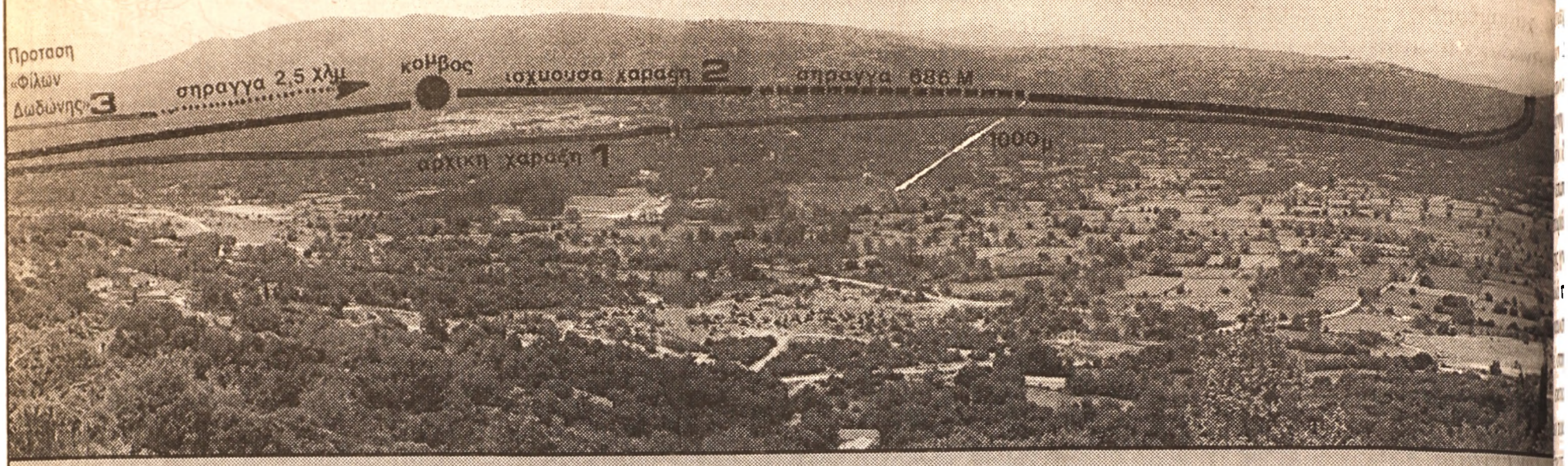
10. ΝΤ. Χ. ΛΩΡΕΝΣ
Η γυναίκα που έφυγε μακριά με το άλογο

σε όλα τα βιβλιοπωλεία
στα περίπτερα κάθε 1η και 15 του μήνα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ * ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 ΤΗΛ. 3607744 - 3639962 FAX: 3623093

Παιδιά, τι τρέχει στη Δωδώνη;

Στην ευλογημένη πατρίδα μας τέτοιες καταπληκτικές ιστορίες δεν είναι η εξαίρεση, αλλά ο κανόνας. Ακριβώς επειδή δεν υπάρχει συγκροτημένη λογική που να λέει: αυτό είναι το πρόβλημα, άρα αυτή πρέπει να είναι και η λύση του. Απλώς ισχύει η αντίστροφη λογική: ιδού η λύση και καλά θα κάνει το πρόβλημα να βολευτεί από δαύτην... Άσχετοι παρατρεχάμενοι, σε όλα τα πεδία, αναλαμβάνουν υποχρεώσεις χωρίς να είναι ικανοί να τις διεκπεραιώσουν, εκθέτοντας εαυτούς και αλλήλους, αλλά και τη χώρα σε τελική ανάλυση. Και μετά τρέχουμε όλοι να μπαλώνουμε τα αμπάλωτα. Και τα λέμε όλα αυτά, γιατί από τη έρευνα που ακολουθεί δεν προκύπτει ότι υπάρχουν κάποια κερδοσκοπικά μεγαλοσυμφέροντα, που θέλουν την Εγνατία να περνάει από δω και όχι από κει. Δηλαδή συνήθως ένα βλακώδες τυχαίο γεγονός δημιουργεί τη δική του απαράδεκτη δυναμική νομοτέλεια, που καθίσταται γρήγορα μη αναστρέψιμη και άντε μετά να τη συμμαζέψεις. Με την ίδια συνταγή γράφτηκε και η ακόλουθη καταπληκτική ιστορία της Δωδώνης.

του Σακελλάρη Σκουμπουρδή

Πριν από τρία χρόνια, μεγάλη ελληνική τεχνική εταιρεία (κύρους) αναλαμβάνει και εκπονεί για λογαριασμό του ΥΠΕΧΩΔΕ τη μελέτη χάραξης της Εγνατίας, για το προτελευταίο κομμάτι του τμήματος Ηγουμενίτσας-Ιωαννίνων. Χωρίς υπερβολή, η μελέτη γίνεται προχείρως και επιπολαίως στου καασίδη το κεφάλι, αφού προφανώς δεν προηγήθηκε στοιχειώδης έλεγχος του τοπογραφικού χάρτη. Το αποτέλεσμα ήταν να σχεδιαστεί μια Εγνατία, που σχεδόν περνούσε πάνω από την Ιερά Δρυ της Δωδώνης, μέσα από τη ζώνη Α προστασίας του αρχαιολογικού χώρου της! Το πρόβλημα εντοπίστηκε συμπτωματικά μετά από μήνες, όταν ενεργοί πολίτες της περιοχής αντίχρυσαν αποσβολωμένοι τα εκπληκτικά σχέδια της εν λόγω χάραξης... Αυτόματο αποτέλεσμα ήταν η ίδρυση και ενεργοποίηση του Συλλόγου των Φίλων της Δωδώνης και του αγώνα τους για το αδύνατον, δηλαδή για την αποτροπή του μεθοδευόμενου ανοσιουργήματος.

Από κει αρχίζει η μεγάλη τους περιπέτεια. Γιατί μετά την αποκάλυψη της μεγάλης και φαιδρής γκάφας της, η εν λόγω εταιρεία –μόνο μετά από αυτονόητες πανταχόθεν ισχυρές πιέσεις– αναγκάζεται να ανασχεδιάσει τη χάραξη, μετατοπίζοντάς την, όμως, απλώς και μόνο κατά 50 μέτρα εκτός της ζώνης Α! Προφανώς αυτή η επαναχάραξη δεν έλυνε το πρόβλημα και οι Φίλοι της Δωδώνης συνέχισαν ματαίως να πιέζουν με ανακοινώσεις στα τοπικά ΜΜΕ και με διαβήματα στις υπηρεσίες των Ιωαννίνων. Ώσπου ο **Γ. Βότσης** δημοσιοποιεί (*Ελευθεροτυπία*, 29/5/95) με άρθρο του το πρόβλημα και αρχίζουν οι αντιδράσεις σ όλη την επικράτεια. Οι φίλοι της Δωδώνη αυγατίζουν. Μια δική μας έρευνα (*Plane Επενδυτής*, 24/6-5/7/1995) αναδεικνύει αρ κετές πτυχές του προβλήματος και προκα λεί κάποια κινητικότητα σε όλα τα εμπλε κόμενα επίπεδα.

ΟΙ ΠΤΥΧΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Τα συμπεράσματα που είχαν τότε εξαχθε ήταν:

- Η κοιλάδα της Δωδώνης αποτελεί ένα διατηρητέο ενιαίο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον, που επ' ουδενί πρέπει να αφε θεί έκθετο σε οπτική, ηχητική και χημική ρύπανση. Είναι ένα Παγκόσμιο Μνημείο ισότιμης κορυφαίας αξίας με αυτή των Δελ φών, της Επιδαύρου, της Ολυμπίας κα

λει να προστατευθεί από την «ανάπτυ-
με κάθε κόστος. Επιπλέον, η κλειστή
ρυσική της διαμόρφωση ως στενής κοι-
ις δίκην φαραγγιού, την καθιστά ένα
ικό αντηχείο, μέσα στην απόλυτη γαλή-
ου οποίου, το θρόισμα των φύλλων της
ς Δρυός εξακολουθεί και σήμερα να
υποψιάζει για το πώς λειτουργούσε το
τείο πριν χιλιάδες χρόνια. Και δεν εί-
χασομένδες κουλτουριάρηδες όσοι
νοούν ότι αυτό το μοναδικό παγκο-
ς τοπίο πρέπει να μείνει αμόλυντο από
γχρονη ανθρώπινη βλακεία. Το κατα-
ν όσοι διαθέτουν τον κοινό νου. Και
τουν επιπλέον διαυγώς ότι η μεθοδευό-
η απαράδεκτη λύση δεν είναι τόσο
όν της γνωστής επιβολής της «ανάπτυ-
, αλλά της βλακείας, πάνω στο περι-
λον και στην Ιστορία. Και αυτό θα κα-
ιχθεί στη συνέχεια, ότι δηλαδή *αυτή η*
ξη, *εκτός από καταστροφική για το*
ωναίο τοπίο, είναι και αντιλειτουργική
την Εγνατία.

Η αμήχανη ανοχή των υπουργείων
ΩΔΕ και Πολιτισμού εδράζεται σε δύο
κά ερείσματα»: Το μεν Κεντρικό
αιολογικό Συμβούλιο γνωμοδοτεί θετι-
πέρ αυτής της άθλιας χάραξης, παρά
αντίθετη αρχική εισήγηση της τοπικής
ρίας Αρχαιοτήτων και παρά τις ενστά-
του ICOMOS (Διεθνούς Συμβουλίου
Μνημεία και Τοποθεσίες), που επικα-
ηκε το κυρωμένο από την επίσημη
άδα σχετικό 1ο άρθρο της Συνθήκης της
νάδας, περί προστασίας των «Τόπων,
ιδή των συνθέτων έργων του ανθρώπου
της φύσης εν μέρει χτισμένων... με ιστο-
και αρχαιολογικό ενδιαφέρον»... Ας
ειωθεί εδώ ότι η προϊσταμένη της τοπι-
εφορίας αρχαιοτήτων, κα **Ντούζογλη**,
αρχικά είχε επισημάνει το πρόβλημα
παραδωδώνειας χάραξης, μετά τη θετι-
νωμοδότηση του ΚΑΣ κατάπιε τις ανη-
ίες της, αλλά επιπλέον προσφάτως δή-
ε ενώπιον του κ. **Μπένου** (αλλά δυστυ-
γι' αυτήν και ενώπιον των Φίλων της
δώνης) ότι η μεθοδευόμενη λύση «είναι
ίνη εφικτή». Αλήθεια, με ποιες γνώσεις
μοδοτεί επί τεχνικών ζητημάτων η κα
ύζογλη και τι ζόρι τραβάει για να υπο-
ρίζει περιπαθώς το αντίθετο από ό,τι ει-
είπο προ τριετίας; Η δε τεχνική εται-
ι (**Αρώνης-Δρέττας-Καρλαύτης**) εκπο-
μια διάτρητη «περιβαλλοντική» μελέτη.
λάχιστον το ακουστικολογικό μέρος
καταρρίπτεται βροντωδώς από το κατα-
έν στην έρευνα σχετικό μνημόνιο του
κπικολόγου **Νίκου Μπάρκα**, που με
πημονική τεκμηρίωση αποδεικνύει πως

Διακρίνονται στο τοπογραφικό: 1. Η μεθοδευόμενη λύση, 2. Η βελτίωσή της από την 7η ΠΥΔΕ, και 3. Η πρόταση των Φίλων της Δωδώνης.

αυτή η μελέτη είναι πρόχειρη, κυνική και παράνομη, αφού αγνοεί τον διεθνή κανονισμό που υιοθέτησε και ο ΕΛΟΤ με το άρθρο του 868 («σε αρχαιολογικούς χώρους, θέατρα και μουσεία, όχι θόρυβος άνω των 35 decibel», ενώ η μελέτη θεωρεί ανεκτά τα 50).

• Η εμμονή του ΚΑΣ και της ΑΔΚ να υποστηρίξουν το δίκαιο των γνωμοδοτήσεών τους, επί των οποίων εδράζεται εκ του ασφαλούς ο διαγραφόμενος κίνδυνος για τη Δωδώνη, δεν πρέπει να θεωρείται περίεργη. Αγωνίζονται με νύχια και με δόντια να διασώσουν το κύρος τους, ακολουθώντας την καταξιωμένη προσφιλή σε όλους μας λογική της μη παραδοχής του διαπραχθέντος λάθους. Όμως, το μεν ΚΑΣ έχει χάσει από καιρό την αξιοπιστία και την έξωθεν καλή μαρτυρία του (πρόσφατα μόλις κύρωσε δημοπρασία κατασκευής πολλών κτιρίων μέσα στο χώρο των Στύλων του Ολυμπίου Διός!!!!). Η δε ΑΔΚ, με την ανοχή των αρμοδίων υπηρεσιών του ΥΠΕΧΩΔΕ, εμμένει σπασμωδικώς, αλλά σιωπηρώς, στην εγκυρότητα της ως άνω μελέτης της... Το δε χειρότερο είναι ότι οι πολιτικές ηγεσίες των δύο εμπλεκομένων υπουργείων (ας θεωρήσουμε δεδομένο, λόγω κακής ενημέρωσης), μέχρι στιγμής ανέχονταν σιωπηλά την όλη εξέλιξη, σε στυλ: ε, δεν χάλασε και ο κόσμος... Τώρα περιμένουμε την αναθεώρηση της στάσης τους.

• Υπάρχει μια λύση (με σήραγγα περί τα τρία και κάτι χιλιόμετρα), που δεν είναι και αυτή άψογη, αφού αν και μακρύτερα, πάλι περνάει μέσα από την κοιλάδα (αλήθεια, γιατί άραγε η περιβαλλοντολόγος κα **Βαλλιάντζα**, εκπρόσωπος της ΕΓΝΑΤΙΑ ΑΕ, διασπείρει χάρτες όπου καταγράφεται η σήραγγα να έχει μήκος επτά χιλιομέτρων; Έτσι θα υπονομευθεί η λύση των Φίλων της Δωδώνης, ως ανεδαφικά ακριβή;). Είναι όμως βέλτιστη, ως μη χείρων. Έχει φυσικά το βασικό μειονέκτημα ότι υποστηριζόμενη από τους «ξυπόλητους» (χωρίς τεχνικά μέσα) Φίλους της Δωδώνης, δεν είναι καλά χαραγμένη (αλλά βελτιώνεται σημαντικά αν μετατοπισθεί παραλλήλως, ελάχιστα προς βορράν). Εκπορεύεται εν τούτοις από τη λογική του κοινού νου. Αυτό έκανε τον πρύτανη του ΕΜΠ **Ν. Μαρκάτο** να ζητήσει και να μην απορριφθεί βεβιασμένα αυτή η λύση, αλλά και να μελετηθεί με προσοχή.

Εξ άλλου αυτή η λύση έχει ένα βασικό πλεονέκτημα, πέραν του ότι απομακρύνεται από το Δωδωναίο Τοπίο: Χωρίς να είναι απαγορευτικά ακριβότερη, είναι και λειτουργικά καλύτερη, γιατί είναι και ΕΥΘΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ, αφού κινείται ευθέως και διαρκώς σε υψόμετρο περί τα 550 μέτρα (από την περιοχή της Αγ. Αναστασίας, απ' ευθείας στο οροπέδιο των Ιωαννίνων). Ενώ η άλλη, η επισήμως προκρινόμενη, είναι απαράδεκτη για να λειτουργήσει ως ο οδικός άξονας που θα συνδέσει τη Δύση με την Ανατολή: Κινείται σαν κατσικόδρομος με διαρκείς κλειστές στροφές και ανεβοκατεβαίνοντας από τα 500 έως τα 850 μέτρα! Και είναι και κατά 4 χιλιόμετρα μακρύτερη! Δηλαδή δεν φτάνει που καταπρέφει τη Δωδώνη, αλλά υπονομεύει και τη λειτουργικότητα της Εγνατίας! Αυτή η αδιανόητη λύση παραβιάζει εμμέσως την θεμελιώδη αρχή της Δυναμικής (ό,τι κερδίζουμε σε δύναμη, το χάνουμε σε απόσταση), αφού χάνουμε σε απόσταση, χωρίς να κερδίζουμε σε «ηθική» και λειτουργικότητα! Εδώ εξηγείται αυτό που λέγαμε προηγουμένως, ότι δεν έχουμε να κάνουμε με μια περίπτωση κατά την οποία οι στυγνές ορθολογικές παράμετροι παραβλέπουν μια μείζονα αναγκαιότητα υπέρ της κληρονομιάς, στο όνομα της «ανάπτυξης». *Εδώ έχουμε να κάνουμε με τη βλακεία, που εναντιώνεται και στις στυγνές ορθολογικές, όσο και στις ηθικές πολιτιστικές παραμέτρους του πράγματος.* Εδώ έχουμε την παρανοϊκή περίπτωση, να αγνοούμε την προφανή ισχύ του ρητού «καλύτερα πλούσιος και υγιής, παρά πτωχός και ασθενής»... Αφού η επίσημη λύση είναι και πτωχή (αντιλειτουργική) και ασθενής (κατά Δωδώνης), ενώ αυτή των Φίλων της Δωδώνης είναι και πλούσια (λειτουργική) και υγιής (σώζει το τοπίο)!

• Ας θεωρηθεί αυτονόητο πως όλοι όσοι φωνάζουν τώρα για τη Δωδώνη έχουν απόλυτη επίγνωση της κορυφαίας ζωτικής σημασίας για τη χώρα που έχει το μείζον έργο της Εγνατίας. Κι εμείς έχουμε εξαντλητικά αναλύσει αυτή τη στρατηγική σημασία της (*Makedonissimo: Η στρατηγική τη*
πλάκας) και θεωρούμε επιβεβλημένο ν
ολοκληρωθεί η Εγνατία δυναμική πολ
πριν την ανταγωνιστική της Παραεγνατί
δυναμική. Γιατί διαφορετικά η επικοινω
νία Δύσης-Ανατολής θα διευθετείται έξ
από την Ελλάδα, που έτσι θα κινδυνέψει μ
στρατηγική συρρίκνωση... Εδώ λοιπό
βγαίνουμε από τα αριστερά στον κ. **Σπερ
λάκη**, Διευθυντή Μελετών Έργων Οδοπο
ίας του ΥΠΕΧΩΔΕ, βασικό συντελεστή τ
επικείμενης καταστροφής της Δωδώνη
που αυτοθεωρείται ως ο Άτλας που θα σ
κώσει επ' ώμων τη σωτηρία της Εγνατία
θεωρώντας και προδότες της πατρίδ
όσους θέλουν την Εγνατία εκτός του Δ
δωναίου Τοπίου. Την πρεμούρα του κ
Σπερελάκη να εμμένει σε αυτή την απαρ
δεκτη λύση, απέδωσε εικοτολογώντας
πρόεδρος του ΤΕΕ **Κ. Λιάσκας** στο φό
της ευρωπαϊκής ντιρεκτίβας, που λέει «ό
μετατροπές μελετών στα μεγάλα έργ
ώστε να αποφεύγονται οι κομπίνες
Απλώς τονίζουμε: ΕΙΝΑΙ ΒΛΑΚΩΔΕΣ Ν
ΚΑΤΑΣΤΟΥΝ –ΑΝΕΥ ΟΥΣΙΩΔΟΥΣ Λ
ΓΟΥ– ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ
Η ΕΓΝΑΤΙΑ ΚΑΙ Η ΔΩΔΩΝΗ... Και η Εγνα
τία μπορεί να κατασκευαστεί το συντομ
τερο και πλήρως, αλλά και αυτό μπορ
κάλλιστα να μην προκαλέσει την αδικαι
λόγητη καταστροφή της Δωδώνης. Ενδεχ
μενο που ενέχει τον εξής διπλό κίνδυν
και να εξευτελιστούμε άλλη μια φορά δ
θνώς για τη βλακεία μας, αλλά και να μπ
καριστεί η χρηματοδότηση της Εγνατί
όπως θα δούμε στη συνέχεια.

ΚΑΙ ΤΩΡΑ;

Εν τούτοις τώρα, ένα χρόνο μετά, λίγα
δομένα έχουν αλλάξει! Ιδρύθηκε πέρσι
φθινόπωρο η ΕΓΝΑΤΙΑ ΑΕ, ως υπεύθυν
κρατικός φορέας για τη διεκπεραίωση
μεγάλου αυτού έργου· προσέλαβε ως σ
βουλό της (project manager) την **Bro
and Root**, η οποία έδωσε στον (εξωπερι
συνεργάτη της) κορυφαίο ακουστικολό
Robert Hill την ευθύνη να μελετήσει εκ
ου την ακουστικολογική επέμβαση των
θανών λύσεων επί του Δωδωναίου πε
βάλλοντος. Οι πληροφορίες μας λένε
δύσκολα ο κ. Hill θα διασώσει το κύρος
προκρινόμενης χάραξης (όπως και ότ
απαιτητική μελέτη του δεν ήταν έτοι
όθεν και η ματαίωση της συνέντευξης
που που σχεδίαζε στα Γιάννενα η ΕΓΝΑΤ
ΑΕ στις 22 Ιουλίου). Θα τα μάθουμε αυ
σε λίγες εβδομάδες.

Πάντως οι αντιδράσεις διαφόρων προσ

ΟΥΤΕ ΕΓΝΑΤΙΑ, ΟΥΤΕ ΚΟΜΒΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ!

Καθώς πλησιάζει η ημερομηνία, που θα δημοσιοποιηθεί η επίσημη πρόταση για τη χωροθέτηση της Εγνατίας οδού σε σχέση με την κοιλάδα της Δωδώνης, εκ μέρους της υπεύθυνης κρατικής εταιρείας «Εγνατία Α.Ε.» και του συμβούλου διαχείρισης, της Αμερικανοβρετανικής εταιρείας Brown & Root, ο Σύλλογος «Φίλοι της Δωδώνης» θεωρεί χρήσιμο να διευκρινίσει ορισμένα ζητήματα.

Είναι κατ' αρχήν θετικό, που οι αρμόδιοι παράγοντες της «Εγνατίας Α.Ε.» στις επαφές τους μαζί μας αναγνωρίζουν τα προβλήματα της ισχύουσας χάραξης και παραδέχονται ανοικτά τις τρομακτικές ελλείψεις και ατέλειες των αρχικών μελετών, που εκπόνησε το γραφείο «Αρώνη-Δρέττα-Καρλαύτη». Με αυτή την παραδοχή, την οποία πάντως περιμένουμε να διατυπωθεί και επίσημα, μένουν εκτεθειμένοι όλοι εκείνοι οι υπηρεσιακοί και πολιτικοί παράγοντες, οι οποίοι κατά καιρούς υπεραμύνθηκαν της αξιοπιστίας των μελετών και της ισχύουσας χάραξης. Είναι επίσης θετικό το γεγονός, ότι η «Εγνατία Α.Ε.» έχει προχωρήσει σε ειδικές ακουστικές μετρήσεις για την κοιλάδα της Δωδώνης.

Δεν παύουν ωστόσο να προκαλούν την ανησυχία μας οι πληροφορίες περί «διορθωτικών» σεναρίων, όπως η «βύθιση» της Εγνατίας κάτω από την επιφάνεια του εδάφους και διάφορα άλλα, πράγμα που μας υποψιάζει για την εμμονή της διοίκησης στη διέλευση της Εγνατίας μέσα από την κοιλάδα της Δωδώνης. Δεν θέλουμε να απορρίψουμε προκαταβολικά την ευαισθησία των ανθρώπων της «Εγνατίας Α.Ε.» και των τεχνικών της συμβούλων αλλά οφείλουμε να προειδοποιήσουμε, προς κάθε κατεύθυνση, ότι ο σχεδιασμός της Εγνατίας σε σχέση με την κοιλάδα της Δωδώνης πρέπει να γίνει από την αρχή.

Παραμένουμε σταθεροί στην άποψη, απόλυτα τεκμηριωμένη και λογικά και επιστημονικά, ότι το πολιτιστικό αγαθό που κινδυνεύει στη Δωδώνη από τη χάραξη της Εγνατίας δεν είναι απλώς ο αρχαιολογικός χώρος αλλά η αδιάσπαστη ενότητα μνημείου και περιβάλλοντα χώρου, η θαυμαστή ενότητα του Δωδωναίου τοπίου. Γι' αυτό και επιμένουμε στη ριζική μετατόπιση της χάραξης.

Για τον ίδιο ακριβώς λόγο είμαστε αντίθετοι και με την κινητοποίηση των Κοινοτήτων της κοιλάδας για τη διεκδίκηση του κόμβου στην περιοχή του οικισμού της Δωδωνούπολης. Συμμεριζόμαστε την αγωνία για τη συγκοινωνιακή σύνδεση της περιοχής, πιστεύουμε όμως ότι οι προταθείσες εναλλακτικές λύσεις μπορούν να την εξασφαλίσουν. Σε κάθε περίπτωση θεωρούμε τη διεκδίκηση του κόμβου όχι μόνο αποπροσανατολιστική αλλά και επικίνδυνη για τον αγώνα της σωτηρίας της Δωδώνης.

Δηλώνουμε, για μια ακόμη φορά, ότι θα συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε, μαζί με όλους τους υπόλοιπους φορείς, προσωπικότητες και απλούς πολίτες, για τη σωτηρία της κοιλάδας και καλούμε την «Εγνατία Α.Ε.» την ελληνική κυβέρνηση και τα κόμματα να αναλάβουν τις ευθύνες τους απέναντι στην πολιτιστική κληρονομιά της Δωδώνης, ευθύνες που απορρέουν από το Σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις της αρχαιολογικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, που έχει υπογράψει η χώρα μας.

Σύλλογος «Φίλοι της Δωδώνης»
Γιάννενα, 17-7-1996

και οργανισμών συνεχίζονται αδιαλεί-
. Ήδη δημοσιεύθηκε έκκληση 50 προ-
κοτήτων από όλο τον κόσμο (**Νίκολας**
μοντ, Ζακ Λανγκ, Ζακλίν ντε Ρομιγύ,
ραν Μπρέ-
ιτς, κ.ά.),
ός και 30 ευ-
ουλευτών,
συνοδεύει τις
ίλες ελληνι-
διαμαρτυ-

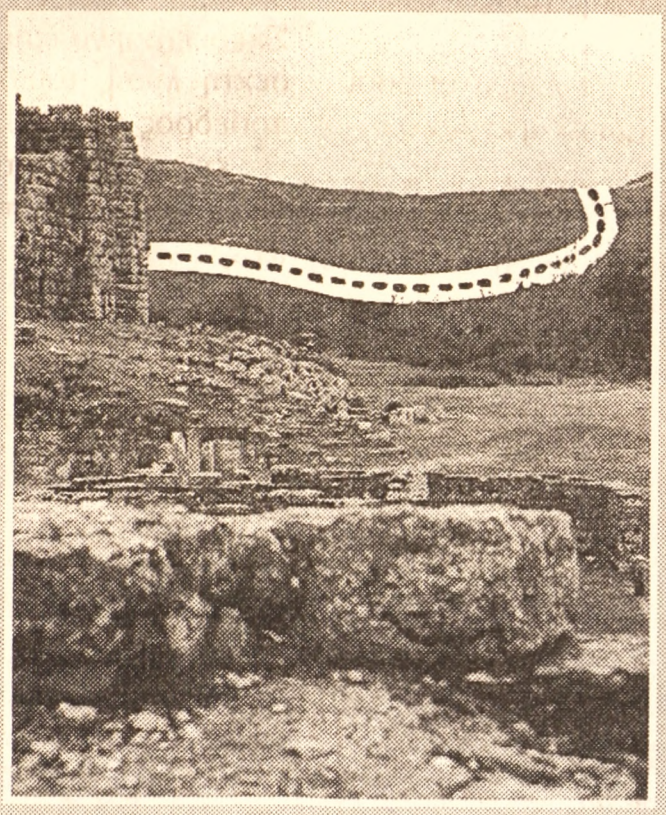
ΥΝΕΥΕΙ
ΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΓΝΑΤΙΑΣ

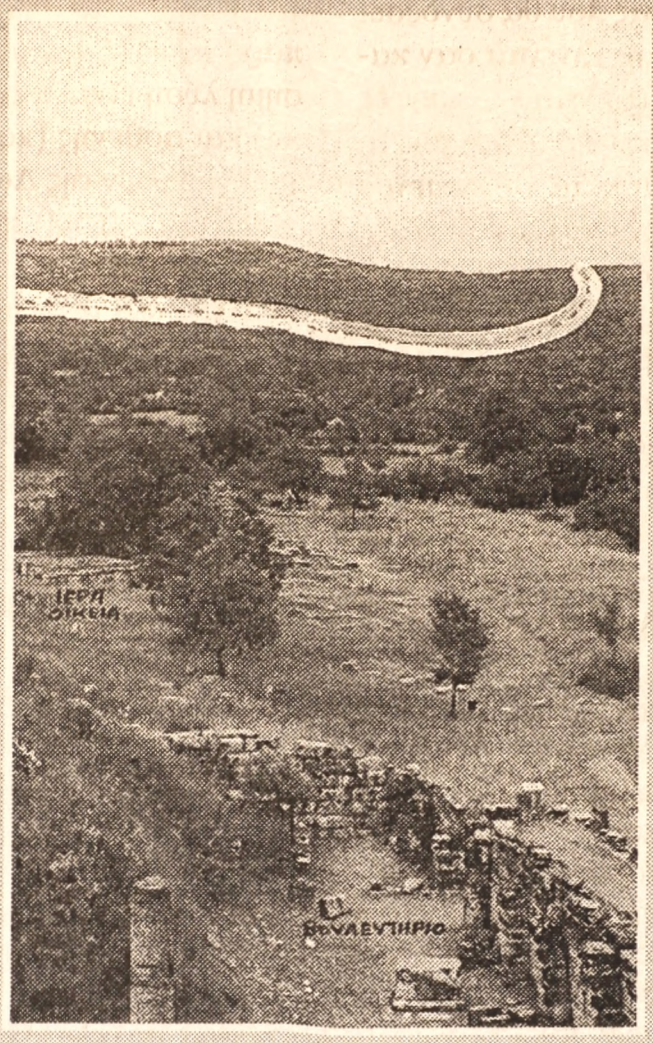
ού είδαν και
ιδαν οι Φί-
ης Δωδώνης
ματαίως φω-
υν σε ώτα μη
ώντων και
έπαψαν να
ούν σκόπιμη
απόκρυψη
νώς του ζητή-
ς (για να μη
υρθεί η χώ-
αναγκάστη-
λοιπόν προ-
ως να το δια-
ποιήσουν.
τέρα από την
έρω ανα-
ίσα συλλο-
υπογραφών,

Πώς θα φαινόταν η Εγνατία αν υλοποιούνταν η μεθοδευόμενη χάραξη...

Από τη σκηνή του Θεάτρου ▼

και από το Ιερό ▶ του Αρχαιολογικού χώρου της Δωδώνης

προκάλεσαν την παραγωγή τηλεοπτι-
έρευνας, που προβλήθηκε προσφάτως
ο κανάλι της Ολλανδικής τηλεόρασης.
η, όμως, η Πρόεδρος της Πολιτιστικής
ροπής του Ευρωκοινοβουλίου
ana Castellina έκανε διάβημα στον κ.
ζα (υπεύθυνο για τα πολιτιστικά) και
κ. **Ν. Κίννοκ** (υπεύθυνο για τις μετα-
ς) της **Κομισσιόν**, καλώντας για άσκη-
έσεων στην Ελλάδα, σχετικά με το θέ-
ης Δωδώνης. Ήδη προχθές η ομάδα
Πρασίνων στην Ευρωβουλή διένειμε
ο Τύπου (29/7/96), με τίτλο «***GREENS:***
EU-MONEY for disastrous highway
ct"», σύμφωνα με το οποίο εξηγείται
ρόβλημα και όπου περιέχεται η δήλω-
ου αντιπροέδρου της Επιτροπής Πολι-
κών της Ευρωβουλής **Τζάννι Ταμίνο**:
ι τα έργα που περιλαμβάνονται στα Δι-
παϊκά Δίκτυα (ΤΕΝ) πρέπει να συνο-
νται από μια προσεκτική οικολογική
τολιτιστική μελέτη. Αυτό δεν έχει γίνει
στην περίπτωση της Εγνατίας». Και το δελ-
τίο Τύπου κλείνει: «*Παρά τις ισχυρές αντι-*
δράσεις οργανισμών, καλλιτεχνών, επιστη-
μόνων, πολιτικών, κατά της καταστροφής
της κοιλάδας της Δωδώνης, οι ελληνικές αρ-
χές αρνήθηκαν να αλλάξουν τα σχέδιά τους.
Οπότε η Ομάδα των Πρασίνων στο Ευρω-
κοινοβούλιο καλεί για πάγωμα των πόρων
της Ε.Ε., που αναμένεται να καλύψουν το
60% του συνολικού κόστους του έργου. Το
έργο έχει μπει στο καθεστώς της υψηλής
προτεραιότητας των Διευρωπαϊκών Δι-
κτύων».

Ίσως τώρα θορυβηθούν οι υπηρεσίες μας, αλλά και ο κ. **Λαλιώτης** προσωπικά. Διότι τώρα μένει έκθετη η απάντηση-νότα, που έστειλε ο κ. Σπερελάκης στον κ. Κίννοκ, μετά την πιεστική επιστολή του πρώτου. Να σημειωθεί ότι σ' αυτή τη νότα, ο Διευθυντής του ΥΠΕΧΩΔΕ, προκειμένου να καθησυχάσει τον κ. Κίννοκ, τελικά μάλλον τον εξαπατά, χρησιμοποιώντας υπέρ της μεθοδευόμενης λύσης έξι συν μία ανακρίβειες, όπου μεταξύ άλλων λέει ότι η σήραγγα που προτείνουν οι Φίλοι της Δωδώνης έχει μήκος 5,920 χιλιομέτρων (!) και ότι η λύση που αυτός υποστηρίζει δεν δημιουργεί κανένα πρόβλημα. Εμείς έχουμε στα χέρια μας τη νότα αυτή και αν ο κ. Σπερελάκης αισθάνεται ότι τον αδικούμε, **τότε τον προκαλούμε σε δημόσια αντιπαράθεση.**

Πάντως τώρα και η ICOMOS απειλεί ανοικτά με ασφαλιστικά μέτρα και κάθε άλλο ένδικο μέσο, κατά παντός υπευθύνου, σε περίπτωση που δημοπρατηθεί η μεθοδευόμενη λύση. Όλες οι πλευρές βρίσκονται σε αναμονή.

ΚΑΙ Ο κ. ΛΑΛΙΩΤΗΣ;

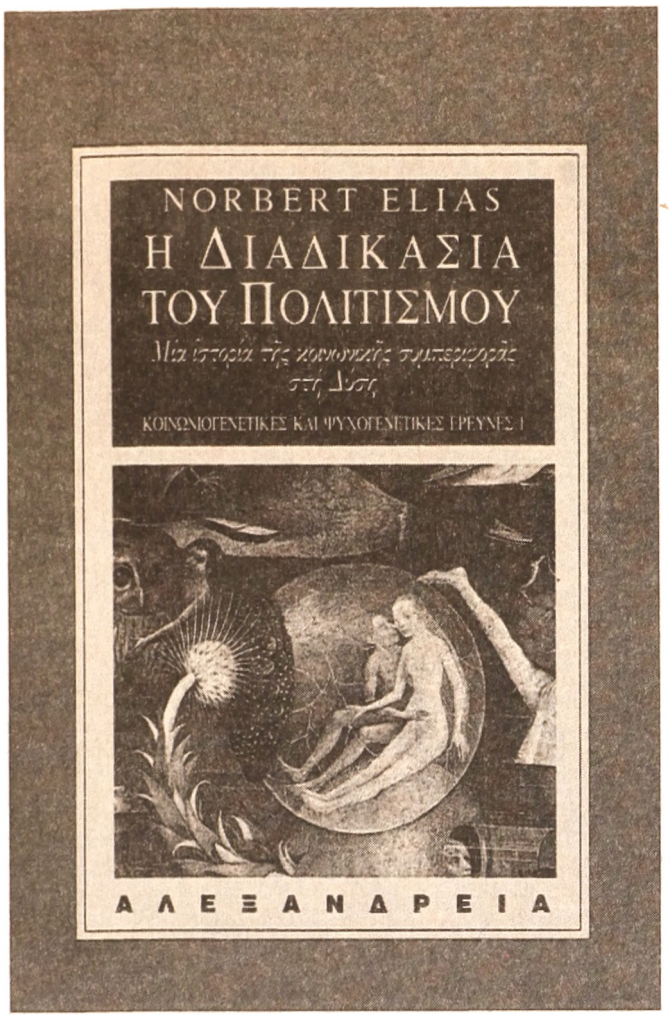
Είχαμε την Τρίτη μια μακρά συνάντηση με τον υπουργό ΠΕΧΩΔΕ. Από αυτήν πεισθήκαμε ότι πράγματι προβληματίζεται, ότι μάλλον ώς τώρα δεν ήταν καλά πληροφορημένος και αυτός από τις υπηρεσίες του και τους λοιπούς εμπλεκομένους. Ζητεί αναμονή λίγων εβδομάδων, προφανώς ώσπου να προκύψει και το ακουστικολογικό πόρισμα του βρετανού εμπειρογνώμονα. Δεν αποκλείει καμμιά λύση, ούτε και αυτήν των υπηρεσιών του, αλλά ζητεί να του παρουσιαστούν περισσότερες εναλλακτικές λύσεις. Και βάζει ως πρώτο κριτήριο επιλογής για την τελική λύση, όχι τόσο το κόστος, όσο το χρόνο κατασκευής.

Εμείς αυτό το τελευταίο το α-κούμε ως λογικό και σώφρον. Και αφού ο τελικός χρονικός ορίζοντας για περάτωση της Εγνατίας είναι το έτος 2000, πιστεύουμε ότι σε 4 χρόνια πολύ-πολύ άνετα προλαβαίνει να κατασκευαστεί η σήραγγα της πρότασης των Φίλων της Δωδώνης. Εκτός και αν προκριθεί ακόμα καλύτερη λύση, που θα παρακάμπτει ριζικά και ολοσχερώς την περιοχή της κοιλάδας.

NORBERT ELIAS

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Μια ιστορία της κοινωνικής συμπεριφοράς στη Δύση

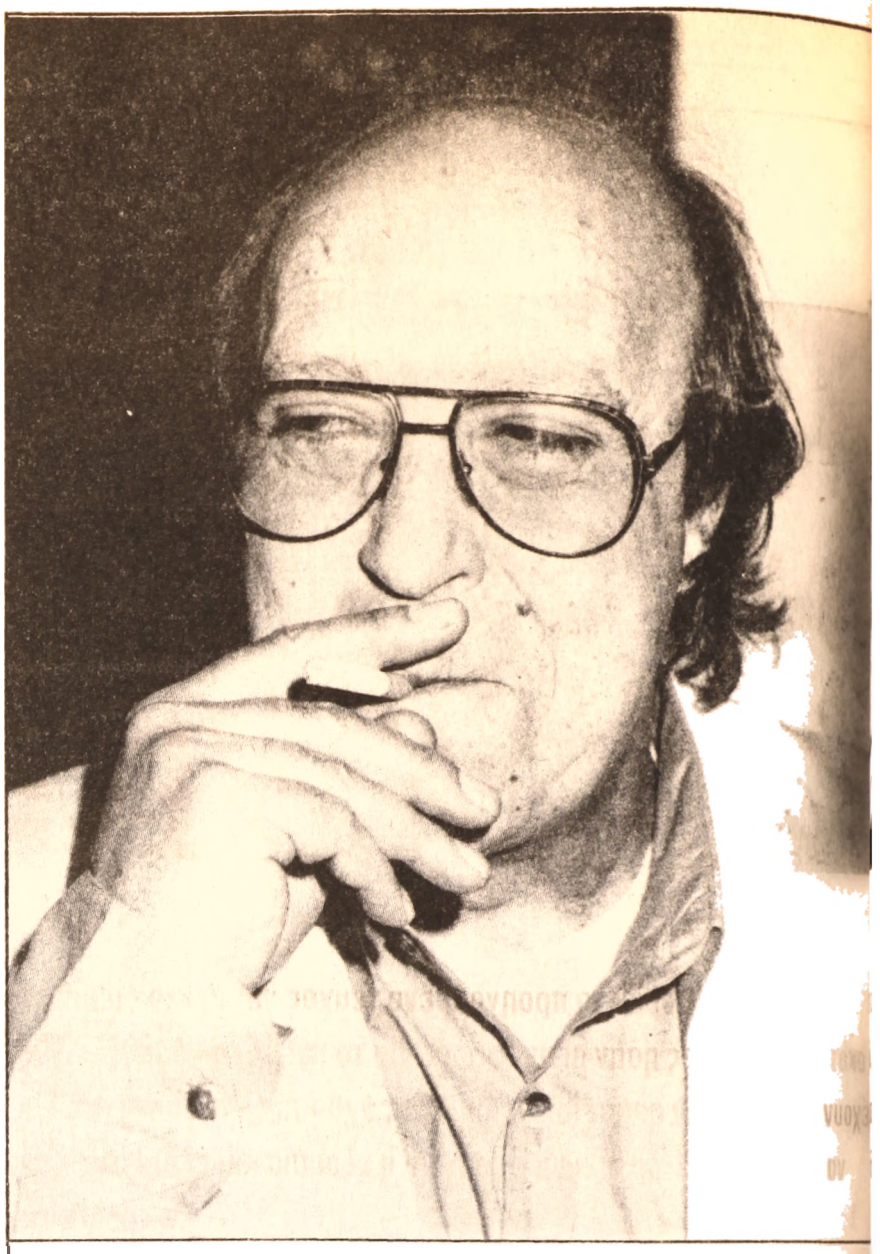
«Οι άνθρωποι της Δύσης δεν συμπεριφέρονταν ανέκαθεν με τον τρόπο που συνηθίζουμε σήμερα να θεωρούμε τυπικό γι' αυτούς και γνώριμα "πολιτισμένων" ανθρώπων...

Πώς επήλθε αλήθεια αυτή η μεταβολή, αυτός ο "πολιτισμός" στη Δύση; Σε τι συνίστατο; Και ποια ήταν τα ελατήριά του, οι αιτίες ή οι κινητήριες δυνάμεις του; Αυτά είναι τα κύρια ερωτήματα, στην επίλυση των οποίων επιχειρεί να συνεισφέρει τούτη η εργασία...

Θα χρειαστεί η σκέψη πολλών ανθρώπων και η συνεργασία διαφόρων επιστημονικών κλάδων, που συχνά σήμερα διαχωρίζονται με τεχνητούς φραγμούς, ώστε να απαντηθούν σιγά σιγά τα ερωτήματα που αναδύονται στην πορεία της μελέτης. Τούτα αφορούν την ψυχολογία, τη φιλολογία, την εθνολογία και την ανθρωπολογία εξ ίσου με την κοινωνιολογία ή τους διάφορους ειδικούς κλάδους της ιστορικής έρευνας».

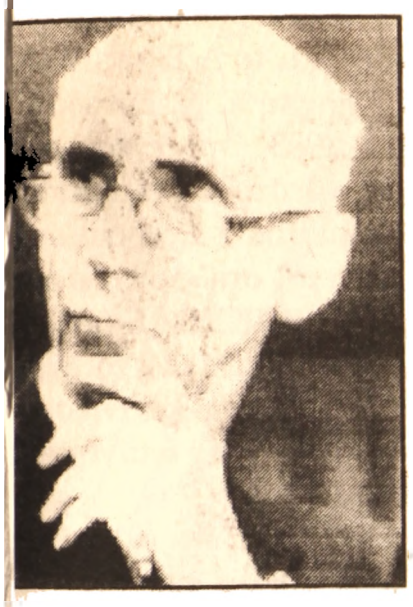
Norbert Elias

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
Σόλωνος 133, 106 77 Αθήνα
Τηλ. 3806305, 3821813, Fax 3838173

Όλα
τα βιβλία
του
ΝΙΚΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ
από τις
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680
ΤΗΛ. 36.07.744 - 36.39.962

ΟΙ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΝΟΜΙΕΣ ΤΟΥ κ. ΛΑΜΠΡΑΚΗ

Όσα αποκαλύψαμε στο προηγούμενο τεύχος για το νέο αυθαίρετο κτίριο του κ. Χρ. Λαμπράκη στο τέως «Πάρκο της Ελευθερίας» τα σκέπασε βαθύ οτάδι. Ελάχιστες ήσαν οι αναφορές για το νέο τόσο κραυγαλέο αυθαίρετο, για μια σειρά προκλητικά παράνομων ενεργειών. Όλες αυτές οι παρανομίες ιουν μια επιπλέον σημασία επειδή διεπράχθησαν από έναν επιφανή πολίτη ο οποίος, μέσα από τα έντυπά του και τα ηλεκτρονικά μέσα που ελέγχει, θέλει να διδάξει «πώς πρέπει να φέρονται η εξουσία και οι πολίτες». Είναι ο ίδιος που με τη δραστηριότητά του στο Μέγαρο Μουσικής προβάλλεται ως το πολιτιστικό πρόσωπο της Ελλάδας.

η σημασία της νέας αυθαιρεσίας που διαπράττει ο κ. **Χρ. Λαμπράκης** είναι αποφασιστικής σημασίας για το πολιτιστικό γίγνεσθαι αλλά και για τα πολιτικά ήθη εν γένει.

λλά ας πάρουμε τα πράγματα από την χή. Γνωστά σε γενικές γραμμές στους ιγνώστες του περιοδικού, όμως μια σύμη αναφορά, έτσι, για την Ιστορία, ανακνύει μέσα από την παράθεση των γεώτων το σύνολο των παρανομιών που υν διαπραχθεί.

ο κτίριο του Μεγάρου Μουσικής ξεκίνημε τη χορηγία του **Λάμπρου Ευταξία** και **Αλεξάνδρας Τριάντη**. Τα έργα ξεκίνην σε οικόπεδο που παραχώρησε το Δησιο, τμήμα ενός μεγάλου ελεύθερου χώυ ο οποίος κατατμήθηκε έκτοτε και παχωρήθηκε σε διάφορους ιδιώτες. Είχε η προηγηθεί παραχώρηση, προκειμένου ανεγερθεί το Ναυτικό Νοσοκομείο τέναντι από το σπίτι του ναυάρχου Σαλλαρίου), ενώ ένα άλλο τμήμα είχε δοθεί ο αμερικανικό Δημόσιο για να χτιστεί η ερικανική πρεσβεία. Λίγο πριν πέσει η βέρνηση Γ. Παπανδρέου, παραχωρήθηστους ανώτατους αξιωματικούς ένα όμη τμήμα για την ανέγερση πολυκατοις. Ελεύθερο χώρο είχε το Δημόσιο, τον ραχωρούσε σε όποιον πίεζε για να χτίι... Όλα αυτά άρμοζαν στο πνεύμα της ιαρχης δόμησης της δεκαετίας 1960-70...

Μετά τη μεταπολίτευση, δόθηκαν από το Δημόσιο τα χρήματα προκειμένου να ολοκληρωθεί το κτίριο του Μεγάρου Μουσικής. Όμως, η εικόνα της Αθήνας έχει πλέον αλλάξει. Είναι μια πόλη που ασφυκτιά: νέφος, υπερσυγκέντρωση λειτουργιών, κορεσμός στο κέντρο της πόλης. Η οικολογική συνείδηση αφυπνίζεται και διάφορες ομάδες πολιτών απαιτούν οι λειτουργίες στην πόλη να αποσυγκεντρωθούν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για το αποτέλεσμα της δράσης των πολιτών και των νέων αυτών αντιλήψεων είναι η αποτροπή της ανέγερσης πολιτιστικού κτιρίου κάτω από το Πολεμικό Μουσείο. Ήταν ένα κτίριο που επίμονα επιθυμούσε ο **Κ. Καραμανλής**, είχε γίνει μάλιστα η εκσκαφή της τάφρου – μέχρι σήμερα υπάρχει αυτή η... «τρύπα» στη συμβολή των οδών Πλουτάρχου και Βασιλέως Κωνσταντίνου. Έχει ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι, την εποχή εκείνη, τα δημοσιογραφικά όργανα του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη είχαν πρωτοστατήσει στην καμπάνια εναντίον της ανέγερσης του Πολιτιστικού Μεγάρου του Καραμανλή, υιοθετώντας τις απόψεις εκείνων που πίστευαν ότι το κέντρο της Αθήνας δεν πρέπει να επιβαρυνθεί με άλλες λειτουργίες και, εν πάση περιπτώσει, απαιτείται να διαφυλάξουμε τους υπάρχοντες ελεύθερους χώρους!

Ωστόσο, οι αλλαγές που στο μεταξύ έχουν συντελεστεί είναι πολλαπλές. Ο κ. Χρ. Λαμπράκης, ο πανίσχυρος συγκροτηματάρχης, έχει γίνει (το 1981) πρόεδρος του Οργανισμού που διοικεί το Μέγαρο. Και εξασφαλίζει πλούσιες κρατικές χορηγίες. Το Μέγαρο αποπερατώνεται και εγκαινιάζεται. Ο κ. Χρ. Λαμπράκης συνιστά διάφορες επιτροπές και «σωματεία», όπως ο ΟΜΜΑ (1981), ο «Σύλλογος Φίλων της Μουσικής», κ.λπ., στα οποία διορίζει δικούς του ανθρώπους – συνήθως δημοσιογράφους του Συγκροτήματος ή καλλιτέχνες της εγκρίσεως και της προτίμησής του. «Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου» είναι, ό,τι θέλει μπορεί να κάνει. Και το κάνει.

Σε λίγο καιρό, ο κ. Λαμπράκης διαπιστώνει ότι το Μέγαρο είναι μεν άριστο για συναυλίες συμφωνικής μουσικής, ανεπαρκέστατο όμως για μεγάλες παραστάσεις μελοδράματος. Λείπει η σκηνή και τα συνεπακόλουθά της. Η όπερα, όμως, είναι η μεγάλη του αδυναμία. Και τότε ξεκινά η απαίτηση να παραχωρηθεί στο Μέγαρο ό,τι απέμεινε από το παρακείμενο Πάρκο της Ελευθερίας, προκειμένου, όπως δήλωνε, να γίνει γκαράζ που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες των προσερχομένων στις εκδηλώσεις του.

Σήμερα, μετά τη δημοσιοποίηση των σχεδίων που κατέθεσε στις 31 Μαΐου 1996, μάθαμε επιτέλους όλοι ότι το γκαράζ ήταν

*πρόφαση. Ο άνθρωπος ήθελε να κτίσει **κοντά** στο Μέγαρο μια όπερα...*

Ο κ. Χρ. Κατσιγιάννης, υπουργός ΠΕΧΩΔΕ του **Κ. Μητσοτάκη**, παραχωρεί στον ΟΜΜΑ το «οικόπεδο» του Πάρκου Ελευθερίας, εκτός των κτιρίων του ΕΑΤ/ΕΣΑ, που έχουν στο μεταξύ μετατραπεί σε πολιτιστικό κέντρο και μουσείο. Οι αντιδράσεις από πλευράς δημοτών κορυφώνονται. Αλλά ουδείς τις προσέχει ή τις ακούει. Αναπτύσσεται ολόκληρη φιλολογία από τους παρακαθήμενους του κ. Λαμπράκη, ότι δεν είναι δυνατόν τέτοιο «αγλάισμα», όπως το Μέγαρο, να μην έχει και το γκαράζ του. Τα αντεπιχειρήματα είναι πολλά και ουσιαστικά. Άλλες λύσεις, όμως, δεν συζητιούνται (ο συνεργάτης μας **Φ. Βασιλείου**, π.χ., είχε προτείνει μια λύση, να γίνει γκαράζ στο υπόστρωμα της οδού Π. Κόκκαλη). Δίπλα στο Μέγαρο, εξάλλου, υπάρχει μεγάλος χώρος τον οποίο χρησιμοποιεί αποκλειστικά η αμερικανική πρεσβεία (άντε τώρα να τα βάλεις με τους Αμερικανούς!...). Εν πάση περιπτώσει, αφού το Μετρό θα έχει στάση στο Μέγαρο, ο μεγάλος αριθμός των επισκεπτών του θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί. Οι ελεύθεροι χώροι και το πράσινο είναι πολύτιμα αγαθά για τους πολίτες της Αθήνας. Πολύ ουσιαστικότερα από την ανάγκη για το παρκάρισμα των επισκεπτών του Μεγάρου. Όμως, η πολιτική εξουσία έχει κύψει τον αυχένα στις βουλές του κ. Λαμπράκη. Η Ν.Δ. και το ΠΑΣΟΚ υπακούουν· και οι αρμόδιοι υπουργοί συγκατανεύουν.

Η πρόφαση-γκαράζ περνά.

*Ωσπου να μάθουμε ότι δεν πρόκειται ακριβώς για γκαράζ. **Μια νέα όπερα, η Όπερα Λαμπράκη άρχισε να κτίζεται.** Ας δούμε όμως τί σημαίνει αυτό.*

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΕΑ ΟΠΕΡΑ Η ΑΘΗΝΑ;

Οι απόψεις διίστανται. Πολλοί υποστηρίζουν ότι, στην Ελλάδα, δεν υπάρχει παράδοση λυρικού θεάτρου και η υπάρχουσα Λυρική Σκηνή θα μπορούσε, με τη στήριξη της πολιτείας, να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις των φίλων του μελοδράματος. Άλλοι δεν συμφωνούν. Η Αθήνα, λένε, είναι από τις ελάχιστες πρωτεύουσες που δεν διαθέτει κατάλληλο κτίριο όπερας.

Πριν από μερικά χρόνια, το προηγούμενο Δ.Σ. της Λυρικής Σκηνής (Πρόεδρος **Π. Πετρίδης**, Γεν. Διευθυντής **Ν. Συνοδινός**) προσπάθησε να καλλιεργήσει στην κοινή γνώμη τη συνείδηση για την ανάγκη ανέγερσης νέου κτιριακού συγκροτήματος Λυρικού Θεάτρου. Ο τότε δήμαρχος κ. **Λεωνίδας Κουρής** αναθέτει στον αρχιτέκτονα κ. **Γιάννη Μιχαήλ** τη μελέτη σκοπιμότητας και χωροθέτησης της νέας όπερας. Οι μελετητές πρότειναν ως καταλληλότερη θέση το Γκαζοχώρι, όπου και επαρκής χώρος υπήρχε αλλά και άλλα στοιχεία συνηγορούσαν για την επιλογή αυτή (αναβαθμιζόμενη περιοχή, σταθμός του νέου Μετρό, παλιά Πύλη των Αθηνών κ.ά.) Το Δημοτικό Συμβούλιο, με την 1759/1993 απόφασή του, ενέκρινε την πρόταση των μελετητών και τροποποιεί τα οικοδομικά τετράγωνα 51 έως και 57, στα οποία περιλαμβάνονται και εκείνα του Γκαζοχωρίου, με σκοπό την ανέγερση «*αξιολόγου κτιρίου Λυρικού Θεάτρου*» Την πρόταση για ανέγερση Λυρικού Θεάτρου με δύο σκηνές (μία μεγάλη με 2.000 και μία μικρή με 500 θέσεις) παρουσιάζουν ο τέως δήμαρχος κ. Λ. Κουρής και το Δ.Σ. της Λυρικής με τον Γεν. Διευθυντή κ. Ν. Συνοδινό, το φθινόπωρο του 1993, στα εγκαίνια του ανακαινισμένου θεάτρου Ολύμπια. Η απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της Αθήνας διαβιβάζεται στη συνέχεια, λόγω αρμοδιότητας, στο ΥΠΕΧΩΔΕ (με το έγγραφο υπ. αρ. 34893/7.4.94) Μέχρι σήμερα ο κ. **Κ. Λαλιώτης** δεν έχει απαντήσει. Οι λόγοι για τους οποίους δεν απάντησε, τώρα, μοιάζουν προφανείς.

Πριν από τις δημοτικές εκλογές του 1994, ο Γεν. Διευθυντής της Λυρικής κ. Συνοδινός και η «Εταιρεία Φίλων της Εθνικής Λυρικής Σκηνής» προσκάλεσαν στο φουαγιέ του θεάτρου Ολύμπια τους υποψηφίους δημάρχους όλων των συνδυασμών, τους ενημέρωσαν για την πρόταση του απερχομένου Δημοτικού Συμβουλίου και τους ερώτησαν αν την υιοθετούν. Όλοι την αποδέχθηκαν και την ενσωμάτωσαν στο πρόγραμμά τους. Ο δήμαρχος κ. **Δ. Αβραμόπουλος**, μάλιστα, δεσμεύτηκε να προχωρήσει στην υλοποίηση της πρότασης.

ΠΟΙΟΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΟΠΕΡΑ;

Ο τελευταίος που θα αποφάσιζε για μια νέα όπερα είναι ένας ιδιώτης, ο οποίος μάλιστα δεν πληρώνει γι' αυτήν. Και εννοούμε με τον κ. Λαμπράκη.

Μια νέα όπερα είναι ένα σημαντικό κτίριο για την πόλη. Είναι κεντρική πολιτιστική απόφαση· και αρμοδιότητα γι' αυτ –εφ' όσον θα κτιστεί με χρήματα του Δημοσίου– έχουν ο υπουργός Πολιτισμού και ο υπουργός Χωροταξίας.

ΤΙ ΚΤΙΡΙΟ ΕΙΝΑΙ Η ΟΠΕΡΑ;

Μήπως, όμως, η όπερα είναι ένα κτίριο για το οποίο ντρεπόμαστε και το οποίο κρύβουμε κάτω από τη γη, όπως θα πράξει ο κ. Λαμπράκης; Όλοι ξέρουμε –και πρώτα πρώτα ο κ. Λαμπράκης– ότι οι όπερες σε όλα τα πλάτη και τα μήκη της γης είναι «στολίδια» των πόλεων. Μεγάλοι αρχιτέκτονες έχουν μελετήσει τα κτίρια αυτά. Με χώρους πάρκινγκ ή χωρίς, οι όπερες είναι σημεία αναφοράς στις μεγαλουπόλεις.

Όμως, μη νομίσετε ότι οι άνθρωποι του κ. Λαμπράκη είναι χωρίς... «επιχειρήματα». Ισχυρίζονται ήδη μερικοί από αυτούς –συνήθως πρόκειται για «τεχνικούς»– ότι η όπερα μπορεί «να χωθεί μέσα στη γη». Ο

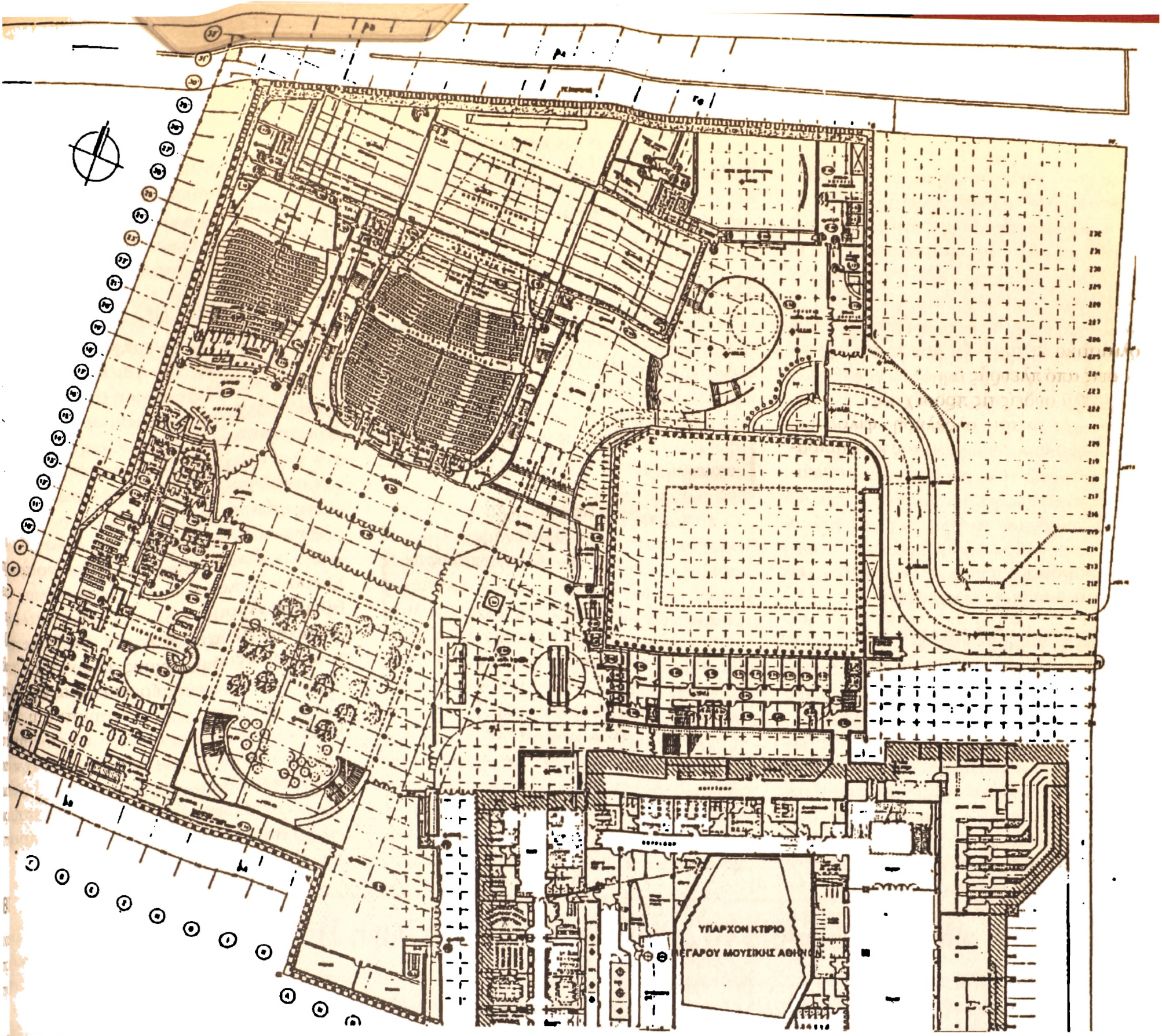
ΟΙ ΟΚΤΩ ΛΟΓΟΙ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΝΟΜΗΣ ΑΔΕΙΑΣ

Και πώς δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν τα ελληνιστί γνωστά ως «δένδρα»..

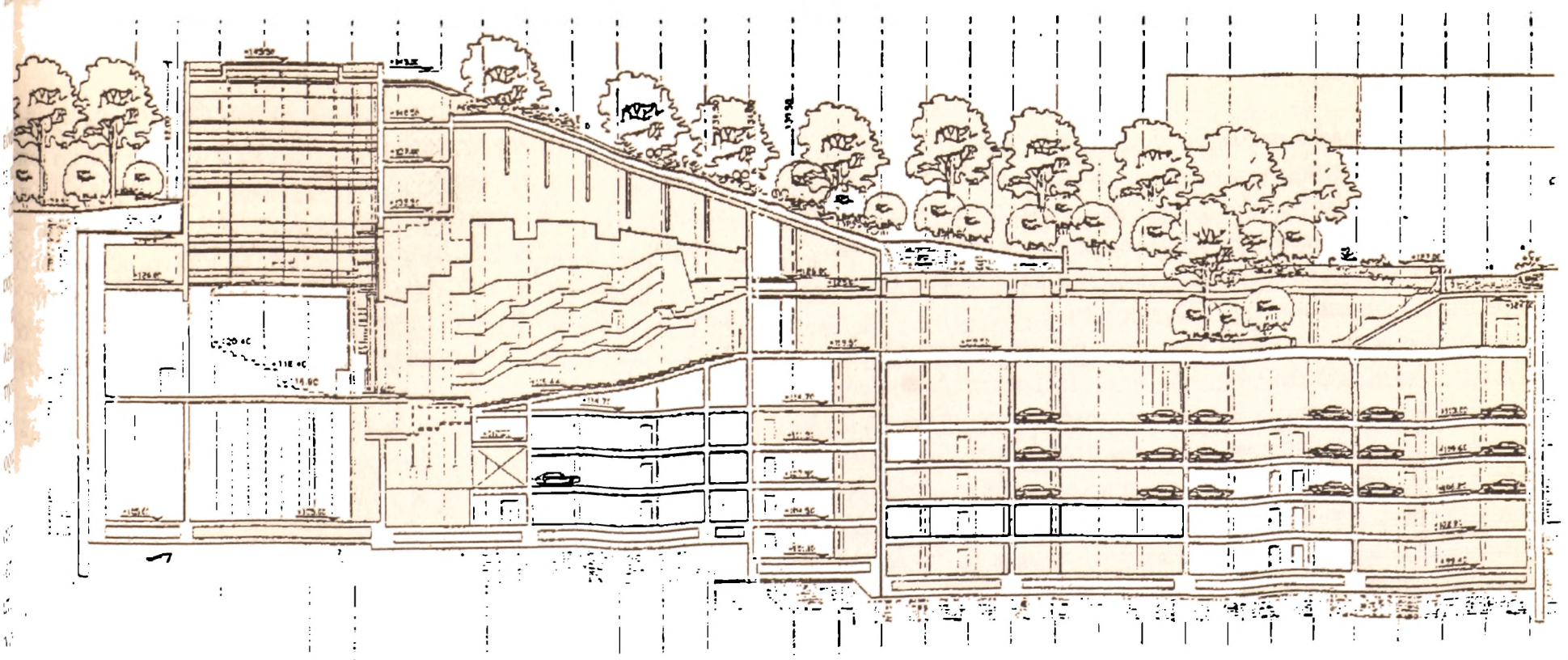
Ο δικηγόρος κ. **Δημ Κ. Φαρμακίδης** κατέθεσε εκ μέρους κατοίκων της περιοχής στο Σ.τ.Ε. αίτηση ακυρώσεως της 702/96 άδειας που η Υπηρεσία Πολεοδομίας Αθηνών της Νομαρχίας Αττικής χορήγησε στον ΟΜΜΑ.

Στην αίτησή του, ο κ. Φαρμακίδης αναφέρει τους ακόλουθους οκτώ (8) λόγους ακυρώσεως της άδειας:

1. Προκειμένου να γίνει η ανέγερση νέων κατασκευών στο χώρο πρέπει να έχει συντελεσθεί προηγουμένως η απαλλοτρίωση της πολυκατοικίας του ΑΟΟΑ. Όμως, αυτή η απαλλοτρίωση δεν έχει γίνει.
2. Οι αφετηρίες μετρήσεως των υψών δεν έχουν ως αφετηρία τη στάθμη από τα πεζοδρόμια της οδού Κόκκαλη.
3. Δεν είναι σύμφωνη η άδεια με τις υπάρχουσες διατάξεις περί επιτρεπόμενων υψών. Συγκεκριμένα, υπάρχουν και ασάφειες και λανθασμένες παραδοχές.
4. Δεν είναι σύμφωνη με το Π.Δ. οι εγκριθείσες χρήσεις του κτιρίου.
5. Η αίτηση του ΟΜΜΑ αναφέρεται σε «άδεια προσθήκης κατ' επέκτασιν». Όμως η μελέτη αφορά σε νέο εξ υπαρχής κτίριο.
6. Η Υπηρεσία που χορήγησε την άδεια είναι αναρμόδια.
7. Πριν από την έκδοση της άδειας έπρεπε να προηγηθεί ή άδεια ιδρύσεως σταθμού αυτοκινήτων.
8. Δεν διασφαλίζεται η επιβαλλόμενη φύτευση υψηλού πρασίνου. Όπως γράφει η αίτηση αναιρέσεως «δεν προβλέπεται η από της φυσικής ή οριστικής στάθμης του εδάφους εις βάθος απόστασις προς κατασκευήν της οροφής της ανωτάτης στάθμης του υπογείου, ώστε να διασφαλίζεται η δημιουργία χωματίνου εδαφικού μανδύου δια την φύτευσιν και διατήρησιν εν ζωή "υψηλού πρασίνου", δηλαδή ελληνιστί δένδρων»...

οψη (πάνω) στο «Επίπεδο 7- Δεύτερη σειρά Θεωρείων» και Τομή (κάτω) της Όπερας στο νέο γιγαντιαίο κτιριακό συγκρότημα που αστρέφει ολοσχερώς το Πάρκο Ελευθερίας. Αυτά όλα ο κ. Λαμπράκης τα ενεφάνιζε άλλοτε ως «γκαράζ», άλλοτε ως «πολιτιστικό ρο» και άλλοτε ως «κτίριο συνεδρίων». Μόνον που εψεύσθη για την πραγματική χρήση: Γιατί πάντα «διέψευδε κατηγορηματικά» ότι όκειτο να χτίσει Όπερα. Γιατί;

λόγος είναι ότι ουσιαστικά, με τον τρόπο αυτόν, θα γίνουν μεγάλα χωματουργικά έργα, τεράστιας δαπάνης κατασκευές από μπετόν-αρμέ και εν γένει κατασκευές με υψηλό κόστος, κατασκευές δηλαδή κερδοφόρες για τον εργολάβο.

Όμως το ουσιαστικό στοιχείο σε μια σύγχρονη όπερα είναι η σκηνή και ο εξοπλισμός της. Απαιτείται μεγάλη σκηνή και με πολύπλοκους μηχανολογικούς εξοπλισμούς που να θεραπεύουν την απαίτηση κάθε σκηνοθέτη για σκηνογραφίες, τρυκ κ.λπ. Γι' αυτά, ο κ. Λαμπράκης θα φέρει αργότερα το... λογαριασμό. Και οι Λαλιώτηδες –οι όποιοι Λαλιώτηδες του μέλλοντος– θα τον πληρώσουν πρόθυμα, έναντι της προστασίας που ο κ. Λαμπράκης θα υποσχεθεί ότι θα τους παράσχει.

ΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΤΗΣ ΟΠΕΡΑΣ!

Ένα τόσο σημαντικό κτίριο όπως ή όπερα είναι συνδεδεμένη με το όνομα του δημιουργού της αρχιτέκτονα. Να θυμίσουμε την Όπερα των Παρισίων που είναι γνωστή ως Όπερα Garnier ; Δεν έπρεπε για ένα τόσο σημαντικό κτίριο να προκηρυχθεί αρχιτεκτονικός διαγωνισμός; Και ποιοι είναι οι αρχιτέκτονες της «Όπερας Λαμπράκη»; Είναι μήπως ο εργολάβος κ. **Ν. Πανδής**, που υπογράφει τη σχετική μελέτη; Το θεωρούμε απίθανο. Πού βρίσκονται αυτοί οι λαμπροί αρχιτέκτονες και γιατί κρύβονται;

ΕΝ ΚΡΥΠΤΩ

Πώς συνέβη και ο κ. Λαμπράκης δεν ανέφερε λέξη μέχρι σήμερα για Όπερα, και μάλιστα εδήλωνε, άλλοτε ως Χρ. Λαμπράκης και άλλοτε ως ΟΜΜΑ, ότι δεν «*πρόκειται να κτισθεί Όπερα και όλα αυτά είναι έωλα*»;

Φυσικά, εδώ δεν μπορούμε να δώσουμε απάντηση· μόνον υποθέσεις μπορούμε να κάνουμε.

Ο κ. Λαμπράκης «πήρε» το διάταγμα Κατσιγιάννη-Λαλιώτη έπειτα από χιλιάδες αποκρύψεις και με την ένοχη συνδρομή της σιωπής των ΜΜΕ. Αλλά «πήρε» ύψος υπερκατασκευών μόνον 12,00 μέτρων. Δεν μπορούσε να κτίσει όπερα με αυτά τα δεδομένα. Αποφάσισε, λοιπόν, να βαφτίσει το κτίριο «αίθουσα συνεδρίων», εξασφάλισε τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για κτίριο «πολλαπλών χρήσεων» και, με σειρά παράτυπες και παράνομες ενέργειες, πήρε από την Υπηρεσία Πολεοδομίας Αθηνών της Νομαρχίας Αττικής τη σχετική --παράνομη– άδεια ανεγέρσεως ή, μάλλον, καταβυθίσεως της όπερας. Ήδη έχει προλάβει να καταστρέψει το Πάρκο Ελευθερίας και έχει καταδαφίσει το υπαίθριο θεατράκι του Δήμου Αθηναίων στο χώρο του Πάρκου, *παράνομα, χωρίς άδεια*. Ο κ. Λαμπράκης έδρασε εν κρυπτώ, ασύστολα ψευδόμενος.

Ο κ. ΧΡ. ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ ΜΑΣ ΕΜΠΑΙΖΕΙ

Όλα όσα αναφέρθηκαν αποδεικνύουν, βεβαίως, ότι ο κ. Χρ. Λαμπράκης εμπαίζει τους πάντες. Πιστεύουμε ότι μερικοί από όσους μέχρι σήμερα υπερασπίζονταν την ιδέα κατασκευής γκαράζ «προς θεραπείαν» των εποχούμενων φιλόμουσων δεν είχαν αντιληφθεί ότι ο Χρ. Λαμπράκης τους έλεγε ψέματα. Όμως, ένας άνθρωπος τόσο αδίστακτος στην κατασκευή ψευδών εικόνων, γνωστός από την καιροσκοπική πολιτική του συμπεριφορά, γνωστός από τους συνεταιρισμούς του και με ανθρώπους όπως ο κ. **Σ. Κόκκαλης**, δεν «έχει μπέσα». Κάποια στιγμή θα αποτινάξει και τους Λαλιώτηδες και τους Κατσιγιάννηδες. Ο κ. Χρ. Λαμπράκης είναι τυπικό παράδειγμα ενός «σύγχρονου νονού» που δεν διστάζει για τίποτε. Το έχει αποδείξει ήδη κατά το παρελθόν. Εμείς περιμένουμε την ημέρα που θα εκπαραθυρώσει και τους σημερινούς υπηρέτες του. Και τότε θα διασκεδάσουμε!...

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ ΤΟΥ *ΑΝΤΙ* ή Η ΣΙΩΠΗ ΠΟΥ ΒΟΑ

«ΑΚΡΑ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΣΙΩΠΗ» σκέπασε τις αποκαλύψεις του περιοδικού μας για το αυθαίρετο του κ. Χρ. Λαμπράκη στο Πάρκο της Ελευθερίας.

Από το ραδιόφωνο, μόνον ο σταθμός του Αμαρουσίου έκαμε αναφορά στο δελτίο των ειδήσεων. Οι εφημερίδες, τώρα:

Η *Εποχή* της 21.7 δημοσίευσε άρθρο του **Ηλία Κανέλλη**. Η *Αυγή της Κυριακής* 21.7, είχε ένα καυστικό σχόλιο του **Νίκου Φίλη** και την Δευτέρα 22.7 ο **Γιώργος Βότσης** –μόνιμα ευαίσθητου με το θέμα του Πάρκου της Ελευθερίας– στην *Ελευθεροτυπία* σχολίασε τη νέα παρανομία του Χρ. Λαμπράκη. Αναφορές υπήρξαν και στην *Εστία* και την *Καθημερινή* της 23.7. Ο *Ριζοσπάστης* της Τρίτης 30.7 δημοσιεύει εκτενές ρεπορτάζ που αναφέρεται και στην ερώτηση του Β. Εφραιμίδη προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Από την άλλη, ο κ. **Ν. Δήμου**, στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* της 28.7 απεφάνθη ότι δεν πειράζει που είναι αυθαίρετο το κτίσμα του κ. Λαμπράκη, φτάνει που είναι όπερα! Πολύ φοβούμαστε ότι η λυρική ευαισθησία του υπερκέρασε τις πάγιες, διαπιστωμένες, αρχές του και τον εμπόδισε να πληροφορηθεί όλες τις πτυχές του ζητήματος, που βέβαια δεν έχει να κάνει απλώς με το πάθος ενός ανυστερόβουλου φιλότεχνου για την πολιτιστική καλλιέργεια του ελληνικού λαού...

Εξάλλου, το *Αντί*, με γραπτό ερώτημα προς τον υπουργό Τύπου κ. **Δ. Ρέππα,** έθετε το θέμα και του υπέβαλλε τρία ερωτήματα. Ο κ. Υπουργός δεν βρήκε ένα πεντάλεπτο όλο το δεκαπενθήμερο να επικοινωνήσει με το περιοδικό. Όταν ερωτήθηκε από δημοσιογράφο στο πρες-ρουμ απάντησε ότι το ερώτημα πρέπει να απευθυνθεί στον κ. Λαλιώτη! Ο εκδότης του περιοδικού ερώτησε τον κ. Λαλιώτη για να εισπράξει την ακόλουθη απάντηση: «*Και τί πειράζει; Μακάρι η Αθήνα να είχε δύο και τρεις όπερες!*» Τόση ελαφρότης υπουργού, όταν με επιπολαιότητα «προγραμματίζονται» έργα αυτής της σημασίας και όταν πολλαπλώς και κατάφωρα παραβιάζονται οι νόμοι! Στο μεταξύ, ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων έχει παραλάβει αντίγραφο της άδειας της Υπηρεσίας Πολεοδομίας και αναμένεται να εκδώσει το πόρισμά του.

Το *Αντί* έχει απευθύνει και σε σειρά άλλων αρμοδίων ερωτήματα, μέχρι στιγμής όμως δεν έχει λάβει απάντηση. Στο επόμενο τεύχος ελπίζουμε ότι θα σας δώσουμε περισσότερα στοιχεία.

Τέλος, η «Συντονιστική Επιτροπή για τη Σωτηρία του Πάρκου Ελευθερίας», εξέδωσε ανακοίνωση με τίτλο «Το Μεγάλο Αυθαίρετο στο Πάρκο Ελευθερίας». Τη δημοσιεύουμε, μια που κανένα ΜΜΕ δεν την εμνημόνευσε:

«Σε τριπλάσια έκταση από το Μέγαρο Μουσικής επεκτείνεται η καταστροφή στο Πάρκο Ελευθερίας.

Μετά την αυθαίρετη κατεδάφιση του υπαίθριου δημοτικού θεάτρου, ενώ ο δημοκρατικός θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης υποβαθμίζεται, ο Οργανισμός Μεγάρου Μουσικής επιχειρεί να οικοδομήσει τη νέα Όπερά του, με άλλοθι πάντα τον σταθμό αυτοκινήτων για τις δήθεν ανάγκες του.

Ενώ εκκρεμεί η προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατά του διατάγματος Λαλιώτη, το ΥΠΕΧΩΔΕ εξέδωσε μια μετέωρη οικοδομική άδεια για ένα έργο που πρωτοεμφανίστηκε ως χώρος στάθμευσης, χρηματοδοτείται από το Δημόσιο με 40 περίπου δισεκατομμύρια ως Συνεδριακό και τελικώς θα καταλήξει σε ιδιωτική υπόγεια Όπερα ενός ανεξέλεγκτου ιδιωτικού φορέα μέσα στο Πάρκο Ελευθερίας.

Οι απατηλές υποσχέσεις του κ. Χρ. Λαμπράκη, ότι θα αναβαθμιστεί ο χώρος μετά τα έργα του, απευθύνονται σε αφελείς. Η κερδοσκοπική επιχείρηση που εγκαθιδρύει θα προσελκύει 750.000 πελάτες ετησίως, χωρίς κανένα έσοδο για το Δημόσιο και το Δήμο Αθηναίων.

Η ηθική, ο σεβασμός των νόμων και η προστασία του περιβάλλοντος δεν θα υποταχθούν σε ιδιοτελή συμφέροντα».

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ;

Όλα αυτά που εκθέσαμε αποδεικνύουν ι υπάρχει ένας παντοδύναμος πολίτης, ο Χρ. Λαμπράκης, τον οποίο υπηρετούν ρόθυμα και υπάκουα τα κόμματα εξου- ας και όλοι οι πολιτικοί και κοινωνικοί ράγοντες που στρέφονται γύρω από τα ήματα αυτά. Αλλά και πολλοί καλλιτέ- ες, δημοσιογράφοι, εκδότες, υπηρετούν καπρίτσια του συγκροτηματάρχη ή σιω- ύν για όσες και όποιες παρανομίες δια- ράττει.

Αυτή η ιστορία αποτελεί το παράδειγμα ας πρώτης γραμμής διαφθοράς και εκπε- ιού των ηθών. Η ελληνική κοινωνία πρέ- ι να αντιδράσει. Οι πολίτες αυτής της πό- ης πρέπει να διδάξουν με τη στάση τους τι δεν μπορεί και δεν επιτρέπεται να άρχουν δύο κατηγοριών πολίτες. Εκεί- οι, δηλαδή, στους οποίους επιτρέπεται να αρανομούν χωρίς να λογοδοτούν και εκεί- οι οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να κινη- ούν στο πλαίσιο της νομιμότητας.

Η υπόθεση «καταπάτηση του Πάρκου της λευθερίας» αποτελεί ένα πρώτου μεγέ- ους σκάνδαλο και επιβάλλεται με την πλέ- ν βάναυση συμπεριφορά, καθώς διαπράτ- εται στο όνομα του πολιτισμού. Εκείνου ηλαδή που αποδείχθηκε ότι δεν σέβεται ύτε ο κ. Λαμπράκης, ούτε ο κ. Λαλιώτης, ύτε ο κ. **Έβερτ**. Γιατί δεν είναι πολιτισμός απόκρυψη, το ψέμα, η βάναυση καταπά- ηση των νόμων και του συντάγματος. Όλα αυτά έχουν γίνει. Και κανείς εισαγγελέας δεν έχει τολμήσει μέχρι στιγμής να αντιμι- ήσει. Αντίθετα μάλιστα. Όσα έγιναν στο Σ.τ.Ε. μας πείθουν περί του αντιθέτου.

Τα ΜΜΕ σιωπούν. Τα κόμματα της Ν.Δ. αι του ΠΑΣΟΚ συναινούν. Ο πρωθυπουρ- ός κ. **Κ. Σημίτης** –που πολλά λέγονται για ις διαπλοκές του με τον κ. Χρ. Λαμπράκη– «αγνοεί» το θέμα και δεν αντιδρά.

Τί μένει να γίνει; Τα κόμματα της αριστε- ράς –το ΚΚΕ και ο ΣΥΝ–, κοινωνικοί φο- ρείς, ομάδες πολιτών οφείλουν ενεργά να δραστηριοποιηθούν. Πρέπει να αντιδρά- σουν και για να σωθεί το Πάρκο της Ελευ- θερίας και για να παραδειγματίσουν δίνο- ντας ένα μάθημα σε όλους εκείνους οι οποί- οι συνήθισαν να θεωρούν τον τόπο αυτό ξέ- φραγο αμπέλι.

Τα έργα πρέπει να σταματήσουν αμέσως. Και ο κ. Χρ. Λαμπράκης πρέπει να υποχρε- ωθεί να αποκαταστήσει το Πάρκο Ελευθε- ρίας όπως ήταν πριν το καταστρέψει. Είναι το ελάχιστο που μπορεί να κάνει.

Χ.Γ.Π.

ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ;

Πολυδάπανη αποπροσανατολιστική εκστρατεία ξεκίνησε ο κ. Λαμπράκης από τη Δευτέρα 29 Ιουλίου με ολοσέλιδες τετράχρωμες διαφημιστικές καταχωρίσεις στις εφημερίδες:.

«Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΚΑΙΩΝΕΙ ΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ» αναφέρεται στη σχετική διαφημιστική καταχώριση. Με τη διαφήμιση αυτή, ο κ. Λαμπράκης επιχειρεί και πάλι να συσκοτίσει τα γεγονότα. Με τη διαφήμιση αυτή, εξασφάλισε και την καταχώριση πανομοιότυπου δελτίου Τύπου -«γκρίζα διαφήμιση»- που «φιλοξενήθηκε» σε άλλες σελίδες των εφημερίδων, και την αποσιώπηση για τα μεγάλα ψέματα τα οποία διοχέτευε και εξακολουθεί να διοχετεύει μέσα από τα ελεγχόμενα ΜΜΕ ο πολυπράγμων πρόεδρος του ΟΜΜΑ. Γιατί και στη νέα αυτή διαφημιστική του καμπάνια ο κ. Λαμπράκης εξακολουθεί να αναφέρεται σε «Συνεδριακό Κέντρο Πολλαπλών Χρήσεων». Έτσι βάφτισε την Grand-Opera του...

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΚΑΙΩΝΕΙ ΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Η διαφήμιση του ΟΜΜΑ στον ημερήσιο τύπο.

Το *Βήμα* της 28.7 αναφέρεται στην *«αποστομωτική απάντηση στους γνωστούς "κύκλους" που προσπάθησαν να εμποδίσουν την ολοκλήρωση του Μεγάρου Μουσικής»*. «Ολοκλήρωση του Μεγάρου» βάφτισε ο κ. Λαμπράκης την κατασκευή της νέας Όπεράς του. Όσο για τους «κύκλους», ο ΟΜΜΑ προσπαθεί να κομματικοποιήσει το θέμα, διαδίδοντας ότι όσοι αντιδρούν είναι... φερέφωνα του ΚΚΕ το οποίο, διά του ευρωβουλευτή του κ. **Βασίλη Εφραιμίδη** έχει επανειλημμένα προσφύγει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις παράτυπες και παράνομες ενέργειες του ΟΜΜΑ.

Ο κ. Β. Εφραιμίδης έστειλε στο μεταξύ γράμμα που υπενθυμίζει τις προσπάθειές του και παραπονείται –αδίκως, αφού διαβάζει το περιοδικό– ότι δεν αναφερόμαστε στην προσπάθειά του ΚΚΕ για τη σωτηρία του Πάρκου Ελευθερίας. Γράφει:

Αγαπητέ κ. Διευθυντά,

Με πολύ ενδιαφέρον διάβασα το πρόσφατο αφιέρωμά σας. «Το μεγάλο αυθαίρετο: Και Όπερα Λαμπράκη στο Πάρκο Ελευθερίας». Διαπίστωσα ότι ενώ υπογραμμίζετε το γεγονός ότι «Το σύνολο σχεδόν της πολιτικής ηγεσίας συγκατένευσε στα δρώμενα του κ. Λαμπράκη», δεν αναφέρεστε στην έντονη σχετική αντίδραση του ΚΚΕ, από τις απαρχές της επιχείρησης καταστροφής του ιστορικού αυτού χώρου.

Όπως σας είναι γνωστό, έχουν πραγματοποιηθεί συνεχείς παρεμβάσεις βουλευτών του ΚΚΕ στην Εθνική Βουλή και δικές μου προσωπικά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τη σωτηρία του Πάρκου Ελευθερίας, από τις αλλεπάλληλες παράνομες μεθοδεύσεις του χώρου και τη σοβαρή επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Όλες αυτές οι ενέργειές μας σας έχουν κοινοποιηθεί, άλλωστε σχετικές δημοσιεύσεις έχουν γίνει και στο περιοδικό σας.

Επί τη ευκαιρία, σας επισυνάπτω και την πρόσφατη απάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ερώτησή μας της 20.5.96 και την τελευταία σχετική ερώτησή μου.

Β. Εφραιμίδης

Ο κ. Β. Εφραιμίδης κατέθεσε όμως και νέα ερώτηση προς την Επιτροπή της Ένωσης, μετά το αποκαλυπτικό δημοσίευμα του *Αντί*. Το περιεχόμενο της ερώτησης έχει ως εξής:

ΕΡΩΤΗΣΗ σχετικά με το "πολιτιστικό" ή "συνεδριακό" κέντρο ή την Όπερα που κατασκευάζεται στο Πάρκο Ελευθερίας:

Σε απάντηση της Επιτροπής, σε ερώτησή μας σχετικά με το Μέγαρο Μουσικής Αθήνας, αναφέρεται ότι τα έργα υποδομής Συνεδριακού Κέντρου που χρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. καλύπτουν «λειτουργίες που αναφέρονται ρητά στον ελληνικό νόμο ίδρυσης του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών». Προφανώς, η Επιτροπή γνωρίζει ότι, για τα συγκεκριμένα έργα υποδομής, η διαφορά ονομασίας τους ανάμεσα σε «συνεδριακό κέντρο» όπως αναφέρεται στο πρόγραμμα 7.2 του ΚΠΣ και «πολιτιστικό κέντρο» όπως αναφέρεται στο ΠΔ (ΦΕΚ 1061Δ/4.12.95), είναι ιδιαίτερης σημασίας γιατί για την πρώτη περίπτωση χρειάζεται έγκριση του ΕΟΤ και άλλες διαδικασίες, ενώ για τη δεύτερη όχι. Καταγγέλεται επίσης στον Τύπο, ότι αντί του ονομαζομένου «συνεδριακού κέντρου» στην πραγματικότητα κατασκευάζεται Όπερα, όπως προκύπτει και από τα αρχιτεκτονικά σχέδια που εγκρίθηκαν με την 702/96 άδεια.

Ερωτάται η Επιτροπή αν σκοπεύει να εξετάσει τους λόγους που οδήγησαν σε διαφορετική ονομασία του ιδίου έργου στο ελληνικό ΠΔ και στο ΚΠΣ, ώστε να μη χρηματοδοτήσει ένα μη προβλεπόμενο και μη σύννομο έργο και αν θα εξετάσει τις καταγγελίες για κατασκευή διαφορετικού έργου από το επονομαζόμενο «πολιτιστικό» κέντρο για τις ελληνικές αρχές, «συνεδριακό» για τις κοινοτικές, που τελικά αποδείχθηκε στην πραγματικότητα Όπερα.

Βασίλης Εφραιμίδης

Συμβολισμοί και μηνύματα

του Ηλία Κανέλλη

Όσοι κέρδισαν μετάλλιο, χρυσό ή αργυρό: Ο **Πύρρος Δήμας**, ο **Κάχι Κακιασβίλλι**, ο **Λεωνίδας Σαμπάνης** και ο **Βαλέριος Λεωνίδης** στην άρση βαρών· ο **Ιωάννης Μελισσανίδης** στη γυμναστική· ο **Νίκος Κακλαμανάκης** στην ιστιοσανίδα· αρκετοί ακόμη αθλητές με σπουδαίες επιδόσεις (ο **Τζελίλης**, ο **Μήτρου**, ο **Παπακώστας**, η Εθνική πόλο...): η εκατοστή Ολυμπιάδα της Ατλάντα έδωσε τη δυνατότητα στον ελληνικό αθλητισμό να επιδείξει μια εικόνα ανόδου. Επέτρεψε και στην ελληνική κοινωνία να επενδύσει στο συμβολισμό της επικράτησης. Ωστόσο, τα αισθήματα ανάτασης έχουν πάντα σχέση με ένα ιδεολογικό περιεχόμενο. Και το περιεχόμενο που κατά κόρον επιχειρήθηκε να δοθεί στην εμφάνιση των ελλήνων αθλητών στην Ατλάντα δεν ήταν μακριά από τα συνήθη ιδεολογήματα περί του περιούσιου ελληνισμού και του ανάδελφου έθνους που προορίζεται να μεγαλουργεί...

Οταν ο **Πύρρος Δήμας** σήκωσε με εξαιρετική άνεση και με χαμόγελο τα βάρη (χωρίς να κλατάρει), δικαίως, οι τηλεθεατές που ξενυχτούσαν δίνοντας πολύ υψηλά ποσοστά τηλεθέασης στην κρατική τηλεόραση αισθάνθηκαν τη χαρά της νίκης. Δικαίως αισθάνθηκαν την ίδια χαρά πολλαπλασιασμένη με τις επιδόσεις και τις νίκες και όλων των υπόλοιπων αθλητών που, με τα ελληνικά χρώματα, αγωνίσθηκαν στην Ολυμπιάδα. Τα ίδια αισθήματα, άλλωστε, είχαν κινητοποιήσει την ατμόσφαιρα θριάμβου που επικράτησε στην Ελλάδα όταν η Εθνική μπάσκετ κατέκτησε, παρ' ελπίδα, το Κύπελλο Ευρώπης το 1987, με την προσμονή της έκφρασης αυτών των αισθημάτων συμπαραστέκονται όχι μόνο οι φίλαθλοι όταν αγωνιούν μαζί με τους αθλητές και τους προπονητές τους για τις ασίστ του **Γιαννάκη**, για τα τρίποντα του **Σιγάλα**, όταν περηφανεύονταν για τα αέρινα καρφώματα του **Γκάλη**...

Ολοι μας, και δικαίως, θέλουμε τη νίκη, την επικράτηση, το θρίαμβο... Οχι μόνο επειδή η δεξιοτεχνία και οι ικανότητες των αθλητών δοξάζουν την καθαρή φόρμα, στο θέαμα του αθλητισμού (όπως έχει υποστηρίξει ο **Μάριο Βάργκας Λιόσα**) – αν ήταν απλώς έτσι, τότε οι θεατές των αθλητικών γεγονότων θα αρκούνταν στο να επιχαίρουν για τη δεξιοτεχνία και τα επιτεύγματα των αθλητών, χωρίς το πάθος της συλλογικής τοποθέτησης, όπως βλέπουν μια παράσταση μπαλέτου ή ένα κινηματογραφικό έργο. Θέλουμε τη νίκη γιατί, στη συμβολική του αθλητικού θεάματος, λειτουργεί καθοριστικά η ταύτιση του φιλάθλου με τον αθλητή, επειδή ο αθλητής ή η αθλητική ομάδα εκπροσωπεί και εκφράζει συλλογικές ανάγκες συμβολισμού της επικράτησης και της κυριαρχίας. Οταν, μάλιστα, οι αγώνες διεξάγονται σε εθνικό επίπεδο, οι συλλογικότητες που εκφράζονται είναι εκείνες των εθνών, η ιδιαίτερη ταυτότητα των λαών που τους ξεχωρίζει από τους άλλους λαούς της υφηλίου.

Από τη στιγμή, όμως, που έχουν έτσι τα πράγματα, τότε το μήνυμα του αθλητισμού ξεπερνά κατά πολύ το πνεύμα του *«αθλητικού ιδεώδους»* ή του *«ολυμπισμού»*. Παίρνει πολύ πιο συγκεκριμένο περιεχόμενο. Το περιεχόμενο που δίνουν οι εθνικές ιδεολογίες των κρατών στις εκπροσωπήσεις τους. Έτσι, η ναζιστική Γερμανία ήδη από τις τελετές έναρξης και λήξης έδωσε το στίγμα του εθνικοσοσιαλιστικού ιδεώδους· οι χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού επένδυαν στα ρεκόρ και στις επιδόσεις των αθλητών τους τα «επιτεύγματα» των καθεστώτων τους· η Αμερική της «ελεύθε-

Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΑΡΑΖΕΙ ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ

Μετά την επίθεση στο Διεθνές Εμπορικό Κέντρο της Νέας Υόρκης το 1993, την Οκλαχόμα το 1995, την πτώση του αεροσκάφους της Pam Am στο Λόκερμπυ, το πρόσφατο χτύπημα σε αμερικανική βάση στη Σαουδική Αραβία, έρχεται η πτώση του μπόινγκ 747 της TWA που πιθανολογείται ότι προκλήθηκε από έκρηξη βόμβας ή επίθεση με πύραυλο και η βομβιστική επίθεση στο Ολυμπιακό πάρκο.

Η εποχή της πολυδιαφημισμένης ασφάλειας στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι πια παρελθόν. Η τρομοκρατία, είτε αποδίδεται στους Άραβες είτε σε ακροδεξιές παραστρατιωτικές οργανώσεις είτε σε μεμονωμένα άτομα όπως ο unabomber που χτυπά με γράμματα-βόμβες, είναι ο νέος εφιάλτης της αμερικανικής κοινωνίας.

Όμως, ο εφιάλτης αυτός δεν ξορκίζεται με τα δρακόντεια μέτρα ασφαλείας που ευαγγελίζεται ο αμερικανός πρόεδρος. Οι στρατοκρατούμενες πόλεις, όπως αυτές τις ημέρες η Ατλάντα, και οι εξονυχιστικοί σωματικοί και άλλοι έλεγχοι του πολίτη σε κάθε του βήμα, αν μη τι άλλο καταστρατηγούν τις ατομικές ελευθερίες για τις οποίες τόσο περηφανεύεται η αμερικανική κοινωνία.

Εξίσου άστοχες είναι και οι Σύνοδοι των Επτά και οι διεθνείς συσκέψεις για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Πολύ περισσότερο που οι ΗΠΑ θέλουν και σε αυτή την περίπτωση να επιβάλλουν τη θέση του «τσαμπουκά» και της επιβολής κυρώσεων σε χώρες που υποτίθεται ότι υποθάλπουν τρομοκράτες. Ο πρόεδρος Κλίντον κατονόμασε το Ιράν, το Ιράκ, τη Λιβύη, το Σουδάν και υπαινίχτηκε και άλλες. Οι ευρωπαϊκές χώρες όμως που έχουν μια στοιχειώδη επαφή με αυτό που λέμε τρομοκρατία έβαλαν πάγο στον αμερικανό πρόεδρο. Οι κυβερνήσεις, της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Βρετανίας, της Ιαπωνίας και του Καναδά, εξέφρασαν ανοιχτά την αντίθεσή τους στις προτάσεις Κλίντον ενόψει της συνόδου των επτά πλέον ανεπτυγμένων χωρών στο Παρίσι στις 30 του μήνα, με θέμα την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Ο γάλλος υπουργός Εξωτερικών μάλιστα Εβρέ ντε Σαρέτ δήλωσε απαντώντας στον αμερικανό πρόεδρο ότι *«αυτοί οι νόμοι δεν έχουν καμιά σχέση με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Είναι κακοί νόμοι που υποδηλώνουν την προσπάθεια του ενός να επιβάλει τη βούλησή του στους άλλους»*.

Η αμερικανική κυβέρνηση θα χρειαστεί μάλλον καιρό να αντιληφθεί ότι οι ΗΠΑ είναι αυτή τη στιγμή μια χώρα 250.000.000 πιθανών στόχων αλλά αργά ή γρήγορα θα πάψει να βγάζει ταξιδιωτικές οδηγίες εναντίον χωρών που, όπως υποστηρίζει, αδυνατούν να εγγυηθούν την ασφάλεια των αμερικανών πολιτών.

Κατερίνα Καρύγιαννη

αγοράς» και του καταναλωτισμού
ίρει τα αγαθά του ευημερούντος προ-
ου της – προσπαθώντας όσο είναι δυ-
όν να κρύψει τα κοινωνικά της προ-
ματα... Όσο για τη μικρή Ελλάδα, το
λογικό στίγμα της σύγχρονης ολυ-
ικής συμμετοχής της έχει δοθεί ήδη
την Ολυμπιάδα της Βαρκελώνης. Συ-
κνώνεται στο *«Για την Ελλάδα, ρε γα-
ο»*, της **Βούλας Πατουλίδου**. Όπου
λάδα» είναι ένα τεράστιο εθνικό ιδεο-
ημα – η μικρή (κι αδικημένη) «ανάδελ-
» πλην ένδοξος χώρα, κλητή ενός πα-
ενού θεού που της επιφυλάσσει τη μοί-
να μεγαλουργεί!

αυτό το ιδεολογικό πλαίσιο περιχαρα-
θηκαν όλοι όσοι βρέθηκαν, από επίση-
ή ημιεπίσημο πόστο, στην Ατλάντα. Φυ-
ά, και οι αθλητές – αν όχι στους στίβους
στα βάθρα, τουλάχιστον στις δημόσιες
ώσεις τους. Πολύ περισσότερο, όμως,
δημοσιογράφοι, και ιδίως οι δημοσιο-
ίφοι της κρατικής τηλεόρασης που είχε
την αποκλειστικότητα της τηλεοπτικής
ύψης των αγώνων για τη χώρα μας. Το
μαργαριτάρια ακούσθηκαν στο όνομα
Ελλάδας από κρατικής τηλοψίας δεν
ιγράφεται. Το τι εθνικός παλμός συνέ-
ρνε το λόγο όσων περιέγραφαν αγωνί-
ατα στα οποία ελάμβαναν μέρος μέλη
ελληνικής ολυμπιακής αποστολής δεν
βάζει (νουνεχούς) ανθρώπου νους. Οι
ίπαλοι των «δικών μας» στων *«ευγενών
όνων την ορμή»* απαξιώθηκαν από τους
ρυείς σχολιαστές όσο δεν πήγαινε άλλο.
υτυχώς, εκεί που δεν έφτανε ο επαγγελ-
τισμός ειδικών –υποτίθεται– σπορτκά-
ρ, περίσσευε η αίσθηση περί της άμιλ-
; που είχαν οι ίδιοι οι αθλητές (ιδίως, οι
λητές της άρσης βαρών, αλλά και ο **Με-
σανίδης**, ο οποίος παλιότερα είχε προ-

σφέρει το μετάλλιό του σε τούρκο συνάθλητή και αντίπαλό του, που είχε σκοτωθεί σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα). Μάλιστα, την απάντηση στη βαναυσότητα του τηλεπαρουσιαστή που εκφωνούσε την προσπάθεια του Δήμα, και δεν έχανε ευκαιρία να απορρίπτει με φανατισμό τον γερμανό αντίπαλο του πρωταθλητή μας, έδωσε ο ίδιος ο αρσιβαρίστας λίγο μετά: από το ψηλότερο σημείο του βάθρου, κάλεσε στο ύψος του τους δύο αντιπάλους του που είχαν κερδίσει το αργυρό και το χάλκινο μετάλλιο, και αγκαλιάστηκαν μπροστά στις κάμερες. Το παιδί από τη Χειμάρρα ένιωθε ό,τι οι επαγγελματίες της πληροφόρησης δεν έμαθαν ποτέ: πως η επικράτηση στους αγώνες δεν μπορεί να επενδυθεί με σχεδόν πολεμική υστερία.

Κατά τ' άλλα, ο ελληνικός αθλητισμός σημείωσε επιτυχίες πρωτόγνωρες σ' αυτή την Ολυμπιάδα. Επιτυχίες που, όμως, δεν ήρθαν τυχαία. Η συστηματική δουλειά, το πάθος, το προσωπικό πείσμα και η πίστη σε καλύτερες επιδόσεις ήταν χαρακτηριστικό που διέκρινε την προσπάθεια όλων όσοι επέτυχαν. Τι κρίμα που το νόημα αυτής της προσπάθειας το δίνουν, σχεδόν μονοδιάστατα, οι ιδεολογικοί μηχανισμοί και οι κοινοτοπίες των συγχαρητηρίων τηλεγραφημάτων που θεωρούν υποχρέωσή τους να στείλουν οι εκπρόσωποι του κράτους και των πολιτικών κομμάτων.

ΥΓ. *Ο γενειοφόρος δημοσιογράφος που, αργά τη νύχτα για την ελληνική κρατική τηλεόραση, παρουσίαζε στους έλληνες τηλεθεατές τον μόλις διακριθέντα Πύρρο Δήμα, εκτός από κακός επαγγελματίας αποδείχθηκε και κακόγουστα βάναυσος. Αν δεν καταλαβαίνει ότι το να προσφέρει, με ύφος καλού μπαμπά ο οποίος αμείβει το παιδί για την πράξη του, παγωτά στον αθλητή από τη Χειμάρρα είναι πράξη ισοδύναμη με τη χυδαία αντιμετώπιση που επεφύλασσαν στους ιθαγενείς οι αποικιοκράτες, τότε μάλλον λάθος πόστο του είχε εμπιστευθεί η διοίκηση της ΕΡΤ. Ευτυχώς που ο ίδιος ο Δήμας αποδείχθηκε ευγενής – και με την αμηχανία του, ισοδύναμη με το χαμόγελό του, απέδειξε στον κ. Στράτο Σεφτελή ότι τα βαθιά αισθήματα όσων θεωρούνται «ιθαγενείς» δεν μπορεί να τα αλλοιώσει η περιρρέουσα χυδαιότητα των πασχόντων από σύμπλεγμα ανωτερότητας «χορτασμένων». Ευτυχώς...*

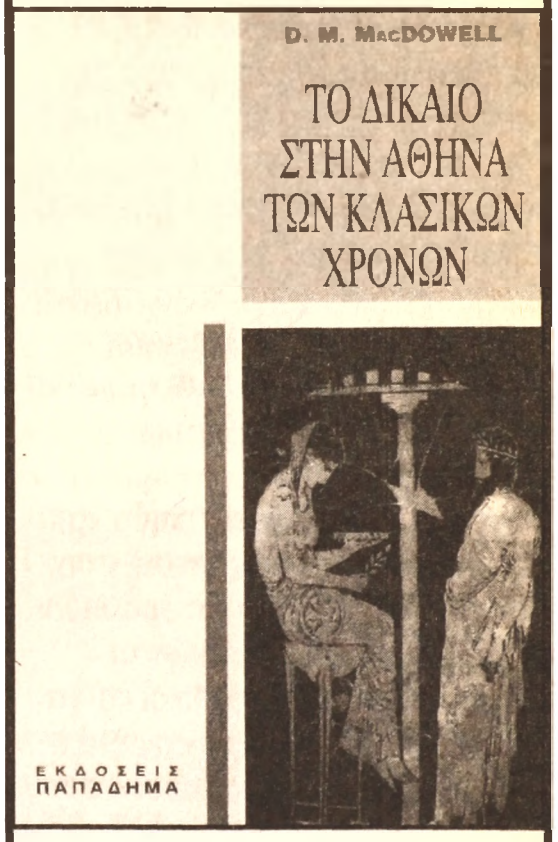
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Φιλοσοφία - Κοινωνιολογία

D.M. Mac DOWELL

Καθηγητής των Ελληνικών στο Πανεπιστήμιο της Γλασκόβης

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΩΝ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Γιώργου Μαθιουδάκη

Με 432 σελίδες και 12 εικόνες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

στην «ολυμπιακή ιδέα»

Επιμέλεια: Ε. Κολλιοπούλου, Λ. Βαλασόπουλος

Τα όρια του πολιτισμού

Πόσο στοιχίζει το επόμενο ρεκόρ; Μερικές χιλιάδες δολλάρια, κάμποσες δόσεις ορμόνης HGH (γιατί τα στεροειδή είναι πλέον ανιχνεύσιμα), επιλεγμένες χορηγίες πολυεθνικών και, βέβαια, την «εξασφάλιση» των αθανάτων της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής. Η μοιρασιά των δικαιωμάτων τηλε-μετάδοσης των αγώνων και η διευθέτηση των ποινών για το ντόπινγκ ξεπερνιούνται με συμφωνίες κυρίων. Στο όνομα του «αθλητικού πνεύματος, της ειρήνης και της συμβίωσης των λαών», φιλονικούν κάθε τέσσερα χρόνια οι πόλεις του κόσμου με περίσσια περηφάνια για την πιο καλοστημένη εμποροπανήγυρη: πολυεθνικές εταιρείες μπορούν να πωλούν και να αγοράζουν φλόγες, αθλητές, προπονητές, θεατές...

Για τη φετινή εκατονταετηρίδα, που χαρακτηρίστηκε «πολιτιστικό, αθλητικό και τεχνολογικό ορόσημο», οι υπεύθυνοι υπόσχονται «κάτι διαφορετικό». Όσο σχετικοί και να είναι οι αριθμοί, 100 χρόνια μετά την όχι και τόσο αθώα πρωτοβουλία του Πιερ ντε Κουμπερτέν και των διαδόχων του, η μεγαλύτερη αθλητική βιομηχανία του κόσμου έφτασε στην κορύφωση της εμπορευματοποίησης. Η τρομοκρατία και η ανοργανωσιά ακολουθούν, αναδεικνύοντας τα όρια του μάρκετινγκ, μικρές τρυπούλες στο παραφουσκωμένο μπαλόνι του νεοφιλελεύθερου πολιτισμού μας. Δείγματα αυτών των ορίων και των κοινωνικών ανισοτήτων έχουν ήδη φανεί παλιότερα, στη Στοκχόλμη (1912), στο Μεξικό (1968), στο Μόναχο (1972)...

Σήμερα, η «ολυμπιακή ιδέα», μετά την έκρηξη στην Ατλάντα, είναι μια νέα αφορμή για «ενίσχυση των αντιτρομοκρατικών μέτρων», όπως ανακοίνωσαν οι «7» ισχυροί την περασμένη Τρίτη στο Παρίσι.

Η προσπάθεια και το πείσμα των αθλητών γίνεται συνήθως αντικείμενο εμπορικής και πολιτικής εκμετάλλευσης.

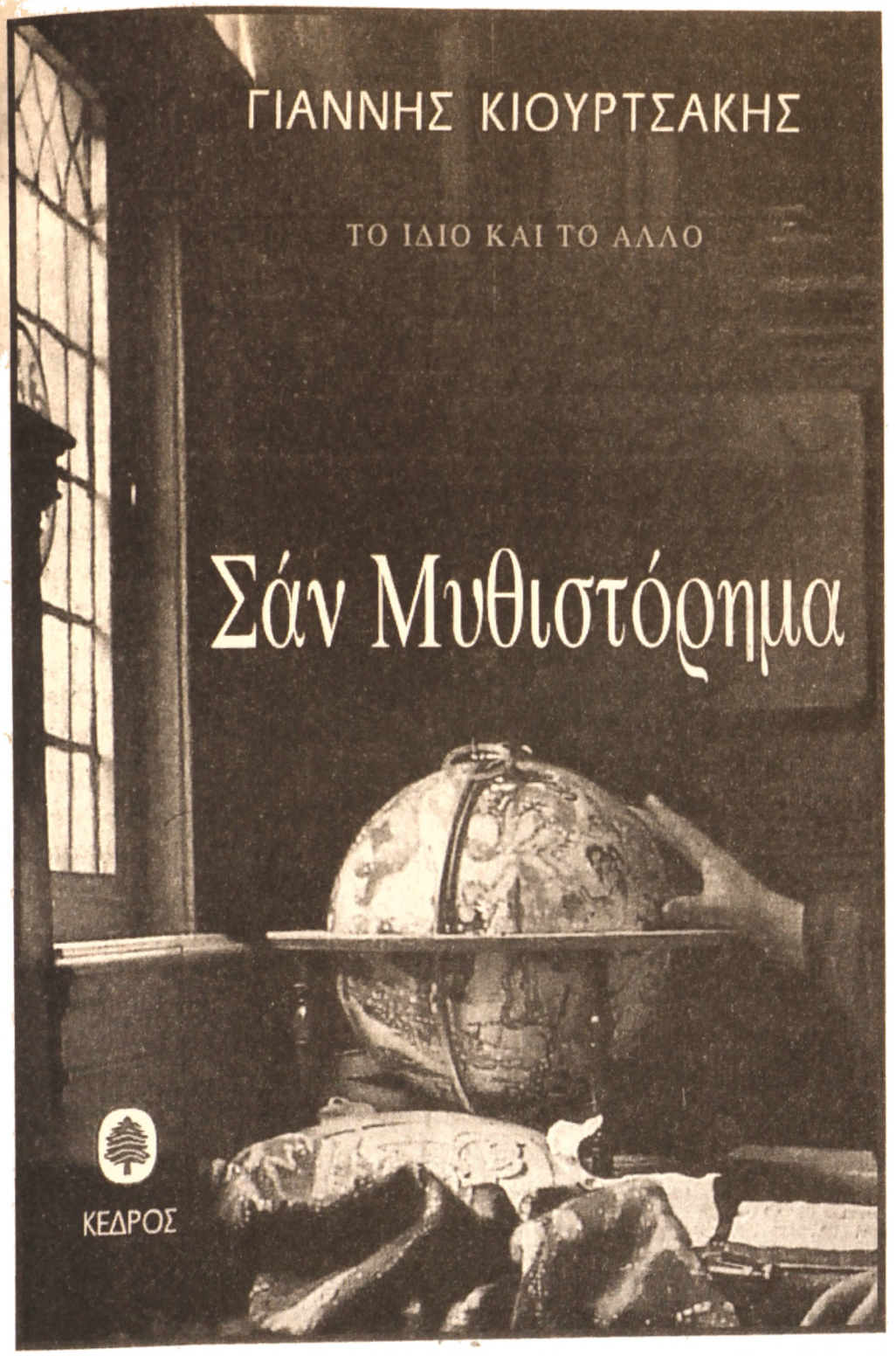
●●●Χρειάστηκε να εκδιωχτούν 15.000 άστεγοι και να ισοπεδωθεί μια γειτονιά μαύρων για να κατασκευαστεί το «Ολυμπιακό πάρκο» της Ατλάντα, σε έκταση περίπου 85 στρεμμάτων στο κέντρο της πόλης. Παράλληλα, η αστυνομία ήρθε σε συμφωνία με όλες τις πόρνες της πόλης προκειμένου να μην προβεί σε συλλήψεις κατά τη διάρκεια των αγώνων. Η αρχηγός της αστυνομίας της Ατλάντα, **Μπέβερλι Χάβαρντ** –πρώτη μαύρη που καταλαμβάνει ένα τόσο «ευαίσθητο» πόστο–, δήλωσε: *« Σκοπός δεν είναι να μην συνεχίσουν να (...) εργάζονται όσες μέρες διαρκέσουν οι Ολυμπιακοί αγώνες αλλά να μη δουλεύουν στο πεζοδρόμιο, παρά μόνο με τη διαμεσολάβηση των διαφόρων γραφείων που προσφέρουν "συνοδούς" μέσω τηλεφώνου».*

●●● Η **Διεθνής Αμνηστία** επισημαίνει, με αφορμή την διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων στην Ατλάντα, ότι *«η θανατική ποινή στην ολυμπιακή πολιτεία είναι ρατσιστική, αυθαίρετη και άδικη. Η μακρά ιστορία φυλετικής βίας στην Τζώρτζια με θύματα φυλετικές μειονότητες βρίσκεται ακόμα εδώ υπό το προσωπείο της σύγχρονης θανατικής ποινής, η οποία επιβάλλεται συχνότερα για πολιτικούς λόγους παρά για να τιμωρήσει εκείνους που κατηγορούνται για τα πιο ειδεχθή εγκλήματα. Οι κατηγορούμενοι οι οποίοι αντιμετωπίζουν την ποινή του θανάτου συχνά έχουν ανεπαρκή νομική εκπροσώπηση από δικηγόρους που συχνά εκφράζουν ανοικτά τις ρατσιστικές τους απόψεις. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θέσπισε το νόμο περί Αντιτρομοκρατίας και Αποτελεσματικής Θανατικής Ποινής, ο οποίος περιορίζει τη δυνατότητα προσφυγής σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Το μόνο δυνατό αποτέλεσμα του περιορισμού αυτών των προσφυγών είναι να οδηγήσει στην εκτέλεση περισσότερων φυλακισμένων που είχαν την ατυχία να καταδικαστούν σε θάνατο λόγω της φυλετικής σύστασης του εγκλήματος ή λόγω της ανεπαρκούς νομικής εκπροσώπησης που τους διατέθηκε».*

●●● Την παραμονή της έναρξης των Ολυμπιακών στην Ατλάντα, το **Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι** παρουσίασε λεπτομερή καταγραφή της κατάστασης των ανθρώπινων δικαιωμάτων στην Τζώρτζια, βασιζόμενο σε έκθεση της αμερικανικής οργάνωσης **Human Rights Watch**. *«Η συμπεριφορά των αστυνομικών οργάνων και οι υπερβάσεις είναι ένα καυτό ζήτημα στην Ατλάντα. Η χρήση "υπερβολικής βίας", οι σοβαροί ξυλοδαρμοί και οι αδικαιολόγητοι πυροβολισμοί είναι συχνά φαινόμενα που μένουν ατιμώρητα, διότι το καθεστώς που ισχύει είναι αδιαφανές, αποκλείει τον δημόσιο έλεγχο (...). Οι συνθήκες στις κρατικές φυλακές και η συμπεριφορά των δεσμοφυλάκων είναι σε τέτοιο βαθμό απαράδεκτες, ώστε η κυβέρνηση των ΗΠΑ να απειλεί να ασκήσει δίωξη σε 11 κομητείες της Τζώρτζια. Ιδιαίτερα άθλιες είναι οι συνθήκες για ανήλικους κρατουμένους, χωρίς κανένα πρόγραμμα επανένταξης, εκπαίδευσης ή ψυχολογικής παρακολούθησης».*

●●●Με αφορμή την αναθέρμανση της συζήτησης σχετικά με την ανάληψη των Ολυμπιακών από την Αθήνα το 2004, η δημοτική κίνηση **Πολίτες για την Αθήνα** προτείνει *«να ανοίξει ουσιαστικός διάλογος για το θέμα χωρίς μεγαλοϊδεατισμούς και εκ των προτέρων δεσμεύσεις»*. Στην ανακοίνωσή της επισημαίνει *«την οικονομική πλευρά του ζητήματος, δηλαδή το τεράστιο αναγκαίο ποσό που θα χρειαστεί να εκταμιευτεί τώρα για την προετοιμασία των αγώνων και φαντάζει απαγορευτικό για τη σημερινή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας. Από πού θα βρεθούν και ποιους θα επιβαρύνουν αυτές οι δαπάνες;»*. Επιπλέον τονίζει *«την περικοπή των κοινωνικών δαπανών (υγείας, εκπαίδευσης, έρευνας, ακόμα και των έργων μαζικού αθλητισμού) προς όφελος των εγκαταστάσεων της Ολυμπιάδας. Βέβαιο από την άλλη είναι το κόστος στο περιβάλλον από τα έργα που θα απαιτηθούν και που η πόλη δεν χρειάζεται. Αντίθετα, καταπολέμηση της ρύπανσης και του κυκλοφοριακού και Ολυμπιακοί αγώνες είναι δύο προτεραιότητες αντιφατικές...»*

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗΣ

Μια ιστορία παιδικής ηλικίας
και εφηβείας, ξενιτιάς
και νοσταλγίας, έρωτα
και θανάτου, η οποία
εκτυλίσσεται στην Αθήνα
και στην Ευρώπη του 1950,
αλλά και στο σήμερα
– μέσα στη συνείδηση
του αφηγητή που σχολιάζει,
καθώς γράφει, την ιστορία
του για να τη μετατρέψει
λίγο λίγο σε όργανο
προσωπικής και συλλογικής
αυτογνωσίας.

ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Σαν Μυθιστόρημα

Βραβείο μυθιστορήματος 1995
περιοδικού ΔΙΑΒΑΖΩ

ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΟΝΕΙΡΑ
του Παύλου Μεθενίτη

ΞΟΔΙΑ

Κι αν ποτέ στα νύχια μας ανασηκωθούμε
τις βίλες του Posilipo θα ιδούμε,
Κύριε, Κύριε, και το τερραίν του
Παραδείσου
όπου θα παίζουν cricket οι οπαδοί Σου».
Κ. Καρυωτάκης

ΟΛΕΣ ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΘΡΗΝΩΔΙΕΣ... οι επικήδειες μα ζωντανές συνδέσεις, τα εικονογραφημένα μνημόσυνα στα σαλόνια των εφημερίδων, τα βασιλικά ξόδια, το έθνος σε πένθος· όλοι είμαστε ίσοι απέναντι στο θάνατο αλλά μερικοί –φαίνεται πως– είναι πιο ίσοι από τους άλλους. Να κλάψει κανείς ή να γελάσει μ' όλα τούτα τα χαμώματα των ζωντανών που ψιμυθιώνουν το κρανίο με φανταχτερές μπογιές για να ξορκίσουν το αιώνιο χαμόγελό του;

Ίδια η θέση στο επέκεινα των νεκρών προέδρων των ΗΠΑ με αυτή των τούρκων φυλακισμένων;

Ναι, βέβαια, είναι η αγάπη του κόσμου, η οφειλόμενη τιμή στον μεταστάντα (ή στη μεταστάσα), η αναγνώριση του έργου, η ηθική υποχρέωση να το συνεχίσουμε, το πολύτιμο μήνυμα που μας κληροδοτεί, η διαφύλαξη της ιερής του (της) μνήμης· επιπλέον, είναι ανθρώπινο να γράφονται και να λέγονται πολλά κι ίσως υπερβολικά υπό το κράτος της θλίψεως, μόνο που...

... Μόνο που φτάσαμε στο σημείο να μετατρέψουμε τις καρδιές μας σε νεκροταφεία, όπου σποβάζονται όλοι αυτοί οι αναντικατάστατοι, όλοι αυτοί που παραμένουν κύριοι και κυρίες και μετά το θάνατό τους (γιατί ακούστηκε κι αυτό), όλοι αυτοί που –είμαστε πεπεισμένοι πως– θα συνεχίσουν να άρχουν, να τέρπουν και να καθοδηγούν, ακόμα και μικαρίτες. Κάναμε το μυαλό μας εξέδρα τεθνεώτων επισήμων, κάτι σαν εκείνο το ερμαλτικό μπαλκόνι απ' όπου το βλοσυρό πολιτμπιρό παρακολουθεί αμίλητο την παρέλαση των συντεταγμένων ονείρων μας...

Φαίνεται πως δεν προσέχουμε *«μην μας σκοτώσει κάποιο άγαλμα»*. Φαίνεται πως όταν λέμε *«βασίλειο των σκιών»*, κυριολεκτούμε. Μεγαλοπρεπείς στην ανοησία μας, όπως οι αρχαίοι Αιγύπτιοι, πιστεύουμε πως ο κάτω κόσμος είναι το σκιώδες αντίστοιχο του επάνω: με τους βασιλείς, τη νομπλέτσα και τους δουλοπάροικους· με τους χρηστούς και τους παρακεντέδες· με τους «επωνύμους» και το σωρό των ανωνύμων. Ε, πώς αλλιώς; Ίδια η θέση, στο επέκεινα, των νεκρών προέδρων των Ηνωμένων Πολιτειών με αυτή των κακομοίρηδων και αλληλοσφαγμένων Τούτσι και Χούτου; Ίσα κι όμοια η Βουγιουκλάκη κι ο Χριστόφορος Μαρίνος; Ή μήπως έχουν τα ίδια δικαιώματα στην επικράτεια του Χάρου –δηλαδή στη μνήμη των ζωντανών– ο Μιττεράν ή ο Παπανδρέου με τους τούρκους φυλακισμένους που λιμοκτόνησαν για να βελτιώσουν την τουρκική αποδοφητικότητα των ευρωπαϊκών κονδυλίων;

Αν αναστενάζονταν όλων των αιώνων οι νεκροί, θα αντιμετωπίζαμε μάλλον ξύ πρόβλημα συνωστισμού!

Και αν κάποιος αποτολμήσει να πει δυο απλές κουβέντες στις κατ' έξιν και κατ' επάγγελμα μοιρολογήτρες, ότι, ας πούμε, το μόνο σίγουρο περί θανάτου είναι πως όλοι οι νεκροί έχουν την ίδια δυσωδία, ή ότι εάν ποτέ αναστενάζονταν –όπως πολλοί προσδοκούν– όλων των αιώνων οι νεκροί, τότε θα αντιμετωπίζαμε μάλλον δυσεπίλυτο πρόβλημα συνωστισμού, εάν κάποιος λοιπόν έλεγε κάτι τέτοιο θα θεωρούνταν χλευαστής και διαβολέας. Και αν, αυτός ο κάποιος, κάνει την αποκοτιά να αμφισβητήσει την ίδια την κοινωνική χρησιμότητα της αιωνίας μνήμης και πει πως αν δεν κατάφερναν οι άνθρωποι να ξεχνούν δεν θα μπορούσαν να ζήσουν, θα συντρίβονταν από το άχθος τόσων αιώνων επί του ήδη εύθραυστου παρόντος τους, ε, τότε, αυτός ο αρνητής της Αγίας Ιστορίας θα στιγματιζόταν ως βλάσφημος υπέρμαχος του ανόσιου *Εδώ και Τώρα*, αφού προτιμά, ο ανεύθυνος, να χαίρεται κάθε ώρα της ζωής του σαν να είναι η τελευταία του αντί να εντρυφεί σε βίους επιφανών αγίων.

Ευτυχώς όμως για τους εμπορικούς αντιπροσώπους των μεταθανάτιων αγαθών και τους πελάτες τους, τίποτα απ' όλα αυτά δεν ειπώθηκε· όλα έγιναν ως ο ανθρώπινος και θεϊκός νόμος ορίζει, όλα έγιναν κομιλφό, και κανείς δεν θυμήθηκε τον Κώστα Καρυωτάκη:

«Αν τουλάχιστον, μέσα στους ανθρώπους
αυτούς, ένας επέθαινε από αηδία...
Σιωπηλοί, θλιμμένοι, με σεμνούς τρόπους,
θα διασκεδάζαμε όλοι στην κηδεία.»

Alan Moore & Eddie Campbell, *From Hell* (1989)

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

ΤΟΥΡΚΙΑ: Καθε πρωι η καρδιά μου...

Με αγωνία παρακολουθούμε όσα διαδραματίζονται τις ημέρες αυτές στη γειτονική Τουρκία. Η λήξη της «απεργίας θανάτου» που κήρυξαν οι πολιτικοί κρατούμενοι στις τουρκικές φυλακές και η διάσωση της ζωής των απεργών ύστερα από μερική υποχώρηση της εξουσίας στην Τουρκία, έφερε οπωσδήποτε ένα αίσθημα ανακούφισης σε όλους μας.

Στην Ελλάδα, για τους ανθρώπους της Αριστεράς, αναβίωσαν οι παλιές ημέρες των στρατοπέδων, των φυλακών, των εκτελέσεων. Εδώ έχουμε περάσει από ανάλογες εμπειρίες. Τα χρόνια του εμφυλίου ήταν τα χρόνια που σημάδεψαν τον τόπο μας και τη ζωή χιλιάδων οικογενειών.

Έτσι, όταν οι πολιτικοί κρατούμενοι –Κούρδοι και Τούρκοι της Αριστεράς– βασανίζονται, εξαφανίζονται, σκοτώνονται, πεθαίνουν για το πιστεύω τους, έχουν την πλήρη συμπαράστασή μας και την κατανόηση στον αγώνα τους και τα πάθη τους.

Η υπόθεση των διώξεων και των κατατρεγμών στην Τουρκία δεν τελείωσε. Μια μικρή ανάπαυλα μόνον συνετελέσθη. Από αύριο, άλλοι αγωνιστές Κούρδοι ή Τούρκοι, που έχουν ένα διαφορετικό όραμα για την πατρίδα τους από εκείνο των στρατοκρατών και των συντηρητικών πολιτικών της Άγκυρας, θα συνεχίσουν να μάχονται και να πεθαίνουν αγωνιζόμενοι.

Η υπόθεση των διώξεων στην Τουρκία δεν τελείωσε. Καθήκον μας είναι να συνεχίσουμε τη συμπαράστασή μας.

Καθήκον μας είναι να κρατήσουμε ανοιχτά τα μάτια μας και να συνεχίσουμε τη συμπαράστασή μας. Μια συμπαράσταση που δεν θα ξεκινά από ένα ανόητο εθνικιστικό, ανταγωνιστικό πάθος –«όταν ο "αντίπαλός" μου δεν πάει καλά, εγώ πρέπει να τον βοηθώ να βουλιάξει»– αλλά που θα διέπεται από τη βεβαιότητα που δίνει η γνώση ότι η ανάπτυξη των δημοκρατικών θεσμών στη γειτονική χώρα, θα εξασφαλίσει και την ειρηνική συμβίωση Ελλά δας-Τουρκίας.

Αυτή είναι μια πασιφανής αλήθεια. Και δεν είναι μόνον η ανάγκη για την προώθηση της συνύπαρξης, δεν είναι μόνον τα αισθήματα αλληλεγγύης σε αγωνιστές που τώρα αυτοί υποφέρουν όσα εμείς παλιότερα περάσαμε. Είναι πρώτα απ' όλα η υπεράσπιση των ανθρώπινων και των δημοκρατικών δικαιωμάτων που πρέπει να μας παρακινεί στη συμπαράσταση των Τούρκων και Κούρδων αγωνιστών, κάθε πρωί...

Πεθαίνοντας στις φυλακές

του Αλή Ταρτάνογλου

Η απεργία πείνας των τούρκων αριστερών που ξεκίνησε πριν 69 μέρες, πριν ακόμα ο ισλαμιστής Νετζμεντίν Ερμπακάν αναλάβει την πρωθυπουργία, έληξε τα μεσάνυχτα του περασμένου Σαββάτου (27/.07). Με τη μεσολάβηση του Ζουλφού Λιβανελλί και του συγγραφέα Γιασάρ Κεμάλ, η κυβέρνηση δεσμεύτηκε για το κλείσιμο των φυλακών στο Εσκί-Σεχίρ και ότι στο μέλλον οι πολιτικοί κρατούμενοι θα φυλακίζονται στον τόπο όπου συλλαμβάνονται. Το άρθρο του συνεργάτη μας Αλή Ταρτάνογλου είχε σταλεί το περασμένο Σάββατο, αποτυπώνει ωστόσο καίρια τις συνθήκες διαβίωσης στις τουρκικές φυλακές, που τόσο δραματικά έφεραν στο προσκήνιο η τελυταία απεργία πείνας.

Υπάρχουν συνολικά 55.000 κρατούμενοι και καταδικασμένοι στις φυλακές της Τουρκίας. Σχεδόν οι 8.600 από αυτούς είναι πολιτικοί κρατούμενοι και 250 απ' αυτούς βρίσκονται σε απεργία πείνας ή απεργία θανάτου.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι γι' αυτή την απεργία. Καταρχάς «τεχνικοί»: Οι φυλακισμένοι δεν θέλουν να είναι αλυσοδεμένοι μεταξύ τους όταν πηγαίνουν στο νοσοκομείο ή στο δικαστήριο για τη δίκη τους. Ζητούν μια πραγματική υγειονομική υπηρεσία. Θέλουν τα βιβλία και οι εφημερίδες να μπαίνουν στις φυλακές τακτικά και ελεύθερα, χωρίς περιορισμούς και έλεγχο. Δεν θέλουν να συνωστίζονται σε θαλάμους των 100 ή και 200 φυλακισμένων. Ζητούν ανθρώπινη αντιμετώπιση από μέρους της Διοίκησης των φυλακών και από μέρους του υπουργείου Δικαιοσύνης. Δεν θέλουν βασανιστήρια, ξυλοδαρμούς και απρεπή συμπεριφορά. Και ζητούν να τους συμπεριφέρονται όπως σε αιχμαλώτους πολέμου.

Υπάρχουν, όμως, και γενικότεροι λόγοι. Το κράτος δεν θεωρεί τους φυλακισμένους ανθρώπους. Η συμπεριφορά των διοικητικών οργάνων των φυλακών απέναντί τους ισοδυναμεί με δεύτερη καταδίκη μετά το δικαστήριο. Η κοινωνική οργάνωση που επικρατεί στις φυλακές είναι άθλια: ναρκωτικά, όπλα και, ακόμη, πορνεία είναι ιδιαιτέρως διαδεδομένα. Λέγεται, μάλιστα, ότι όλα αυτά συμβαίνουν είτε με την ανοχή των διοικητικών οργάνων είτε κατευθείαν από τους ίδιους. Μ' αυτό τον τρόπο οι φύλακες κερδίζουν πολλά παράνομα χρήματα, η ατμόσφαιρα όμως στις φυλακές πραγματικά εκ-

Η κηδεία των νεκρών, ακόμα μια πράξη αντίστασης στην κυβέρνηση της Τουρκίας.

φυλίζεται.

Οι φυλακισμένοι δηλώνουν ότι προτιμούν να χρησιμοποιήσουν τα σώματά τους, γιατί δεν έχουν άλλο μέσο να εκφραστούν. Η στάση της κυβέρνησης απέναντι στις απεργίες είναι σχεδόν «Αφήστε τους να πεθάνουν...». Ύστερα από 69 μέρες απεργίας πείνας, ο αριθμός των νεκρών έφτασε συνολικά τους δώδεκα. Και εκτιμάται ότι υπάρχουν τουλάχιστον είκοσι ακόμη φυλακισμένοι που είναι πολύ κοντά στο θάνατο. Ο **Σεβκέτ Καζάν**, υπουργός Δικαιοσύνης, την παραμονή της λήξης της απεργίας πείνας, την περασμένη Κυριακή, δήλωσε ότι «*αν οι ταραχές δεν σταματήσουν, ώστε να μεταφέρουν τους ετοιμοθάνατους απεργούς στην υγειονομική υπηρεσία, θα χρησιμοποιήσει βία*».

Οι απεργοί αυτοί δεν είναι οι πρώτοι. Εδώ και τουλάχιστον δέκα χρόνια, υπήρξαν και άλλες απεργίες πείνας έως θανάτου. Η τελευταία απεργία ξεκίνησε κατά τη διάρκεια της προηγούμενης κυβέρνησης συνασπισμού ANAP-DYP, μετά από 9 αποφάσεις που εξήγγειλε ο **Μεχμέτ Αζάρ** του DYP, ο προηγούμενος υπουργός Δικαιοσύνης. Ο τωρινός υπουργός Δικαιοσύνης, **Σεβκέτ** Καζάν, ακύρωσε όλους αυτές τις αποφάσεις και τις αντικατέστησε με μία μόνο διάταξη, που όμως δεν ικανοποίησε τα αριστερά πολιτικά κόμματα, τα συνδικάτα και τους απεργούς.

Ο **Ντενίζ Μπαϊκάλ**, πρόεδρος του CHP, είπε ότι «*οι απεργίες έχουν πολιτικό σκοπό και πρέπει να σταματήσουν*». Ο **Μπουλέντ Ετσεβίτ**, πρόεδρος του DSP, επισημαίνει ότι «*αν το κράτος και οι άνθρωποι πρέπει να εμποδίσουν κάποιον που θέλει να αυτοκτονήσει πέφτοντας από τις γέφυρες του Βοσπόρου, θα πρέπει εξίσου να σταματήσουν τις θανατηφόρες απεργίες πείνας*».

Το κόμμα της αντιπολίτευσης ANAP τηρεί τώρα απόλυτη σιωπή. Το DYP, επίσης, παραμένει σιωπηλό. Κι αυτό γιατί ο υπουργός Δικαιοσύνης της κυβέρνησης συνασπισμού ANAP-DYP, ο Μεχμέτ Αζάρ, προερχόταν από το DYP και ήταν επίσης πολύ στενά συνδεδεμένος με την **Τανσού Τσιλλέρ**.

Και κάτι ακόμη πιο σημαντικό, που ισχύει για την πολιτική ιδεολογία και των δύο κομμάτων: τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ανθρώπινη ζωή δεν έχει και πολύ μεγάλη αξία, τουλάχιστον όχι μεγαλύτερη σημασία απ' ό,τι το ίδιο το κράτος.

Το ισλαμικό Κόμμα της Ευημερίας (RP) εί-

ο ισχυρότερος εταίρος του συνασπι-
ού... Σύμφωνα και με τη δική του πολιτι-
ιδεολογία που είναι ο ισλαμισμός, τα αν-
ώπινα δικαιώματα και η ανθρώπινη ζωή
είναι πολύ σημαντικά. Για το RP, αν-
ώπινα δικαιώματα σημαίνουν μόνο οι γυ-
κες του Ισλάμ να είναι ελεύθερες να φο-
ών τσαντόρ στα σχολεία, στα νοσοκο-
α, στα δικαστήρια, κ.λπ. Κάτι που δεν
στηκαν σοβαρά να μην κάνουν, παρά
ο στην περίοδο του **Κεμάλ Ατατούρκ**
του **Ισμέτ Ινονού**. Ειδικά μετά το 1950
δέχτηκαν καμία πίεση. Αντιθέτως, εί-
ευνοηθεί και ενθαρρυνθεί.

ο 1974, κατά την περίοδο του συνασπι-
ού **Ετσεβίτ-Ερμπακάν**, όταν η κυβέρνη-
ετοίμαζε μια γενική αμνηστεία, ο
μπακάν και το κόμμα του ξεσήκωσαν με-
λη αντίδραση. Πολλοί από τους αριστε-
ύς φυλακισμένους, που εξαιρέθηκαν από
αμνηστεία, έγινε κατορθωτό να απελευ-
ρωθούν όταν το Συνταγματικό Δικαστή-
ακύρωσε τον σχετικό νόμο.

ώρα, επίσης, όλοι οι απεργοί είναι αριστε-
ί. Αλλά όταν ήταν στην αντιπολίτευση, η θέση τους ήταν ότι «το Ισλάμ είναι η καλύτερη λύση για το κουρδικό ζήτημα». Οι περισσότεροι από τους πολιτικούς κρατουμένους και όλοι οι απεργοί συνδέονται ευθέως με το Κουρδικό ζήτημα. Και αυτοί οι κύκλοι που κάνουν κριτική στο κράτος εξαιτίας της πολιτικής του στο θέμα των Κούρδων, είχαν γενικά υποστηρίξει τα λεγόμενα δημοκρατικά δικαιώματα των Ισλαμιστών. Τώρα παρουσιάστηκε το πραγματικό πρόσωπο του RP . Ο σημερινός υπουργός Δικαιοσύνης, Σεβκέτ Καζάν, υπήρξε ο συνήγορος αυτών που έκαψαν 37 διανοουμένους στο Σιβάς το 1993. Υποστηρίζει τώρα ότι οι απεργοί καθοδηγούνται απ' έξω· ότι οι κρατούμενοι επικοινωνούν με τους έξω με κινητά τηλέφωνα. Αλλά δεν εξηγεί γιατί δεν τα εμποδίζει όλα αυτά.

Από την άλλη πλευρά, οι πολίτες γνωρίζουν γενικά τις κακές συνθήκες που επικρατούν στις φυλακές. Αλλά δυσκολεύονται να κατανοήσουν πώς αυτές οι συνθήκες οδηγούν σε θανάτους. Ψάχνουν σοβαρότερους λόγους για τους οποίους κάποιος θα θελήσει να πεθάνει. Ένας ταξιτζής έλεγε ότι *«άλλο το να είσαι έτοιμος για την πιθανότητα να σε σκοτώσει κάποιος άλλος (ακόμη και το κράτος) κι άλλο το να αποφασίσεις να σκοτώσεις ο ίδιος τον εαυτό σου. Αν οι απεργοί νομίζουν πως μ' αυτό τον τρόπο το κράτος θα τους κατανοήσει, κάνουν λάθος. Γιατί για το κράτος, ο άνθρωπος δεν έχει καμία αξία. Οι μητέρες συνεχίζουν διαρκώς να γεννούν. Τι ένας λιγότερος, τι ένας περισσότερος; Ακόμη κι αν ένα μέλος του PKK ή συμπαθών πεθάνει στις φυλακές, το κράτος θα χαρεί. Δεν καταλαβαίνω γιατί προσπαθούν να χαροποιήσουν το κράτος...»*.

Δεν λείπουν και οι αντίθετες απόψεις. Μπορεί να δείτε, λ.χ., ένα πλήθος στο Κιζιλάι, στο κέντρο της Άγκυρας, να χειροκροτούν τους αστυφύλακες την ώρα που ξυλοκοπούν τους διαδηλωτές συγγενείς των απεργών.

Σε γενικές γραμμές, επικρατεί σύγχυση. Οι περισσότεροι δεν καταλαβαίνουν την αγριότητα της αστυνομίας. Θεωρούν ψυχρή τη στάση της κυβέρνησης. Αλλά δεν καταλαβαίνουν, επίσης, αν ο στόχος των απεργών είναι τέτοιος ώστε να αξίζει κανείς να πεθάνει ή όχι.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ινστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδικής Ψυχοθεραπείας
- Δυναμικής της Οικογένειας
- Κοινωνικής Ψυχιατρικής
- Δυναμικής Ψυχιατρικής
- Ψυχολογικών Αξιολογήσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

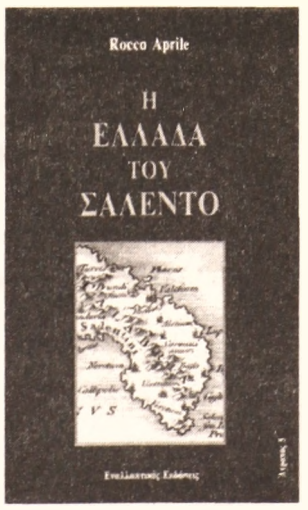
- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ & ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

• ΣΥΜΠΟΣΙΑ • ΣΥΝΕΔΡΙΑ • ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ • ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ • ΕΠΟΠΤΕΙΕΣ

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 644.7533 - 643.5980 - 644.5140

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΘΗΝΑ:
Θεμιστοκλέους 37, τηλ. 38 26 319, fax: 38 39 930
Συνεργασία Ε.Π.Ε. Ζαλόγγου 6, τηλ. 38 08 954
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:
Βιβλιοπωλείο «Πράξη», Αρμενοπούλου 24, τηλ. 031-202 349
«Κέντρο του βιβλίου», Λασσάνη 3, τηλ. 031-237 463
ΛΕΥΚΩΣΙΑ
Βιβλιοπωλείο «Γιαλούσα» Πειραιώς και Τομπάζη 71, 003572-367 413

Rocco Aprile
Η Ελλάδα του Σαλέντο

Το βιβλίο του καθηγητή Ρόκκο Απρίλε πραγματεύεται ένα θέμα γοητευτικό και εξαιρετικά ενδιαφέρον τόσο για τον μέσο αναγνώστη όσο και για τον ειδικό. Πρόκειται για την ιστορία του Ελληνισμού της περιοχής του Σαλέντο, στην Κάτω Ιταλία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, για ένα ιστορικό θαύμα που επιβίωσε μέσα από αντίξοες συνθήκες.

Διπλωματικός πυρετός

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Οι πρωταγωνιστές της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Μέση Ανατολή, αμερικανοί και ευρωπαίοι διπλωμάτες έχουν επιδοθεί σε μαραθώνιο διαβουλεύσεων για να διασώσουν την ειρήνη στην περιοχή, που αυτή τη φορά απειλείται σοβαρά. Το Ισραήλ παραμένει εγκλωβισμένο στην αδιάλλακτη στάση του, όπως αποδείχθηκε και στην πρόσφατη συνάντηση του ισραηλινού πρωθυπουργού με τον πρόεδρο της Αιγύπτου, ενώ ο αραβικός κόσμος προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στην αδιαλλαξία της Συρίας και τη διαλλακτική στάση της Αιγύπτου.

Ηπιους τόνους διατήρησαν ο ισραηλινός πρωθυπουργός, **Βενιαμίν Νετανιάχου.** και ο αιγύπτιος πρόεδρος, **Χόσνι Μπουμπάρακ**, στην πρόσφατη συνάντησή τους στο Κάιρο. Ο Βενιαμίν Νετανιάχου επανέλαβε την πίστη του στις ειρηνευτικές συμφωνίες, αλλά δεν έκανε ούτε βήμα πίσω σε ό,τι αφορά τη δημιουργία ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους, τα υψίπεδα του Γκολάν, και την Ανατολική Ιερουσαλήμ, ενώ άφησε να εννοηθεί ότι θα δημιουργήσει και νέους εβραϊκούς οικισμούς στη Δυτική Όχθη. Ο πρόεδρος Μπουμπάρακ με τη σειρά του αντιμετώπισε τον Βενιαμίν Νετανιάχου με το γάντι, όπως έγραψε χαρακτηριστικά και η εφημερίδα *Independent*.

Το κλίμα που επικράτησε στη συνάντηση των δύο ανδρών δεν αντικατοπτρίζει βέβαια την ένταση που επικρατεί στην περιοχή. Η Αίγυπτος εκμεταλλεύεται, όπως είναι αναμενόμενο, την πρόσφατη παναραβική σύνοδο στο Κάιρο, εμφανιζόμενη ως εκφραστής ολόκληρου του αραβικού κόσμου. Οι ιδιαίτερες σχέσεις της με τη Δύση και ο ανταγωνισμός της με τη Συρία εξηγούν προφανώς και το γεγονός ότι ο Μουμπάρακ πήρε αποστάσεις από το μέτωπο Συρίας-Ιράν εναντίον της Τουρκίας και στην τελευταία συνάντησή του με τον ισλαμιστή πρόεδρο της Τουρκίας, **Νεσμεντίν Ερμπακάν**, αναδιπλώθηκε υποστηρίζοντας ότι η συμφωνία της Τουρκίας με το Ισραήλ δεν συνιστά στρατιωτική συμφωνία που μπορεί να απειλήσει τον αραβικό κόσμο.

Τα παραπάνω δεν αναιρούν τον κυρίαρχο ρόλο της Συρίας στην επίλυση του μεσανατολικού, αλλά οπωσδήποτε αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα των συσχετισμών στην περιοχή και τα διλήμματα του αραβικού κόσμου. Η Συρία,σε μια προσπάθεια να διατηρήσει ένα παναραβικό μέτωπο γύρω της, προχώρησε σε μια απροσδόκητη κίνηση. Ο **Χαβέζ Αλ Άσσαντ** κάλεσε στη Συρία τον παλαιστίνιο ηγέτη, **Γιάσερ Αραφάτ**, και τον ιορδανό μονάρχη για συνομιλίες, γεγονός που θεωρούνταν αδιανόητο πριν από τρία χρόνια όταν η Συρία καταδίκαζε τις συμφωνίες των Παλαιστινίων και της Ιορδανίας με το Ισραήλ.

Μπροστά στο αδιέξοδο που δημιούργησε η αδιαλλαξία της νέας ισραηλινής κυβέρνησης, οι ηγεσίες των χωρών της Μέσης Ανατολής, αμερικανοί αλλά και ευρωπαίοι διπλωμάτες επιδίδονται σε μαραθώνιο διαβουλεύσεων. Ο ισραηλινός πρωθυπουργός συναντάται μετά από αίτημα της Ιορδανίας με τον ιορδανό ομόλογό του, ο οποίος σπεύδει να καθησυχάσει τον αραβικό κόσμο σχετικά με τις προθέσεις της ισραηλινής κυβέρνησης. Ο Νετανιάχου αποφεύγει βέβαια να συναντηθεί με τον Γιάσερ Αραφάτ, αλλά στέλνει στη Λωρίδα της Γάζας τον υπουργό Εξωτερικών, **Νταβίντ Λεβί**, για συνομιλίες με τον παλαιστίνιο ηγέτη. Όπως έγινε γνωστό, ο Νταβίντ Λεβί ζήτησε από τον Γιάσερ Αραφάτ να μεσολαβήσει για να επιτευχθεί νέα προσέγγιση Ισραήλ και Συρίας, δηλώνοντας ότι είναι έτοιμος για διάλογο με τον σύρο ομόλογό. Ο πρόεδρος της Αιγύπτου, στις 28 του μήνα πραγματοποιεί ταξίδι αστραπή στις ΗΠΑ για να συζητήσει με τον πρόεδρο **Κλίντον** την πορεία της ειρηνευτικής διαδικασίας.

Ο ισραηλινός πρωθυπουργός δεν έχει πια πολλά περιθώρια ελιγμών, δεδομένου ότι είναι δέσμιος του ετερόκλητου κυβερνητικού σχήματος του οποίου ηγείται, και το οποίο αν μη τι άλλο αντικατοπτρίζει τον βαθύτατο διχασμό της εβραϊκής κοινωνίας. Το διαχωρισμό όχι μόνο σε υποστηρικτές και πολέμιους της ειρήνης αλλά και σε φανατικούς ορθόδοξους και μη. Δεν θα αναφερθούμε αυτή τη στιγμή εκτενώς στη θύελλα αντιδράσεων που έχει ξεσηκώσει το πρόγραμμα λιτότητας που εξήγγειλε η κυβέρνηση Νετανιάχου.

Η αρνητική τροπή που παίρνουν οι εξελίξεις στη Μέση Ανατολή έχουν κινητοποιήσει τη γαλλική και τη γερμανική διπλωματία που προσπαθούν να ανακτήσουν το χαμένο έδαφος και να υποσκελίσουν τον κυρίαρχο διαπραγματευτικό ρόλο των ΗΠΑ. Μετά την παρέμβαση γερμανών διπλωματών –με τις ιδιαίτερες σχέσεις τους με το Ιράν πρωτ στους αλλά και τη Συρία– το Ισραήλ και Χεζμπολάχ συμφώνησαν στην ανταλλαγ των αιχμαλώτων και των σορών των νεκρ τους. Ο αμερικανός διαμεσολαβητής **Ντέν Ρος** και ο γάλλος υπουργός εξωτερικών π ριοδεύουν σε Βηρυττό, Δαμασκό και Τε Αβίβ. Το αδιέξοδο αποκαλύπτει και δημοσ ευμα της ισραηλινής εφημερίδας *Haare* στις 24 Ιουλίου, που υποστηρίζει ότι ο Νετ νιάχου προσπαθεί να πείσει την αμερικαν κή πλευρά να παρακαμφθεί ο διάλογος με τ Συρία και να επιλυθεί το ζήτημα του Λιβ νου. Πράγμα όμως που είναι ανέφικτο.

Το καζάνι της Μέσης Ανατολής βράζει κ πάλι, οι συσχετισμοί των δυνάμεων διαμο φώνονται σε τεντωμένο σκοινί, οι εξελίξει είναι απρόβλεπτες και το μόνο ερώτημα ε ναι ποια ακριβώς μορφή θα πάρει η αντιπ ράθεση.

Θρίλερ με Κάρατζιτς

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Οι ΗΠΑ στρατολόγησαν τον πρώην βοηθό υπουργό Εξωτερικών και εμπνευστή της συμφωνίας του Ντέητον, Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, και τον νυν βοηθό υπουργό Εξωτερικών, Τζον Κόρνμπλουμ, για να κατορθώσουν να απομακρύνουν τον Ράντοβαν Κάρατζιτς από την ηγεσία του Πάλε. Μόνο που η εφαρμογή της ειρηνευτικής διαδικασίας και η ειρήνη στη Βοσνία δεν διασφαλίζεται με την απομάκρυνση του Κάρατζιτς.

Η Βοσνία πάει στις εκλογές με τα πρόσωπα που ηγήθηκαν των εμπολέμων, και οι κατηγορούμενοι για εγκλήματα πολέμου δεν οδηγούνται στη γη. Η απομάκρυνση του **Ράντοβαν Κάρατζιτς** από την ηγεσία του βικού Δημοκρατικού Κόμματος να πραγματικό σίριαλ. Προηγήε το γνωστό κρυφτούλι της ηγεης του Πάλε με Αμερικανούς και ρωπαίους και τα *«φεύγω και ω»* του Ράντοβαν Κάρατζιτς. Με- η αμερικανική κυβέρνηση κάλεσε πρώην βοηθό υπουργό Εξωτερι-, **Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ**, να μετα- στη Βοσνία και να πείσει τον **μπονταν Μιλόσεβιτς** να απομαίνει τον Ράντοβαν Κάρατζιτς, ιλώντας την ηγεσία του Βελιγραυ ακόμα και με επαναφορά των ώσεων. Ο επόμενος στόχος που σπαθεί να πετύχει η αμερικανική κυνηση, και για τον οποίο εργάζεται αυτή εβδομάδα στο Βελιγράδι ο νυν βοηθός υργός Εξωτερικών, **Τζον Κόρνμπλουμ** αι η απομάκρυνση του Ράντοβαν Κάρας και από το Πάλε.

ηγέτης των Σέρβων της Βοσνίας μπορεί απομακρύνθηκε, αλλά αυτοί που τον δέχθηκαν στην ηγεσία του Πάλε δεν είλιγότερο φανατικοί της πολιτικής των ικών εκκαθαρίσεων. Ο λόγος για την ιλιάνα **Πλάβσιτς**, που ανέλαβε την προία της Republica Srpska. Όπως έγινε ιστα γνωστό, η ηγεσία των Σέρβων της νίας απειλεί όσους Σέρβους ψηφίσουν σε περιοχές υπό κροατομουσουλμανική διοίκηση –και όχι στη σερβική επικράτεια–, με διακοπή της ανθρωπιστικής βοήθεια.

Ο Κάρατζιτς απομακρύνθηκε, αλλά μένουν τα σημάδια που άφησε πίσω του ο πόλεμος και τα κενά της ειρηνευτικής συμφωνίας του Ντέητον. Στη Σρεμπρένιτσα, για παράδειγμα, πριν από δύο εβδομάδες οι Σέρβοι πανηγύριζαν την επέτειο από την άλωση του θύλακα, ενώ στη γειτονική Τούζλα οι γυναίκες της Σρεμπρένιτσα, που έχασαν τους άντρες και τους γιους τους όταν οι Σέρβοι μπήκαν στο θύλακα, θρηνούσαν τους δικούς τους. Την ίδια στιγμή αυτοί που διενεργούν τις έρευνες για τα εγκλήματα πολέμου ανακάλυπταν εκεί κοντά έναν ακόμα ομαδικό τάφο με 60 πτώματα Μουσουλμάνων.

Ο Κάρατζιτς απομακρύνθηκε, αλλά μένουν πίσω όλοι οι άλλοι πολιτικοί και στρατηγοί που έκαναν τον πόλεμο στη Βοσνία και ευθύνονται για τα φοβερά εγκλήματα πολέμου κατά τη διάρκεια του 4χρονου εμφύλιου σπαραγμού. Μ' αυτούς πάει η Βοσνία στις εκλογές και αυτοί κατά πάσα πιθανότητα θα βρίσκονται στην εξουσία και μετά τις εκλογές.

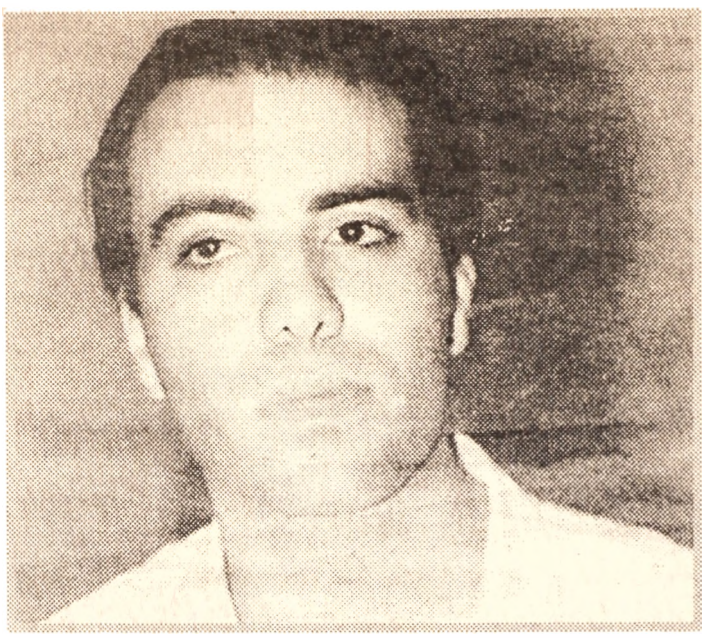
Ο Κάρατζιτς απομακρύνθηκε από την ηγεσία του Πάλε, αλλά παράλληλα απομακρύνθηκε και το ενδεχόμενο να προσαχθεί στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης αυτός και όλοι όσοι φέρουν την κύρια ευθύνη για τα εγκλήματα πολέμου στη Βοσνία, δεδομένου ότι η βορειοατλαντική συμμαχία απέκλεισε το ενδεχόμενο να προβεί η IFOR σε συλλήψεις εγκληματιών πολέμου στη Βοσνία.

Ο Κάρατζιτς απομακρύνθηκε και τώρα μπορεί ο **Μιλόσεβιτς** να φλερτάρει ελεύθερα με τους Μουσουλμάνους, όπως αποδείχτηκε με την επίσκεψη στο Βελιγράδι του αντιπροέδρου της Βοσνίας, **Εγιούπ Γκάνιτς**. Πάντως, τα προβλήματα που μένει να αντιμετωπίσουν οι ηγέτες της Βοσνίας και οι δυτικοί εμπνευστές του ειρηνευτικού σχεδίου είναι ακόμα πολλά και δισεπίλυτα.

Ο τυχαίος θάνατος ενός αναρχικού

του Γ. Φιλιππίδη

Μέσα στην αέναη δίνη του θεάματος και στον κονιορτό των γεγονότων, οι τηλεθεατές διαιρούνται εκ των πραγμάτων σε δύο κατηγορίες. Λυδία λίθος για το διαχωρισμό αυτόν, που είναι ποιοτικός, είναι η στάση των τηλεθεατών απέναντι στην είδηση. Η τελευταία και με τον τρόπο που αυτή παρουσιάζεται φαίνεται ότι έχει την εξουσία να κινεί τους συναισθηματικούς μηχανισμούς της μιας – της πλειοψηφούσας μερίδας των δεκτών. Πρόκειται για την πλειοψηφία που ήταν εκτός εαυτού με τους καταληψίες του Πολυτεχνείου, που αγωνίστηκε για τον επικείμενο πόλεμο μετά το περιστατικό των βραχονησίδων, που καρδιοχτύπησε εξαιτίας της «τρέλας των αγελάδων».

Χριστόφορος Μαρίνος

Γεννιέται έτσι ένα θέμα που αναφέρεται στη σχέση αλήθειας και είδησης και ακόμα περισσότερο στη σχέση των συναισθημάτων που δοκιμάζει ο «επιρρεπής» τηλεθεατής και αλήθειας. Πόσο είναι αυτά τα συναισθήματα αυθεντικά; Μπορεί, και κατά πόσο να εκμαιευθεί η οργή, ο φόβος ή ένα δάκρυ;

Ακόμη όμως κι αν δεχθούμε ότι ο σκοπός κάποτε –συχνά– είναι η φόρτιση του θυμικού του δέκτη υπάρχουν ειδήσεις όπου η παραπάνω συνταγή δεν έχει θέση. Ο θάνατος του **Χριστόφορου Μαρίνου** είναι από τα ελάχιστα παραδείγματα. Εδώ το έδαφος δεν ήταν πρόσφορο για συναισθηματικές εξάρσεις. Οποιαδήποτε τέτοια προσπάθεια θα τοποθετούσε τον τηλεθεατή απέναντι από το κράτος, απέναντι από τα ίδια τα ΜΜΕ που έχουν όπως φαίνεται αναλάβει ύψιστο χρέος για λογαριασμό της κοινωνίας και υπέρ της ανθρωπότητας: τη διαφύλαξη του status quo ως κόρη οφθαλμού. Θα ήταν παράλογο άλλωστε η εξουσία να επιφύλασσε τιμές στους πολεμιστές της.

Το όλο πρόβλημα στην υπόθεση Μαρίνου δημιουργείται από το συμβάν του θανάτου: ένα βραχυκύκλωμα στον τηλεοπτικό μανιχαϊσμό! Να αμφισβητεί κανείς το κράτος ή και να δρα σύμφωνα με αυτή του την αμφισβήτηση είναι κακό. Κορυφαίο, και πέραν του ανθρώπου μάλιστα κακό, όμως, ο θάνατος, σύμφωνα με τους εισηγητές της «τηλεοπτικής φιλοσοφίας». Η συγκίνηση για το νεκρό αυτόν, απαγορευμένη. Η πολεμική εναντίον του ταμπού, εξαιτίας του θανάτου (παρ' όλο που ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. **Ρέππας** ή ο υπουργός Δημόσιας Τάξης κ. **Γείτονας** –πιο τολμηρός– ξεπέρασαν τους ενδοιασμούς τους, και τον κατηγόρησαν μετά θάνατον ως δράστη της δολοφονικής απόπειρας στα γραφεία του ΠΑΣΟΚ).

Πέρα απ' αυτό, πάντως, στα ΜΜΕ το μούδιασμα ήταν γενικό. Πίσω από τις αποφασιστικές φυσιογνωμίες των παρουσιαστών που χαρακτήριζαν «αυτόχειρα» το νεκρό – τις πρώτες ημέρες συμπεριλαμβανομένου και του *Σκάι* που αργότερα επέλεξε μι πιο πολυεδρική παρουσία, που έκλεινε κ πάλι πάντως με τη σφραγίδα της αυτοκτο νίας, διαφαίνονταν κάποια αμηχανία. Η ίδι που φαίνονταν να δοκιμάζουν και οι κυβερνη τικοί αξιωματούχοι.

Τελικά, η λύση δεν άργησε να βρεθεί. Ο θάνα τος λοιπόν, ο θάνατος με μια σφαίρα στο κεφά λι λίγο πριν (ή λίγο μετά) εισβάλλουν στην κα μπίνα του σκοτωμένου (πλοίου αγκυροβολημέ νου, απ' όπου όλοι αργά ή γρήγορα θα κατέ βαιναν) έπεσε από το βάθρο του, έγινε ένα πε ριστατικό με ειδικό βάρος για τη ζωή της κοινω νίας ίδιο με αυτό των καιρικών μεταβολών και μικρότερο, αν θυμηθεί κανείς τα εβδομαδιαία αφιερώματα των ΜΜΕ στον σταθερά επανα λαμβανόμενο κάθε χρόνο καύσωνα.

Ο θάνατος υποβαθμίστηκε και σε ένα δεύτερο επίπεδο καθώς πίσω από την προβολή της είδησης μπορούσε να αποκρυπτογραφηθεί τ μήνυμα: «*Να μια είδηση για την οποία δεν ζητούμε να κλάψετε, ούτε νι οργιστείτε, ούτε να γελάσετε. Να μια είδηση που θέλουμε να σας αφή σει παγερά αδιάφορους.*» Το γεγονός ότι οι συνθήκες του θανάτου δε είναι εξακριβωμένες δημιούργησε εύλογα επιπρόσθετη ανάγκη γι συγκάλυψη της όλης υπόθεσης.

Οι σοβαρότατες υπόνοιες για δολοφονία θα μπορούσαν ίσως (;) ν προκαλέσουν αντιδράσεις αν η παρουσίαση του συμβάντος ξέφευγ έστω και λίγο από τον έλεγχο. Η φωνή της φίλης του Χ. Μαρίνου, **Μα ρίας Μπαρούτα,** ακούστηκε από την τηλεόραση όψιμα, όταν πια η εί δηση –εξαρχής υποσκελισμένη– είχε περάσει τέταρτη ή πέμπτη. Οι κα ταγγελίες της, ανατριχιαστικά πιθανές· η φορά του βλήματος, υποστη ρίζει, «άλλαξε» από τον ιατροδικαστή και τους υπεύθυνους της αστυ νομίας όταν διαπιστώθηκε ότι ο Μαρίνος ήταν αριστερόχειρας. Είνα ευνόητο ότι η φορά από δεξιά προς αριστερά θα απέκλειε την εκδοχ της αυτοκτονίας.

Τι συνέβη ακριβώς, είναι και θα παραμείνει για τους πολλούς –γι εμάς– άγνωστο. Καθώς η δημοκρατία μας επιφυλάσσει ύψιστες τιμέ στους ήρωές της, η υπόθεση του Μαρίνου βυθίζεται νομοτελειακά (; στη λήθη.

Ώστε η αλήθεια φαντάζει εκ των προτέρων χαμένο και ατυχές στοί χημα. Η φίλη του Μαρίνου δείχνει να το έχει εμπεδώσει αυτό: «*Δεν πί στεψα ποτέ τις δικαιολογίες τους*», δηλώνει· δεν την ενδιαφέρει το αποτέλεσμα του πορίσματος, γιατί «*αυτή γνωρίζει την αλήθεια και τη γνωρίζουνε κι εκείνοι*».

Τι άλλη υπόσχεση μπορεί να δοθεί, αν όχι μεταφυσική;

«*ουδέν δε συγκεκαλυμμένον εστίν ο ουκ αποκαλυφθήσεται και κρυ πτόν δ' ου γνωσθήσεται...*» (Λουκάς ΙΒ', σελ. 2).

Η ΣΤΑΣΗ ΔΡΙΜΥΛΗ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ «ΧΩΡΟ»

Ο θάνατος του **Χριστόφορου Μαρίνου** και η στάση του **Παναγιώτη Δριμυλή** –ο οποίος κατέθεσε ύστερα από τη σύλληψή του ότι *«ο Μαρίνος ήταν ο δράστης της ένοπλης επίθεσης στη Χαριλάου Τρικούπη»* ενώ η συνήγορός του **Γιάννα Κούρτοβικ** υποστήριξε ότι *«ο Παναγιώτης Δριμυλής είναι ακούσιος μάρτυρας ενος τραγικού περιστατικού»*– επέτειναν την κρίση στον «αναρχο-αντεξουσιαστικό» χώρο, ένα χάσμα το οποίο προϋπήρχε γύρω από το πρόσωπο του Χρ. Μαρίνου και τις επιλογές του, και αμβλύνθηκε ύστερα από (και με αφορμή το) θάνατό του.

Η συντακτική επιτροπή της αναρχικής εφημερίδας *Άλφα*, μέλος της οποίας είναι και ο Παναγιώτης Δριμυλής, σε κείμενό της για την *«αξιοπρέπεια του αναρχικού χώρου»*, γράφει μεταξύ άλλων: *«Οι μηχανισμοί της καταστολής αφού ολοκλήρωσαν τη φυσική εξόντωση του Χριστόφορου Μαρίνου προωθούν τη πολιτική και ηθική εξόντωση του σύντροφου Παναγιώτη Δριμυλή»*

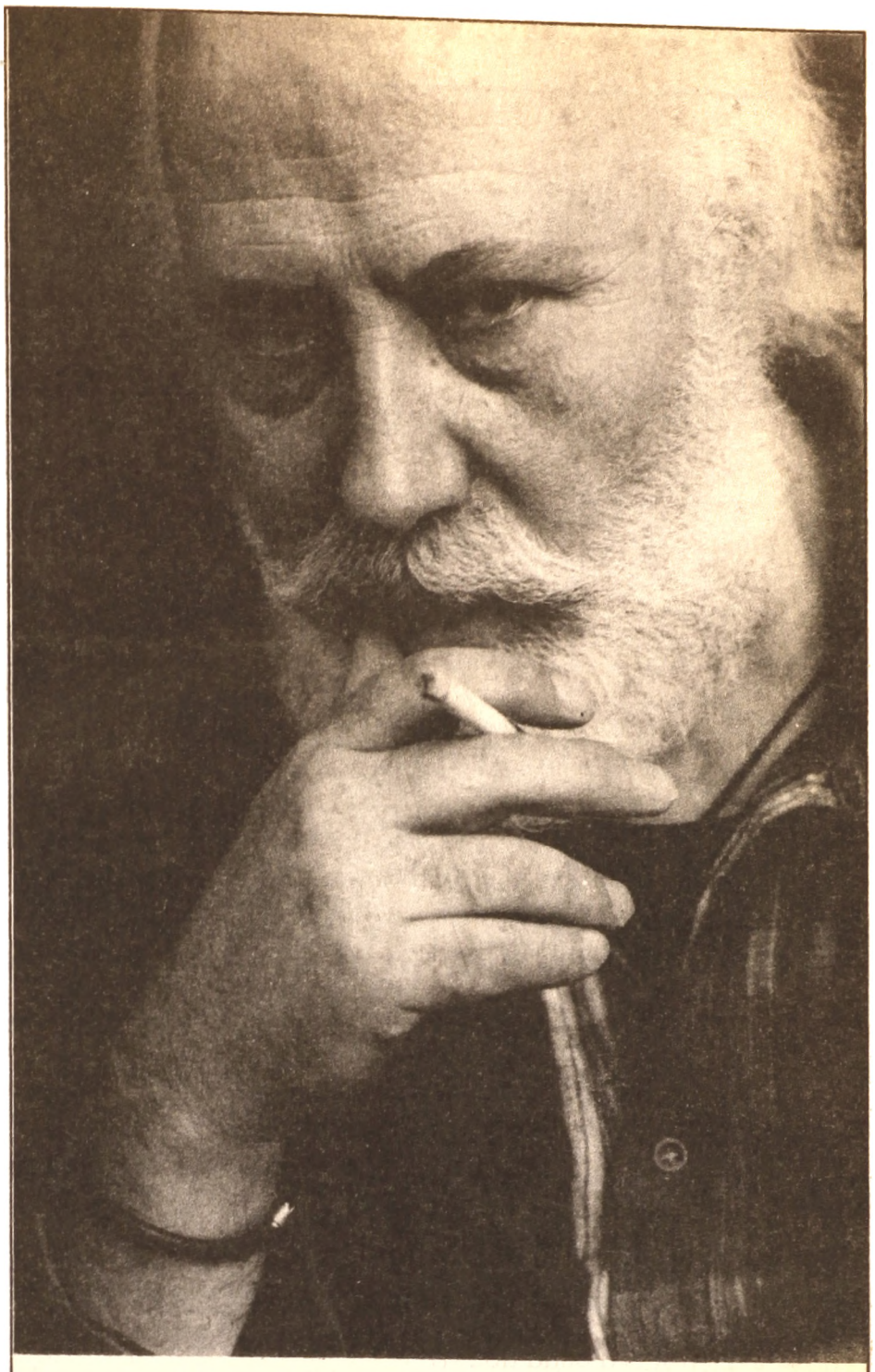
Το Δίκτυο Κινήσεων για τα Πολιτικά και Κοινωνικά Δικαιώματα σε ανακοίνωσή του εξέφρασε την αλληλεγγύη του στον Παναγιώτη Δριμυλή τονίζοντας: *«Πολύ πριν από το θάνατο του Χρ. Μαρίνου ήταν γνωστή σε αρκετούς η αθέλητη εμπλοκή του στην ένοπλη επίθεση κατά του αστυνομικού φρουρού των γραφείων του ΠΑΣΟΚ, την οποία, για προφανείς λόγους, δεν κατήγγειλε»*, ενώ, όσον αφορά το θάνατο του Μαρίνου, αναφέρει: *«Δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι αστυνομικοί εκτέλεσαν τον Χριστόφορο Μαρίνο, επί μεγάλο χρονικό διάστημα τον εξωθούσαν συστηματικά στην "κορύφωση", του διαμήνυαν με κάθε ευκαιρία ότι θα τον σκοτώσουν και, κυρίως, έχουν συντελεστεί τέτοιες αλλαγές στο τομέα της "αντιτρομοκρατίας", που όλα μπορούν να συμβούν. Όμως είναι πολύ πιθανό ο Μαρίνος να αυτοκτόνησε συντετριμμένος από τις πολύχρονες διώξεις, την αυτοκαταστροφική επιλογή της χωρίς όρους ατομικής αντιπαράθεσης με τους δικαστικούς μηχανισμούς και την επικείμενη σύλληψή του»*

Απο την άλλη πλευρά, ένα μεγάλο κομμάτι του αντεξουσιαστικού χώρου «καυτηρίασε» τη στάση Δριμυλή, χαρακτηρίζοντάς τον «καταδότη της Ασφάλειας», και αμφισβήτησε τους συμπαραστάτες του.

Σε ανακοίνωση που υπογράφουν *«Αναρχικοί και Αναρχικές με μνήμη και αξιοπρέπεια»* αναφέρουν: *«Πρέπει από την αρχή να δηλώσουμε ξεκάθαρα πως η "προσαγωγή" και η "αυθόρμητη ομολογία" του Δριμυλή είναι προϊόν άθλιας συναλλαγής ανάμεσα στους διωκτικούς μηχανισμούς της ασφάλειας και κάποιους για τους οποίους ο Μαρίνος είχε γίνει τον τελευταίο καιρό περιττό βάρος»*. Οι *«σύντροφοι του Χριστόφορου Μαρίνου»*, σε κείμενό τους με τίτλο *«Χορός βρυκολάκων πάνω από το πτώμα του Μαρίνου»*, γράφουν μεταξύ άλλων: *«Ο Δριμυλής, ο οποίος μάλιστα κόπτεται, με τις ευλογίες των ανακριτών του, "για την αξιοπρέπεια του αναρχικού χώρου", προσέφερε στους διωκτικούς μηχανισμούς έναν συνεργάτη, που από καταβολής του χώρου αυτού αναζητούσαν»*.

Την ίδια στιγμή, η οικογένεια τουΧριστόφορου Μαρίνου ζητάει (μάταια;) την εκταφή του νεκρού εικοσιεννιάχρονου και την πραγματοποίηση νέας ιατροδικαστικής εξέτασης για τη διαλεύκανση της αλήθειας...

Λεωνίδας Βαλασόπουλος

Όλα
τα βιβλία
του
ΝΙΚΟΥ
ΧΟΥΛΙΑΡΑ
από τις
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680
ΤΗΛ. 36.07.744 - 36.39.962

Η Αλίκη δεν μένει πια εδώ

Η Αλίκη στην ταινία του Αλέκου Σακελλάριου *Το ξύλο βγήκε απ' τον παράδεισο.*

Τον τελευταίο καιρό το περιμέναμε – και έγινε. Η **Αλίκη Βουγιουκλάκη**, ίσως η πιο ισχυρή μυθολογική προσωπικότητα του θεάματος, ήδη από τη δεκαετία του '60, πέθανε, σε ηλικία 63 χρόνων. Την ηλικία της τη διασταυρώσαμε στα σίγουρα με το θάνατό της: μεγάλο μέρος του μύθου της, ιδιαίτερα της διάρκειάς του, στηρίχθηκε στην εικόνα της αιώνιας νεότητας που, δημόσια τουλάχιστον, η ίδια είχε προσπαθήσει να τη συνοδεύει. Η ίδια εικόνα από το 1957 (όταν το περιοδικό *Εικόνες* της **Ελένης Βλάχου** της έκανε το πρώτο εξώφυλλο) ήταν το σήμα κατατεθέν της σταρ. Ήταν η εικόνα που έπλασε γι' αυτήν ο κινηματογράφος – όταν την υφάρπαξε από το θέατρο, στο οποίο ονειρευόταν όταν πρωτοξεκινούσε, σύμφωνα με τις δηλώσεις της, να κάνει καριέρα.

Ύστερα, τα πρώιμα χρόνια της δεκαετίας του '60, όταν ανθούσε και στην Ελλάδα ο μυθολογικός κινηματογράφος που στηριζόταν στους αστέρες, το κοινό βρισκόταν μπροστά σε ένα δίλημμα: η Αλίκη ή η Τζένη. **Η Αλίκη Βουγιουκλάκη ή η Τζένη Καρέζη**. Ή η μία ή η άλλη.

Εκείνη την εποχή, η Ελλάδα δεν είχε προλάβει να βουτηχτεί στην ευμάρεια και στον καταναλωτισμό κι οι πληγές από τον εμφύλιο δεν είχαν επουλωθεί. Σε ένα δύστροπο κοινωνικό περιβάλλον, πάντως, η υποδομή για να πλασθούν οι νέες μυθολογίες της νέας εποχής μόλις που ετοιμαζόταν. Κι ο κατ' εξοχήν μυθολογικός τόπος, το θέαμα-ακρόαμα, ο κινηματογράφος δηλαδή, το θέατρο και η ραδιοφωνία, μηχανισμοί και βιομηχανίες του τότε μαζικού πολιτισμού, οπωσδήποτε αθωότεροι από τους αντίστοιχους σημερινούς αλλά πάντως πολύ υστερόβουλοι και πονηροί για την εποχή τους, είχαν ήδη καλλιεργήσει το τοπίο και δούλευαν συστηματικά με τα πρότυπα του εμπορικού χολλυγουντιανού θεάματος. Σε τίποτα δεν είχαν να κάνουν οι μυθολογίες της αναδυόμενης από τον εμφύλιο Ελλάδας με το νεορεαλισμό, π.χ., που καλλιεργούσε η γειτονική Ιταλία, με τις πρόσφατες οδυνηρές μνήμες ή, ακόμα, με τις επίσημες ιδεολογικές βεβαιότητες που είχαν εγκατασταθεί αμετάκλητα στο ιδεολογικό οπλοστάσιο του χωροφύλακα, αλλά και του παπά και του δάσκαλου.

Όσοι «διάβαζαν» ιδεολογικά (ή και ιδεολογικά) τα γεγονότα της εποχής, προτιμούσαν να διαδηλώνουν για το 1-1-4 και να λατρεύουν τους ηγέτες του συγγενούς πολιτικού χώρου ή να κοινωνούν στις λαμπρές σελίδες της *Επιθεώρησης Τέχνης*. Ακόμα κι αν επιχειρούσαν, όμως, να αγνοήσουν τις σειρήνες της τότε μαζικής κουλτούρας, δεν θα μπορούσαν να το καταφέρουν στον απόλυτο βαθμό. Χάρη στον κινηματογράφο, κυρίως, και δευτερευόντως χάρη στο θέατρο, το λαϊκό θέατρο της εποχής, δυο γυναικείες μορφές, η Αλίκη Βουγιουκλάκη και η Τζένη Καρέζη είχαν κατορθώσει να είναι τα μυθολογικά πρόσωπα που μιλούσαν σε όλους, αριστερούς και δεξιούς. Τα νιάτα, ο ερωτικός υπαινιγμός, η παραβατικότητα από τους ηθικούς κυρίως κανόνες που δέσποζαν ασφυκτικά εκφράζονταν με τον καλύτερο τρόπο στην εικόνα των δύο ολόδροσων κοριτσιών. Έρωτες (που, ωστόσο, πάντα κατέληγαν στο γάμο), ζαβολιές, η διαφυγή από τη στενή επιτήρηση του μπαμπά, ο ωραίος νέος που θα τις κατακτούσε σε πείσμα των αντιξοοτήτων, το αυτοκίνητο και τα ταξίδια (πρώτα σήματα μιας καταναλωτικής ευμάρειας που πολλοί θα την επιθυμούσαν και ελάχιστοι την είχαν), μια αίσθηση κοσμοπολιτισμού και απόλαυσης ήταν βασικά συστατικά στοιχεία που θεμελίωναν τους νέους μύθους. Και τα δύο κορίτσια, μάλιστα, ευτύχησαν να έχουν σκηνοθέτη (μεταξύ πολλών άλλων) τον **Αλέκο Σακελλάριο**, ευγενική μορφή του θεάματος την εποχή εκείνη, που γνώριζε τους τρόπους για να κάνει ποθητά κι αγαπημένα τα πλάσματα που σκηνοθετούσε.

Σ' αυτή τη συγκυρία, οι μύθοι που εξέφρασαν τα δύο κορίτσια ξέφυγαν ακόμη κι από την ιδεολογία τους. Ήρθησαν υπεράνω των στόχων της βιομηχανίας που τους διαχειρίστηκε και εν πολλοίς τους έπλασε, γιγαντώθηκαν, άκμασαν και κέρδισαν όλο τον κόσμο, ανεξαρτήτως ιδεολογικού στίγματος και πολιτικού προσήμου. Κι όταν, στην πορεία, οι εκπρόσωποι των μύθων, η σάρκινη σκευή της Αλίκης και της Τζένης κατά κάποιον τρόπο συνάντησαν την πο-

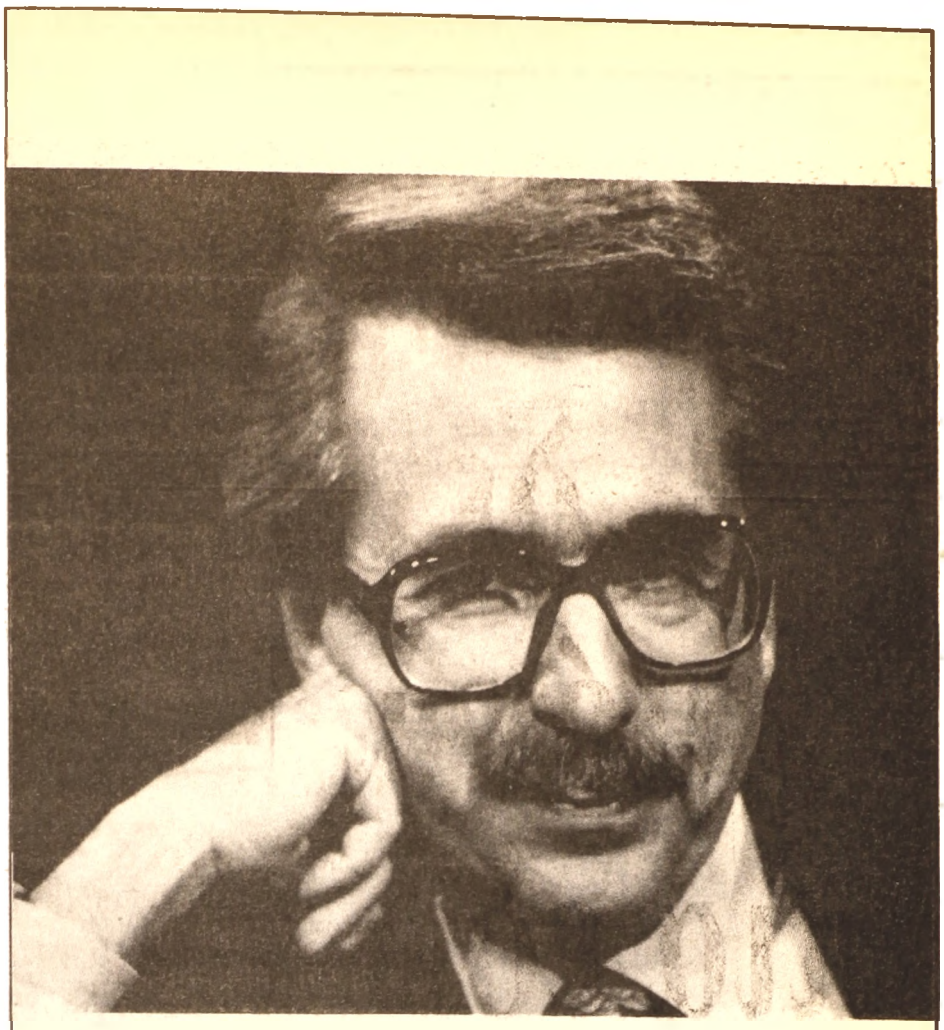
ιτική, το κοινό γνώριζε να δείχνει ανοχή, ακόμα και διακριτικότητα. Ένα φεγγάρι, η Αλίκη διατηρούσε δεσμό με τον σημερινό τέως βασιλιά – αλλά ποιον επηρέασε κάτι τέτοιο, ποιον εμπόδισε από το να τη λατρεύει; Η Τζένη, πολύ αργότερα, υιοθετούσε απόψεις που θα μπορούσαμε να τις πούμε αριστερές – αλλά ποιος δεξιός σκέφθηκε ότι αυτός είναι λόγος για να τη βγάλει απ' την καρδιά του;

Τα χρόνια πέρασαν, η Τζένη σοβάρεψε, οι νεότερες γενιές δεν την είχαν γνωρίσει ποτέ στη δροσερή συσκευασία της λαϊκής μυθολογίας εκείνων των χρόνων – και χρειάστηκε η τηλεόραση, χρειάστηκε η επαναπροβολή των ταινιών της πρώιμης περιόδου της στον κινηματογράφου για να την ανακαλύψουν, έστω και καθυστερημένα, έστω και μετά το θάνατό της. Η Αλίκη, αντίθετα, δεν έχασε ποτέ την επαφή της με καμία γενιά. Θαρρείς κι είχε σταματήσει το χρόνο, θαρρείς και μόνο γι' αυτήν ο χρόνος δεν πετούσε. Αστραφτερή και γλυκιά, μέχρι και γλυκανάλατη στην υποψιασμένη υπεροψία μας σαν και μας διυλίζουμε τον κώνωπα, παρέμενε άτρωτη από τις βολές της φθοράς. Λίγο πιο ώριμη, με πάντα λείο το δέρμα, ευέλικτο το κορμί, αστραφτερό το βλέμμα και θελκτικό το παρουσιαστικό, συνέχιζε να είναι η «γατούλα με τη ροζ μυτούλα» των πρώιμων χρόνων μας, το παντοτεινό όραμα της νεότητας, της χαράς, του έρωτα και του κοσμοπολιτισμού. Ακόμα κι αν δεν πηγαίναμε στο θέατρο για να τη δούμε (επειδή, είναι αλήθεια, ποτέ δεν κατάφερε να ενσαρκώσει με αξιώσεις κάποιον ρόλο: δεν υποδυόταν ρόλους, έφερε όλους τους ρόλους που αποφάσιζε να υποδυθεί στο μέτρο της μυθολογικής της εικόνας), εκείνη είχε τον τρόπο της να εισβάλλει στην καθημερινότητά μας. Άλλωστε, τώρα πια, η μαζική κουλτούρα που μας ανέδειξε είναι μια τεράστια βιομηχανία. Κι η Αλίκη, εκεί που τα είδωλα των νέων καιρών είναι εφήμερα, πλασμένα από και για την κατανάλωση, προκαλούσε το χρόνο με την αέναη νιότη της. Με την εικόνα της από τα παλιά, που συνέχιζε (παρά τις μετατροπές της για τις λαϊκές ανάγκες της σύγχρονης εποχής) να είναι η βάση και της τελευταίας δημόσιας παρουσίας της.

Όσο οι εικόνες του μύθου είναι, κατά κύριο λόγο, πλαστές εικόνες, έτσι κι η εικόνα της Αλίκης Βουγιουκλάκη υπήρξε κατασκευασμένη. Μάλιστα, κατασκευασμένη σε μιαν άλλη εποχή, σε μια χαλάδα πνιγμένη στις ενοχές και στο ταμπού. Αποτέλεσμα: η παιβατικότητα την οποία έπλαθε στους κινηματογραφικούς της ρόλους είχε πάντα προσδιορισμένα τα όριά της – ήταν η σκανδαλιά, η ανώδυνη υπέρβαση του θεσμισμένου μέτρου που υπενθύμιζε η ορφή της. Γι' αυτό, ίσως, η Αλίκη ήταν το είδωλο των μικρών παιδιών και των μικροαστών μανάδων αυτής της χώρας. Ουδέποτε η Αλίκη πωθήθηκε από τους άνδρες, σε τίποτα οι κινηματογραφικοί της ρόλοι δεν παρέπεμψαν στους αντίστοιχους ρόλους των σταρ του αμερικανικού κινηματογράφου.

Δεν πήρξε μια από τις λίγες σταρ στην παγκόσμια ιστορία του κινηματογράφου που η εικόνα της δεν ξυπνούσε ερωτικά πάθη, ασθαλίες, την αμαρτία... Απ' αυτή την άποψη, οι φαν της αρέσθηκαν να την αποδεχθούν ως αρχέτυπο, στο πλαίσιο μιας αγματικότητας που δεν εξελίσσεται με ρήξεις. Αυτή η πραγματικότητα, που λάτρεψε την Αλίκη, που όσο ζούσε την είχε στο επίκεντρο, δεν της συμπεριφέρθηκε με τακτ όταν πέθανε. Η αθρόα συμμετοχή του πλήθους στην κηδεία ήταν ψεύτικα θλιμμένη – ο κόσμος συμμετείχε στην κηδεία περισσότερο από περιέργεια παρά από λύπη. Ίσως, επειδή η θλίψη ταιριάζει περισσότερο σε όσους δεν βρίξαν την όποια σχέση τους στην ανώδυνη λάμψη, σε όσους βίωσαν πραγματικά πάθη, έστω και σε μια σχέση με κάποιο πρόσωπο του μύθου.

Ηλίας Κανέλλης

Όλα
τα βιβλία
του
ΝΙΚΟΥ
ΔΗΜΟΥ
από τις
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680
ΤΗΛ. 36.07.744 - 36.39.962

Συνέβη και απόψε στην Αλίκη...

του δημοσιογράφου
Κώστα Δέδε

Ηταν η πολλά υποσχόμενη δεκαετία του '50, με τα σπέρματα του νεοπλουτισμού και με το μπόλικο «φουκαραλίκι» της – κατά την έκφραση του Ξενοφώντα Ζολώτα. Ήταν η περίοδος κατά την οποία ζούσα τα παιδικά μου χρόνια ακριβώς απέναντι από το πατρικό σπίτι του ζωγράφου Παναγιώτη Τέτση και 100 μέτρα απ' αυτό του δημοσιογράφου Καμπάνη, όταν εγκατέλειπα το πιάνο (όπου «καλέ –όπως έλεγε η δασκάλα μου– το παιδί έχει ταλέντο») για να παίξω ποδόσφαιρο και αργότερα μπάσκετ στο «Φοίνικα». Ήταν η εποχή που ο λυρισμός της γειτονιάς, καταπώς θα έλεγε ο Μάνος Χατζιδάκις, συμβάδιζε με την παιδική αθωότητα, τότε που κυριαρχούσε το ρεμπέτικο και που ένα κινηματογραφικό έργο συνοδευόμενο από πορτοκαλάδα και πασατέμπο ήταν απόλαυση και ανείπωτη χαρά!

Ήταν η εποχή των ελληνικών ασπρόμαυρων ταινιών, που ναι μεν πέθαναν αλλά που ακόμα ζούμε με αυτές. Ήταν η εποχή του Αυλωνίτη, της Γεωργίας Βασιλειάδου, του Χατζηχρήστου, του Φωτόπουλου, του Μακρή, του Σταυρίδη, του Ρίζου, του Κωνσταντάρα. Ήταν περίπου αυτή του Μπάρκουλη και του Παπαμιχαήλ. Αλλά, για τα αγόρια, ήταν η εποχή της Αλίκης.

Θυμάμαι ότι ήταν άνοιξη και παιζόταν στον κινηματογράφο «Δελφοί» (σήμερα «σουπερμάρκετ») το έργο *Το ξύλο βγήκε απ' τον παράδεισο*· και για να υπάρξει σασπένς αλλά και, προφανώς, για να πάει στον κινηματογράφο όσο το δυνατόν περισσότερος κόσμος, ένας παράγων του σινεμά που ζούσε στη γειτονιά, ο κ. Στυλιανέας, πατέρας του τότε φίλου Χρήστου, είχε διαμηνύσει ότι θα έφερνε να δούμε από κοντά την Αλίκη Βουγιουκλάκη.

Η είδηση διαδόθηκε αστραπιαία και η περιοχή κηρύχθηκε σε κατάσταση πολιορκίας, αρκετά πριν «υπηρετήσει» η Αλίκη στο Ναυτικό.

Το γεγονός θα εντασσόταν, φυσικά, στις «χρυσές σελίδες» της ιστορίας της Καλλίπολης, όπου, τότε, υπήρχε έντονο πολιτικό κυνηγητό «αντιφρονούντων και συνοδοιπόρων».

Οι πρώτες προσπάθειες του κ. Στυλιανέα απέβησαν άκαρπες. Η Αλίκη, όπως μου έλεγαν, δεν μπορούσε ακόμη να έρθει στην Καλλίπολη. Ο κινηματογράφος πάντως ήταν γεμάτος από το μεσημέρι και όλοι βρίσκονταν εν αναμονή της αφίξεως. Αλλά κάθε τόσο έπεφτε απογοήτευση και θρήνος που υπαγόρευε την παράκληση προς τον κ. Στυλιανέα να φέρει με κάθε τρόπο και μέσο την Αλίκη στους «Δελφούς». Και ως εκ του θαύματος, μια Τετάρτη απόγευμα, διαδόθηκε ότι η Αλίκη Βουγιουκλάκη καταφθάνει σήμερα. Ο κινηματογράφος γέμισε, όπως και η μισή πλατεία όπου παίζαμε μπάλα.

Η συγκέντρωση του πλήθους θύμιζε προεκλογική περίοδο. (Και εδώ που τα λέμε, η Αλίκη μάζεψε περισσότερο κόσμο απ' όσο οι τότε βουλευτές ή πολιτευτές του Πειραιά στις ομιλίες τους σε καφενεία). Πράγματι, εκείνο το απόγευμα η Αλίκη συνοδευόμενη από τον κ. Στυλιανέα έφθασε. Ναι, έφτασε.

Το πλήθος, και ιδιαίτερα οι πιτσιρικάδες, όρμησε να τη δει από κοντά, να την περιεργασθεί, να την αγγίξει. Τελικά, να δει αυτόν τον κινηματογραφικό θρύλο που λεγόταν Βουγιουκλάκη, και που επισκίαζε ακόμη και αυτόν του Ολυμπιακού, ο οποίος αποτελεί το μόνο σημείο διαφωνίας μου με τον Πειραιά.

Μετά κόπων και βασάνων και αφού έφαγε αρκετές τσιμπιές –όπως εξομολογήθηκε λίγες μέρες μετά ο κ. Στυλιανέας– η Αλίκη χαιρέτισε το πλήθος και, σπρωγμένη από τον κ. Στυλιανέα, ξέφυγε από τους θαυμαστές της, που βρίσκονταν σε κατάσταση ομαδικής παράκρουσης.

Ο κ. Στυλιανέας κρατώντας την από το μπράτσο ανηφόρισε την οδό Αγίας Μαρίνης, όπου περίμενε ένα ταξί με αναμμένη τη μηχανή.

Τότε, εγώ ο μεταμορφωμένος διάολος, κατά την έκφραση της μητέρας του Παναγιώτη Τέτση, της αλησμόνητης κυρά Λένης, φίλης της οικογένειάς μου, βρήκα την ευκαιρία να τρέξω γρήγορα από πίσω τους, βλέποντας τα, τότε, καστανά μαλλιά της Αλίκης να ανεμίζουν θυμίζοντας καλπασμό Βαλκυρίας πριν παραδώσει τον Στυλιανέα στον πατέρα των Θεών και κριτή Οντίν... Φορούσα ένα κοντό παντελόνι και ένα πουλόβερ με άσπρα από τη σκόνη και τις κλωτσιές

Ήταν η εποχή που, στην Καλλίπολη του Πειραιά, υπήρχαν πολλές μονοκατοικίες, λίγες ασφαλτοστρώσεις, ελάχιστα γιώτα-χι που τα λέγαμε κούρσες, παντοπωλεία τα οποία τα βράδια μετατρέπονταν σε ταβέρνες με τραπεζάκια έξω, σε βρεγμένο, για να μη σηκώνεται σκόνη, χώμα. Ήταν η εποχή που εμείς τα παιδιά, η λεγόμενη «μαρίδα», παίζαμε γυαλένια και ποδόσφαιρο στην πλατεία δίπλα στο σχολείο της «Γιούλας» (σήμερα «Μιχαλακοπούλειο»), κοντά στην Αγία Παρασκευή.

παπούτσια, με την μπάλα στο δεξί χέρι, σκεφτόμενος ότι έτσι και την προλάβω και με αντικρίσει «τι γνώμη θα σχηματίσει, η Αλίκη, για μένα;».

Ευτυχώς ή δυστυχώς, δεν την πρόλαβα. Το ταξί έφυγε, και μαζί του η ελπίδα. Αλλά εγώ συνέχιζα να τρέχω από πίσω. Η γλώσσα μου είχε βγει έξω. Ζούσα σε παραμύθι. Ζούσα έναν παιδικό έρωτα.

Ιδρωμένος γύρισα σπίτι, όπου έφαγα το καθιερωμένο απογευματινό (σαν το αγγλικό τσάι) ξύλο. Και θυμάμαι ότι εκείνη την ημέρα ευχαριστήθηκα το ξύλο γιατί, πράγματι, «είχε βγει από τον παράδεισο»...

Ναι ρε Αλικάκι, και εγώ στα 11 χρόνια μου υπήρξα ερωτευμένος μαζί σου, όπως τόσοι άλλοι. Και παρά τον έρωτα μου ευχαριστήθηκα –και δεν ξέρεις πόσο– όταν σε αγάπησε και σε παντρεύτηκε ένας άλλος πειραιώτης άξιος ηθοποιός με την καλώς εννοούμενη μαγκιά: Δημήτρης Παπαμιχαήλ. Και επειδή κάποτε πολλά ακούγονταν περί Κωνσταντίνου, παρηγοριόμουν και έλεγα: «Στον Παπαμιχαήλ θα μπορούσα να μοιάσω κάποτε επαγγελματικά. Στον Κωνσταντίνο όμως; Αμφιβάλλω!»

Φυσικά, ούτε το πρώτο συνέβη αλλά ακόμα περισσότερο ούτε το δεύτερο.

Πέρασαν χρόνια. Παρά τις καλές αθλητικές επιδόσεις ξαναβρήκα στο Παρίσι το πιάνο, και σε αυτό με βοήθησε ο Χατζιδάκις. Και στο ποικίλο ρεπερτόριο πάντα παίζω τραγούδια που λες. Έτσι. Γιατί, κατά παράφραση του άσματος, οι Έλληνες ναι μεν το όμορφο το λένε και κουκλάκι, αλλά εγώ πληρώνω ακόμα το πρόστιμο Αλίκη Βουγιουκλάκη...

ΥΓ. Τις σκέψεις αυτές τις έκανα πηγαίνοντας σε ένα σπίτι συγγενικού μου προσ. που στο Χαλάνδρι. Ομολογώ ότι παρασύρθηκα από αυτές και, ασυναίσθητα, αν να στρίψω στο ύψος του Ιατρικού Κέντρου (σύμπτωση;) συνέχισα την πορεία κι βρέθηκα στην Κηφισιά. Ξέχασα τη συνάντηση που είχα και σταμάτησα κάπο Άνοιξα το σημειωματάριό μου και αντέστρεψα κατά περίπου 37 χρόνια το χρόνο. Θυμήθηκα κι έγραψα αυθόρμητα τα περιστατικά και όλα όσα αισθανόμουν. Έτσ σαν μια κατάθεση για το τι ακόμα συνέβη στην Αλίκη. Λίγες ώρες μετά, τηλεφώνησα, για το χειρόγραφο, στο φίλο μου το Χρήστο Παπουτσάκη, που τον ευχαριστ για τη φιλοξενία του δικού μου Αντίο στην Αλίκη στο δικό του Αντί...

Καλοκαιριάτικες σελίδες για τον Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλο

με τρεις ανέκδοτες «Παιδαριώδεις Ιστορίες» και μια «Μεσημεριάτικη Συζήτηση» με τον συγγραφέα

Γράφουν οι:

Αριστ. Αντονάς
Μ. Θεοδοσοπούλου
Π. Ιωαννίδης
Χριστόφ. Μηλιώνης
Δημήτρης Νόλλας
Γιώργος Δ. Παγανός
Γ. Παυλόπουλος
Δημ. Πετσετίδης

με φωτογραφίες και υλικό από το αρχείο του Η. Χ. Π. και σχέδια του Αριστείδη Αντονά

Καλοκαιριάτικες σελίδες για τον Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλο

Ο Ηλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος γεννήθηκε στον Πύργο της Ηλείας το 1930. Το 1949, εισήλθε στην Στρατιωτική Ιατρική Σχολή και φοίτησε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Υπηρέτησε στον Στρατό έως το 1983, οπότε και αποστρατεύτηκε, κατόπιν αιτήσεώς του, με τον βαθμό του Ανωτέρου Γενικού Αρχιάτρου. Μέχρι στιγμής, έχει εκδώσει τα εξής έργα: *Οδοντόκρεμα με χλωροφύλλη* (1973), δ′ έκδ. Νεφέλη 1995· *Αναφορές στο έργο του πεζογράφου Ν. Καχτίτση* (1974), ιδίοις αναλώμασιν· *Θερμά θαλάσσια λουτρά* (1980), γ′ έκδ. Νεφέλη 1995· *Επιστολαί προς μνηστήν* –με τον Ηλία Πετρόπουλο– (1980), Γράμματα· *Παρακείμενα* (1983), Κέδρος· *Βουστροφηδόν* (1987), Ύψιλον· *Ο Γενικός Αρχειοθέτης* (1989), β′ έκδ. Νεφέλη 1995· *Επί πτίλων αύρας νυκτερινής* (1992), Νεφέλη· *Ροζαμούνδη* (1995), Νεφέλη.

Ευχαριστούμε θερμά τον συγγραφέα, που μας τίμησε με την προσφορά τριών ανέκδοτων «Παιδαριωδών Ιστοριών» και υλικού απο το αρχείο του, αλλά και με μια απολαυστική «Μεσημεριάτικη Συζήτηση».

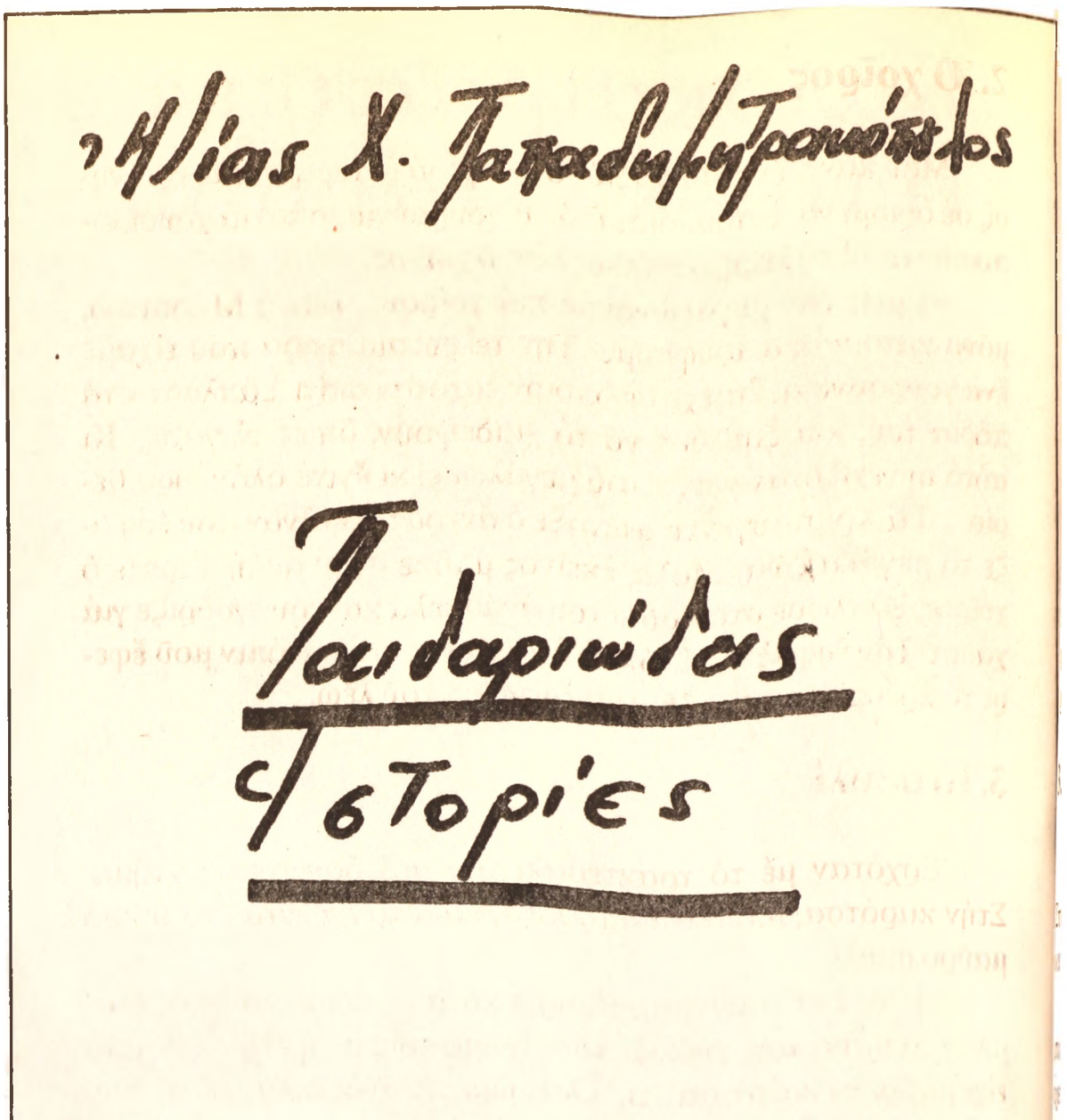
Ευχαριστούμε επίσης τον Γιάννη Δουβίτσα και την Τζένη Σταθουλοπούλου των εκδόσεων «Νεφέλη», για την πολύτιμη βοήθειά τους κατά τον αρχικό σχεδιασμό, καθώς και τον Αριστείδη Αντονά για τα σχέδια που κοσμούν τα κείμενα.

Και, κυρίως, ευχαριστούμε τους συγγραφείς των κειμένων του αφιερώματος, που με ενθουσιασμό αποδέχτηκαν την πρόσκληση του *Αντί*· ενθουσιασμό που είμαστε βέβαιοι πως θα απολαύσετε.

Ο προσεκτικός αναγνώστης θα παρατηρήσει πως, γι' άλλη μια φορά, στις σελίδες που ακολουθούν, συγκατοικούν ειρηνικά το παλαιό πολυτονικό και το επίσημο μονοτονικό. Κατόπιν τούτου, ο επιμελητής δεν μπόρεσε να αντισταθεί στον πειρασμό, και να μην συμβάλει στην πολυμορφία αυτή, χρησιμοποιώντας το ορθολογικό μονοτονικό που είχε προταθεί από τον Ευάγγελο Παπανούτσο.

Καλό Καλοκαίρι!

Οπισθεν: ο Η. Χ. Π. και ο Αρτέμης· Πάρος, 1995. (φωτ. Μ. Φουρνάρης).

1. Τά γαϊδούρια

–Πέρδικα, λέει ὁ Βαγγέλης, δέν σκότωσα ποτέ μου. Μοῦ ἄρεσε νά τίς βλέπω, καθώς βάδιζαν στό βουνό.

Καθόμαστε, πίναμε κανένα ποτηράκι σούμα, καί κουβεντιάζαμε γιά τή ζωή στό νησί· δύσκολα τά πράγματα γιά τούς ἀνθρώπους, πρίν ἔρθει ὁ τουρισμός.

–Ποιό δύσκολα ἦταν γιά τά ζῶα, λέει ὁ Βαγγέλης, δυσκολευόμαστε νά τά θρέψουμε. Τά γαϊδούρια, ὅταν γερνάγανε καί δέν μποροῦσαν νά μᾶς ἐξυπηρετήσουν, τά πήγαιναν καί τά γκρέμιζαν ἀπό ψηλά στήν ἄκρια ἐκείνου τοῦ βράχου (σηκώθηκε, καί μοῦ ἔδειξε μέ τό χέρι). Μπροστά ἦταν ἡ θάλασσα καί πίσω, νά ἀνέβουν τόν βράχο, δέν μποροῦσαν. Εἶχαν σπασμένο καί κάποιο πόδι, κανά παῖδι... Ἔμεναν ἐκεῖ βδομάδες, χωρίς τροφή καί νερό, ἀργοῦσαν νά ψοφήσουν, ἀγρίευαν, ἔτρωγε τό ἕνα τό ἄλλο.

Τό ἤξαιρα ἐκεῖνο τό σημεῖο. Πήγαιναν μερικοί καί μάζευαν λευκασμένα κρανία, *ἤ ἄλλα τοῦ θανάτου λάφυρα*, καί στόλιζαν τό ἐξοχικό τους.

–Εἶχα πάει μιά φορά παιδί ἐκεῖ καί τά εἶδα, συνέχισε ὁ Βαγγέλης. Πάνω ἀπό τά πληγιασμένα ζῶα πετοῦσαν οἱ κουροῦνες καί τά κοράκια· σέ ὅποιο γαϊδούρι ἔπεφτε κάτω ἀπό ἐξάντληση, ὅρμαγαν καί τοῦ ἔβγαζαν τά μάτια, πρίν ἀκόμη ἐκεῖνο ψοφήσει.

2. Ὁ χοῖρος

Μοῦ κάνει ἐντύπωση πόσο τρυφερά ἀναφέρονται, στό νησί, σέ ὁρισμένα κατοικίδια. Γιά τά γουρούνια, σπάνια χρησιμοποιοῦν αὐτή τή λέξη, συνήθως λένε *ὁ χοῖρος*.

–Ἐμεῖς δέν μεγαλώνουμε πιά χοίρους, λέει ἡ Μαρουσώ, μόνο κατσικάκια τρέφουμε. Τήν τελευταία φορά πού εἴχαμε ἕνα γουρουνάκι, ἔτρεχε σέ ὅποιον ἐρχόταν σπίτι, ξάπλωνε στά πόδια του, καί ζητοῦσε νά τό χαϊδέψουν, ὅπως οἱ γάτες. Κι αὐτό συνεχιζόταν μέχρι πού μεγάλωσε, κι ἔγινε ὁλόκληρο θερίο... Τά Χριστούγεννα φώναξε ὁ ἄντρας μου ἕναν πού ἔσφαζε τά μεγάλα ζῶα. Μόλις ἐκεῖνος μπῆκε στήν αὐλή, ἔτρεξε ὁ χοῖρος, ξάπλωσε στά πόδια του ἀνάσκελα καί γουργούριζε γιά χάδια. Τόν ἔσφαξε ἐπί τόπου ὁ χασάπης καί κατόπιν μοῦ ἔφερε τό κρέας στό σπίτι. *Ἐμένα ἔσφαξες, τοῦ λέω.*

3.Τό σκυλί

Ἐρχόταν μέ τό τρακτεράκι του καί ὄργωνε τό χτῆμα. Στήν καρότσα, μπροστά μπροστά, καθόταν πάντα ἕνα μικρό μαῦρο σκυλί.

Ἦταν ἕνα ἀεικίνητο, ἐξαιρετικά παιχνιδιάρικο ζῶο, ἔλαμπαν τά μάτια του, γυάλιζε τό τρίχωμά του, ὁ ἀφεντικός του τό εἶχε μή βρέξει καί μή στάξει. Ὅσες ὧρες ἐκεῖνος δούλευε, τό σκυλί ἔμενε ξαπλωμένο κάτω ἀπό τήν καρότσα.

Δέν θά ξεχάσω τίς χαρές πού ἔκανε, μόλις τέλειωνε ἡ δουλειά: ἔτρεχε πέρα δῶθε, κρεμιόταν πάνω μας, μᾶς ἔγλειφε, ὕστερα πηδοῦσε στήν καρότσα καί βολευόταν, μπροστά μπροστά. Καθώς τό τρακτεράκι ἀπομακρυνόταν, τό σκυλί γυρνοῦσε κάθε τόσο καί μέ κύτταζε μέ ἕνα ζωηρότατο καί (μπορῶ νά πῶ) θριαμβευτικό βλέμμα.

Φέτος ἦρθαν χωριστά – ὁ ἀφεντικός μέ τό τρακτεράκι του, τό σκυλί 5-6 μέτρα πιό πίσω. Φαινόταν ἄκεφο, σάν ἄρρωστο, τό βλέμμα του σάν τρομαγμένο. Μάτην περίμενα νά πάρει τήν γνώριμη θέση του κάτω ἀπό τήν καρότσα· τράβηξε πιό πέρα, ἔπιασε τόν ἴσκιο ἑνός δέντρου καί παρέμεινε ὅλη τήν ἡμέρα ἐκεῖ.

Ρώτησα τόν ἀφεντικό του τί συμβαίνει, ἄν εἶναι ἄρρωστο τό σκυλί.

Ἐκεῖνος ἔσκυψε τό κεφάλι, προσποιήθηκε τόν πολυάσχολο, δέν μοῦ ἀπάντησε.

Φεύγοντας τό ἀπομεσήμερο, κι ἐνῶ τό σκυλί τόν παρακολουθοῦσε ἀπό μακρυά, μοῦ ἐξομολογήθηκε:

–Τό χειμώνα ἄρχισε νά τρώει ξένες κότες, καί μέ πίεζαν στό χωριό νά τό ξεκάνω. Τό πῆγα ἕνα βράδυ καί τό ἔριξα σέ ἕνα ξεροπήγαδο. Δυό νύχτες δέν ἔκλεισα μάτι, τήν τρίτη πῆρα τό φακό, πῆγα στό πηγάδι, τράβηξα τό καπάκι καί εἶδα τά μάτια του νά μέ κυττάζουν. Τοῦ ἔριξα ἕναν κουβά καί τό ἀνέβασα. Ἀπό τότε χάλασε ἡ φιλία μας, μένει μαζί μου, μέ ἀκολουθεῖ, ἀλλά δέν παίζει, οὔτε στήν καρότσα ἀνεβαίνει πιά.

Αυτό που με συγκινεί στα κείμενα του Παπαδημητρακόπουλου είναι η ακραία ακρίβεια της αποτύπωσης κι εκείνο το παράξενο συναίσθημα, ανάλογο της γοητείας που μας καταλαμβάνει όταν οι πρώτες φωτοσκιάσεις αρχίζουν να απλώνονται πάνω στο φωτογραφικό χαρτί μέσα στα υγρά της εμφάνισης, και μας κάνουν να υποψιαζόμαστε, συχνά μετά βεβαιότητας, εκείνο που μας πλησιάζει. Αυτά μ' αρέσουν στο έργο του Η.Χ.Π., αλλά κι εκείνα τα απροκαλύπτως αντιφιλολογικά εγκώμια για τα γκιουβέτσια στον Παπαδιαμάντη, μάρτυρες αγάπης προς το έργο, αλλά και κυρίως, προς το πρόσωπο του συγγραφέα. ΒΟΥΣΤΡΟΦΗΔΟΝ, λοιπόν, συνέχιζε Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλε, κάνοντας την ΡΟΖΑΜΟΥΝΔΗ, κι εμάς μαζί της να μην μπορούμε να ξεφύγουμε απ' τα ΘΕΡΜΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΛΟΥΤΡΑ σου.

Δημήτρης Νόλλας

Μεσημεριάτικη συζήτηση

με τον Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλο

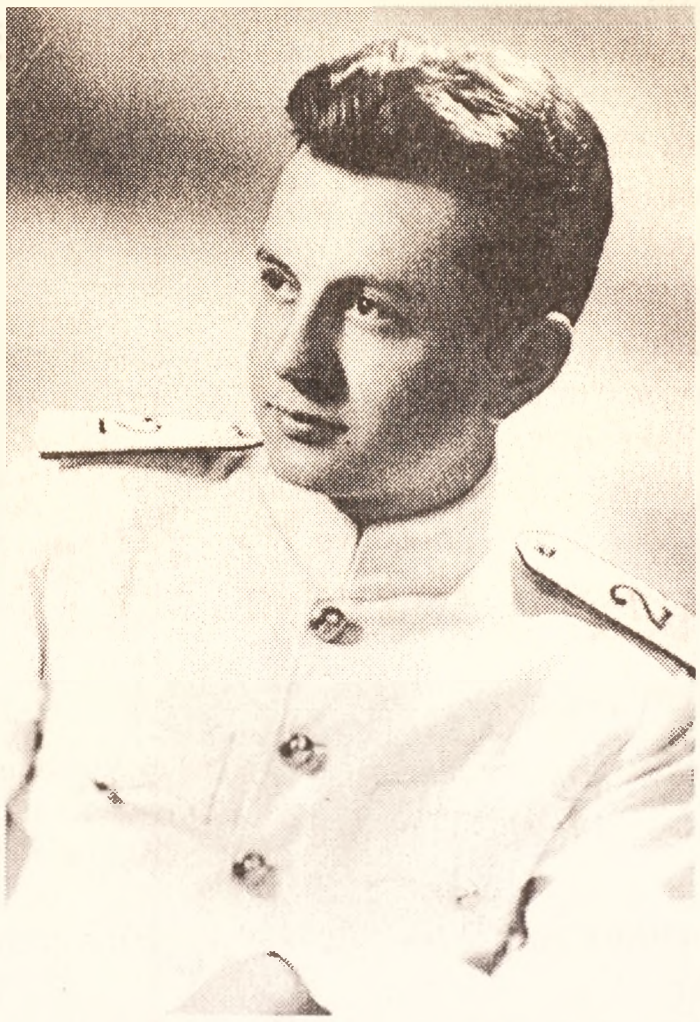
Η ΠΡΩΤΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΟΥ με τον Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλο ήταν τηλεφωνική, μα θερμή· σύντομα βρέθηκαμε να μιλάμε για το 401 Γενικό Στρατιωτικό Νοσοκομείο, όπου εκείνος είχε εργαστεί ως στρατιωτικός ιατρός και διευθυντής συντάξεως της *Ιατρικής Επιθεωρήσεως Ενόπλων Δυνάμεων* –εγώ δε υπηρετήσει ως απλός στρατιώτης, αρκετά χρόνια αργότερα, αλλ' όχι πολύ μακρυά από το παλιό του γραφείο.

Ακολούθησε η βραδυά της τιμητικής εκδήλωσης που είχε οργανώσει η «Νεφέλη» στο Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, όπου, μεσ' στην μαγιάτικη ευδία, έγινε εμπεριστατωμένη παρουσίαση του έργου του από τον φιλόλογο κ. Γιώργο Παγανό. Και ύστερα από άλλο ένα τηλεφώνημα, συναντηθήκαμε. Μεσημεράκι, σε ένα καφενείο.

Έχει αφήσει, πίσω στην Πάρο, το κτήμα του, που δίκαια το καμαρώνει, και δεν βλέπει την ώρα να γυρίσει πίσω. Μοιραία, η συζήτηση γυρνάει στο πατρικό κτήμα του Πύργου.

Τα βύσσινα της Αφρόδως

«Του πατέρα μου δεν του άρεσε να μένει στην πόλη (καίτοι διέθετε δυο, τουλάχιστον, σπίτια εκεί, δηλαδή το πατρικό του και το πατρικό της μητέρας μου), ζούσε αποκλειστικά στο χτήμα, και πηγαινοερχότανε στο γραφείο του με τα πόδια, δυο φορές την ημέρα. Στο χτήμα ασχολείτο μόνο με την καλλιέργεια των λουλουδιών, τα οπωροφόρα και τα άλλα τα είχε αφήσει στον αδελφό του, τον μπάρμπα μου το Δημήτρη. Παρακολουθούσε με πάθος τα ανθοκομικά, και θυμάμαι με πόση υπερηφάνεια επεδείκνυε (προπολεμικά, αυτά) μια ποικιλία από λευκά χρυσάνθεμα (την περίφημη «Ειρήνη»), τα οποία είχε κουβαλήσει εξ Αθηνών, και με τα οποία είχε γεμίσει αρκετές πρασιές στον κήπο. Έχει διασωθεί και μια σχετική φωτογραφία, σε μέγεθος καρτ-ποστάλ, όπου ποζάρει με φίλους ανάμεσα σε αυτά τα λουλούδια: προφανώς τους έχει καλέσει επί τούτου, δίπλα του στέκεται μια θελκτική κυρία με μια τεράστια καπελίνα (πολλά χρόνια μετά, πήγαινα στο σπίτι της, τα πρωινά, να μελετήσω υποτίθεται πιάνο), εξ ευωνύμων μια ωραιοτάτη δεσποινίς και πάρα δίπλα ο σύζυγος της κυρίας, με άψογο κουστούμι και γραβάτα. Αυτόν (ήταν δικηγόρος) τον έσφαξε την τελευταία ημέρα της Κατοχής, κατά την φοβερή μάχη του Πύργου (όπου έλαβαν χώραν σημεία και τέρατα) ένας ένοπλος, αντίδικος σε κάποια δίκη. Τον έσφαξε στην μεγαλοπρεπή κλίμακα του σπιτιού του – η σκάλα είχε μια καταπληκτική κουπαστή από μαόνι, και σε κάθε σκαλοπάτι της υπήρχε μια τεράστια γλάστρα με φυτά εσωτερικού χώρου, του είδους που αποκαλείται *έρωτας*. Ας ξαναγυρίσουμε στο χτήμα. Μετά την Μικρασιατική καταστροφή ήρθε, το 1923 (ο πατέρας μου δεν είχε παντρευτεί ακόμη, παντρεύτηκε το 1929), μια οικογένεια από τα περίχωρα της Νικομήδειας, πρόσφυγες. Ρίζωσαν εκεί, κοντά σ' αυτούς μεγάλωσα, έκαναν παιδιά (τα πάντρεψα), εγγόνια (τα βάφτισα). Η Αφρόδω, πρόσωπο μυθικό... Στο σπίτι με τάιζαν εξευγενισμένα φαγητά, και από πάνω γάλα, κρέμες, ριζόγαλα και άλλες αναγούλες – η Αφρόδω με μπούκωνε κρυφά με ψωμί ζυμωτό, φασολάδα, παστές σαρδέλες, κρεμμύδια, ρέγγα, φαγάκια του θεού, δηλαδή. Ήταν φοβερά αθυρόστομη, φοβερά αθώα. Μας διηγόταν παραμύθια από την Μικρά Ασία, ιστορίες από τη γη της επαγγελίας, μας μιλούσε για τις σφαγές, τους Τούρκους, τη μεγάλη καταστροφή του 1922. Όταν εμείς ζαρώναμε κι είμαστε έτοιμοι να βάλουμε τα κλάματα, πεταγόταν απάνω, αρκεί να μην ήταν παρών ο πατέρας μου –τον σεβόταν υπερβολικά, αυτή του έκλεισε τελικά τα μάτια, τον έπλυνε, και τον στόλισε– κι έλεγε ξαφνικά:

Δευτερευετής στην Στρατιωτική Ιατρική Σχολή. Θεσσαλονίκη, 1951.

–Θα σας πω ένα αίνιγμα, κι αν το βρείτε θα σας φτιάξω τηγανίτες. «Την σαλιώνω, την κορδώνω και στον κώλο της τη χώνω». Τι είναι;

Πέθανε πρόπερσυ το Πάσχα, εκατό ετών. Δυο χρόνια πριν πεθάνει μου έδωσε, σε ένα από τα ταξίδια μου στον Πύργο, ένα κονσερβόκουτο όπου μέσα είχε φυτέψει τον περασμένο χειμώνα δύο κουκούτσια από βύσσινα. Είχαν βγάλει δυο-τρία φυλλαράκια.

–Πάρε, μου λέει, φύτεψέ τα σε μια γωνίτσα στο χτήμα που φτιάχνετε, να τρως βύσσινα που σ' αρέσουν.

Τα πήρα – χαμογελώντας με συγκατάβαση. Τα έβαλα σε μια γωνίτσα.

Έγιναν ξαφνικά δυο θαυμάσια δέντρα, την άνοιξη έχουν εκατοντάδες λευκά ανθάκια, τον Ιούνιο τρώω βύσσινα με τις χούφτες.»

Ο θάνατος επέρχεται σταθερώς...

«Το καλοκαίρι του 1941, στην Κατοχή, στρατοπέδευσαν οι Ιταλοί στο χτήμα. Ήρθαν απογευματάκι, γκρέμισαν τους φράχτες, έδεναν τα μουλάρια στα δέντρα, πλήρης καταστροφή, δεν έμεινε τίποτα... Ο πατέρας μου άρχισε να τρέχει από δω κι από κει, τον έσπρωχναν, τον ειρωνευόντουσαν, έτσι όπως προσπαθούσε να τους αποτρέψει φορώντας λευκό κουστούμι κουκουλάρικο, καπέλο παναμά, και ένα ελαφρύ μπαστούνι με λαβή από ήλεκτρο... Άρχισε να κάνει κρίσεις στηθάγχης, φάρμακα δεν υπήρχαν τότε, αδυνάτιζε. Στις 18 Αυγούστου του 1943 έκανε φοβερή ζέστη στον Πύργο, πρέπει να ήταν καύσων, πρέπει κι αυτό να συνετέλεσε, επέστρεψε το μεσημέρι κάθιδρως. Μετά το φαγητό, ξάπλωσα για λίγο δίπλα του – έτσι κάναμε τα μεσημέρια: ο πατέρας μου διάβαζε για λίγο, μου μιλούσε για βιβλία και συγγραφείς, εκείνο το μεσημέρι διάβαζε Πλούταρχο. Η μάνα μου άπλωνε στον ήλιο χυλοπίτες. Εγώ ετοιμαζόμουν να την κοπανήσω, να πάρω τον αδελφό μου (ήταν εννέα ετών, εγώ δεκατριών) και να παίξουμε στο χτήμα. Ξαφνικά ο πατέρας έβγαλε μια πνιγμένη κραυγή, του έπεσε το βιβλίο, τον άκουσα να ροχαλίζει κάπως βραχνά (μετά έμαθα πως αυτό λέγεται επιθανάτιος ρόγχος),έτρεξα να φέρω τον γιατρό, μέχρι να πάω και να γυρίσουμε με τα πόδια, βρήκαμε τον πατέρα μου στα τελευταία του. Θυμάμαι το ύφος του οικογενειακού μας γιατρού, όταν βγήκε από το δωμάτιο – θυμάμαι κυρίως, τη φράση του:

–Ο θάνατος επέρχεται σταθερώς...

Η μάνα μου έμεινε μόνη, νεωτάτη (ήταν, τότε, 36 χρονών), χωρίς σύνταξη, το χτήμα κατεστραμμένο, η περιουσία ρημαγμένη, τα έφερε βόλτα, σπουδάσαμε, πουλήθηκαν βέβαια τα πάντα στον Πύργο, αντί πινακίου φακής, ο πατέρας μου δεν είχε αφήσει διαθήκη, πλάκωσαν συγγενείς από παντού, άγνωστοι κλάδοι, δικαιούχοι (!), το πατρικό της μάνας μου το είχαν κι εκείνο επιτάξει οι Ιταλοί (γνωστός μεγαλόσχημος είχε μεσολαβήσει, μας είχε βουτήξει επί πλέον και το σαλόνι, «μασκαράς» –λέει ακόμη η μάνα μου– «δεν θα τον δω καμιά φορά να τον φτύσω;» πού να τον δεις, ρε μάνα, της λέω, Πρωθυπουργός είσαι;).

Περάσαμε φτώχειες, ταπεινώσεις, εξευτελισμούς. Μετά που φύγανε οι Ιταλοί νοικιάσαμε το πατρικό της μάνας μου σε έναν γιατρό δερματολόγο. Ενοίκιο ενοικιοστασιακό, ψιχία. Τα είχαμε, όμως, ανάγκη – ας πούμε 5 ή 10 το πολύ χιλιάδες σημερινές, τι να πάρεις, τι να πρωτομπαλώσεις.

Πάρος, 1996: Τα κουμ-κουάτ του Η.Χ.Π. (Στο καλαθάκι: τα περγαμόντα).

Με άφηνε και περίμενα στο σαλόνι με τις ώρες, μαζί με τις πουτάνες που ανεβοκατέβαιναν ασταμάτητα – η βλεννόρροια, τα αφροδίσια έκαναν θραύση. Κάποτε έβγαινε και ή με έδιωχνε, λέγοντάς μου να ξαναπεράσω, ή μου έδινε τα μισά χρήματα, και τα υπόλοιπα «άλλοτε»...

Η μάνα μου είχε πολλά αδέλφια. Όταν ήμουν πέντε χρονών ο μικρότερος αδελφός της ήρθε σπίτι μας. Ο πατέρας μου είχε ένα περίστροφο –όχι, πιστόλι πρέπει να 'ταν, έπαιρνε γεμιστήρα, θυμάμαι– με φιλντισένια λαβή, σαν γυναικείο· ποιος ξέρει πώς βρέθηκε εκεί. Ανοίγει ο αδελφός της το συρτάρι, το παίρνει, βρίσκει και σφαίρες, φεύγει απ' το σπίτι, πάει στις γραμμές του τραίνου πιο κάτω, και αυτοκτονεί. Μαθαίνεται το νέο, έρχεται ένας άλλος θειος μου, ο μεγαλύτερος αδελφός, «ο ανταποκριτής μας στον Πύργο» Αθηναϊκής εφημερίδας (αυτός ήταν υπεύθυνος για διάφορα δημοσιογραφικά εφευρήματα –μέχρι και ολόκληρη ανταπόκριση για την πικραγγουριά είχε γράψει– και για την εικόνα του Πύργου παραέξω, ως πόλης γεμάτης εγκληματίες!), κάνει έτσι την κουβέρτα, και βλέπει τον ίδιο του τον αδελφό... Πολλές φορές έχω επιχειρήσει να γράψω ένα διήγημα με αυτή την ιστορία. Δεν τα καταφέρνω. Φιλοδοξώ να είναι το τελευταίο μου διήγημα – είτε γιατί θα σταματήσω να γράφω, είτε απλώς γιατί θα τινάξω κι εγώ τα πέταλα.

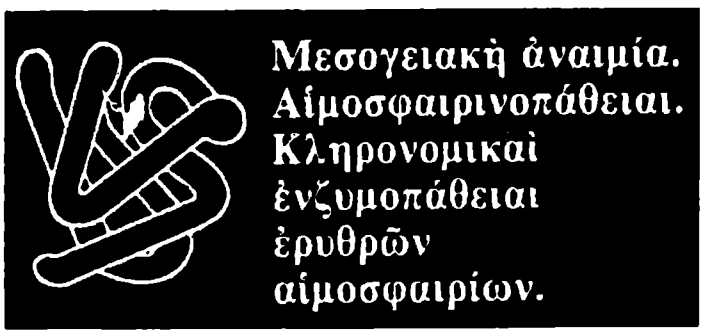
Ένας άλλος πάλι ξαδελφός μου ήταν αριστερός, δικηγόρος κι αυτός, χρόνια στα ξερονήσια, αλληλογραφούσαμε, μου σύστηνε βιβλία, του είχα μεγάλη αγάπη. Την ημέρα που βγήκαν τ' αποτελέσματα των εισαγωγικών εξετάσεων στη Στρατιωτική Ιατρική Σχολή της Θεσσαλονίκης, παίρνω τηλέφωνο τη μάνα μου –με πρόσκληση και ραντεβού συγκεκριμένη ώρα, κείνον τον καιρό– να της πω πως μπήκα· μου λέει: «Πέθανε ο Άγγελος»·ούτε που προλάβαινα να κατέβω στην κηδεία.»

Σαλικιμιά και κυπαρίσσι

«Στον οικογενειακό μας τάφο, στον Πύργο, όπου θάψαμε και τον μπάρμπα-Θανάση από τα περίχωρα της Νικομήδειας, τον άντρα της Αφρόδως, είχα φυτέψει ένα κυπαρίσσι, το 1976, αρσενικό, πήγαινε ίσιο, ψηλά. Ήταν και μια σαλκιμιά πιο πέρα – αυτές που τις λένε γλυσίνες στην Αθήνα, με λουλούδια που ευωδιάζουν μεθυστικά. Πάω κάποτε, ύστερα από χρόνια, κομμένο το κυπαρίσσι, κομμένη κι η σαλκιμιά. Και παλιά ταφικά μνημεία ξεπατωμένα, μάρμαρα και σιδεριές πεταμένες, γιατί δεν υπήρχαν απόγονοι να πληρώνουν το ενοίκιο! Μάρμαρα, γλυπτά, πέτρες, ανάκατα, πεταμένα. Όλη η ιστορία της πόλης ερείπια, κατεστραμμένη, συλημένη – καμιά αντίδραση από τους συμπολίτες, ο Πύργος μετώκησε ομαδικώς στην Αθήνα κατά την καταραμένη δεκαετία του '50.

Καθόμουν άφωνος μπροστά σε αυτή την απίστευτη ακηδία και βαρβαρότητα. Και τι ωφελούν οι στίχοι από το *Ψαλτήριο*, *«επί των ποταμών Βαβυλώνος εκεί εκαθίσαμεν, και εκλαύσαμεν...»*, εκεί, όπου έπρεπε να πέσει άγρια ράβδος;

Όταν, επί τέλους, ο Ηλίας Πετρόπουλος κυκλοφορήσει τους *Τάφους* με τις 5.000 φωτογραφίες, φαντάζομαι ότι και οι Πύργιοι (οι άρχοντες, οι προύχοντες, οι ταγοί, ο κοσμάκης) θα αντιληφθούν το μέγεθος του εγκλήματος.

Έκανα αναφορά στον παπά, έγραψα στον Δεσπότη. Ο Πύργος πρέπει να έχει μια παγκόσμια πρωτοτυπία: το νεκροταφείο δεν ανήκει στον Δήμο, ανήκει σε κάποιο εκκλησιαστικό συμβούλιο – ανοίξαμε αλληλογραφία με τον Δεσπότη, τους έβριζα, δεν έβγαινε τίποτα, ούτε μητρώο των τάφων διαθέτουν!!! Ματαίως. Σε λίγο καιρό, με είχαν καλέσει για μια εκδήλωση στην Πάτρα: ύστερα, σ' ένα σχολείο του Πύργου θα διάβαζαν τα παιδιά κάτι δικά μου κείμενα· ήταν εκεί και οι προύχοντες, ο Δεσπότης δίπλα μου, ούτε είχαμε ειδωθεί ποτέ, δεν με ήξερε. Όταν κατάλαβε:

–Δεν μπορεί να είστε εσείς! μου κάνει.

Αυτές ήταν κι οι τελευταίες κουβέντες που ανταλλάξαμε, αλλά το φοβερό πρόβλημα με το Νεκροταφείο του Πύργου παραμένει.

Μ' έναν άλλο Δεσπότη, στην Καβάλα το '60, είχα μια μάλλον πιο ευχάριστη εμπειρία: ήταν η μάνα του άρρωστη και την είχα κοιτάξει, κι αυτός, για να με ευχαριστήσει, μου χάρισε τον *Εκκλησιαστή*. Τότε μελέτησα την εκκλησιαστική ποίηση για πρώτη φορά, παρ' όλο που από μικρόν με γοήτευαν τα λόγια στη λειτουργία. Αυτή η τελεσίδικη έκφραση: έχεις την αίσθηση ότι τα πράγματα δεν μπορούν να ειπωθούν καλύτερα».

Η φόλα της τυπογραφίας

Από τη γλώσσα της Εκκλησίας, περνάμε στη γλώσσα του Στρατού.

«Δεν με ενοχλούσε η υπηρεσιακή καθαρεύουσα· την χειριζόμουνα καλά και με ευχαριστούσε. Μου έλεγε ο μακαρίτης συνάδελφος ο Αντώνης ο Θωμάκος, η νέκυια του οποίου συνιστά και το διήγημα «Ο Αντώνης»: «Δεν χρειάζεται να υπογράφεις τις αναφορές σου, τις διαταγές και τα χαρτιά, ξέρω αμέσως ότι τα έχεις γράψει εσύ». Βέβαια έτσι έγινα λιγάκι κάτι σαν πληρωμένος κονδυλοφόρος...

Το 1974 με μια ομάδα συναδέλφων παθολόγων, με επικεφαλής τον Νίκο τον Σχίζα (εγώ θεωρούσα πάντα ως κορυφαίο στόχο την προληπτική ιατρική, κι εκεί προσπαθούσα να εργαστώ), συνειδητοποιήσαμε πως ουσιαστικά στην Ελλάδα (όπου το ποσοστό των φορέων, σε ορισμένες περιοχές ξεπερνούσε και το 10%) δεν υπήρχαν επίσημα στοιχεία για την Μεσογειακή Αναιμία!!

Οργανώσαμε, έτσι, το 1976 ένα διεθνές συνέδριο, ήμουν γραμματεύς και παρακάλεσα τον Πεντζίκη να κάνει, επί χρήμασι, ένα σχέδιο για το εξώφυλλο του προγράμματος. Τα συνέδρια ελάμβαναν χώραν στη Θεσσαλονίκη, και ο Πεντζίκης ζωγράφισε ένα απίστευτα σουρρεαλιστικό σχέδιο με τον κόλπο της Θεσσαλονίκης περίπου ως κόλπο γυναικός, με τα ονόματα των επικεφαλής συνέδρων γραμμένα περίπου βουστροφηδόν – πρέπει να είναι το πιο πρωτοποριακό διεθνώς πρόγραμμα συνεδρίου! Κι όμως το αποδέχτηκαν, κανείς δεν μου έφερε αντίρρηση, το άφησαν να περάσει, άρα δεν ήταν τόσο δύσκολα τα πράγματα στο Στρατό, είχε περιθώρια αν ήθελες. Εξώφυλλα μου έκανε κι αυτός ο φοβερός γραφίστας και ζωγράφος, ο Ανακρέων Καναβάκης.

Το Συνέδριο οδήγησε στην ίδρυση ενός Κέντρου Ελέγχου Μεσογειακής Αναιμίας στο 401 Νοσοκομείο, βοήθησαν πολλοί να γίνει αυτό,την τελική έγκριση την οφείλουμε στον Αβέρωφ, ήταν τότε υπουργός Εθνικής Αμύνης. Τύπωσα τα πρακτικά του συνεδρίου σε έναν μεγαλοπρεπή και πολύτιμο τόμο 500 σελίδων, στη φωτοσύνθεση του Γιώργου Τσιβεριώτη, με αγαπούσε και με ανεχόταν. Είμαι περήφανος για εκείνα τα πρακτικά – αλλά (επειδή έχω τη φόλα της τυπογραφίας), και για τα τυποτεχνικά παιχνίδια που έκανα, και για τον κολοφώνα που κατασκεύασα, ίσως τον πιο άρτιο σε σημερινό βιβλίο...

Από τις πιο ευχάριστες περιόδους μου στο Στρατό ήταν η επί εξαετία θητεία μου ως διευθυντού συντάξεως, στο περιοδικό *Ιατρική Επιθεώρησις Ενόπλων Δυνάμεων*. Το είχε ιδρύσει ο Παντελής Κρανιδιώτης, ψυχίατρος, διανοούμενος και συγγραφεύς, συνεργασίες του υπάρχουν στο *Αντί*. Πέθανε προ μηνών, αφού πρόλαβε να εκδώσει το βιβλίο του *Εκτροπής Εγκώμιον* – ένα γλυκύτατο και τρυφερό δοκίμιο για την τρέλλα.

Το περιοδικό, όμως, το είχε οργανώσει και ανυψώσει σε έκδοση περιωπής ο χαλκέντερος φίλος μου καρδιολόγος, ο Χ.Δ. Μιχαλόπουλος. Από αυτόν το παρέλαβα – και το παρέδωσα στον φίλο μου μικροβιολόγο, τον πεζογράφο Νίκο Α. Καββαδία, αφήνοντάς του (αντί άλλης παρακαταθήκης) το άρθρο, που είχα μόλις δημοσιεύσει στην «Καθημερινή» με τίτλο: «Το ήθος στην *Βάρδια* του Νίκου Καββαδία» – του Μαραμπού, εννοείται.»

Τον ρωτώ για τα δικά του βιβλία, και για την κριτική.

Κείμενα και φίλοι

«Η κριτική στάθηκε εξαιρετικά γενναιόδωρη μαζί μου, αντιμετώπισε με ενθουσιασμό και τις τέσσερεις συλλογές των διηγημάτων μου. Εγώ έχω αδυναμία και στα υπόλοιπα είδη των βιβλίων μου, τα *Παρακείμενα*, το *Βουστροφηδόν*, το *Επί πτίλων αύρας νυκτερινής*, αυτό για τον Παπαδιαμάντη. Όταν ο Τριανταφυλλόπουλος μου ζήτησε να λάβω μέρος στο Συνέδριο

Ἡ στοιχειοθεσία τοῦ παρόντος τόμου ἔγινε μὲ ἠλεκτρονικὰ φωτοστοιχειοθετικὰ μηχανήματα VIP 7245-34 χρησιμοποιήθηκαν στοιχεῖα τῆς οἰκογένειας τῶν νέων ἑλζεβίρ ὀρθια κυρτὰ καὶ μαῦρα προϊστάμενος ἠλεκτρονικοῦ ἦταν ὁ Ἔρρῖκος Πετρέλης χειριστὴς τοῦ linoscreen ὁ Χρῆστος Καλαφάτης χειριστὴς ἠλεκτρονικοῦ ὁ Νίκος Λιλῆς τὰ ἀσκρόμαυρα φίλμ ἔγιναν ἀπὸ τὸν Ἀντώνη Τσιβεριώτη οἱ διαχωρισμοὶ τῶν ἐγχρώμων ἀπὸ τὸν Χρ. Ἀντωνιάδη διόρθωση δοκιμίων Χρ. Κοτζάκη σελιδοποίηση Λ. Μπογδάνη μοντὰζ Ἀ. Ψυχογιοῦ ἐκτύπωση ὄφσετ σὲ πιεστήρια roland καὶ parva μελάνια goschmidt λιθογράφος ὁ Σπύρος Βέλλας χαρτὶ velvet 90g τοῦ ἱσπανικοῦ οἴκου torras βιβλιοδεσία Σπύρος Γκουνταρέλλης τυπογραφεῖο Γιῶργος Τσιβεριώτης Ε.Π.Ε. Λούβαρι 11 Περιστέρι ἐπιμελητὴς ἐκδόσεως γραφικὴ ἐπιμέλεια τυπογραφικὴ διόρθωση σελιδοποίηση Ἠλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος

Ἀθήνα, Δεκέμβριος 1977

για τον Παπαδιαμάντη, τον Σεπτέμβριο του 1991 στη Σκιάθο, δίσταζα. Πίστευα πως όλα είχαν ειπωθεί... Έκπληκτος διαπίστωσα ότι πράγματα σημαντικά δεν είχαν ειπωθεί, είχαν περάσει απαρατήρητα ουσιαστικά στοιχεία της ζωής και του έργου του Παπαδιαμάντη, όπως το χιούμορ, η στέρηση, οι συχνότατες αναφορές του στα γκιουβέτσια, τα φουσκάκια και τα πάμπολλα άλλα *χάδια της κοιλιάς*...

1974 (φωτ.: Τ. Σινόπουλος).

Φορούσε ξένα ρούχα, το τριμμένο παλτό που του είχε στείλει από το Λονδίνο ο Πάλλης, ο Πεντζίκης ουδέποτε έφτιαξε καινούργιο κουστούμι, φορούσε τα αποφόρια του μεγαλοεισαγωγέως γαμπρού του, τα παληά ρούχα, τα μεταποιημένα ρούχα, ήταν βασικό στοιχείο στη ζωή των Ελλήνων μέχρι την έλευση του καταναλωτισμού. Γράφουν ένα σωρό μπούρδες για τον Παπαδιαμάντη, ταυτίζουν το υψηλό ήθος του με τα θρησκευτικά του διηγήματα, ουδέποτε ανθολογείται π.χ., «Ο Κακόμης», ίσως γιατί ήρωας εκεί είναι ένας χαμάλμπασης, που όμως μας δίνει το υψηλότερο μάθημα ήθους, και μέσω του Κακόμη ο Παπαδιαμάντης μας αδειάζει την ψυχή του και γράφει ένα από τα ωραιότερα διηγήματα της γραμματείας μας...»

Επιστρέφουμε στα χρόνια της *Ιατρικής Επιθεωρήσεως*:

«Αρκετά πρωινά άρχιζα την ημέρα μου περνώντας πρώτα από το Περιστέρι, απ' το τυπογραφείο του Γιώργου Τσιβεριώτη. Εκεί γνώρισα και τον Παπουτσάκη του *Αντί*, στην Λένορμαν, τότε.

Ο Τσιβεριώτης ήταν ο ηθικός αυτουργός του όρου «φωτοσύνθεση» που τότε ξεκίναγε· «φωτοστοιχειοθεσία» την έλεγαν αρχικά, αλλά παραήταν μακρύ! Βέβαια η λέξη φωτοσύνθεση είχε προϋπάρξει ως όρος της βοτανικής.

Γυρνώντας, κατά τις 10 σταματούσα για καφέ στου Σινόπουλου. Συχνά παρακολουθούσα την εξής σκηνή. Ερχόταν η κυρία Αφροδίτη, η οικονόμος του, να του ζητήσει λεφτά για τα ψώνια· έβγαζε ο Σινόπουλος και της έδινε τρία χιλιάρικα, ας πούμε – το σημείωνε σ' ένα τεφτεράκι. Επέστρεφε η κυρία Αφροδίτη από τα ψώνια, του 'φερνε τα ρέστα, τα σημείωνε πάλι ο Σινόπουλος στην αντίστοιχη στήλη.

-Μ' αυτόν τον τρόπο ξέρεις ανά πάσα στιγμήν πόσα έχεις, μου έλεγε. Θα σε μάθω κι εσένα. Έτσι τα σημείωνε και ο Μπαλζάκ!

Και ο Πεντζίκης όταν ήταν στην Αθήνα, πέρναγα και τον έβλεπα στο ξενοδοχείο του στο Θησείο. Εκείνη την ώρα έπαιρνε ένα μεγαλοπρεπέστατο πρωινό, παράγγελνε τυριά, μπέικον τζιζ, βούτυρα, κρουασσάν, μαρμελάδες, αυγά, ψωμιά, καφέδες –εις διπλούν, εννοείται– τα 'χε όλα απλωμένα μπροστά του, και συγχρόνως σου διάβαζε τι είχε γράψει, σου έδειχνε τους πίνακες που είχε ζωγραφίσει. Έτσι τον είχα μαγνητοφωνήσει να μιλάει για τα Αναστενάρια· είχαμε τότε ένα άρθρο στην *Ιατρική Επιθεώρηση*, όπου προσπαθούσαν, νευρολόγοι και νευροφυσιολόγοι, να τα εξηγήσουν επιστημονικά. Έβαλα λοιπόν τον Πεντζίκη να πει την άλλη πλευρά –τους γνώριζε τους Αναστενάρηδες– και το δημοσίευσα ως «Επέκεινα του Φαινομένου». Του άρεσε ο τίτλος – μανίκι η απομαγνητοφώνηση, να συμμαζέψεις τον λόγο του Πεντζίκη. Αλλά μπορούσα και τα 'κανα αυτά, παρ' όλον τον μύστακα και τα μαλλιά που ερέθιζαν πολλούς· είχα αρκετή ελευθερία. Ορισμένοι μάλιστα από την ηγεσία του Στρατού με παρακολουθούσαν στην «Φιλολογική Καθημερινή».»

Ωστόσο επανειλημμένα προσπάθησε να φύγει από το στράτευμα.

Καβάλα και κινηματογράφος

«Το 1957 μόλις τελείωσε ένα 18μηνο μετεκπαιδεύσεως στην Αθήνα, έγινα η πρώτη τοποθέτησή μου ως ιατρού μονάδος στο Καλπάκι, κοντά στην ελληνοαλβανική μεθόριο. Ούτε μπορούσα να φαντασθώ τι σήμαινε αυτός ο γυμνός λόφος με τα λαμαρινένια τολ και τους κοριούς... Αργότερα πληροφορήθηκα ότι το είχε ιδρύσει, ο Μεταξάς ως στρατόπεδο για αριστερούς, τα δημοσίευσα αυτά στο περιοδικό *Γιατί*. Η Νιόβη έκανε ειδικότητα παιδιατρικής στη Θεσσαλονίκη, της βρήκα θέση αγροτικού γιατρού στα διπλανά Δολιανά, άγριο μέρος, κακοτράχαλα βουνά, ταλαιπωρήθηκε αγρίως σ' εκείνα τα χωριά, αλλά στο διπλανό ποτάμι, τον Καλαμά, τον Θύαμι (τον έχουν υμνήσει στις μέρες μας ο Κίμων Τζάλλας, κυρίως όμως ο Χριστόφορος Μηλιώνης) υπήρχαν καραβίδες και πέστροφες, και στις όχθες του λιάζονταν εκείνες οι πανέμορφες βίδρες.

Κατάφερα τον Γενάρη και πήρα μετάθεση για το νοσοκομείο της Βέροιας. Γενικά στο στρατό με τους μαχίμους πέρασα θαυμάσια – οι παληοί υγειονομικοί ήσαν το πρόβλημα (ο αρχίατρος του νοσοκομείου, ο Γενικός του Σώματος, καραβανάδες του κερατά τότε, η Σχολή δεν είχε ακόμη καλύψει με δικά της στελέχη αυτούς τους βαθμούς). Τα αδιέξοδα μεγάλωναν, η υποχρέωση που είχαμε αναλάβει να υπηρετήσουμε στο Στρατό 15 χρόνια, είχε αυξηθεί μόνομερώς σε... 25, ενώ προσετίθεντο κι άλλα για την ειδικότητα! Το Σύνταγμα δεν λειτουργούσε, δεν υπογραφόταν η συνθήκη ειρήνης με την Αλβανία, δεν είχαμε καμιά δυνατότητα να αντιδράσουμε, μας χρησιμοποιούσαν όπως ήθελαν, σαν υλικό.

Ταξίαρχος, 1983.

Μόνη οδός διαφυγής οι εκλογές. Παραιτήθηκα (με πάμπολλους άλλους) βάζοντας απλώς υποψηφιότητα βουλευτού, πήγαμε στην περιοχή Καβάλας ως αγροτικοί, ανακληθήκαμε, προσφύγαμε στο Συμβούλιο Επικρατείας, ξαναφύγαμε, ανακληθήκαμε και

πάλι ως έφεδροι εκ μονίμων, τοποθετήθηκα στη Νιγρίτα (τότε παρακολούθησα και τα Αναστενάρια, είδα τον Γιαβάση, είδα τον κάμπο, τα μακεδονικά παζάρια), από 'κει στην Ελευθερούπολη και –επί τέλους– το 1959 στην Καβάλα. Εκεί κάναμε με τη Νιόβη και το πρώτο σπιτικό μας, αποχτήσαμε φίλους, ήταν η θάλασσα, η Θάσος, ερχόταν ο Πεντζίκης ως ιατρικός επισκέπτης, έμενε μια εβδομάδα τον μήνα, τριγυρνούσαμε μαζί, κάναμε εκδρομές, ερχόταν ο φίλος μου ο Πάτροκλος με το δίχρονο Saab του του 1958, ερχόταν ο Πετρόπουλος, ο Τάκης Κανελλόπουλος, ήταν τα πιο ευτυχισμένα χρόνια.

Εκεί ήμουνα γιατρός όλων των Σωμάτων: ιατρός Στρατού, ιατρός Κατατάξεως, της Χωροφυλακής, του Λιμενικού, της Πυροσβεστικής μέχρι και Νομίατρος έγινα όταν με παρακάλεσε ο τότε Νομίατρος που ήθελε να φύγει, και λούστηκα τον πρώτο εμβολιασμό του πληθυσμού όλου του νομού για την πολιομυελίτιδα.

Καλά ήτανε, με βόλευε: ήμουνα συγχρόνως παντού και πουθενά. Ύστερα, ήταν και το άλλο: δικαιούμασταν ετησίως 15 μέρες άδεια μετεκπαίδευσης σε νοσοκομείο. Κανόνιζα εγώ και την έπαιρνα όταν έπεφτε το Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης, για το ΑΧΕΠΑ. Και κατέληγα να βλέπω 6 με 8 ταινίες την ημέρα· είχα φοβερή αδυναμία στον κινηματογράφο. Έστελνα καθημερινές ανταποκρίσεις στην εφημερίδα της Καβάλας «Ο Ταχυδρόμος».

Έτσι έγραψα την πρώτη κριτική, πάνω στα γόνατά μου μεσ' στη σκοτεινή αίθουσα, για μια ταινία του Παρατζάνοφ, χωρίς να ξέρω το παραμικρό για τον σκηνοθέτη, απλώς με την θέρμη του ενθουσιαμού. Μιλώ, φυσικά, για τις *Σκιές των λησμονημένων προγόνων*. Εγώ για κριτικός κινηματογράφου πήγαινα, αλλά με την ίδια θέρμη έγραψα και για την πεζογραφία. Ωστόσο και ποίηση διαβάζω πάντα πολύ· με συναρπάζει πώς καταφέρνει να τα λέει όλα, με λίγες λέξεις. Κι αν έμαθα κάτι για τον ρυθμό του λόγου, το οφείλω στην ποίηση.

Ο πραγματικός δάσκαλός μου πάντως, είναι ο Πεντζίκης. Δεν είχαμε τίποτε κοινό, κι όμως απ' αυτόν έμαθα τα περισσότερα.

Στην Καβάλα του διάβασα ένα διήγημα, την «Ανάσταση», δειλά δειλά. Στο τέλος του λέω, γιατί εκείνος δεν αντιδρούσε:

–Ξέρετε... κ. Πεντζίκη... θέλω να πω ότι...

–Βρε παιδί μου, γιατί δεν το λες τότε! Να μιλάς για τα πράγματα, λιτά.

Με τον Πεντζίκη απομακρύνθηκα πολύ από άλλα παλιότερα διαβάσματα, αυτός σου ανοίγει άλλους δρόμους.

Κάναμε κάτι καταπληκτικές εκδρομές με τον Πεντζίκη· είχε φοβερή αντοχή. Στην αρχή πεζή, ύστερα με το Saab–»

Τον διακόπτω για να ρωτήσω για το περίφημο αυτό Saab που μνημονεύει και αλλού.

Το Saab και τα ξενύχτια

«Μ' αρέσει ο ακανόνιστος ήχος της δίχρονης μηχανής. Είναι μόνο 846 κυβικά, κι όμως έπιανε 150 χλμ/ώρα. Του 'χω χτισμένο γκαράζ στην Πάρο· καμιά φορά πάω μ' αυτό για ψώνια και το αφήνω κάτω από κάτι ευκάλυπτους μπρος σ' ένα μαγαζί. Μια φορά πήγα με το Citroen, βγαίνει ο μαγαζάτορας και μου λέει:

–Τι μου το κουβάλησες αυτό το πράγμα εδώ πέρα; Μόνο το Saab θα παρκάρεις εδώ!

Τέλος πάντων, ο Πεντζίκης ήτανε μοναδικός στις εκδρομές· σου άρχιζε από βοτανική, έπιανε την γεωγραφία, από την γεωγραφία το γύριζε στην ιστορία, απο 'κει στα συναξάρια. Ούτε είχε επίγνωση του χρόνου. Μια φορά είχε έρθει στην Καβάλα στο σπίτι, ήταν 8 το βράδυ, μας λέει:

–Θα σας διαβάσω την *Κυρία Έρση*.

Είχαν συγκεντρωθεί και άλλοι φίλοι.

Διάβαζε, διάβαζε, σε λίγο, άαπ, ο Μάρκογλου έγειρε στην καρέκλα, ύστερα ο Στογιαννίδης, τον πήρε ο ύπνος. Ένας ένας έφευγε αργά, για ύπνο.

Καβάλα· επάνω, 1960: με την γυναίκα του Νιόβη, τον Ηλία Πετρόπουλο και τον σκηνοθέτη Τάκη Κανελλόπουλο· κάτω, 1964: Η. Χ. Π., Π. Χ. Μάρκογλου, Νιόβη Παπαδημητρακοπούλου, Γ. Ξ. Στογιαννίδης.

–Δεν με ενδιαφέρει, έλεγε ο Πεντζίκης, εγώ θα το τελειώσω!

Τέλειωσε το πρωί· μόνο εγώ κι η Νιόβη ως οικοδεσπότες είχαμε μείνει ξύπνιοι, και ξεκινήσαμε κατ' ευθείαν για δουλειά.

Άλλο ένα ξενύχτι τέτοιο έχω κάνει στη ζωή μου, την πρώτη φορά που γνώρισα τον Εμπειρίκο και την γυναίκα του. Είχαμε πάει, εγώ, η Νιόβη κι ο Καλοκύρης, ο Εμπειρίκος είχε διαβάσει το βιβλίο μου *Οδοντόκρεμα με Χλωροφύλλη*, με πήρε παράμερα, μου μίλησε για τον Παπαδιαμάντη, τον Βιζυηνό, μου είπε πολλά, μ' επηρέασαν όσα μου είπε, μας διάβασε την «Οκτάνα», μας έβγαλε για φαγητό στην Τσακάλωφ, ύστερα μου ζήτησε να τον πάμε στο «Χάραμα» να γνωρίσει τον Τσιτσάνη, μπήκαμε όλοι στο Saab, απολάμβανε τον ήχο του, τις επιταχύνσεις τους από το φανάρι, τις υπερβάσεις, τις σφήνες από δεξιά... Πήγαμε στην Καισαριανή, ήταν εκεί και μερικοί φοιτητές Έλληνες από την Ιταλία, μετά τον Τσιτσάνη τους καλεί όλους ο Εμπειρίκος στο σπίτι του· γυρίσαμε σχεδόν ξημερώματα, τα παιδιά τραγουδούσαν τα καινούργια του Θεοδωράκη –δικτατορία τότε–, ο Εμπειρίκος μαγνητοφωνούσε συνεχώς, είχε μια τεράστια συλλογή μαγνητοταινιών· μου έκανε εντύπωση η ευγένεια του Εμπειρίκου, έναν έναν που έφευγε τον συνόδευε ώς την πόρτα, κι αυτό ώς τα ξημερώματα.

Φύγαμε στις 7 το πρωί. Γυρίσαμε σπίτι με τη Νιόβη, πλυθήκαμε, αλλάξαμε και πήγαμε στις δουλειές μας...».

Παναγιώτης Ιωαννίδης

Η πεζογραφία του Η.Χ.Παπαδημητρακόπουλου

Γιώργος Δ. Παγανός

Ο Η. Χ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ γεννήθηκε στον Πύργο της Ηλείας όπου και τελείωσε το γυμνάσιο. Φοίτησε στη Στρατιωτική Ιατρική Σχολή Θεσσαλονίκης, ειδικεύτηκε στην Παθολογία και υπηρέτησε ως στρατιωτικός γιατρός ώς το 1983, οπότε παραιτήθηκε. Ακολούθησε δηλαδή συμπτωματικά τα χνάρια του παλαιότερου Ηλείου επίσης διηγηματογράφου Αντρέα Καρκαβίτσα (1865-1922), που είχε υπηρετήσει ως «μόνιμος υγειονομικός αξιωματικός του Στρατού». Ο Πύργος και η ευρύτερη περιοχή της Ηλείας είχαν μια παράδοση στη λογοτεχνία που εκφράστηκε μέσα από εφημερίδες («Πατρίς», «Αυγή») και λογοτεχνικά περιοδικά (*Βωμός*, *Το Βήμα των Νέων*, *Οδυσσέας*). Από την παράδοση αυτή δεν έμεινε ανεπηρέαστος ο Η.Χ.Π. Ο Τάκης Δόξας, ο Τάκης Σινόπουλος, ο Νίκος Καχτίτσης, ο Μήτσος Αλεξανδρόπουλος και ο Γιώργης Παυλόπουλος είναι μερικοί από τους γνωστότερους Ηλείους λογοτέχνες με τους οποίους συνδέθηκε φιλικά.

Το καθαυτό αφηγηματικό του έργο είναι πολύ μικρό σε έκταση: απαρτίζεται από 46 μικρά κείμενα που κατανέμονται συμμετρικά σχεδόν στα ακόλουθα τέσσερα καλαίσθητα βιβλία: 11 κείμενα στο βιβλίο *Οδοντόκρεμα με χλωροφύλλη*, 12 στο *Θερμά θαλάσσια λουτρά*, 12 στο *Ο Γενικός Αρχειοθέτης* και 11 στο *Ροζαμούνδη*. Το πρώτο του κείμενο, «Οι φρακασάνες», έχει χρονολογική ένδειξη 1962 και το τελευταίο, «Το άλογο», 1995. Έχουμε δηλαδή μέσα σε 33 χρόνια δημιουργίας παραγωγή κατά μέσο όρο περίπου 1,4 κείμενα το χρόνο.

Από τα άλλα βιβλία του που θα μπορούσαν ενδεχομένως να αποτελέσουν έναν κατά το μάλλον ή ήττον ασφαλή οδηγό για τις προτιμήσεις του και πιθανόν για κάποιους γόνιμους συσχετισμούς με το έργο του αναφέρω τα *Παρακείμενα* (1983) και το *Επί πτίλων αύρας νυκτερινής* (1992). Το πρώτο αποτελείται από σύντομα ως επί το πλείστον άρθρα σχετικά με λογοτεχνικά κείμενα και φιλολογικά ζητήματα, καθώς και για κινηματογραφικά έργα, που είχαν δημοσιευτεί στη «Φιλολογική Καθημερινή» και σε λογοτεχνικά περιοδικά στην επαρχία και στην Αθήνα. Το δεύτερο, από πέντε κείμενα, στα οποία ο Η.Χ.Π. εκφράζει απερίφραστα τον ανυπόκριτο θαυμασμό του για τον Παπαδιαμάντη. Τα κείμενα αναφέρονται στη ζωή, το χαρακτήρα και την τέχνη του Σκιαθίτη διηγηματογράφου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι εξετάζει πτυχές του παπαδιαμαντικού έργου που συγγενεύουν με δικές του τάσεις, όπως π.χ. το χιούμορ.

Πρότυπα του Η.Χ.Π. είναι ο Αλέξ. Παπαδιαμάντης, ο Ανδρέας Εμπειρίκος, ο Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, ο Νίκος Καχτίτσης, ο Τάκης Σινόπουλος, συγγραφείς ανόμοιοι μεταξύ τους, που τους θαυμάζει ιδιαίτερα και τους μνημονεύει στα κείμενά του. Η εντρύφησή του εξάλλου στα ληστρικά αναγνώσματα του περασμένου αιώνα ήταν γι' αυτόν μαθητεία στη γλώσσα και στο ύφος της εποχής, στοιχεία που συνέβαλαν και στη διαμόρφωση του δικού του ύφους με αφετηρία τη συλλογή *Θερμά θαλάσσια λουτρά*, όπου είναι αισθητές οι λόγιες συμφύσεις.

Ειδικότερα για το Ν.Γ. Πεντζίκη στο άρθρο του στα 1982 με τίτλο «Εις αναζήτησιν του σχήματος του Ν.Γ. Πεντζίκη» κάνει μερικές εύστοχες παρατηρήσεις, οι οποίες θα μπορούσαν mutatis mutandis να ισχύσουν και για το δικό του έργο. Άλλωστε υπάρχει και άμεση ομολογία, όπως φαίνεται από το παρακάτω σύντομο απόσπασμα:

«Ἡ τελική ἄρνηση κάθε ἀφηρημένης καί γενικῆς ἰδέας ἀπό τόν Πεντζίκη, ἀκολουθεῖται καί ἀπό τήν ἄρνηση τῆς κλασσικῆς φόρμας τοῦ μύθου. Ὁ μύθος εἶναι ἐμβρυώδης, κομματιασμένος, διασπασμένος, πολλαπλός. Μόνιμο ἱστό τῶν γραφομένων ἀποτελεῖ ἡ πραγματογνωσία. Ἡ περιγραφή καί ἡ καταγραφή (στά δέ πιό ὥριμα ἔργα του, καί ἡ ἀντιγραφή) ἀποτελοῦν τήν μόνη μεθοδολογία πού σέβεται ὁ Πεντζίκης.

[...] Οἱ βασικές, ὅμως, συνιστῶσες τοῦ ἔργου του δέν ἀπαντῶνται καί πολύ συχνά στή γραμματεία μας: μιλῶ γιά τήν γυμνή ἀλήθεια, τήν ἐκ βαθέων ἐξομολόγηση, τήν χωρίς τερτίπια εἰλικρίνεια τῶν Πεντζικικῶν κειμένων. (Ἐδῶ μπορῶ νά ἐντοπίσω καί μερικές ἀπό τίς προσωπικές μου ὀφειλές.) Ὁ Πεντζίκης δέν κάνει μανιέρα, δέν εἶναι ὑστερόβουλος. Ἐκτίθεται συνεχῶς δημοσίᾳ. "Δέν εἶμαι παρά μιά πόρνη", λέει συχνά».[1]

Πραγματογνωσία είναι η μία λέξη-κλειδί της τέχνης του· *μνήμη* είναι η άλλη. Ο κόσμος που αποπειράται να συνθέσει στα μικρά κείμενά του είναι ο κόσμος των πραγμάτων όπως τον γνώρισε σε περασμένη εποχή. Αυτόν ανακαλεί στο παρόν με νοσταλγία. Και τα πρόσωπα είναι δεμένα με τα πράγματα. Προέχει η ανασύνθεση του χαμένου χρόνου. Κομματιασμένες αναμνήσεις ανασύρονται από το βάθος της βιωμένης εμπειρίας. Τα περιστατικά που αφηγείται, σπαράγματα προσωπικής εμπειρίας χωρίς τίποτε το εντυπωσιακό, αντλούνται με προσεχτικές κινήσεις και με τρυφερότητα, όπως τα εύθραστα οικογενειακά και προσωπικά τιμαλφή.

Ας πλησιάσουμε όμως αυτό το εσωτερικό τοπίο που συγκροτεί τον χαμένο χρόνο του Η.Χ.Π. και συνιστά την πρωτοτυπία του. Ο χώρος του είναι αστικός. Τις περισσότερες ιστορίες του τις τοποθετεί στη γενέτειρά του, τον Πύργο, πρωτεύουσα του Ν. Ηλείας στη Δυτ. Πελοπόννησο. Η φύση απουσιάζει σχεδόν

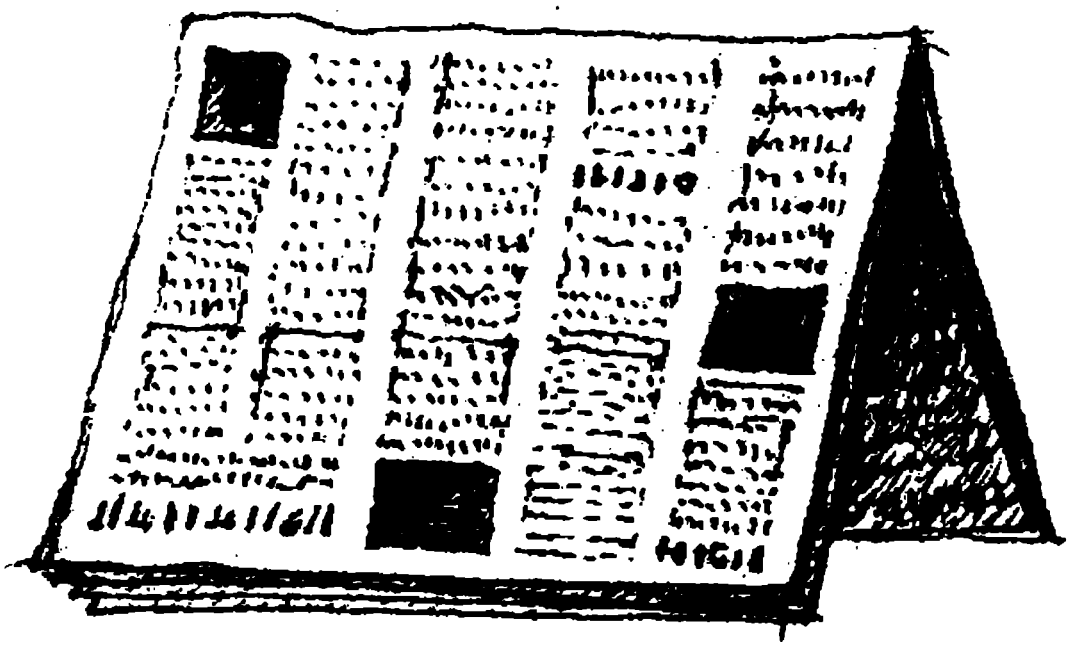
εντελώς από τα γραπτά του με εξαίρεση δύο μόνο κείμενα: το πρώτο «Οι φρακασάνες» (1962) (*Οδοντόκρεμα με χλωροφύλλη*) και το «Καλοκαιρινό απομεσήμερο» (1977) (*Θερμά θαλάσσια λουτρά*)· και τα δύο κείμενα συνδέονται μεταξύ τους· αναφέρονται στο πατρικό κτήμα του αφηγητή στον Πύργο, και ειδικότερα στα τριαντάφυλλα που καλλιεργούσε ο πατέρας του. Μένει βέβαια πάντοτε η αγάπη για τη θάλασσα και αργότερα για τα νησιά. Παράδειγμα τα δύο κείμενα. «Όνειρο στο κύμα» (1975) και «Ελληνικό Καλοκαίρι» (1978) (*Θερμά θαλάσσια λουτρά*). Αλλά σ' αυτά υπάρχει μια διαφορετική αίσθηση που εκδηλώνεται μάλλον σαν αλλαγή ψυχοσωματικής διάθεσης παρά σαν αίσθημα για τη φύση.

Ο πεζογράφος επιχειρεί να διασώσει μέσα στις μικρές του ιστορίες ό,τι είναι δυνατόν να διασωθεί από την αστική κουλτούρα της πατρίδας του, που τη γνώρισε σε μια εποχή που συμπίπτει με το πέρασμα από το Μεσοπόλεμο στον Πόλεμο και την Κατοχή. Σε μια περίοδο δηλαδή φθοράς και παρακμής. Είναι γεγονός ότι ο Πόλεμος και η μετεμφυλιακή περίοδος σφράγισαν τόσο έντονα τη μοίρα των μεταπολεμικών πεζογράφων ώστε να μην μπορούν έυκολα να απαγκιστρωθούν από τις οδυνηρές εμπειρίες. Από αυτή την άποψη είναι πολύ εύστοχος ο χαρακτηρισμός *μεταπολεμική πεζογραφία*. Ο Πόλεμος και η Εμφυλιοπολεμική περίοδος συνιστούν την τομή και την αφετηρία της μνήμης τους. Σ' αυτή την περίοδο ανατρέχουν συχνά οι μεταπολεμικοί πεζογράφοι, για να αντλήσουν την ύλη τους, ακόμη και σήμερα. Ωστόσο προβληματίζονται και οι ίδιοι, μισόν αιώνα μετά, για τη σκοπιμότητα να ανανεώσουν τα θέματά τους. Τα ανοίγματα όμως στο παρόν δεν είναι εύκολη υπόθεση. Γράφει γι' αυτό με μια απόχρωση ειρωνική ο Η. Χ. Π:

«Οἱ διηγήσεις πού πολλές φορές ἀκούω σέ παρέες [...] μέ ἀφήνουν συνήθως ἄναυδο. Πρόκειται γενικά γιά πράξεις ἀσυνήθιστες, στίς ὁποῖες ὁ ἀφηγητής καθίσταται πρωταγωνιστής γεγονότων, πού (κανονικά) μόνο σέ μυθιστορήματα τολμᾶμε νά διαβάσουμε. Εὐτυχῶς κανένας δέν μοῦ ζητάει νά διηγηθῶ καί ἐγώ κάτι ἀνάλογο, γιατί ἔτσι θά ἀποκάλυπτα, ὅλη τή γυμνότητά μου, καθώς καί τήν παντελή ἔλλειψη ἐκ μέρους μου κάθε ἀσυνήθιστης ἐμπειρίας. Ὅταν, ὅμως ἔρχεται ἡ κουβέντα γιά τά σημεῖα καί τά τέρατα τῆς Κατοχῆς, ἔχω κι ἐγώ πάντα πρόχειρο νά πῶ τό λογάκι μου. Πολλά τά ἔγραψα κιόλας, καί κάθε τόσο μέ πιάνει τό μεράκι νά γράψω καί ἄλλα. Μέ ἀποπαίρνει, τότε, ὁ Γιώργης:

–Τί διάολο ἔχεις πάθει μέ τήν Κατοχή; μοῦ λέει. Ἐδῶ ὁ κόσμος καίγεται καί σύ τό χαβά σου. Νά πῶ, τουλάχιστον, ὅτι ἤσουνα καί κανένας ἀγωνιστής...

Αὐτά φυσικά μέ ἀναστέλλουν. Τέρμα, λοιπόν (λέω), οἱ παληές ἱστορίες, ἄς δοῦμε καί τί γίνεται δίπλα μας καί ἄς ἐγκύψουμε λίγο καί μεῖς στά προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Ἔρχονται, ὅμως, κάθε τόσο γεγονότα, πού μέ ξαναρμουλκοῦν σέ ἐκεῖνες τίς μνῆμες.»[2]

Υπάρχουν στα κείμενά του αναφορές στην Κατοχή και υπαινιγμοί στα εμφυλιοπολεμικά. Αποκλειστικά όμως κείμενα που συνδέονται με γεγονότα, αυτής της περιόδου είναι: «Ο Νίκος ο Σερέτης» (1965), «Η εκτέλεση» (1964), και ενμέρει «Τα μαξιλάρια» (1978). Ούτε η Κατοχή ούτε ο Εμφύλιος ανταποκρίνονται στον ψυχισμό του συγγραφέα. Το κλίμα του τον πηγαίνει πιο πίσω, στο Μεσοπόλεμο, μολονότι λόγω της νεαρής ηλικίας του δε θα μπορούσε να έχει πλούσιες εμπειρίες από εκείνη την εποχή.

Υπάρχει μια πλάγια, σχετική νομίζω, αναφορά στο αφήγημα «Ο ποδηλάτης» (1987) που ενισχύει την παραπάνω υπόθεση. Την παραθέτω:

«...συνδυάζοντας πάντως ὅλα τά ἐπί μέρους στοιχεῖα, καταλήγω ἀβιάστως στό συμπέρασμα ὅτι ὁ ποδηλάτης ποδηλατεῖ σέ χρόνους προπολεμικούς.»[3]

Επίμονα η σκηνογραφία του παραπέμπει σε παλιές εικόνες: στα κτίρια των Σιδηροδρομικών Σταθμών, στην εκκλησία του Αγίου Αθανασίου και στη Δημοτική Αγορά του Πύργου, και τα δύο έργα του Τσίλερ, στο Δημοτικό Θέατρο, στις μαρμάρινες σκάλες του Επαρχείου, στα παλιά αρχοντικά με τις μεγάλες αυλές και τα φοινικόδεντρα, τα σαλόνια με τη βαριά επίπλωση και τα πιάνα. Όλη η αστική κουλτούρα της γενέτειράς του, που έχει κρατήσει μέσα του από τα παιδικά του χρόνια, συγκροτεί το σκηνικό πλαίσιο των κειμένων του και τους δίνει ένα ιδιαίτερο βάρος. Είναι εικόνες ενός κόσμου που πέρασε χωρίς όμως και να εξαφανιστούν τα ίχνη του. Μετακινήθηκαν στο ψυχικό

τοπίο, εκεί όπου η ανάμνηση συγχέεται με το όνειρο και τη φαντασία, για να αποτελέσουν όλα μαζί συστατικά στοιχεία της τέχνης. Θα παραθέσω ένα ακόμη απόσπασμα από κείμενό του που, μολονότι δεν εντάσσεται στα λογοτεχνικά, δίνει μοναδικές εικόνες από τη φθορά και την εγκατάλειψη των αστικών «ευπρεπών κατασκευών» του Μεσοπολέμου:

«*Πύργος, καλοκαίρι 1977. Οἱ νοικοκυραῖοι, ὅσοι ἀπόμειναν ἀπό κατοχή καί ἐμφύλιο, ξεπουλᾶνε ὅσο-ὅσο χτήματα καί ἀρχοντικά καί μετοικοῦν στήν Ἀθήνα. Μερικοί ἁπλῶς τά κλειδώνουν: πανύψηλες ξύλινες πόρτες, κλίμακες στριφογυριστές μέ κουπαστή ἀπό μαόνι, σαλόνια μέ φθαρμένα βελοῦδα καί ξεβαμμένες κουρτίνες, κρεμασμένες ἀπό εὐάριθμους ξύλινους δακτύλιους, ἄβολα καθίσματα, ξεχαρβαλωμένα πιάνα (ὅπου σπάνια παίχτηκε κάτι περισσότερο ἀπό σονατίνες Clementi), ἐπάργυρα ἀνθοδοχεῖα μέ φτερά παγωνιοῦ σέ σκουρόχρωμες ἀνθοστῆλες, πατώματα πού τρίζουν. Ὁ κόσμος ἄγνωστος καί ἀποκλεισμένος.*»[4]

Ιστορίες ποικίλης ύλης αφηγείται στα οιονεί διηγήματά του ο Η.Χ.Π. Τίποτε δεν φαίνεται σ' αυτά να είναι περισπούδαστο. Δεν τον ενδιαφέρει η πλοκή, οι εκπλήξεις ή τα τεχνάσματα, για να εξάψει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Είναι και από αυτή την άποψη, όπως και από την αντιστοιχία Σκιάθου και Πύργου που μεταβάλλονται από γεωγραφικές περιοχές σε τοπία ψυχής, ο πιο παπαδιαμαντικός από τους μεταπολεμικούς μας πεζογράφους. Αρνείται και αυτός συνειδητά την περίτεχνη επεξεργασία, για να «*γαλβανίσῃ τήν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου*». Θα μπορούσε να προσυπογράψει τη δήλωση που έκανε ο Παπαδιαμάντης για τα δικά του κείμενα: «... *ἐνεπνεύσθην ἀληθῶς ἀπό τάς ἀναμνήσεις μου καί τά αἰσθήματά μου, τά ὁποῖα θέλγουσιν καί συγκινοῦσιν ἐμέ αὐτόν, ἴσως καί ὀλίγους ἐκλεκτούς φιλαναγνώστας.*»[5]

Έτσι και τα πρόσωπα και οι ενέργειές τους εντάσσονται σε ανάλογο πλέγμα πραγματικών σχέσεων. Πολλοί είναι συγγενείς: πατέρας, μητέρα, αδελφός, θείος κτλ. Κυρίαρχη θέση έχουν οι συμμαθητές και οι φίλοι. Η φιλία είναι το κίνητρο για το ξεδίπλωμα της αφήγησης. Οι φίλοι, όπως τους ανακαλεί η μνήμη ,είναι, συνήθως, νέοι, έφηβοι. Ανάμεσά τους και γνωστοί λογοτέχνες. Ακολουθούν οι συνάδελφοι, οι γείτονες, οι απλοί άνθρωποι. Σπάνια γίνεται αναφορά σε πλούσιους και μόνο στις περιπτώσεις όπου πρόκειται να εξαρθεί η θυσία τίμιων αγωνιστών («Η ισπανική κιθάρα»). Υποδηλώνεται συμπάθεια και θαυμασμός για την αγωνιστικότητα και το ξεχωριστό ήθος των λαϊκών ανθρώπων («Ο Νίκος ο Σερέτης»). Παρόμοιες ιστορίες θα μπορούσαμε να ακούσουμε σε συντροφιές, εκεί όπου με κάθε ευκαιρία συναντιούνται οι άνθρωποι. Το ιδιαίτερο που εκόμισε στην τέχνη ο Η.Χ.Π. είναι ότι ανύψωσε σε λογοτεχνία τη συζήτηση δίνοντάς της μια διάσταση ποιητική, το κουβεντολόι μεταξύ φίλων με οικείο, άμεσο, εξομολογητικό και συχνά ανεκδοτολογικό χαρακτήρα. Την επικοινωνία αυτής της μορφής, τη θερμαίνει ένα λανθάνον αίσθημα για πρόσωπα και πράγματα και γενικά ένας τόνος κυμαινόμενων διαθέσεων ανάμεσα στη νοσταλγία, τη μελαγχολία, το θαυμασμό και την ειρωνεία. Λογοτεχνία συγκαλυμμένα αισθηματική, ειρωνική, αναιρεπτική.

Ο κάθε συγγραφέας επιλέγει με το δικό του αισθητήριο τις μεθόδους και την τεχνική του. Ο Η.Χ.Π., για να πετύχει την επιδιωκόμενη αμεσότητα, επέλεξε μια αυτοβιογραφική μέθοδο της οποίας τα όρια από την αμιγή αυτοβιογραφία είναι δυσδιάκριτα. Αρνείται τη μυθοπλαστική σύμβαση και στέκεται καχύποπτος μπροστά στη φαντασία ακολουθώντας ως προς αυτό δασκάλους όπως ο Παπαδιαμάντης και ο Πεντζίκης. Η φαντασία του υποθέτω ότι περιορίζεται σε τροποποιήσεις της εμπειρίας, σε σκηνοθετικές επινοήσεις και παρεμβάσεις. Πραγματιστής ναι, αλλά αυστηρά επλεκτικός. Από τα πράγματα παίρνει ό,τι ταιριάζει στην ιδιοσυστασία του. Υπερτονίζεται η παρουσία του αφηγητή. Αφηγείται σε πρώτο γραμματικό πρόσωπο. Ο αφηγητής είναι πηγή πληροφόρησης, εγγυητής της αλήθειας των λεγομένων, οργανωτής της ύλης, αναλυτής και υπομνηματιστής. Είναι έκδηλη η προσπάθεια να ενισχυθεί η εντύπωση της ταύτισης αφηγητή και συγγραφέα με συχνές αυτοβιογραφικές αναφορές. Ο αφηγητής, δίνει συνεχώς στοιχεία της ταυτότητάς του. Είναι γιατρός, ονομάζεται Ηλίας· πατέρας του ήταν ο Χαράλαμπος ή Λαμπάκης, δικηγόρος στον Πύργο που πέθανε νέος στην Κατοχή. Γυναίκα του είναι η Νιόβη, αδελφός του ο Γιάννης, φίλοι του ο Νίκος Καχτίτσης, Τάκης Σινόπουλος, Αλέξανδρος (Κότζιας), Γιώργης (Παυλόπουλος)και άλλοι.[6]

Η αυτοαναφορικότητα ενισχύει την αμεσότητα και κάνει το λόγο του δραστικότερο. Οι καθαρευουσιάνικες εκφράσεις έχουν διπλή λειτουργία: δίνουν στο λόγο ένα τόνο ειρωνικό και εκφράζουν παραστατικά την εποχή. Ο συγγραφέας συμπεριφέρεται σαν ένας ευπατρίδης που εντάσσει και την καθαρεύουσα στα χαρακτηριστικά της κουλτούρας του κόσμου που αναπολεί. Και κάτι ακόμη: ο αφηγητής αν και αφηγείται παλιά περιστατικά από την οπτική γωνιά της ωριμότητας, διατηρεί τη νεανική νωπότητα των εντυπώσεων. Η χρονική απόσταση από το τότε της ιστορίας και το τώρα της αφήγησης δε συνεπάγεται καμιά απόσταση και στη διάθεση.

Η νεανικότητα των αντιδράσεων είναι ένα από τα χαρακτηριστικά του. Ακόμη κι όταν αναφέρεται σε σύγχρονα περιστατικά της ωριμότητας εκδηλώνει συμπεριφορές εφηβικές. Έτσι συχνά με μια διάθεση περιπαικτική που δεν ταιριάζει στην ωριμότητα, δίνει την εντύπωση παιδιού που δεν μεγάλωσε. Ας δούμε ένα παράδειγμα. Στο κείμενό του «Στο Σταθμό» (1990) ο αφηγητής πηγαίνει στο Σταθμό, για να παραλάβει ένα φίλο του. Προηγουμένως είχε επισκεφθεί τη μητέρα του που γιόρταζε τα γενέθλιά της. Παραθέτω τον χαρακτηριστικό διάλογο από το τέλος του αφηγήματος:

«*–Σέ ἔβαλα σέ φασαρία νά κουβαληθεῖς ὥς ἐδῶ μέ τό αὐτοκίνητο, μοῦ λέει.*
–Εὔκολο ἦταν, λέω, δέν ἔχει κίνηση αὐτή τήν ὥρα.
–Ἦρθες, περιμετρικῶς; μέ ρωτάει.
–Ὄχι, ἦρθα περιμητρικῶς, ἀπαντῶ.
Μέ κοίταξε μέ ἀπορία.
–Πέρασα πρῶτα ἀπό τή μητέρα μου, μένει ἐδῶ κοντά, τοῦ ἐξήγησα γελώντας
Κούνησε τό κεφάλι
–Γέρασες, μοῦ λέει, ἀλλά τίς μαλακίες σου δέν τίς ἐγκαταλείπεις.»

Ας περάσουμε όμως σε μια σύντομη παρουσίαση των συλλογών: Η πρώτη, *Οδοντόκρεμα με χλωροφύλλη* (1973), περιλαμβάνει 11 κείμενα χρονολογημένα από το 1962-1968.[7] Το αφηγη-

ματικό υποκείμενο αφηγείται σε πρώτο γραμματικό πρόσωπο (σε πρώτο ενικό στα εννέα, και σε πρώτο πληθυντικό στα δύο) μικρές ιστορίες από τα εφηβικά του χρόνια στις οποίες πρωταγωνιστής είναι είτε ο ίδιος είτε άλλα πρόσωπα που έχουν άμεση σχέση με το περιβάλλον του. Οι έξι απο αυτές έχουν θέμα ερωτικό. Η ερωτική επιθυμία δεν εκπληρώνεται, γιατί κάτι μεσολαβεί πάντοτε για να τη ματαιώσει, ενώ ο χωρισμός κρέμεται απειλητικώς πάνω από τους ερωτευμένους. Οι περισσότερες ιστορίες τοποθετούνται στη δεκαετία του '40 χωρίς και να δηλώνεται ο χρόνος. Παρ' όλο ότι στη συλλογή ανθολογούνται δύο κείμενα που έχουν άμεση σχέση με τον Εμφύλιο («Ο Νίκος ο Σερέτης» και «Η εκτέλεση») δε δημιουργείται βαρύ κλίμα. Οι αναμνήσεις από τη σχολική ζωή και τους φίλους, την εφηβεία με τις ανησυχίες της, σε συνδυασμό με το ύφος της εποχής, δίνουν τον ιδιαίτερο τόνο στη συλλογή. Τα κείμενα, επιγραμματικά σχεδόν, έχουν αποβάλει το φορτίο τους, για να κρατήσουν το ουσιώδες, το περίγραμμα των πραγμάτων ή το πλαίσιο όπου διαχέεται το αίσθημα. Κείμενα παλλόμενα εσωτερικά, έχουν τόσο αποκρυσταλλώσει τη συγκίνηση μορφολογικά, ώστε να μοιάζουν με τα πιο χαρακτηριστικά στιγμιότυπα, τα ενστανταné που εντυπώνονται μέσα μας.

Η δεύτερη συλλογή *Θερμά θαλάσσια λουτρά* που εκδόθηκε το 1980 περιλαμβάνει 12 κείμενα χρονολογημένα από το 1973-1980.[8] Κι εδώ το ίδιο αφηγηματικό υποκείμενο αφηγείται στα δέκα κείμενα σε πρώτο γραμματικό πρόσωπο. Το αφήγημα «–Σας ήρεσε;» είναι διαλογικό, και το «Καλοκαιρινό απομεσήμερο» σε γ' γραμματικό πρόσωπο, είναι το πιο αυτοβιογραφικό. Τα κείμενα δε διαφέρουν από τα προηγούμενα. Πρόκειται για βιωματικές συνθέσεις σε πλαίσιο περασμένης εποχής. Το ιδιαίτερο σ' αυτή τη συλλογή είναι η εισβολή της καθαρεύουσας με ρηματικούς τύπους και χτυπητές εκφράσεις. Επαναλαμβάνονται κατά τα άλλα τα ίδια χαρακτηριστικά: η ανεκδοτολογική και σατιρική τάση («Η κόκκινη σημαία», «Ελεονώρα», «Η οβίς», «–Σας ήρεσε;») οι εμφυλιοπολεμικές μνήμες («Τα μαξιλάρια», «Η ισπανική κιθάρα»), ο αισθησιασμός («Καλοκαιρινό απομεσήμερο», «Ελεονώρα»), το ανικανοποίητο αίσθημα («Η αηδών»).

Η ερωτική επιθυμία, ανεκπλήρωτη πάντα, αφήνει πίσω της, μια πικρή γεύση. Ωραιότερο κείμενο είναι το «Θερμά θαλάσσια λουτρά», που δίνει και τον τίτλο στη συλλογή. Σ' αυτό ο αφηγητής εξιστορεί εικόνες από την προπολεμική περίοδο. Η σκηνογραφία είναι εναρμονισμένη με την εποχή: το τρένο, οι σιδηροδρομικοί σταθμοί, οι τελετουργικές κινήσεις του σιδηροδρομικού Θύμιου, οι μπανιέρες με τους λουόμενους και, τέλος, η απροσδόκητη θανάσιμη βουτιά του νεαρού Ρώσου κολυμβητή είναι εικόνες που έχουν αποτυπωθεί βαθιά στη μνήμη του αφηγητή από την παιδική ηλικία. Σημασία δεν έχει το περιστατικό εκείνης της διαδρομής, όσο η «εικόνα» της, το ίχνος της στη μνήμη, και η έκφρασή της. Η κίνηση, οι εναλλαγές και το δραματικό τέλος με τα έκπληκτα νεκρά μάτια του νεαρού κολυμβητή κάνουν την αφήγηση σχεδόν κινηματογραφική. Διατηρούνται σ' αυτή στοιχεία της παιδικής ευαισθησίας ιδωμένα με μια αίσθηση ποιητική από την οπτική της ωριμότητας.

Η τρίτη συλλογή *Ο Γενικός Αρχειοθέτης* που εκδόθηκε το 1989 περιλαμβάνει κείμενα χρονολογημένα από το 1980-1988.[9] Και σ' αυτά αφηγητής είναι το ίδιο πρόσωπο με εξαίρεση «Το ενύπνιο», όπου η μητέρα του αφηγείται τα όνειρα στα παιδιά της. Στα κείμενα αυτά παρατηρούμε μια απόπειρα ανανέωσης με παράθεση εισαγωγής στο θέμα σε ορισμένα κείμενα, η οποία κάποτε είναι γενικότερη, όπως για παράδειγμα στο διήγημα «Η κηδεία». Εισαγωγές επίσης έχουν τα αφηγήματα «Η αυλή» και «Ο Γενικός Αρχειοθέτης». Μια ακόμη καινοτομία είναι τα ονειρικά κείμενα: «Το ενύπνιο», «Η επίσκεψη», «Δαιμόνιο μεσημβρινό», «Ο ποδηλάτης». Στην προσπάθεια ανανέωσης δοκιμάζει και την καταγραφή ονείρων που θα τη συνεχίσει και στην επόμενη συλλογή.[10]

Το πιο ανορθόδοξο μορφολογικά από την ως τώρα δημιουργία του είναι το κείμενο-πραγματεία «Ο Γενικός Αρχειοθέτης» που δίνει και τον τίτλο στη συλλογή. Ο συντάκτης του διεισδύει στην κουλτούρα της επαρχιακής πόλης μέσω των τοπικών εντύπων που τα παρουσιάζει με διάθεση σατιρική. Αναφέρεται διεξοδικά στις εφημερίδες του Πύργου παραθέτοντας διασκεδαστικά αποσπάσματα. Στην ουρά του κειμένου κατασκευάζει μέσα από την ειδησεογραφία της επαρχιακής εφημερίδας τον πλαστό Γενικό Αρχειοθέτη. Στο κείμενο αυτό κυριαρχεί η φιλοπαίγμονη διάθεση του συγγραφέα.

Διαφορετική είναι η διάθεση στο επόμενο αφήγημα, στη «Φιλαρμονική». Πρόκειται για μια εμπνευσμένη αφηγηματική δοκιμή. Η καταγράφουσα μνήμη εναρμονίζεται με τους ρυθμούς των marches που έπαιζε η μπάντα του Δήμου της γενέτειρας. Ανάλογος ρυθμός με αυξομοιώσεις εντάσεων και σιωπές διατρέχει και την αφήγηση που τη μεταβάλει σε marche funébre καθώς στην ανάμνηση και περιγραφή της φιλαρμονικής παρεισφρέει και ο θάνατος του πατέρα. Το γεγονός επηρεάζει ρυθμικά την αφήγηση. Είναι το πιο παπαδιαμαντικό –αλλά και εμπειρίκειο– κείμενο και για την ορμητική επέλαση της καθαρεύουσας και για την ασυνήθιστη μακροπερίοδη ρητορία του. Μια περίοδος π.χ. επεκτείνεται σε 51 αράδες, (βλ. σσ. 90-92). Το κείμενο είναι διαποτισμένο διακριτικά από έναν τόνο μελαγχολίας. Γενικά στα κείμενα αυτής της συλλογής επικρατέστεροι είναι οι μελαγχολικοί τόνοι που ανταποκρίνονται στη θεματογραφία τους: απουσίες και θάνατοι συγγενών και φίλων («Η κηδεία», «Το ενύπνιο», «Ορφανός πατρός», «Ο ποδηλάτης» κ.ά.)

Η τελευταία και πιο λιτή συλλογή, *Ροζαμούνδη,* εκδόθηκε το 1995 και περιλαμβάνει 11 κείμενα χρονολογημένα από το 1987-1995.[11] Τα εφτά από αυτά είναι ονειρικά κατά το πρότυπο ανάλογων κειμένων της προηγούμενης συλλογής. Στα ονειρικά κείμενα παρατηρείται διπλή επεξεργασία: μια εσωτερική ασυνείδητη, που μετατρέπει κατά το Freud το όνειρο σε αφήγημα, και μια δεύτερη συνειδητή, του συγγραφέα, ο οποίος παρεμβαίνει για να κάνει το όνειρο λογοτεχνικό κείμενο. Με την πρώτη επεξεργασία επιτυγχάνεται η παράσταση και με τη δεύτερη η αναπαράσταση του ονείρου. Το εντυπωσιακότερο από τα ονειρικά κείμενα είναι ο «Τηλέμαχος»· ο ονειρικός του χαρακτήρας υπονομεύεται από την εμπλοκή της συνείδησης με την αναγνώριση του προσώπου και την αναδρομή. (σσ. 85-86) Κυρίαρχο θέμα της συλλογής είναι η φιλία. Τα περισσότερα κείμενα αναφέρονται σε νεκρούς φίλους κια αποτελούν κατά κάποιον τρόπο μνημόσυνα. Το «Ροζαμούνδη» και το «Α/Π Ελένη» είναι από τα ωραιότερα κείμενα που έγραψε ο Η.Χ.Π. με απόλυτη εξισορρόπηση όλων των τάσεων της τέχνης του.

Προτού προχωρήσω στη σύνοψη των παρατηρήσεών μου θα κάνω δύο ακόμη επισημάνσεις. Πρώτον ότι στη γοητεία της πεζογραφίας του συμβάλλει και η προκλητικότητα των τίτλων του συνολικού του έργου. Δεύτερον ότι το σκηνικό δένεται τόσο πολύ με τις αφηγήσεις ώστε να αποστασιοποιείται και να μεταβάλλεται σε περιέχον και περιεχόμενο, σε νόημα και μορφή, σε πραγματικό και φανταστικό χώρο.

Τι είναι τελικά αυτή η πρόζα; Σπαράγματα από εικόνες; Συντρίμματα από λαμπρά ψηφιδωτά; Ερεθίσματα για την ανακάλυψη από τον αναγνώστη ανάλογων συγκινήσεων ή μήπως μικρές αφηγηματικές ενότητες ποικίλων διαθέσεων; Πιθανόν όλα αυτά και άλλα. Εκείνο όμως που βαραίνει περισσότερο στο κλίμα αυτής της πρόζας είναι μια ερωτική και συνάμα νοσταλγική και μελαγχολική διάθεση για ό,τι χάθηκε ανεπιστρεπτί. Και από την άποψη αυτά τα κείμενα «Ερωτική ιστορία», «Η κηδεία» και «Θερμά θαλάσσια λουτρά» δίνουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της. Το σύνολο της δημιουργίας του θα μπορούσε να θεωρηθεί μια requiem, μια σεμνή λειτουργία στη μνήμη νεκρών. Νεκροί εδώ είναι πρόσωπα, πράγματα, καταστάσεις. γονείς, φίλοι, η παλιά πόλη, η νεότητα, προσδοκίες που δεν εκπληρώθηκαν, αισθήματα που ματαιώθηκαν. Η πρόζα του Η.Χ.Π. κάποτε πλησιάζει τόσο πολύ την ποίηση ώστε να συγχέονται τα μεταξύ τους όρια. Για όλον αυτόν τον κόσμο που χάθηκε μπροστά από τα μάτια μας νομίζω ότι θα ταίριαζαν οι στίχοι του εκκλησιαστή που ο ίδιος ο συγγραφέας παραθέτει στο τέλος του αφηγήματος «Ερωτική ιστορία»:

ὥσπερ γάρ ναῦς τις ἴχνος οὐκ ἔχουσα
οὕτως ὑπέδυς ἐξ ὀφθαλμῶν μου ταχύ.

Μένει ένα τελικό ερώτημα για το αν υπάρχει εξέλιξη σ' αυτή την πρόζα. Δεν είναι εύκολη μια καταφατική απάντηση, γιατί, αν εξαιρέσουμε την τελευταία φάση των ονειρικών κειμένων, καθώς και τον εμπλουτισμό με διάφορες επινοήσεις, δε φαίνεται κάποια προοπτική ανανέωσης. Το πράγμα πάντως με τα ως τώρα δεδομένα δείχνει ότι ο συγκεκριμένος αυτός κύκλος δημιουργίας συμπληρώθηκε. Με ποιότητα όμως συγκομιδής πολύτιμη και με κατάθεση στα γράμματά μας ουσιαστική.

Σημειώσεις

1. *Παρακείμενα*, Κέδρος 1983, σσ. 88-89.
2. *Ο Γενικός Αρχειοθέτης*, σσ. 27-28.
3. *Ο Γενικός Αρχειοθέτης*, σ. 119.
4. *Παρακείμενα*, σ. 27.
5. «Ο λαμπριάτικος ψάλτης», Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Άπαντα*, Β', εκδ. Δόμος, σ. 514.
6. Βλέπε και Αλέξανδρος Κοτζιάς: «Ο πεζογράφος Ηλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος», περ. *Γράμματα και Τέχνες*, τχ. 62, 1991, σ. 32 και Σπύρος Τσακνιάς, *Η Μεταπολεμική Πεζογραφία*, τ. ΣΤ', Εκδόσεις Σοκόλης, σ. 157.
7. Είναι τα ακόλουθα σύμφωνα με τη σειρά κατάταξης στο βιβλίο: 1. Οι φρακασάνες (1962), 2. Ο Νίκος ο Σερέτης (1965), 3. Η εκτέλεση (1964), 4. Το πάρτυ (1966), 5. Η Γλυκερία (1966), 6. Μάθημα χορού (1966), 7. Ο τελευταίος επιζών (1965), 8. Ερωτική ιστορία (1965), 9. Ανάσταση (1963), 10. Οδοντόκρεμα με χλωροφύλλη (1968), και 11. Εις μνήμην (1966).
8. Είναι τα ακόλουθα: 1. Η αηδών (1973), 2. Η οβίς (1976), 3. Τα μαξιλάρια (1978), 4. Η ισπανική κιθάρα (1977), 5. Ελεονώρα (1977), 6. Θερμά θαλάσσια λουτρά (1980), 7. Όνειρο στο κύμα (1975), 8. Η κόκκινη σημαία (1979), 9. Καλοκαιρινό απομεσήμερο (1979), 10. –Σας ήρεσε; (1979), 11. Η επιταγή (1979), και 12. Ελληνικό καλοκαίρι (1978). Από το 1968 που χρονολογείται το τελευταίο κείμενο της πρώτης συλλογής ως το 1974 του πρώτου κειμένου της δεύτερης, μεσολαβεί μια πενταετής τουλάχιστον περίοδος συγγραφικής σιωπής που συμπίπτει με την εποχή της δικτατορίας. Παρατηρεί σχετικά με τη σιωπή αυτή ο Αλέξ. Κοτζιάς: «η εθνική καταισχύνη της επτάχρονης τυραννίας τον ρίχνει σχεδόν σε πλήρη αφασία». «Ο πεζογράφος Ηλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος», *όπ.π.*, σ. 30.
9. Είναι τα εξής: 1. Τα πόδια (1980), 2. Ορφανός πατρός (1981), 3. Το ενύπνιο (1981), 4. Η κηδεία (1982), 5. Εγχείριση κήλης (1983), 6. Η αυλή (1982), 7. Ο Γενικός Αρχειοθέτης (1981), 8. Η Φιλαρμονική (1988), 9. Η επίσκεψη (1983), 10. Δαιμόνιο μεσημβρινό (1985), 11. Επί ασπαλάθων (1986), 12. Ο ποδηλάτης (1987).
10. Καταγραφή ονείρων δοκιμάζει και ο Χριστόφ. Μηλιώνης στο *Χειριστή ανελκυστήρος* (1993).
11. Είναι τα ακόλουθα: 1. Στον Σταθμό (1990), 2. Ροζαμούνδη (1994), 3. Α/Π «Ελένη» (1993), 4. Το άλογο (1995), 5. Ποδεία en plo (1991), 6. Το βάραθρο (1993), 7. «Αρπαγησόμεθα εν νεφέλαις...» (1993), 8. Επίλογος (1993), 9. Πράσινη παπάγια (1994), 10. Τηλέμαχος (1994), 11. Ο Αντώνης (1994).

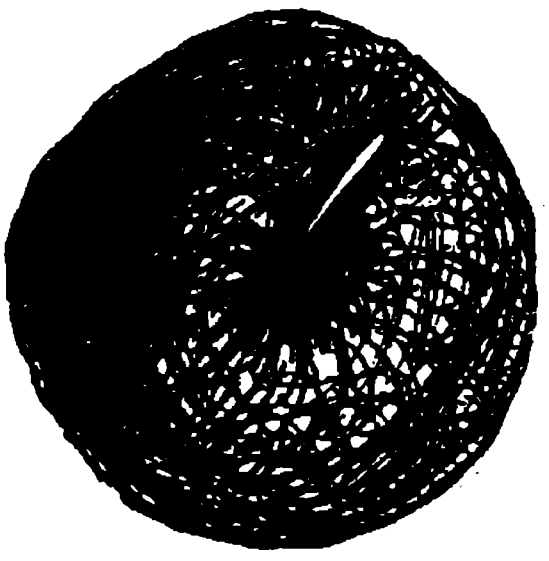
Καταγραφή και επινόηση

Αριστείδης Αντονάς

ΟΙ ΛΙΓΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ πού γνωρίζουν τά δικά μου γραπτά ὀφείλουν ἐν πρώτοις νά ἐκπλαγοῦν πού παίρνω τήν πένα γιά νά γράψω γιά τόν Ἡ. Χ. Παπαδημητρακόπουλο. Σέ ἄλλες εὐκαιρίες ἔχω σημειώσει μέ πολεμική ἔμφαση ὅτι ἡ λογοτεχνία ἀποκτᾶ γιά μένα τήν ἀξία της ἀπό τήν ἐφεύρεση κι ὄχι ἀπό τήν ὑπενθύμιση, ὅτι εἶναι ἡ ἀπόσταση ἀπό τό «πραγματικό» καί ἀπό τό καθημερινό πού ἀνοίγει τό δρόμο πρός τόν κόσμο τῆς λογοτεχνίας. Μέ δυό λόγια ἔχω συχνά δημοσίως περιφρονήσει τήν τέχνη ὅταν ταυτίζεται μέ τήν καταγραφή μαρτυριῶν.

Ἐκεῖνοι πάλι πού γνωρίζουν τό ἔργο τοῦ Ἡ. Χ. Παπαδημητρακόπουλου ξέρουν καλά ὅτι ἡ ἐκκίνηση καί ὁ προορισμός τοῦ ἔργου του εἶναι ἀκριβῶς αὐτό, δηλαδή ἡ ἀνάμνηση καί ἡ καταγραφή. Στά γραπτά τοῦ Παπαδημητρακόπουλου οἱ ἐνστάσεις πρός τόν «πραγματικό» κόσμο εἶναι ἐπιδεικτικά ἀνύπαρκτες. Ἀκόμα καί ἡ ὀνειρογραφία του εἶναι καταγραπτική: ὁ κόσμος τῶν ὀνείρων εἶναι γιά τόν Παπαδημητρακόπουλο ἀκόμα ἕνα πεδίο πού προσφέρει πρώτη ὕλη γιά καταγραφή. Τά ὄνειρα τοῦ Παπαδημητρακόπουλου δέν ἀπειλοῦν ὑπ' αὐτή τήν ἔννοια τόν πραγματικό κόσμο.

Ἄν πρέπει λοιπόν νά μιλήσω ἐκτενῶς γιά τόν Παπαδημητρακόπουλο, ὀφείλω νά ἐπεξηγήσω αὐτή τήν ἀντίφαση: γιατί μοῦ ἀρέσει νά διαβάζω τά κείμενά του, ἀφοῦ μέ τήν πρώτη μιατιά ἀνήκουν σέ ἕνα εἶδος πού ἔχω τήν τάση νά ἀποκηρύσσω μετά βδελυγμίας; Πῶς ὁ Παπαδημητρακόπουλος καταφέρνει καί ὑπερβαίνει τήν ἀρνητική μου διάθεση ἀπέναντι στό εἶδος; Μήπως πρόκειται γιά μιά ἐξαίρεση πρός κάποιο κανόνα;

Ὄχι. Παρότι ὑποστηρίζουν πολλοί αὐτή τήν ἰδέα· παρότι πολλοί ἐπιμένουν ὅτι ὁ Παπαδημητρακόπουλος ὑπερβαίνει τό «ρεαλισμό»· καί παρότι ἡ ἄποψη αὐτή θά μποροῦσε νά ἀποτελέσει εὔκολη ἀπάντηση στό ἐρώτημά μου: Δέν εἶμαι καθόλου ἕτοιμος νά τήν υἱοθετήσω. Εἶναι μιά λανθασμένη ἄποψη καί δέν τήν κατάλαβα ποτέ. Ὁ Παπαδημητρακόπουλος δέν ὑπερβαίνει τήν πραγματικότητα γιατί ἁπλῶς δέν ἐπιδιώκει νά τήν ὑπερβεῖ.

Συχνά, μετά ἀπό τίς ἀπολαυστικές του προφορικές ἀφηγήσεις, τόν ἀκούει κανείς νά λέει: «αὐτό πρέπει νά τό γράψω». Ἡ ἀντίστροφα θά τόν ἀκούσει σίγουρα κανείς νά μιλάει γιά περιστατικά τῆς ζωῆς του στά ὁποῖα συμμετέχουν ἥρωες διηγημάτων. Δέν ὑπάρχει διαχωριστική γραμμή ἀνάμεσα στήν ἐμπειρία καί τά κείμενα τοῦ Παπαδημητρακόπουλου: στή ζωή ἐξελίσσονται ἱστορίες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁρισμένες εἶναι ἄξιες νά τυπωθοῦν σέ χαρτί.

Ὁ Παπαδημητρακόπουλος δέν γίνεται λοιπόν καλός συγγραφέας ἐπειδή ὑπερβαίνει τήν πραγματικότητα ἤ τόν ἑαυτό του. Διαμορφώνει τό δικό του ὕφος χωρίς νά θέλει ποτέ νά προδώσει τίς ἀναμνήσεις του. Καταγράφει πραγματικά ὅ,τι τόν ἀπασχόλησε, καταμαρτυρᾶ μέ ἀκρίβεια ὅ,τι θυμᾶται.

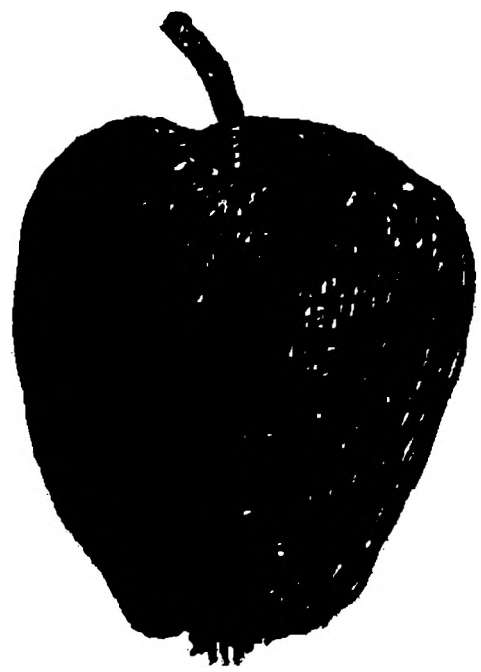
Γιατί λοιπόν συμπαθῶ τά κείμενά του; Τό ἐρώτημα μέ φέρνει σέ δύσκολη θέση καί γιά νά τό ἐξηγήσω ὀφείλω νά ρίξω νερό στό κρασί μου. Ἡ ἰδέα τῆς *λογοτεχνικῆς ἐπινόησης* ὅπως περιγράφεται συστηματικά στά δοκίμια τοῦ Πόου –τά ὁποῖα τόσο θαυμάζω– δέν συγκροτεῖ καμιά ἁγία ἔννοια. Ἡ κατάφαση στό παράξενο καί ἡ κατασκευή κάποιου σκηνικοῦ πού ὑποτάσσει τό σύνολο στούς νόμους τοῦ ἀνεξήγητου καλωσορίζει στήν περιοχή τῆς ἐπινόησης καί ὁλόκληρη τή λογοτεχνία τοῦ φανταστικοῦ καθώς καί τό ἀπωθητικό πακέτο τῆς γραμματείας τῆς ἐπιστημονικῆς φαντασίας. Ἐχθρεύομαι τή λογοτεχνία τῆς ἐπιστημονικῆς φαντασίας ὅπως καί τή λογοτεχνία τοῦ φανταστικοῦ (παρότι μερικοί καταχώρησαν ἤδη καί τό δικό μου μικρό ἔργο σ' αὐτό τό πηγάδι). Πρέπει νά παραδεχτῶ πάντως ὅτι ἡ ἐφευρετικότητα δέν εἶναι καμιά πανάκεια, οὔτε εἶναι βέβαια ἡ ἱκανή καί ἀναγκαία συνθήκη γιά τήν ἀνίχνευση τῆς καλῆς λογοτεχνίας: ὑπάρχει αἰσθητική διαβάθμιση μέσα στό χῶρο τῆς ἐπινόησης καί αὐτό τό ἀπευθύνω σέ ὅσους νομίζουν ὅτι ξεμπερδεύουν μέ τήν καταχώρηση ὁποιουδήποτε ἔργου σέ ἕνα σακί. Γιά τό δικό μου γοῦστο ἡ λογοτεχνία τῆς ἐπινόησης γίνεται ὑψηλή λογοτεχνία μόνον ἄν ὑπερβαίνει κάθε πλαστό ψευτοσυμβάν, ἐκθέτοντας μεμιᾶς τή δυναμική κατάσταση τῆς ἀπελπισίας τοῦ ἀνθρώπου μέσα στόν κόσμο. Μόνο ἄν ξεπερνάει τίς τεχνικές λεπτομέρειες πού ἀπαιτεῖ ἡ σκηνοθεσία της, γιά νά ἀνοίξει τήν προοπτική

τῆς ἀβύσσου καί τοῦ χάους. Ἡ ἐπινοητικότητα λοιπόν καθεαυτή δέν εἶναι ἐπαρκές κριτήριο ἀξιολόγησης. Καί ἀκριβῶς ὅπως ἡ λογοτεχνία τῆς ἐπινόησης δέν εἶναι ἐξ ὁρισμοῦ καλή λογοτεχνία ἔτσι καί ἡ *λογοτεχνία τῆς καταγραφῆς* ἐπιδέχεται αἰσθητικῶν διαβαθμίσεων. Ἄν ἐγώ ἐπιμένω τόσο στήν ἐπινόηση εἶναι γιά λόγους στρατηγικῆς· στρατηγική ἔχει νόημα νά ἀναπτύσσεται ἄν ὑπάρχει πόλεμος: καί εἶμαι πολεμικά ἀντίθετος πρός αὐτή τήν ἰδέα πού τείνει νά θεωρεῖται πλέον αὐτονόητη, ὅτι ἡ λογοτεχνία *εἶναι* τάχα αὐτό, μονάχα καταγραφή, ἤ –ἀκόμα χειρότερο– παραλλαγές πάνω σέ ρεαλιστικά μοτίβα.

Αὐτά ὅμως λίγο μποροῦν νά συνεισφέρουν στήν κατανόηση τῆς συμπάθειάς μου πρός τό ἔργο τοῦ Παπαδημητρακόπουλου.

Χρειάζεται πιό προσεκτική ἐξέταση λοιπόν. Μοῦ ἀρέσουν τά *ἀνοίγματα* τοῦ Παπαδημητρακόπουλου. Νά ἀρχίσει κανείς ἕνα διήγημα ἀπαιτεῖ μεγάλη μαεστρία καί τέχνη. Λίγοι σημερινοί ἕλληνες πεζογράφοι ξέρουν νά ἀνοίγουν ἕνα διήγημα ὅπως ὁ Παπαδημητρακόπουλος. Πῶς νά μή θαυμάσω τήν ἔνταση στό ἄνοιγμα τῆς «Ἐπιταγῆς», τῆς «Κηδείας», τῆς «Ὀβίδος» ἤ τῶν «Μαξιλαριῶν»;

Περιμένει πολλά κανείς ἀπό τέτοια ἀνοίγματα. Ὡστόσο ὁ Παπαδημητρακόπουλος συστηματικά ἀθετεῖ τίς ὑποσχέσεις πού δίνει στήν ἀρχή τῶν διηγημάτων του. Ἀκολουθεῖ ἄλλη στρατηγική. Τήν ὑπόσχεσή του ἀκολουθεῖ ἕνα ἠθελημένο ξεφούσκωμα δραματικό: οἱ ὑποσχέσεις γιά ἔντονη πλοκή ὁδηγοῦν σέ καταγραφή μικρῆς σημασίας περιστατικῶν τοῦ παρελθόντος. Οἱ προσδοκίες τοῦ ἀνοίγματος στό συγκεκριμένο διήγημα ὁδηγοῦν σέ μιά ἱστορία τῆς ἐπαρχιακῆς καθημερινότητας τοῦ Πύργου. Πάντοτε οἱ ἀφηγήσεις τοῦ Παπαδημητρακόπυλου ἐκτυλίσσονται σέ συγκεκριμένο ἱστορικό περιβάλλον. Ἀκόμα καί τά ὄνειρά του εἶναι ἱστορικά. Καί ἡ καταγραφή τῆς κύριας ἱστορίας εἶναι συνήθως ἁπλή ἐνῶ ἡ ἔκτασή της εἶναι μικρή. Ἡ ἔκταση ἔχει μεγάλη σημασία στό δραματικό χειρισμό τῶν ἔργων. Τά κείμενα δέν θά μποροῦσαν νά διατηρήσουν τό χαρακτήρα τους ἄν γίνονταν μεγαλύτερα. Ἡ οἰκονομία τοῦ λόγου εἶναι καί οἰκονομία δραματική. Πρόκειται γιά ἐξιστορήσεις περιστατικῶν καταγεγραμμένων μέ συνεχή καί ἀκριβή τρόπο, πού διαβάζονται μέ μιά πνοή. Ἀπομένει τό *κλείσιμο*. Ἐκεῖ ἴσως βροῦμε τήν ἀπάντηση στό ἐρώτημά μας: μέσα ἀπό τά κλεισίματά του ὁ Παπαδημητρακόπουλος φανερώνει τή θέση του ὡς παρατηρητῆ. Καί ἡ θέση αὐτή ἐξηγεῖ τή δική μου συμπάθεια. Συμφωνῶ μέ τόν Orlando Arenas πού ἔλεγε ὅτι τό κλείσιμο ἑνός λογοτεχνικοῦ κομματιοῦ ἔχει ὅση σημασία ἔχει στήν ταυρομαχία ἡ estocada, δηλαδή τό τελικό χτύπημα πού σκοτώνει τόν ταῦρο. Καί τό κλείσιμο στόν Παπαδημητρακόπουλο εἶναι τό κέντρο τῶν ἀφηγημάτων του. Δέν εἶναι ἴσως ἐντυπωσιακό ὅσο εἶναι συχνά τό ἄνοιγμα, ἀλλά τό τέλος εἶναι στό ἔργο του πιό κρίσιμο. Ὁ Παπαδημητρακόπουλος ἐπαναλαμβάνει δέ πάντοτε τήν ἴδια φιγούρα στό τελείωμα τῶν κειμένων του. Πρόκειται γιά τήν ἐπιδεικτική ρίψη μιᾶς σταγόνας δηλητηρίου. Ἀκριβῶς στό τέλος, τή στιγμή πού τό διήγημα μᾶς ἀποχαιρετάει, ὁ συγγραφέας μᾶς ποτίζει μέ δηλητήριο. Διαβάσαμε τό διήγημα ὡς ἀνώδυνη ἀνάμνηση; Κακῶς: αὐτό μᾶς λέει κάθε φορά τό τέλος. Καί τό ἀπόσπασμα ἑνός ἀσήμαντου γεγονότος, μετατρέπεται –ἀκριβῶς ἐπειδή κλείνει ἔτσι γρήγορα, ξαφνικά καί δηλητηριωδῶς– σέ καυτή μελαγχολική μαχαιριά. Ἡ σταγόνα τοῦ δηλητηρίου ἐμφανίζει στό τέλος τῶν διηγημάτων τοῦ Παπαδημητρακόπουλου τό θάνατο. Ἔτσι ὁ μανιερίστικος λόγος καί ἡ παγερή καταγραφή ἀποκτοῦν βαθύ ἀνθρώπινο χαρακτήρα.

Ἡ στιγμή αὐτή τοῦ τέλους στά διηγήματα τοῦ Παπαδημητρακόπουλου εἶναι πού ἀποκρυσταλλώνει τή ματιά του. Ἡ ὀπτική γωνία ἀπό τήν ὁποία ὁ συγγραφέας βλέπει τόν κόσμο δέν προσφέρεται ἀπό τό ἐσωτερικό τοῦ κόσμου. Κοιτάζει ὅσα ἔζησε ἀπό τόν κόσμο τῶν νεκρῶν. Ἐκεῖ νά ἀναζητάει κανείς τήν προέλευση τῆς εἰρωνικῆς του γλώσσας καί τῆς νοσταλγίας του. Ἀλλά ἄς μή γίνει παρανόηση. Ἡ στιγμή τοῦ τέλους καί τό δηλητήριο δέν προσδιορίζει καμιά συγγραφική τεχνική. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας πού ἐξ ὑποθέσεως βλέπει τόν κόσμο ἀπό τή θέση αὐτή: στέκεται πάντοτε ἔξω ἀπό τά ἐγκόσμια καί τοῦτο ἐξηγεῖ καί τή φυσική του ἀνθρώπινη γλυκύτητα.

Στήν ἐπιμονή καί τήν προσήλωσή του στήν ἀνάμνηση ἄς μήν ἀναζητηθεῖ καμιά διάθεση ὑπέρβασης τῆς μαρτυρίας: ὁ κόσμος εἶναι ἤδη μακρινός γιά τόν Παπαδημητρακόπουλο κάθε στιγμή πού τόν βλέπει. Ἡ ἀξία τῶν βιβλίων του λοιπόν εἶναι ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως. Ὅσο βυθίζεται στίς ἀναμνήσεις του, τόσο ἀπομακρύνεται ἀπό τήν πραγματικότητα.

Τό παράδοξο τῆς θετικῆς μου στάσης γιά τόν Παπαδημητρακόπουλο δέν μπορεῖ παρά νά ἐπιλυθεῖ διά τῆς ἐπικλήσεως ἑνός ἄλλου παραδόξου πού εἶναι ὁ Παπαδημητρακόπουλος ὁ ἴδιος. Δέν μοῦ ἀρέζουν οἱ καταγραφές κι ὅμως ἀρνοῦμαι νά δεχτῶ ὅτι ὁ Παπαδημητρακόπουλος δέν καταγράφει. Ἀκόμα περισσότερο: αὐτό πού ἐκτιμῶ στόν Παπαδημητρακόπουλο εἶναι ἡ καταγραφή. Γιατί ὅσο πιό προσεκτικά παρακολουθεῖ τόν κόσμο ἀπό κοντά τόσο μπορεῖ καλύτερα νά ἀπομακρύνεται ἀπό αὐτόν. Τό βλέμμα του ἀπέχει ἤδη ἀπό τόν κόσμο ὅσο ἀπέχουν οἱ ζωντανοί ἀπ' τούς νεκρούς. *Ἡ ἐπινόηση στήν περίπτωση τοῦ Παπαδημητρακόπουλου εἶναι ἡ ἐπιμονή του στή μαρτυρία.* ■

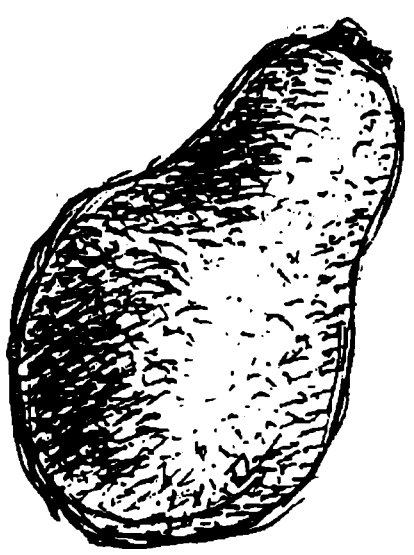
Από τις φρακασάνες στο άλογο

Μ. Θεοδοσοπούλου

ΚΑΘΟΛΟΥ ΕΦΗΣΥΧΑΣΜΕΝΟΣ δεν εμφανίζεται ο Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος, παρά τις εντυπώσεις που υπάρχουν περί του αντιθέτου. Κατά καλή τύχη, ανικανοποίητος, δοκιμάζει διαφορετικούς τρόπους αφήγησης και αναπόδραστα δοκιμάζεται, καθώς είναι πάντα παράτολμο εγχείρημα η υπέρβαση του αποκαλούμενου ορίζοντα προσδοκιών του αναγνώστη, όταν μάλιστα, τελευταία, αυτός έχει αναχθεί σε μείζονα παράμετρο. Εντούτοις, η κριτική τον θεωρεί, περίπου, κατασταλαγμένο συγγραφέα ενός ορισμένου ύφους και με αυτήν την μάλλον στενόχωρη αντίληψη γίνεται η υποδοχή κάθε νέας συλλογής του.

Το τυπικόν κατά Παπαδημητρακόπουλον διήγημα παρουσιάζεται, σχετικά σύντομο, κεντρωμένο στον αφηγητή-συγγραφέα, με σταθερούς θεματικούς άξονες και εκφραστική οικονομία, έντονη την αποδραματοποίηση και προ πάντων, ιδιότυπου, ως επί το πλείστον σαρκάζοντος, χιούμορ. Επιπρόσθετα, του αναγνωρίζεται το ανορθόδοξον της δομής, καθόσον δεν υπάρχει ούτε ακριβώς πλοκή ούτε συνειρμική συρραφή. Και όλα αυτά ως σταθερές ιδιότητες, από το 1962 και τις *Φρακασάνες* μέχρι την άνοιξη του 1995 και *Το άλογο*.

Σε αυτήν την παραδεδεγμένη εικόνα υπάρχει μια λογική και μια αντίφαση. Η λογική είναι πως, μια και ο Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος εντάσσεται στη δεύτερη μεταπολεμική γενιά (πληροί τα κριτήρια: ημερομηνία γεννήσεως, 1930, πρώτης δημοσιεύσεως, 1962, πρώτης εκδόσεως βιβλίου, 1973), αυτόματα αποκτά και ορισμένα γενεαλογικά χαρακτηριστικά. (Παρεμπιπτόντως, είναι γνωστές οι περί λογοτεχνικών γενεών αντιρρήσεις, ωστόσο στην εν πολλοίς εμπειρική κριτική των ημερών μας οι γενιές, με ό,τι βάρος έκαστος τους προσδίδει, επιμένουν να επηρεάζουν.) Στην περίπτωσή μας, η ηλικία συμβάλλει και διαφορετικά. Όταν οι νεότεροι άπαξ και βρουν τον τρόπο να αφηγηθούν μια ιστορία, μένουν προσκολλημένοι στη μανιέρα τους, με μοναδική ανησυχία τη θεματική ποικιλία, φυσικό είναι, ο έχων διανύσει μια τριακονταετία επί της γραφής, να θεωρείται εκφραστικά παγιωμένος.

Όσο για την αντίφαση, βρίσκεται στη γενική παραδοχή πως το ύφος του Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλου είναι εξαιρετικά επιμελημένο.

Καταπώς αρμόζει σε μάστορα της γραφής. Όμως ένας μάστορας, άξιος του ονόματός του, δεν μπορεί παρά να πειραματίζεται με τις αφηγηματικές τεχνικές. Αρχικά, ο πειραματισμός θα δώσει μικρές παραλλαγές, ωστόσο ενίοτε μπορεί να οδηγήσει και σε κάτι ολότελα διαφορετικό. Από μιας αρχής, ο Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος κρίθηκε "λεπτουργός". Τελικά, δείχνει πως αποτολμά και τις μορφικές ρήξεις, πέραν από το σμίλευμα της λεπτομέρειας.

Και μια επιπρόσθετη αντίφαση, που αφορά την ευρύτερη αποδοχή του Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλου. Η εκτίμηση ενός έργου είναι άμεση συνάρτηση του λογοτεχνικού περιβάλλοντος.

Στις αρχές ακόμη του '80, ζητούμενο ήταν το μυθιστόρημα. Τότε, ο Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος, με τα σύντομα πεζά του κείμενα, χαρακτηριζόταν ενδιαφέρων αλλά ισχνός. Τέλη όμως του αιώνα, εν μέσω πληθωρισμού παραμυθάδων και τροφαντών αφηγήσεων, που τείνουν όλο και περισσότερο προς αντιπαθείς εύσαρκες, η υποτίμηση της μυθιστοριογραφίας παρουσιάζεται αναπόφευκτη και, σε αυτό το τοπίο, ο ολιγογράφος επανεκτιμάται άρδην.

Μορφικά παίγνια

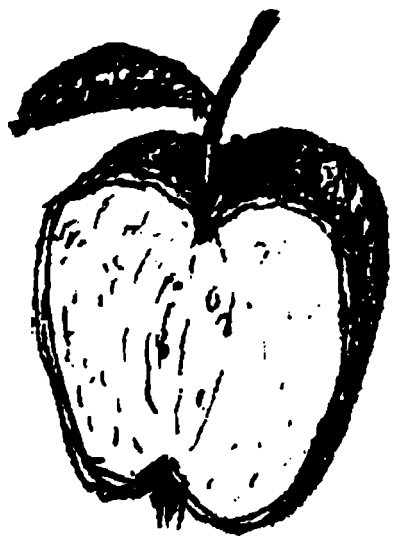
Αντί του ενός μορφικά σταθερού διηγήματος, εμείς νομίζουμε πως, στο σύνολο τεσσάρων συλλογών και 46 διηγημάτων, εμφανίζονται ευδιάκριτοι τρεις τύποι διηγήματος, αν προτιμάτε, τρεις διάφοροι τρόποι αφήγησης. Ο αρχικός ακολουθεί την περισσότερο κλασική μορφή, καθώς υπάρχει κάποια ιστορία σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Η ιστορία μπορεί και να μαζεύεται σε ένα περιστατικό, πάντως, διαγράφονται σαφώς τα πρόσωπα πέριξ του αφηγητού, που διανύει την παιδική ή και την εφηβική ηλικία. Αυτά τα διηγήματα γράφονται στη δεκαετία του '60 και αποτελούν κυρίως την πρώτη συλλογή (*Οδοντόκρεμα με Χλωροφύλλη*,1973), αν και βρίσκουμε τουλάχιστον από δύο διηγήματα παραπλήσιας τεχνικής στη δεύτερη (*Θερμά θαλάσσια λουτρά,* 1980) και την τρίτη συλλογή (*Ο γενικός αρχειοθέτης*, 1989).

Ενίοτε υπάρχει είσοδος στο διήγημα, με τον αφηγητή, ώριμο πλέον άντρα, να ανακαλεί τα παρελθοντικά. Αυτή η χρονική προοπτική επιτείνει την ατμόσφαιρα του

παρωχημένου που επικρατεί σε όλα τα διηγήματα. Διάθεση νοσταλγίας που, ανεπαίσθητα αλλά καθοριστικά, μεγεθύνει τα πρόσωπα και ροδίζει τις καταστάσεις, παρά την παρώδησή τους. Βρισκόμαστε στην Κατοχή και τον καιρό του Εμφυλίου. Μάλιστα, τουλάχιστον τρεις ιστορίες πλέκονται γύρω από άγρια συμβάντα. Ωστόσο, και σε αυτές, ο συγγραφέας το κλίμα της εποχής περισώζει στη γενέθλια πόλη· ο Πύργος της Ηλείας δεν είναι μόνο ο κατ' εξοχήν τόπος, αλλά μια δραστική παρουσία εντός του διηγήματος.

Ούτε δραματικές εικόνες μας μεταφέρει από εκείνα τα χρόνια, όπως κάνει, λ.χ., η ποίηση του Μ. Μέσκου ούτε στήνει ιστορίες του Εμφυλίου. Μπορεί και να συνέτεινε η απομάκρυνσή του από την πόλη στα αμέσως μετέπειτα χρόνια, όταν ο Εμφύλιος γίνεται ο παράνομος μύθος των γεροντότερων. Ωστόσο στην ίδια ηλικία φεύγει για την Αθήνα ο Θ. Βαλτινός ή για τη Θεσσαλονίκη ο Χρ. Μηλιώνης, κι όμως ο Εμφύλιος στοιχειώνει την πεζογραφία τους. Διαφορετική όμως η δοκιμασία στον εν πολλοίς αστικό Πύργο από τα κακοτράχαλα βουνά της Αρκαδίας ή την Ήπειρο που βρέθηκε στο μάτι του κυκλώνα.

Αυτά τα διηγήματα δίνουν την έμφαση στην περιγραφή, ενώ ο διάλογος επουσιώδης ενσωματώνεται στο κείμενο. Ήδη από τότε, ο συγγραφέας ευνοεί το παλαιότατον, και ιδιαίτερα προσφιλές στη λογοτεχνία, σχήμα λόγου της αντίθεσης, που συναγωνίζεται την εικόνα στη δημιουργία των εντυπώσεων. Στρωτό και λόγιο το λεκτικό, συνθέτει το ρυθμό της αφήγησης, ενώ επιτρέπει και σποραδικά παιγνιδίσματα ως σημεία κορύφωσης. Πρόκειται για μια πρώτη συλλογή με άρτια και καθόλου πρωτόλεια διηγήματα. Μάλιστα, ορθά, αποκαλούνται από το συγγραφέα διηγήματα, ενώ αργότερα, με την προσθήκη των επόμενων συλλογών, προτιμώνται περισσότερο «ανοικτοί» χαρακτηρισμοί· κείμενα ή πρόζες (Αλέξ. Αργυρίου), πεζογραφήματα (Σπ. Τσακνιάς). Ο ίδιος ο συγγραφέας στις επανεκδόσεις, όπως και στις μετέπειτα συλλογές, αποφεύγει κάθε χαρακτηρισμό. Μπορεί και να βαραίνει η άποψη του Α. Κοτζιά, πρώτου κριτή της συλλογής (ανεξάρτητα αν το κείμενό του δημοσιεύτηκε επτά χρόνια αργότερα, μετά τη δεύτερη έκδοση), που είχε υποστηρίξει το χαρακτηρισμό πεζογραφήματα.

Στην κριτική του, ο Α. Κοτζιάς αντιλαμβάνεται τη σάτιρα να *«ξεμυτίζει σαν καρκατσέλι μέσα από μια-δυο μοναδικές λέξεις ενσφηνωμένες στην κατά τα λοιπά "αθώα" αφήγηση»*. Και είναι, ακριβώς, αυτό το καρκατσέλι που στη συνέχεια ξεθαρρεύει και κυριαρχεί στα περισσότερα κείμενα της δεύτερης και τρίτης συλλογής. Ένας τύπος διηγήματος που ξεκινά με μια δολία εισαγωγή υπό μορφή δοκιμίου περί ενός θέματος ή ακόμη κοινωνιολογικής ανάλυσης μιας εποχής, μπορεί τέλος και σαρκάζουσας αυτοπαρατήρησης του αφηγητή. Η κυρίως ιστορία –ενίοτε και περισσότερες της μιας ιστορίες– επέχει τάχατες θέσιν παραδείγματος και μνημονεύεται ως παρέκβαση, προς διάνθιση του γενικού. Με αυτήν την τεχνική, ο συγγραφέας στοχεύει και στα κακώς κείμενα του παρόντος, ωστόσο έμμεσα και πάντα σε αντιδιαστολή με το άλλοτε που παραμένει η ψίχα του διηγήματος.

Αποφθεγματικές φράσεις, με κάποια τάση προς την υπερβολή, κυρίως όμως η γλωσσική επιτήδευση, συνθέτουν εκείνον τον τύπο της ειρωνείας, κατά τον οποίον αυτό που λέγεται και είναι και δεν είναι αυτό που εννοείται. Στον πυρήνα του σαρκασμού η αντίστιξη καταστάσεων, ενώ ο συγγραφέας εκμεταλλεύεται περισσότερο το διάλογο. Μάλιστα, στη δεύτερη συλλογή υπάρχει ένα διήγημα («–Σας ήρεσε;») που καταργεί το σκέλος της περιγραφής (Μορφή που ο Θ. Βαλτινός έσπρωξε μέχρι τα όρια της μυθιστορίας στο *Φτερά μπεκάτσας*.) Όμως ο Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος ισορροπεί στη λελογισμένη χρήση του διαλόγου. Ουσιαστικά πρόκειται για στιχομυθίες με την καθημερινή αθυροστομία, που λειτουργούν σε εξπρεσιονιστική αντίθεση ως προς το λεκτικό της αφήγησης. Πάντως, τα λόγια δάνεια της γλώσσας, στις κατοπινές συλλογές, δεν φαίνεται να στοχεύουν στην αποδραματοποίηση. Μάλλον πρόκειται περί του κατ' εξοχήν αποτελεσματικού μέσου για τη σάτιρα και ταυτόχρονα, την επίταση ενός ρομαντισμού παρωχημένων καιρών, όπως δείχνει και το λαμπρότερο δείγμα αυτής της τεχνικής, «Ο γενικός αρχειοθέτης».

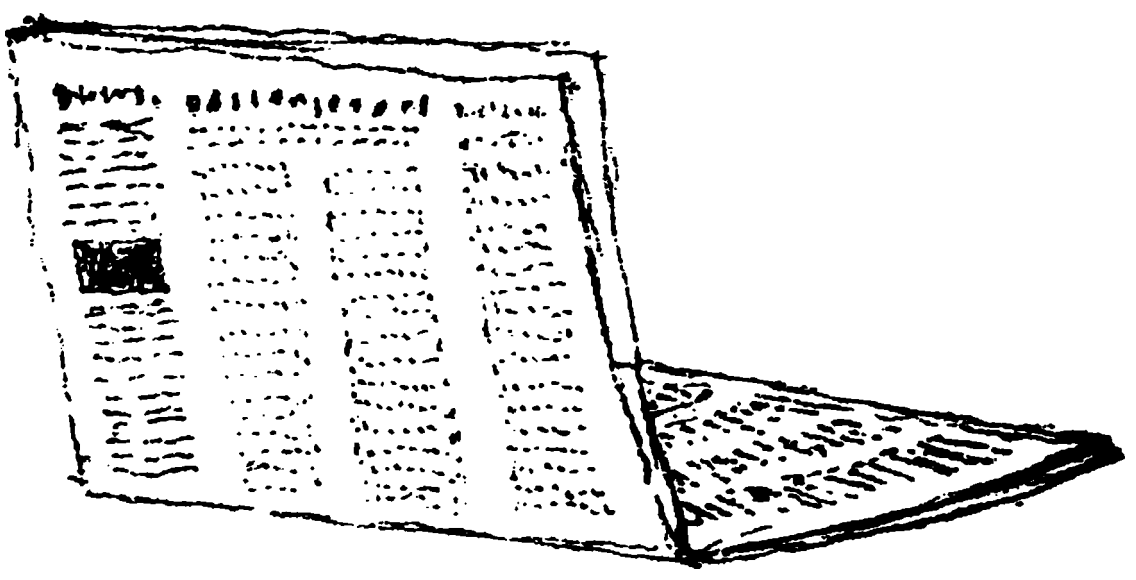
Οι επί μέρους ιστορίες αναφέρονται σε διαφορετικούς τόπους και χρόνους, καθώς όμως εντάσσονται σε αυτόν τον κατ' επίφαση θεωρητικό λόγο, διατηρούν την ανεξαρτησία τους. Εντός της αφήγησης, τόπος και χρόνος παραμένουν διακριτοί. Σε αντίθεση, στα πρόσφατα διηγήματα –τα περισσότερα της τέταρτης συλλογής (*Ροζαμούνδη*) και τρία κείμενα της προηγούμενης– τα όρια καταλύονται. Είναι τα διηγήματα που παρατίθενται υπό μορφή ενυπνίου. Κείμενα, χωρίς εισαγωγική προϊδέαση ούτε καταληκτική αποκάλυψη, με τον τρόπο της γραφής να αναπλάθει την εντύπωση του ονείρου, όπως αυτό σώζεται στη μνήμη. Τα διηγήματα-ενύπνια στηρίζονται στην αίσθηση του φευγαλέου, επιτρέποντας τη μια παράσταση να εισχωρεί εντός της άλλης. Με κοφτά λεκτικά περάσματα επέρχεται, εκτός από την ταύτιση των διαφορετικών χρόνων, η προβολή του ενός χώρου εντός του άλλου. Παραδόξως, στα ενύπνια υπάρχει πολύς διάλογος. Ενώ, το παιχνίδι των αντιθέσεων οξύνεται με την εμπλοκή, φαινομενικά, ετερόκλητων καταστάσεων.

Ουσιαστικά, το ενύπνιο επιλέγεται ως η προνομιούχος κατάσταση που επιτρέπει στον αφηγητή να κινείται σε έναν ευρύχωρο χωρόχρονο, χωρίς να λογοδοτεί. Ωστόσο, η ίδια τεχνική θα μπορούσε να δώσει και ένα διήγημα χωρίς την επίφαση του ενυπνίου. Λ.χ. ο αφηγηματικά ιδιοφυής «Τηλέμαχος», άνευ εισαγωγής, αν ξεκινούσε με τη σκηνή της τροφαντής και του αξιωματικού, προχωρούσε με την ανάκληση της μνήμης του Τηλέμαχου να άδει εντός του τεπόζιτου στην ταράτσα της Στρατιωτικής Σχολής, και κατέληγε με το "φλουτάρισμα" της γλώσσας που εικονοποιεί την ταύτιση των χώρων, θα προκαλούσε ακριβώς την αυτήν έκπληξη στον αναγνώστη. Απλώς το ενύπνιο διευκολύνει το συγγραφέα, αφού καταργεί από τη φύση του, την άλυσο αιτίας αιτιατού. Ειδεμή, απαιτείται ευθαρσώς μία ακόμη μεγαλύτερη απόκλιση προς τον χώρο του υπερβατικού και ακόμη πιο απροκάλυπτη ερωτοτροπία με το αλλόκοτο. Όμως, μάλλον προτρέχουμε. ■

Ευπατρίδης αρίδηλος και Οινοποιός ποιητής

Χριστόφορος Μηλιώνης

ΠΕΡΥΣΙ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ βρεθήκαμε μαζί στην Πάτρα για μια «εκδήλωση»: Η Τατιάνα, η Νιόβη, ο Ηλίας – ο Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος, όπως μακροσκέλαστα υπογράφει, τιμώντας τα πάτρια και... τον σιδηρόδρομο Πύργου-Κατακώλου· «ο Στρατηγός», όπως τον προσαγορεύουμε εμείς, κυριολεκτώντας, αφού αποστρατεύτηκε ως ταξίαρχος του υγειονομικού. Άλλωστε με στολή στρατιωτική και άστρα στις επωμίδες τον είχα συναντήσει την πρωτη φορά. Είχαν κυκλοφορήσει, πρόσφατα τότε, τα *Ακροκεραύνια* και με ρώτησε: «Είσαι καθηγητής εν ενεργεία;» –«Εν ενεργεία» του λέω. –«Και πώς τόλμησες να εκδώσεις τα *Ακροκεραύνια*;» –«Ξέρεις, οι συνάδελφοι μου μάλλον δε διαβάζουν, κι έτσι είμαι ήσυχος, τουλάχιστον απ' αυτή την πλευρά». –«Χα-χα-χα!» γέλασε με το χαρακτηριστικό του γέλιο. «Κι εγώ κάπως έτσι τη βολεύω». Έτσι λοιπόν, παίζοντας σχεδόν κρυφτούλι, τη βολέψαμε κι οι δύο, και βγήκαμε σώοι και αβλαβείς στην άλλη όχθη. Τι μου 'μεινε εμένα απ' αυτά τα τριάντα χρόνια "υπηρεσίας" δεν ξέρω. Σ' εκείνον έμεινε η προσωνυμία: «Ο Στρατηγός», που μάλλον σε τίποτε δεν ταιριάζει. Ίσως μονάχα στη γενειάδα του θα ταίριαζε, αλλά σε μιαν άλλη εποχή, τότε που οι στρατηγοί προέρχονταν από την τάξη των ευγενών και εικονίζονταν σε ελαιογραφίες με παράσημα στο στήθος.

Στην Πάτρα λοιπόν, που λέγαμε, πήγαμε από το προηγούμενο βράδυ. Το πρωί οι γυναίκες βγήκαν χωριστά να περπατήσουν στην πόλη –η Τατιάνα είχε περάσει εκεί μερικά από τα μαθητικά της χρόνια κι ήθελε να δείξει στη Νιόβη τα γνωστά της μέρη– κι εμείς με τον Ηλία τραβήξαμε μαζί, να περιδιαβάσουμε στις γειτονιές που εκείνος ήθελε να μου δείξει.

Καθώς ανηφορίζαμε στο πεζοδρόμιο της Αγίου Νικολάου, σταθήκαμε στο φανάρι της οδού Κορίνθου. Δίπλα μας σταμάτησε ένα αγροτικό ημιφορτηγό, κόκκινο, κι ο οδηγός έκανε νόημα στον Ηλία να πλησιάσει στο ανοιχτό παράθυρο. Πήγε κοντά, κι εκείνος τον ρωτησε σοβαρά κι επίσημα:

«Είστε ευπατρίδης;»

«Βεβαιότατα!» απάντησε ο Ηλίας με τον πιο φυσικό τρόπο.

«Τότε, ακούστε να σας πω ένα ποίημα» είπε κι απάγγειλε μια-δυο στροφές. Και τον ρώτησε:

«Σας άρεσε;»

«Ήταν πολύ καλό.»

«Τότε» του λέει «να σας πω άλλο ένα!»

«Μισό λεπτό» του κάνει ο Ηλίας, «να καλέσω και το φίλο μου» – και μου 'κανε νόημα να πλησιάσω. Ήταν ένας άνθρωπος λίγο ευτραφής, κάποιας ηλικίας, με εμφάνιση αγρότη. «Να σας συστήσω» του λέει. «Από δω ο φίλος μου» – και είπε το όνομά μου.

«Είστε» με ρωτάει «ο μεγάλος συγγραφέας που διαβάζουμε;»

«Είμαι!» του λέω. «Μικρός - μεγάλος, είναι άλλου παπά ευαγγέλιο.»*

«Ακούστε ένα ποίημα» μου λέει. Και με βαθιά φωνή απάγγειλε ένα ποίημα που φαινόταν αυτοσχέδιο, όχι σε έμμετρους παραδοσιακούς στίχους, αλλά με αισθητό το ρυθμό τους. Όταν τελείωσε τον ρώτησα:

«Πέστε μας τώρα, εσείς τι είστε;»

«Οινοποιός!» απαντάει, το ίδιο σοβαρά κι επίσημα.

«Θα έχετε τότε πολλά να πείτε με τον κύριο Παπαδημητρα-

κόπουλο, που είναι από τον Πύργο και είναι κι αυτός οινοποιός» (η πληροφορία μου δεν ήταν απολύτως ακριβής και μάλλον είχα μπερδέψει μέσα μου την αγάπη του για τα εκλεκτά κρασιά και την ενασχόλησή του με τις ελιές στην Πάρο). Ο ποιητής τον μέτρησε με το βλέμμα και είπε:

«Οινοποιός εσείς; Αποκλείεται!»

Εντωμεταξύ το πράσινο φανάρι είχε ανάψει, είχε σχηματιστεί ουρά από αυτοκίνητα, οι οδηγοί διαμαρτύρονταν και κορνάρανε εκνευρισμένοι, αλλά ο ποιητής-οδηγός του αγροτικού έμενε ατάραχος.

«Πού πηγαίνετε;» μας ρωτάει.

«Έχουμε κάποιο πρόγραμμα» λέει ο Ηλίας.

«Έλληνας και πρόγραμμα, δεν είναι Έλληνας!» αποφάνθηκε εκείνος με τον ίδιο επίσημο και βέβαιο τόνο.

«Δηλαδή κατά το μεσημέρι!» διευκρίνισε ο Ηλίας.

«Ελάτε μαζί μου!» είπε εκείνος, σχεδόν επιτακτικά.

Ανεβήκαμε στο αγροτικό και στριμωχτήκαμε δίπλα του, χωρίς να ζητήσουμε εξηγήσεις. Έβαλε μπρος, μέσα σε πανδαιμόνιο από κορναρίσματα και φωνές, κι έστριψε προς την έξοδο της πόλης, με κατεύθυνση το Ρίο.

«Πού πάμε;» ρώτησε κάποιος από τους δυο, παρέκαιρα πια.

«Στο χωριό! Να σας δείξω το οινοποιείο μου!» Κι αμέσως μετά κατέβασε τη φωνή, την έκανε βαθιά κι επίσημη κι απάγγειλε πάλι ένα ποίημα.

«Θέλω να μου πείτε ειλικρινώς τη γνώμη σας!»

Του είπαμε:

«Εσείς πρέπει να έχετε διαβάσει Σικελιανό και πρέπει να τον αγαπάτε!»

Ανασήκωσε τους ώμους και είπε, σαν να ήταν το πιο φυσικό πράγμα του κόσμου:

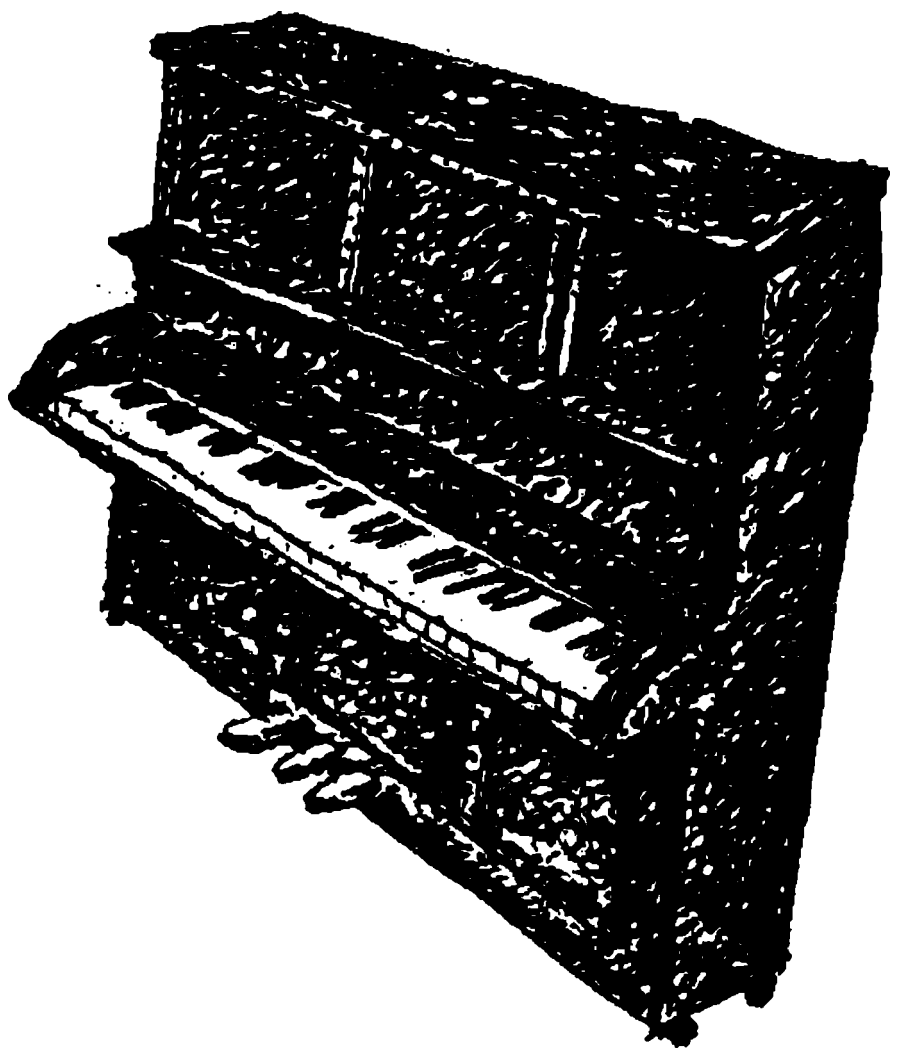
«Αλίμονο! Τον μεγάλο Σικελιανό δεν έχω διαβάσει;»

Τον ρωτήσαμε ύστερα για τις γραμματικές του γνώσεις και είπε:

«Του δημοτικού.» Δεν άφησε αμφιβολίες για την ειλικρίνειά του και σαν να μην είχαν αυτά σημασία μας απάγγειλε αμέσως ένα άλλο ποίημα. Αυτός ο άνθρωπος, πέρα από τα πιθανά και τυχαία διαβάσματά του είχε μια πηγαία αίσθηση της γλώσσας και του ρυθμού. Οι στίχοι σχηματίζονταν εκείνη τη στιγμή στα χείλη του, με τρόπο φυσικό και αβίαστο. Διέκοψε την απαγγελία του, για να μας δείξει ένα λόφο με μυκηναϊκή ακρόπολη, όπου γίνονταν ανασκαφές, ύστερα συνέχισε να απαγγέλλει, και πάλι διέκοψε, για να δώσει κάποιες τοπογραφικές και αρχαιολογικές πληροφορίες.

Η διαδρομή συνεχίστηκε μ' αυτόν τον τρόπο προς τις υπώρειες του Παναχαϊκού, ανάμεσα σ' εκείνους τους γαλήνιους γήλοφους της Αχαΐας, ώσπου φτάσαμε στο χωριό, το διέσχισε, χαιρέτησε σοβαρός, σηκώνοντας ελαφρά το χέρι, ένα-δυο χωρικούς που συναντήσαμε, και σταμάτησε μπροστά σ' ένα δίπατο σπίτι, νεόχτιστο, στην κορυφή του χωριού, μέσα σ' ένα πανέμορφο χτήμα: *κλήθρη αίγειρος τε ευώδης τε κυπάρισσος*, οπωροφόρα, κληματαριές!.

Δεν ήταν κανείς στο σπίτι. Τα παιδιά του –μας είπε– μεγάλα πια, λείπανε στην Αθήνα. Στους τοίχους ελαιογραφίες και τέμπερες, χωρίς κορνίζες, μερικές μισοτελειωμένες. Μας πρόσφερε τσίπουρο με ελιές, φέτα, ψωμί – «όλα δικά μου» είπε. Ήπιαμε στην υγειά του κι εκείνος μας απάγγειλε τελετουργικά. Ύστερα μας κατέβασε στο ισόγειο, όπου είχε την κάβα του με τα μεγάλα βαρέλια.

Στην Πάτρα ήμασταν στην ώρα μας, ελαφρά ζαλισμένοι, με μια κούτα κρασί ο καθένας, που τη γεύση του και το άρωμά του τα δοκιμάσαμε αργότερα στην Αθήνα και τα θυμούμαι ακόμα.

Αργότερα μας ήρθαν και τα ποιήματά του, δακτυλογραφημένα, με την ψευδώνυμη υπογραφή του: *Τάκης Αμείλιχος* – και πραγματικά, τώρα που το σκέφτομαι, τον άνθρωπον αυτό δεν τον είδα ποτέ να γελάει:

«Καθώς όδευαν καταμεσής της πόλης,
φαινόνταν πεντακάθαρα
ότι είχανε γι' αφετηρία
τη λόγια Παιδεία.

Και δεν άντεξα, τους σταμάτησα!

Κι αποκαλύφθηκε ότι είχα μπροστά μου
δυο φωτεινά μαστόρια της λογοτεχνίας μας!»

Ποιος έπαινος θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερος και για τους δυο μας; Φίλε Αμείλιχε,

«ρέκτη αγρότη, οινοποιέ,
Ποιητή»,
Χαίρε! Και εύφραινε τους φίλους σου
«με τα καλά σου τα κρασιά
με τα καλά σου λόγια
και με τα πιο καλά σου ποιήματα!»
Χαίρε κι εσύ, φίλε ευπατρίδη, αρίδηλε!

---

* *Έκτοτε κυκλοφόρησαν διάφορες εκδοχές του συμβάντος – όλες ανακριβείς, ου μην αλλά και υποβολιμαίες.*

Απόπλους εκ Πύργου

Δημήτρης Πετσετίδης

ΜΙΚΡΟΣ ΕΙΧΑ ΠΑΘΟΣ με το ποδόσφαιρο και τους ποδοσφαιριστές, πάθος που δεν περιγράφεται. Μια ημέρα, το 1957, καθώς πήγαινα για το σχολείο, είδα στην αρχή περίπου της λεωφόρου Ιωνίας τον ποδοσφαιριστή Κώστα Πούλη –μεγάλο ταλέντο της εποχής– ο οποίος ήταν υπάλληλος της Εταιρείας Υδάτων, με ένα σημειωματάριο στο χέρι να καταγράφει από πόρτα σε πόρτα τις ενδείξεις των ρολογιών του νερού. Τον πήρα διακριτικά καταπόδι και ξεχάστηκα ακολουθώντας τον επί ώρες καθ' όλο το μήκος της λεωφόρου, η οποία σημειωτέον δεν είναι και μικρή.

Αργότερα το πάθος μου για το ποδόσφαιρο υποχώρησε μπροστά στο πάθος για την λογοτεχνία. Από μικρός διάβαζα με μανία, πράγμα που κατά πάσαν πιθανότητα έχουν κάνει όλοι όσοι διαβάζουν αυτή τη στιγμή το παρόν κείμενο.

Δεν μου είχε τύχει όμως να συναντήσω κάποιον αληθινό συγγραφέα. Μόνο κάτι ψώνια που είχαν δει δημοσιευμένη κάποιαν επιστολή τους σε εφημερίδα, (την επιστολή αυτή, οι ίδιοι, την ονόμαζαν άρθρο), κάτι άλλους πάλι που είχαν εκδόσει ιδίοις αναλώμασιν ένα φυλλάδιο με ποιήματα, κάτι άλλους που είχαν δημοσιεύσει ένα αφήγημα στο περιοδικό το οποίο εξέδιδε ο σύλλογος των αποδήμων εν Αθήναις του χωριού τους, κάτι παρόμοιους τέλος πάντων.

Συμπαθείς όλοι τους αυτοί, απλώς συμπαθείς.

Ο πρώτος συγγραφέας που γνώρισα έτυχε να είναι ο Ηλίας Παπαδημητρακόπουλος. Ήταν το 1981 στα γραφεία της «Καθημερινής» την ημέρα της απονομής των βραβείων του 2ου πανελλήνιου διαγωνισμού διηγήματος. Ο Ηλίας είχεν έρθει για να παραλάβει το πρώτο βραβείο αντί του Γαβριήλ Ν. Πεντζίκη, ο οποίος αδυνατούσε να παραστεί στην τελετή.

Είχα διαβάσει τα βιβλία του *Οδοντόκρεμα με χλωροφύλλη*, *Θερμά θαλάσσια λουτρά* και ακόμη το προσφάτως, για τότε, εκδοθέν *Επιστολαί προς μνηστήν* το οποίο είχε συν-συγγράψει με τον Ηλία Πετρόπουλο.

Δεν έχασα λοιπόν την ευκαιρία να του μιλήσω για τα βιβλία αυτά και να πιάσω κουβέντα μαζί του. Το πόσο καταδεκτικός άνθρωπος είναι δεν μου δόθηκε μόνο τότε η δυνατότητα να το διαπιστώσω. Μένω με την ακλόνητη πεποίθηση ότι και το Νόμπελ να κέρδιζε κάποτε, δεν θα μεταβαλλόταν στο παραμικρό η συμπεριφορά του. (Εδώ, θα μου πείτε, δεν έχει πάρει ούτε μια κρατική τιμητική διάκριση στην Ελλάδα, ας όψονται οι εκάστοτε επιτροπές που αποφασίζουν.)

Πιάσαμε την κουβέντα, κάπως απόμερα από τους άλλους: συγγραφείς, δημοσιογράφους, επιδόξους συγγραφείς οι οποίοι είχαν μόλις βραβευθεί και συγγενείς επιδόξων συγγραφέων.

Σε μια στιγμή, αφού είχαμε μιλήσει για τα δύο πρώτα βιβλία του –ομολογώ ότι τις *Αναφορές στο έργο του πεζογράφου Νίκου Καχτίτση* μέχρι τότε τις αγνοούσα– με ρωτάει αν παρατήρησα τον πρόλογο του ενός των ερανιστών στο βιβλίο: *Επιστολαί προς μνηστήν* και την εκμυστήρευσιν του ετέρου των ερανιστών, τα οποία κείμενα έφεραν και τα δύο ως υπογραφή: Η.Π.

Όντως, είχα παρατηρήσει την ταυτότητα των υπογραφών, πράγμα το οποίο με είχε ξενίσει. Ποιος άραγε ήταν ο ένας και ποιος ο άλλος; Επί του θέματος είχα τις απόψεις μου, που τις εξέθεσα την άλλη ημέρα σε επιστολή προς τον Ηλία, την οποία έπευσα να ταχυδρομήσω. Την επιστολήν αυτή, γραμμένη με ύφος ανάλογο του βιβλίου, άρχιζα με την προσφώνηση «Γενναιότατε», καθότι ο Ηλίας ήταν ανώτατος αξιωματικός του Στρατού. Είχα αγωνία για την εντύπωση που θα του έκανε το γράμμα μου και αν θα μου απαντούσε.

Ω! του θαύματος, στον συντομότερο δυνατό χρόνο λαβαίνω την παρακάτω απάντηση:

«*Εκλαμπρότατε κ. Δημήτρη Πετσετίδη,*

το γράμμα σας δεν είναι απλώς απολαυστικό, αλλά πραγματικά πολύτιμο: τέτοια αποδελτίωση, δεν μπορούσα ούτε να την διανοηθώ!

Η συλλογιστική σας βρίσκεται στο ίδιο ύψος. Πολλοί, άφρονες (φίλοι και δόκιμοι) λογοτέχνες, την πάτησαν, απλώς επειδή ο δεύτερος πρόλογος, τω όντι του Πετρόπουλου, ήταν βραχύτερος!

Δέξασθε κ.λπ.

Ηλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος.»

(Φυσικά το γράμμα του Ηλία δεν είναι γραμμένο στο μονοτονικό, υπάρχουν ψιλές, δασείες, και περισπωμένες).

Αυτό το μικρό γράμμα ήταν μια τονωτική ένεση για τις λογοτεχνικές μου φιλοδοξίες. Ίσως κάποτε κατάφερνα να γίνω κι εγώ φίλος και δόκιμος. Αυτή τη στιγμή σεμνύνομαι ότι έχω πετύχει το πρώτο.

Ο Ηλίας έκανε τον Πύργο της Ηλείας να φαίνεται όμορφη πόλη κατά τρόπο σχεδόν παράδοξο. Ενώ στα κριτικά του κείμενα ο ίδιος δεν δείχνει να τον συμπαθεί. «Δεν μπορώ να μιλήσω γι' αυτή την πόλη, χωρίς να μνημονεύσω κάθε φορά τους χαμηλούς ορίζοντες, τις ατέλειωτες βροχές, τις λάσπες, την υγρασία, τις κάθε λογής στερήσεις και το ιδιαίτερα απομονωμένο στενό επαρχιακό της περιβάλλον (*Παρακείμενα*), στα διηγήματά του προσδίδει στην πόλη μιαν ιδιαίτερη υπολανθάνουσα ομορφιά. Κι άλλοι ίσως λογοτέχνες κατάγονται από την περιοχή και την αναφέρουν στα κείμενά τους, αλλά στα γραπτά του Παπαδημητρακόπουλου ακόμα κι όταν δεν αναφέρεται σαφώς ο τόπος, αλλά απλώς υποδηλώνεται, αποκτά μια μοναδική γοητεία. Εξάλλου το δηλώνει ευθέως στο κείμενό του «Πύργου

εγκώμιον», όταν γράφει: «Ο Πύργος στον οποίον αναφέρομαι, δεν υφίσταται.»

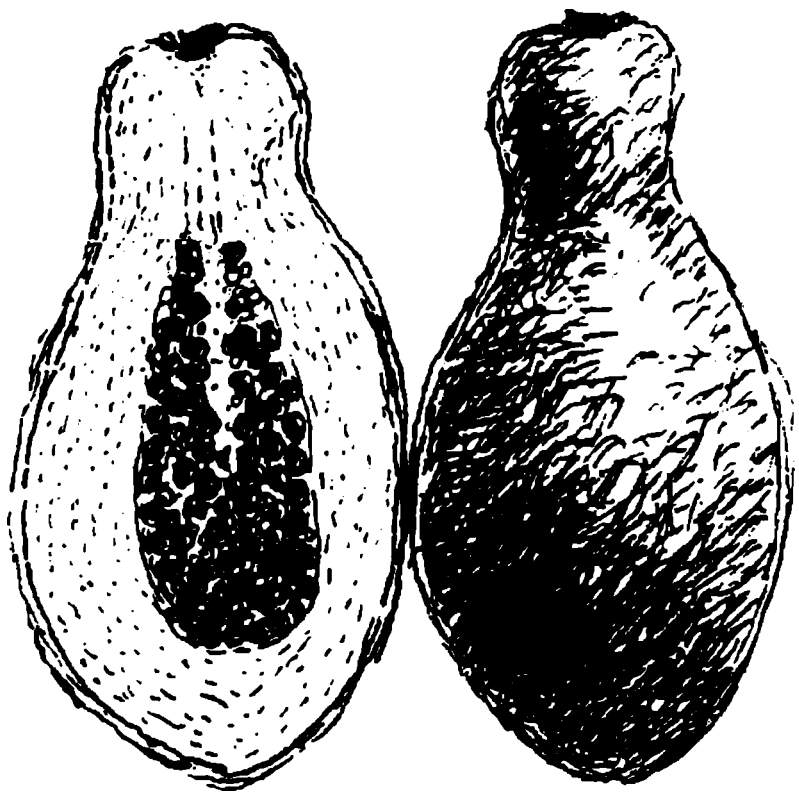
Παραθέτω, ενδεικτικά, μερικά αποσπάσματα από τα βιβλία του.

«Έμενε σε ένα δίπατο μαρμάρινο σπίτι, με κήπο γεμάτον χουρμαδιές» («Το πάρτυ»).

«Το μεγάλο πανηγύρι άρχιζε το απόγευμα με την βόλτα. Από νωρίς κατέφθαναν στον κεντρικό δρόμο (που διέθετε και μια ωραιότατη δεντροστοιχία με μουριές) παρέες από τις γειτονιές, ...» «... ο κομφερασιέ έκανε στιχάκια που επαινούσαν την πόλη, ...» («Η αηδών»).

«Ο σταθμός βρισκόταν στην άλλη άκρη της πόλης, σε ένα πετρινο διώροφο σπίτι, με ωραία μπαλκόνια, πολλές πόρτες, γκισέδες και κιγκλιδώματα.» («Θερμά θαλάσσια λουτρά»).

«Η πρώτη μας εκδρομή επραγματοποιήθη διά του τοπικού σιδηροδρόμου Πύργου-Κατακώλου, όστις καλύπτει την εκ 13 χιλιομέτρων απόστασιν μέχρι των δυτικών ακτών, εις διάστημα ολιγώτερον της ώρας. Το ταξίδιον εις τας αναπαυτικάς πολυθρόνας της πρώτης θέσεως τας συγκειμένας εξ ειδικής ψάθης μεγίστης αντοχής και ελαστικότητας και με ερεισίνωτον εκτάκτου ευκαμψίας, ήτο εξαίρετον. Διεσχίσαμε τας ακραίας, λαϊκάς, συνοικίας της πόλεως και εν συνεχεία διήλθομεν μέσω απεράντων σταφιδαμπέλων, κεκλαδευμένων εις ποικίλα, περίτεχνα σχήματα.» (*Επιστολαί προς μνηστήν*).

«...πανύψηλες ξύλινες πόρτες, κλίμακες στριφογυριστές, με κουπαστή από μαόνι, σαλόνια με φθαρμένα βελούδα και ξεβαμμένες κουρτίνες, ...». «Σε μια κεντρική λεωφόρο με μουριές γίνεται ο βραδινός περίπατος. Κατάληξη η Πλατεία. Έχει διέλθει από νωρίς ο δημοτικός καταβρεκτήρ και έχει καταβρέξει με μπόλικο νερό ολόκληρο τον χώρο με το αμμοχάλικο. Το σκηνικό: καφενεία με παληούς καθρέφτες, εφημερίδες περασμένες σε αναλόγια χειρός, μαρμάρινα ή από τσίγκο τραπεζάκια κάτω από τις νερατζιές, ...» (*Παρακείμενα*).

«Έβλεπα, προσέτι, τα κεραμίδια και τους κήπους των σπιτιών γύρω από την πλατεία της εκκλησίας, τις νοικοκυρές που κάθε τόσο έβγαιναν στα μπαλκόνια και τίναζαν, ή έκοβαν κάνα-δυο λεμόνια από την λεμονιά (άρα όλο και κάποιο αυγολέμονο παρακευαζόταν) ή (πού και πού) κανένα κορίτσι, καθώς πρόβαλλε στο παράθυρο, ή κατέβαινε στον κήπο, όπου έδρεπε κάποιο άνθος, το μύριζε και, με ρεμβαστικό βλέμμα, απομακρυνόταν αργά αργά, για να χαθεί τελικά πίσω από τη βαριά πόρτα του σπιτιού.» («Η κηδεία»).

«Ύστερα από αυτά τα αόριστα και γενικά, θα μιλήσω πια ειδικότερα για τις εφημερίδες του Πύργου. Ευτύχησα και πάλι να ζήσω από μικρός αυτή την ωραία ατμόσφαιρα, ...» («Ο Γενικός Αρχειοθέτης»).

«Ήταν ένα ωραίο πέτρινο σπίτι, με τεράστια περίκλειστη αυλή, μαρμάρινη, όπου κάποτε θα πρεπει να κυκλοφορούσαν άμαξες, άλογα και τέτοια.» («Ροζαμούνδη»).

«Πήρα τη μάνα μου (ντυμένη κανονικά τώρα, και ούσα και πάλι γραία) και την οδήγησα στη γειτονική δημοτική αγορά του Τσίλλερ που, εγκαταλελειμμένη επί μισόν αιώνα, είχε κατερειπωθεί. Πλην η αγορά είχε περιέργως ανακαινισθεί προσφάτως και λειτουργούσε κανονικά (κάτι μεταξύ αγοράς και μουσείου) μέσα κυκλοφορούσε κόσμος και κοσμάκης, υπήρχαν υπόγεια περιστύλια και αίθρια, όπου κατεβήκαμε θαυμάζοντες, ενώ μια τεράστια μπυραρία στο βάθος σέρβιρε ζύθο σε μεγάλα ποτήρια.» («Η πράσινη παπάγια»).

Επί χρόνια διαβάζω και απολαμβάνω τα κείμενα του Ηλία. Κανονικά και βουστροφηδόν. Αυτό που ο κόσμος λέει για μερικούς, ότι τάχατες έχουν μείνει παιδιά, για τον Ηλία ισχύει αξιωματικώς. Είναι, πράγματι, παιδί γιατί δεν έχασε το αγωνιστικό του πνεύμα, γιατί δεν έπαψε να καυτηριάζει τα κακώς κείμενα, γιατί τον συναρπάζει το ήθος ανθρώπων και δίνει μεγάλη σημασία στη συνέπεια στις ανθρώπινες σχέσεις, γιατί, εν κατακλείδι, δεν βολεύτηκε.

Σε ένα κείμενο του για τον Νίκο Γαβριήλ Πεντζίκη, γράφει:

«Κίνητρο θαυμασμού και χρέους με ωθεί, κάθε τόσο, και επιχειρώ (παρά την αδυναμία μου) να ομιλήσω για τα κείμενα και τον κόσμο του Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη. Καίτοι επί έτη διαβάζω τα βιβλία του και επί ώρες πολλές ακούω τις κουβέντες του, δεν καταφέρνω να πω κάτι, επαρκές και ολοκληρωμένο, για αυτή την τόσο σπουδαία και ιδιαίτερη μορφή των γραμμάτων μας.»

Κάτι παρόμοιο θα μπορούσα να γράψω κι εγώ τώρα προκειμένου για τον Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλο. Ακόμη θα τολμούσα να εκφράσω μιαν άποψη, κι ας με συγχωρήσουν οι αρμόδιοι. Ο Παπαδημητρακόπουλος ακολουθεί κατά πόδας τον εκδημήσαντα διδάσκαλό του προς τις κορυφές της Λογοτεχνίας μας. Έχει κι αυτός κατακτήσει τη θέση του με το σπαθί του. Θα έλεγα με το σπαθάκι του για να υπενθυμίσω εκείνο το σπαθάκι το οποίο αναφέρει στα διηγήματά του. Και ο μεν Αντρέας, η Ροζαμούνδη, το συνδέει με γκομενίτσες. Ο δε τραγικός φίλος του Νίκος, συμμαθητής του στη Σχολή της Στρατιωτικής Ιατρικής στο διήγημα «Α/Π Ελένη», ο οποίος συνδέει το σπαθάκι με τις γκόμενες στην πρώτη έκδοση του διηγήματος (Δημοτική Βιβλιοθήκη του Δήμου Πατρέων, 1984) το παραλείπει στην επομένη (*Ροζαμούνδη*, Νεφέλη 1995) γιατί βλέπει από ψηλά και ξέρει: Η μεγάλη γκόμενα, την οποία κατέκτησε ο Ηλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος, είναι η Λογοτεχνία.

Ο πλόος ωραίος – για πάντα.

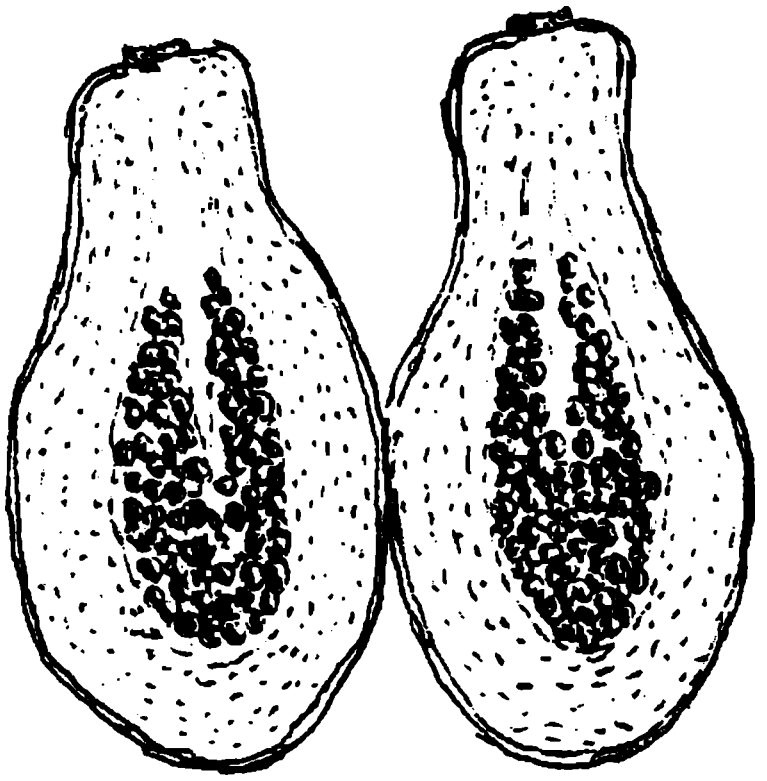
Σπάρτη 21/5/96

Φρακασάνες για τον Λια

Γιώργης Παυλόπουλος

ΜΕ ΤΟΝ ΗΛΙΑ Χ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟ γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε στην ίδια πόλη. Αλλά και την καταγωγή μας έλκουμε και οι δύο από το ίδιο χωριό, ένα από τα πιο ειδυλλιακά της Αρκαδίας. Λίγα χρόνια μικρότερος από μένα, οι συνθήκες το φέρανε να γνωριστούμε κάπως αργά. Ωστόσο είμαστε ήδη φίλοι όταν εκδόθηκε η πρώτη συλλογή του *Οδοντόκρεμα με Χλωροφύλλη*. Σε αυτά τα κείμενα και στα κατοπινά του, υπάρχουν πρόσωπα, πράγματα και γεγονότα τόσο οικεία και γνωστά σε μένα, όσο και η πόλη μας ο Πύργος της Ηλείας.

Ανακαλούνται μνήμες από το μεσοπόλεμο ακόμη, την κατοχή και τον εμφύλιο, περιγράφονται ευτράπελα καθημερινά περιστατικά από τα τόσα που συμβαίνουν σε μια μικρή επαρχιακή πόλη, εφηβικοί έρωτες, παράδοξες ή γελοίες καταστάσεις, και καταγράφονται όνειρα και εφιάλτες όπου επανέρχονται κυρίως πρόσωπα νεκρών φίλων μέσα σ' ένα κλίμα νοσταλγικό «αιώνιων αποχωρισμών», όπως θα έλεγε ο Θωμάς Ντε Κουΐνσυ.

Όλο αυτό το υλικό που δεν επινοήθηκε αλλά βιώθηκε με άγρυπνη τη συνείδηση, αποδίδεται στα κείμενα του Η.Χ.Π. με υπολογισμένη οικονομία και εξαιρετική δραστικότητα. Κείμενα μεγάλης γοητείας όπου σιγά σιγά ο χρόνος γίνεται παντοτινός και ακαθόριστος, ενώ εκείνο που μένει από αυτά και μας συγκινεί σε βάθος, είναι το ποιητικό τους απόσταγμα.

Μίλησα για κείμενα και όχι για διηγήματα. Γιατί κατά τη γνώμη μου τα πονήματα του Η.Χ.Π. δεν κατατάσσονται σε συγκεκριμένο λογοτεχνικό είδος. Είναι μια κατορθωμένη λογοτεχνία όπου δεν ξέρεις αν η πεζογραφία φοράει το ένδυμα της ποίησης, ή η ποίηση το ένδυμα της πεζογραφίας.

Γνωρίζω ότι οι ήρωες, οι τόποι, οι χώροι κ.λπ. στα κείμενα του Η.Χ.Π. είναι πραγματικοί και αναφέρονται με τα πραγματικά τους ονόματα. Μέσα όμως από την αφήγηση, στην οποία δεν φαίνεται πουθενά η προσπάθεια μιας μεθοδευμένης τεχνικής, μέσα από την αλχημεία της μνήμης και το ανεξερεύνητο μυστήριο της γραφής, όλα παίρνουν ανεπαισθήτως ονειρικές διαστάσεις, ενώ η πραγματικότητα διολισθαίνει ολοένα στη σφαίρα του φανταστικού.

Η αφήγηση συνήθως αρχίζει απλά, υποβάλλοντας την εικόνα μιας καθημερινότητας όπου η ζωή πάει κι έρχεται σαν ανάλαφρο κυμάτισμα. Και αιφνιδίως, χωρίς καμιά προειδοποίηση, χωρίς καν να το υποπτευθεί ο αναγνώστης, όλα καταλήγουν σε μια θλιβερή –κάποτε τραγική– κατάσταση, ή ακόμη στην άκρη του βάραθρου. Εκεί, πάνω από το βάραθρο, συγγραφέας και αναγνώστης, στη μοιραία συνάντησή τους, σε μια σιωπηρή συνεννόηση, ρίχνουν γρήγορες ματιές στον κάτω κόσμο όπου οι νεκροί δεν έχουν «αίμα, ούρα και τα τοιαύτα». Πίσω τους βεβαίως, σε μικρή απόσταση, υπάρχει ο κήπος της ζωής κι ένας «τσόγλανος» που τρώει φρακασάνες, ενώ ο άλλος «δοκίμαζε να πιάσει πάλι το βυζί της Ελένης».

Με θέλγει η αθυροστομία του Ηλία. Φυσική και αβίαστη και αλάτι της γλώσσας του. Μια γλώσσα που την καλλιεργεί με λατρεία όπως το χτήμα του στην Πάρο, χωρίς φυτοφάρμακα. Το χρώμα, η σάρκα και οι χυμοί της, εν τέλει το άρωμά της όλο και η νοστιμάδα των καρπών της, με κάνουν να συλλογίζομαι ότι η διαφθορά μας αρχίζει από τη στιγμή που θα χάσουμε την αθωότητα της έκφρασης. Ο Ηλίας προσεγγίζει αυτή την αθωότητα μέσα από τον έρωτά του για την Ελληνική, όπως την παράδοσαν οι ανώνυμοι και οι επιφανείς πρόγονοι.

Αν μου έλεγαν να εντοπίσω κατά πού φέγγει το άστρο του Η.Χ.Π. θα έστρεφα κατά τη μεριά εκείνη του λογοτεχνικού στερεώματος, όπου γειτονεύουν ο Πεντζίκης με τον Καχτίτση και ο Καχτίτσης με τον Γονατά, ενώ κάπου εκεί, λίγο ψηλότερα, μαρμαίρουν τα άστρα του Παπαδιαμάντη και του Εμπειρίκου.

Υπάρχει στα κείμενα του και το νιώθεις ένα μάτι διεισδυτικό, έμπειρο και συνάμα διαρκώς έκπληκτο που παρατηρεί από κάποια απόσταση τα συνηθισμένα αλλά και τα απρόοπτα και τα παράδοξα της ζωής. Δεν κρίνει μήτε δικάζει. Εν τούτοις δεν του διαφεύγουν οι ενδεχόμενες αντιδράσεις του αναγνώστη, του μελλοντικού αναγνώστη που θα διαβάσει αυτά τα κείμενα, και που ο συγγραφέας τις έχει υπολογίσει και τις συνδαυλίζει με πονηριά, με τέχνη και με χιούμορ.

Πιστός αναγνώστης του κι εγώ, απολαμβάνω επανερχόμενος συχνά στα έργα του φίλου μου (δεν ξεχνώ βεβαίως τα κριτικά και τα δοκιμιακά του πονήματα), τον οποίο θεωρώ έναν από τους τελευταίους ευπατρίδες της Λογοτεχνίας μας. ■

Μνήμη και κατακρήμνιση

Παναγιώτης Ιωαννίδης

ΜΙΑ ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΕΝΤΥΠΩΣΗ που ακολουθεί την ανάγνωση του έργου του Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλου, είναι πως αυτό αποκρούει και αποκλείει κάθε σχολιασμό· πως αποπειράται να αποποιηθεί την λογοτεχνικότητά-του.

Έτσι ξεγελασμένοι λοιπόν, εν χορώ επαναλαμβάνουμε τα περί "ολιγογραφίας"-του, περί "κοινού κλίματος" σε όλα τα διηγήματα, για να καταλήξουμε πως η γραφή-του δέν "εξελίσσεται" (λές και θα όφειλε να "εξελιχθεί"! Δηλαδή, σε τί;). Υποψιάζομαι ωστόσο, πως ο Παπαδημητρακόπουλος είναι πονηρότερος *μάστορας* απ' όσο νομίζουμε.

Ας πάρουμε την δομή των τεσσάρων συλλογών-του. Κάθε κείμενο φέρει και την χρονολογία σύνθεσής-του. Η αλληλουχία-τους όμως δέν είναι χρονολογική. Άρα, κάποια άλλη λογική την διέπει· λογική συνθετική, που επιβλήθηκε μετά την συγγραφή. (Ας μήν ξεχνάμε άλλωστε, πως ο Παπαδημητρακόπουλος δέν σκαρώνει "βινιέττες"· με τα σύντομα κείμενά-του αναπλάθει μιά ολόκληρη ατμόσφαιρα, έναν χώρο ευρύ όπου οι ψίθυροί-του αντηχούν και πολλαπλασιάζονται). Άλλοτε, όπως στην *Οδοντόκρεμα με Χλωροφύλλη*, παρατηρούμε μιά διαδοχική "ανάδυση": οι αναμνήσεις, από παιδικές γίνονται εφηβικές, νεανικές, φοιτητικές, για να καταλήξουμε στο παρόν (όχι χωρίς παλινδρομήσεις). Συνήθως όμως, δέν υπάρχει μιά σαφής "κίνηση"· η οργάνωση είναι μάλλον *μουσική*. Τα πρώτα διηγήματα ενίοτε λειτουργούν ως "εισαγωγές", που εμπεριέχουν πολλά από τα "μοτίβα" των επομένων. Παράδειγμα, το «Στον Σταθμό» της *Ροζαμούνδης*, του οποίου η σχεδόν ονειρική σκηνοθεσία (εμμονή σε παράξενες, "άχρηστες" λεπτομέρειες, ενώ άλλες αποσιωπώνται –είναι η μόνη φορά που ένας φίλος δέν ονοματίζεται– και γρήγορη εναλλαγή σκηνών) μοιάζει προάγγελος των ονείρων που απαρτίζουν το κύριο σώμα της συλλογής. Άλλα κείμενα λειτουργούν ως "ιντερλούδια", με χαρακτήρα πολύ διαφορετικό απ' αυτόν των γειτονικών-τους («Το άλογο» (Ρ)· «–Σας ήρεσε;» (ΘΘΛ), οπου θαρρείς πως ο Παπαδημητρακόπουλος δίνει ένα μάθημα άριστου κινηματογραφικού διαλόγου, έχοντας παλαιότερα στα *Παρακείμενα*) επισημάνει την αδυναμία της εγχώριας παραγωγής καί σε αυτόν τον τομέα...). Αυτό που έπεται, μπορεί να λειτουργεί αντιστικτικά ως προς το προηγούμενο, ως ανακούφιση (π.χ. η «Ελεονώρα» μετά την «Ισπανική κιθάρα» (ΘΘΛ)), ή, συχνότερα, να συνεχίζει κάποιο νήμα-του («Ο Νίκος ο Σερέτης»–«Η εκτέλεση» (ΟΧ), «Ορφανός πατρός»–«Το ενύπνιο» (ΓΑ), «Ροζαμούνδη»–«Α/Π Ελένη» (Ρ)). Άλλοτε πάλι, δύο ομοειδή συντάσσονται συμμετρικά περί τρίτου, ασχέτου κλίματος (π.χ. οι ερωτικές ιστορίες μετα δυσκολιών, «Μάθημα χορού» και «Ερωτική ιστορία», ένθεν και ένθεν του «Τελευταίου επιζώντος» (ΟΧ)).

Μπορεί λοιπόν ο Παπαδημητρακόπουλος να αποποιείται την λογοτεχνικότητα, σαφώς όμως παίζει με τις δυνατότητες της λογοτεχνίας – και όχι μόνον στο ανυπόκριτο παίγνιο *Επιστολαί προς μνηστήν*, ή στα Ροϊδικής καταγωγής κείμενα του *Βουστροφηδόν*. Οι τίτλοι-του ενίοτε παραπέμπουν στον αγαπημένο-του Παπαδιαμάντη. Το «Δαιμόνιο μεσημβρινό» (ΓΑ) απηχεί «Τα δαιμόνια στο ρέμα». Το «Ελληνικό καλοκαίρι» (ΘΘΛ) τί άλλο είναι παρά ένας «Ρεμβασμός», ενδεχομένως όχι ακριβώς του «Δεκαπενταυγούστου»; Ο πατέρας της «Ισπανικής κιθάρας» (ΘΘΛ) συνθέτει το ποίημα «Νεκρολούλουδα» για τον χαμένο γιό-του – «Νεκράνθεμα εις την μνήμην-των». Το πράγμα γίνεται εξόφθαλμο με το «Όνειρο στο κύμα», που δέν παραπέμπει απλώς, αλλά δανείζεται ατόφιον έναν τίτλο. Μπορεί αυτό να μήν σημαίνει τίποτα το σπουδαίο (σάμπως το προαναφερθέν «Ελληνικό καλοκαίρι» σχετίζεται με το βιβλίο του Λακαρριέρ; Ή η «Πράσινη παπάγια», πέραν της προετοιμασίας ενός δείπνου, με την ομώνυμη βιετναμέζικη κινηματογραφική ταινία; Ή, τέλος, το «Επί ασπαλάθων», με το ποίημα του Σεφέρη;). Μπορεί όμως και να σημαίνει.

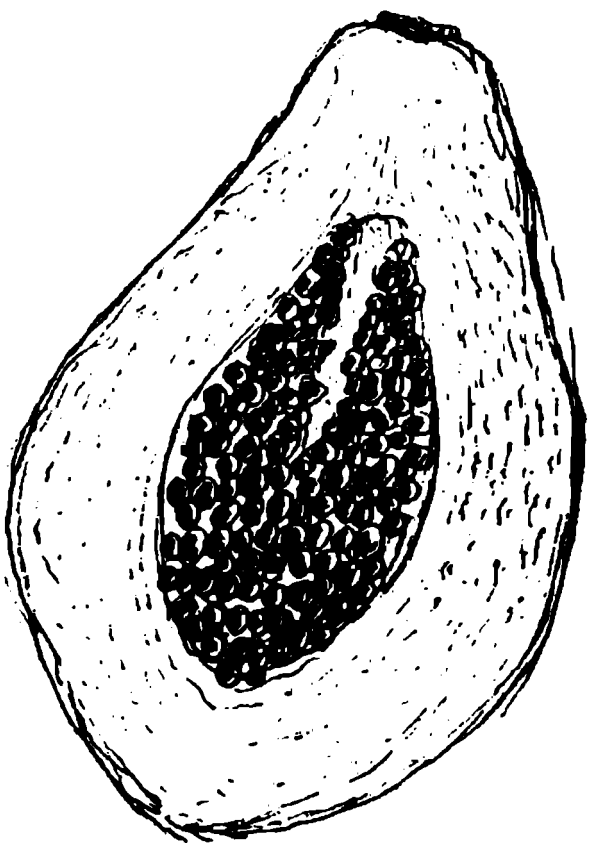
Όνειρο στο κύμα

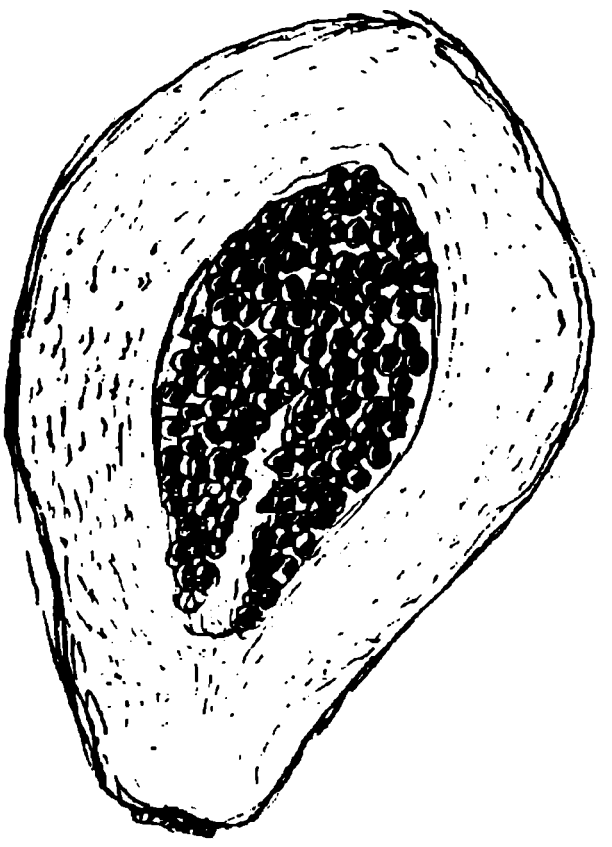
Στο Παπαδιαμαντικό κείμενο, ένας πρώην βοσκός, κατόπιν καλογεροπαίδι, νύν δικηγόρος, αναπολεί την εποχή που ήταν «ακόμη φυσικός άνθρωπος», «ευτυχής, χωρίς να το ηξεύρει». Τότε, στα δεκαοχτώ-του, κράτησε στα χέρια-του «το ίδιον όνειρόν-του» μέσα στην θάλασσα, σώζοντας την όμορφη Μοσχούλα απο πνιγμό. (Θα είχε ενδεχομένως ενδιαφέρον μιά σύγκριση αυτών των ερωτικών ή υπερβατικών στιγμών *μέσα στην θάλασσα*, που συναντώνται στην νεοελληνική λογοτεχνία – ξεκινώντας με τον σολωμικό «Πόρφυρα»...). Το "τίμημα" γι' αυτήν την εμπειρία, ωστόσο, ήταν ο πνιγμός, με το σκοινί που την έδενε, της άλλης Μοσχούλας, της αγαπημένης-του κατσίκας. Έτσι κι ο ίδιος τώρα: στην δουλειά-του αισθάνεται «περιωρισμένος» ως «αυλικός»· πνίγεται «καθώς ο σκύλος, ο δεμένος με πολύ κοντόν σχοινίον εις την αυλήν του αυθέντου-του».

Ο αφηγητής στο διήγημα του Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλου επιχειρεί, ετησίως, να ξαναγίνει "φυσικός άνθρωπος", δραπετεύοντας κάθε καλοκαίρι απο την πόλη σε κάποιο νησί. Εκεί, τα μεσημέρια στον γιαλό, φαντάζεται τον εαυτό-του να εξέρχεται απο την θάλασσα «αισιόδοξος και καθαρός», «ώριμος τώρα να αρχίσει την ζωή-του»

(και τα "μεγάλα έργα", θα προσέθετε κανείς...). Όμως, καθώς ο ήλιος πέφτει, συνέρχεται, συνειδητοποιώντας πόσο απέχει αυτή η "ονειροφαντασιά" απο την πραγματικότητα. Κάθε προσπάθεια ανάκτησης, λοιπόν, μιάς πιό "πρωτόγονης" αλλά και ουσιαστικής ζωής αποβαίνει μάταιη. Η εγκατάλειψη της Α΄ θέσης για το κατάστρωμα, προς αναζήτησιν της «απροσδόκητης ειλικρίνειας» και της «προχωρημένης οικειότητας» μεταξύ επιβατών, φέρνει τον ήρωα αντιμέτωπο με τα προσωπικά δράματα άλλων. Το νησί δέν καταφέρνει να απομακρύνει την πραγματικότητα της πόλης. Αλλά ακόμα και στο νησί, μετά την χαρισάμενη αίσθηση του "ονείρου", το δωμάτιο είναι «νοικιασμένο»· μετά την άπλα της θάλασσας, ο μπαξές «μικρός».

Είναι σάν ο Παπαδημητρακόπουλος να στρίβει το μαχαίρι που είχε ήδη μπήξει ο Παπαδιαμάντης. Έχοντας αψηφήσει τα λόγια του «γηραιού Σισώη», πως «για την σωτηρίαν της ψυχής-μας αρκούν τα ολίγα κολλυβογράμματα, και μάλιστα είναι και πολλά!», είμαστε πιά τόσο «περιωρισμένοι», δεμένοι στο σκοινί-μας, που κάθε απόπειρα επιστροφής στην «φυσική» ζωή είναι εκ των προτέρων καταδικασμένη. Η ευτυχία είναι τόπος κλειστός: βρισκόμαστε εντός-του μόνον όταν δέν το «ηξεύρουμε». Το συνειδητοποιούμε μόνον όταν, εξόριστοι, αναπολούμε. Και τότε η ανάμνηση γίνεται τυραννική, υπενθυμίζοντας τον χαμένο Παράδεισο.

Η μνήμη

Αληθινά, η μνήμη –το κυρίαρχο υλικό της τέχνης του Παπαδημητρακόπουλου– δέν απαλύνει ποτέ το αίσθημα της στέρησης, της απομάκρυνσης, της απώλειας. Ίσα ίσα, χρησιμοποιείται, λές, επίτηδες, για να το εντείνει.

Αντλώντας απο την μνήμη, ο Παπαδημητρακόπουλος δέν ανασύρει "ντοκουμέντα", δέν εκτελεί ψυχικές ανασκαφές, ούτε ενδίδει σε εκ βαθέων εξομολογήσεις με σκοπό να προκληθούν συναισθηματικές εκκενώσεις. Παρέχει τεκμήρια αποδεικτικά (αφού σβηστεί το μειδίαμα του χιούμορ ή της νοσταλγίας) της ανηλεούς ζωής.

Αυτή η καταφυγή στην ανάμνηση, αναπόφευκτα μας φέρνει στον νού τον Καβάφη. Ωστόσο, η σύγκριση των δύο είναι αποκαλυπτική των διαμετρικά αντίθετων στάσεών-τους.

Ενώ στον Καβάφη η μνήμη εξωραΐζει, επουλώνει ή και εξαλείφει το παρόν, προσφέροντας έναν εναλλακτικό τόπο σωτηρίας, ο Παπαδημητρακόπουλος αυτοτιμωρείται –θά 'λεγε κανείς– σέρνοντας την ανάμνηση, δια της βίας, πάνω στ' αγκάθια του παρόντος, μέχρι να ματώσει. Ο Καβάφης *συνθέτει* βάσει της μνήμης και την συμπληρώνει με την τέχνη-του («Εκόμισα εις την Τέχνη»). Ο Παπαδημητρακόπουλος δέν δείχνει τέτοια πρόθεση· το παράπονο δέν τον αφήνει, όσο κι άν το κρύβει επιμελώς πίσω απο την χαρίεσσσα, ατρικύμιστη έκφραση. Ο Καβάφης, ως *τεχνίτης*, *υπολογίζει* στην ανάμνηση ως μελλοντικό υλικό («Η αρχή-των»)· ο Παπαδημητρακόπουλος δέν έχει αυτήν την κυνική προνοητικότητα. Θα αποτολμούσα μάλιστα να πώ, πως, εντέλει, ο Παπαδημητρακόπουλος δέν έχει ιδιοσυγκρασία τυπικά "καλλιτεχνική" (ίσως γι' αυτό του είναι παντελώς αδύνατον να μιλήσει για το έργο-του). Δέν χρησιμοποιεί την γραφή για ιαματικό σκοπό, ούτε για να ανασυντάξει ή να μεταμορφώσει την πραγματικότητα, ή για να της επιβάλει ένα σχέδιο. Αντίθετα, μοιάζει να γράφει για να αναδεικνύει συνεχώς τις οδυνηρές παραδοξότητες, τις αντιφάσεις και τις ανακολουθίες-της.

Ο Καβάφης επιζητά –και καταφέρνει– να κατοικήσει στην μνήμη· δέχεται την παρηγοριά-της, της παραδίδεται. Ίσως γιατί η ανάμνηση κρατάει την ερεθιστική γεύση του ανεκπλήρωτου, ή τον γλυκό κορεσμό της πραγματοποιημένης επιθυμίας. Αντίθετα, στον Παπαδημητρακόπουλο, η ανάμνηση επιλέγεται έτσι ώστε να αντικρούεται απο το παρόν, ή απ' ό,τι ακολούθησε –να τσακίζεται πάνω-τους.

Κατακρήμνιση

Η *κατακρήμνιση* αυτή μπορεί να συμβαίνει και *εντός* της ανάμνησης· συνήθως όμως οφείλεται στην παλινδρόμηση μεταξύ παρόντος και παρελθόντος. Ήδη, δείξαμε την λειτουργία-της στο «Όνειρο στο κύμα». Αλλά και στην «Ισπανική κιθάρα» (ΘΘΛ), η ανάμνηση της φιλίας με τον Γιάννη σωριάζεται πάνω στην είδηση του θανάτου-του – που έπεται μιάς ειδήσεως γάμου. Η ειδυλλιακή ατμόσφαιρα των «Θερμών θα-

λάσσιων λουτρών» και η ομορφιά του Ρώσσου κολυμβητή τσακίζονται κυριολεκτικώς με τον θάνατο του δεύτερου. Όταν ο αφηγητής ξανασυναντά την ωραία Βαλεντίνη («Μάθημα χορού», ΟΧ), χορευτική σύντροφο των παιδικών χρόνων, αυτή κρατά «ένα πιτσιρίκι που τσίριζε συνέχεια» και δέν έχει όρχεις – και το στήθος– της δέν είναι πιά σφριγηλό. Η μάλλον διασκεδαστική ανάμνηση της σχολικής κοπάνας στην Κατοχή, όταν τα μαθήματα γίνονταν σε μιά εκκλησία, ξεβράζεται πάνω στην κηδεία αγαπημένου φίλου στην ίδια εκείνη εκκλησία («Η κηδεία», ΓΑ).

Το ίδιο διήγημα δέ, μπορεί να μας επιφυλάσσει απανωτές κατακρημνίσεις: ο ηρωικός Σκάγιας τελικά σκοτώνεται («Η εκτέλεση», ΟΧ). Αλλά και ο δολοφόνος-του, που ήταν πρίν «σάν αρχάγγελος», νεκρός τώρα, αποδεικνύεται πως έπασχε απο βλεννόρροια. Στην «Ροζαμούνδη» (Ρ), το παλιό αρχοντικό έχει πιά ερειπωθεί, ο ευαίσθητος Αντρέας έχει καταλήξει πλασιέ, κι η οικογένειά-του ξεκληριστεί. Έτσι και στην «Πράσινη Παπάγια» (Ρ): η Ήβη Αθανασιάδου ήταν κορίτσι της Αντίστασης· εκτελέστηκε· κατάντησε όνομα δρόμου· όμως «κανείς δέν ρωτάει πιά για τέτοια».

Η στέρηση, ο θάνατος, η ενοχή, το παράπονο

Η μνήμη εμμένει στην στέρηση: των υλικών αγαθών, της ανθρώπινης επαφής, της αγάπης, του έρωτα. Στην «Γλυκερία» (ΟΧ), ο θείος, στερημένος απο την πραγματική γυναίκα, της γράφει ατελείωτα γράμματα· στο τέλος, ο θείος είναι πιά γέρος και τυφλός· ακόμα και το πορτραίτο της Γλυκερίας έχει εξαφανιστεί. Η ίδια αίσθηση ζωών που πήγαν στράφι βαραίνει την «Κόκκινη σημαία» και την «Ισπανική κιθάρα» (ΘΘΛ).

Η μνήμη κυριαρχείται απο τον θάνατο: του πατέρα, των συμφοιτητών, των φίλων. Ο ίδιος ο συγγραφέας εξάλλου ομολογεί, στο «Καλοκαιρινό απομεσήμερο» (ΘΘΛ), πως ένα «πεισιθάνατο αίσθημα» για τα ρόδα που θα μαραθούν ήταν η αφορμή του πρώτου-του διηγήματος. Το πόσο ο ίδιος εν τέλει *ορίζεται* απο τον θάνατο, φαίνεται, σε μιά ακραία εκδοχή-του, στην «Αυλή» (ΓΑ): ο αφηγητής έχει ήδη λάβει τα σουσούμια της νεκρής γιαγιάς...

Η μνήμη σκαλίζει ενοχές. Ενοχή, για την απερίσκεπτα αυστηρή κρίση έναντι του διηγήματος φίλου («Οδοντόκρεμα με χλωροφύλλη», ΟΧ)· στον αφηγητή φάνηκε πολύ εξομολογητικό στην αρχή, ίσως όμως ύστερα να αναρωτήθηκε κατα πόσον και τα δικά-του κείμενα δέν θα μπορούσαν να καταδικαστούν με τα ίδια κριτήρια... Ενοχή, που δέν καταφέρνει ούτε ένα κερί να ανάψει του πατέρα-του («Εις μνήμην», ΟΧ), ή που η μάνα-του ζεί με περιορισμένες ανέσεις («Στον σταθμό» – Ρ, «Καλοκαιρινό απομεσήμερο» – ΘΘΛ). Ακόμα και μιά αδιόρατη ενοχή για την εξαπάτηση του ερωτευμένου διευθυντή της εφημερίδας – στην οποία δέν έλαβε κάν μέρος («Η αηδών», ΘΘΛ). Ενοχή, τέλος, που δέν είναι όντως αυτός που νομίζει ή που θα ήθελε να είναι («Η επιταγή» – ΘΘΛ, «Όνειρο στο κύμα» – ΘΘΛ, «Ορφανός πατρός» – ΓΑ).

Συχνά, τέλος, η μνήμη καταλήγει σ' ένα παράπονο παιδιού («Το πάρτυ» – ΟΧ, «Η οβίς» – ΘΘΛ, «Ισπανική κιθάρα» – ΘΘΛ, «Η κηδεία» – ΓΑ, «Επιταγή» – ΘΘΛ). Για κάτι που δέν κατάφερε, για κάτι που του "έκλεψαν", για ό,τι δέν ανταποκρίθηκε με συνέπεια στις πιό βαθειές-του επιθυμίες.

Προς την αποδοχή της παραδοξότητας

Παρ' όλα αυτά, καί εδώ αρμόζει μιά παρατήρηση του ίδιου του Παπαδημητρακόπουλου για το χιούμορ στον Παπαδιαμάντη: «κανένα απο τα αφηγηματικά στοιχεία του Παπαδιαμάντη δέν είναι απλό: το ίδιο συμβαίνει και με το χιούμορ, που παρουσιάζει εξαιρετικές διακυμάνσεις, ή και δυσκολίες.» («Το χιούμορ στον Παπαδιαμάντη», ΕΠΑΝ)

Ενώ δηλαδή, γενικά στα γραπτά του Παπαδημητρακόπουλου, δέν δίδεται χάρις, δέν υπάρχει ανακούφιση –όλα είναι τελειωμένα, και τελειωμένα στραβά– κάποτε, μόνη χάρις γίνεται η ίδια η γλώσσα, μαζί με το χιούμορ, που παρατηρεί αλλόκοτες λεπτομέρειες, πράξεις και φράσεις (πώς να λησμονήσει κανείς την εμπειρίκεια αναφώνηση: «Δέν τα διαβάσατε; Είμαι ο Γενικός Αρχειοθέτης του Πύργου της Ηλείας!»).

Έτσι και με την ανάμνηση στον Παπαδημητρακόπουλο: έχει κι αυτή «διακυμάνσεις»: ενίοτε ο χρόνος διαστέλλεται, και καταργείται· οι νεκροί γίνεται κάποτε να επανέλθουν – όταν δέν είναι πιά, «στην πραγματικότητα, ξένοι και άγνωστοι», σάν τους αναζητούμενους μέσω του Ερυθρού Σταυρού («Ονειροπόλων ελπίδας», Β), ή δέν έχουν φύγει οριστικά («Επίλογος», Ρ). Η μνήμη μπορεί να γίνει, τελικά, ο τόπος της «αναλήψεως» της αγαπημένης πατρίδας («Πύργου εγκώμιον», Β). Όταν δέ η ανάμνηση καταγράφει όνειρα, ανοίγεται ένας χώρος για την αποδοχή και την συμφιλίωση με το παράδοξο της ζωής (πράγμα το οποίο, εκτός ονείρου, συντελείται και στο «Άλογο» (Ρ), που διέπεται απο μιά ασυνήθιστη έλλειψη ανησυχίας ή πίκρας).

Ίσως λοιπόν, αυτό που συνδέει τον Παπαδημητρακόπουλο με τους τόσο απομακρυσμένους, εκφραστικά, απο αυτόν συγγραφείς που αγαπά –τον Παπαδιαμάντη, τον Πεντζίκη, τον Καχτίτση– να είναι ακριβώς η ευελιξία, η ευχέρεια κινήσεως της μνήμης, η γοητεία των απροσδόκητων και ανεπαίσθητων σκιών του επέκεινα στη ζωή-μας, και η παρακολούθηση των παράλογων λεπτομερειών-της.

Αλλα βέβαια, όλες αυτές οι σχηματοποιήσεις, ουδόλως εξηγούν την τέχνη του Παπαδημητρακόπουλου. Γιατι ο αληθινός τεχνίτης δέν κρατάει μεζούρα· δουλεύει με το μάτι.

Συντομογραφίες: Β, *Βουστροφηδόν,* ΓΑ, *Ο Γενικός Αρχειοθέτης,* ΕΠΑΝ, *Επί πτίλων αύρας νυκτερινής,* ΘΘΛ, *Θερμά θαλάσσια λουτρά,* ΟΧ, *Οδοντόκρεμα με Χλωροφύλλη,* Ρ, *Ροζαμούνδη.*

Καλλιτεχνική Επιμέλεια: Δημήτρης Γκέκας

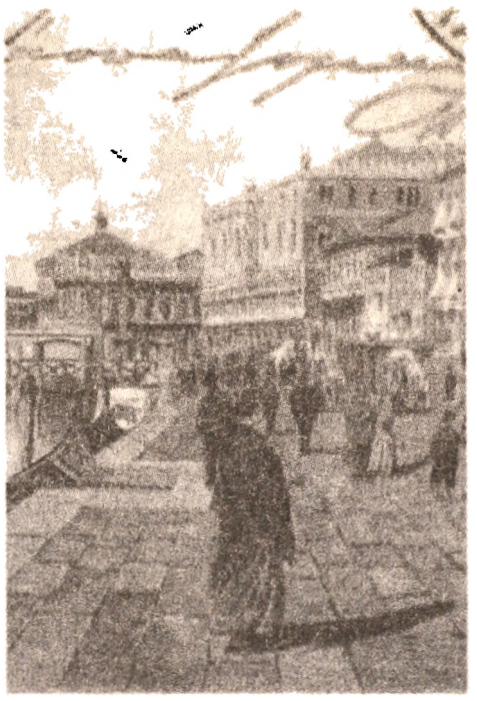
Επιμέλεια: Παναγιώτης Ιωαννίδης

ὁ λέξη

ἑλληνική καί ξένη λογοτεχνία

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ: *Σημειώσεις στό περιθώριο ἑνός ταξιδιοῦ (Κίνα)*
Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ: *Οἱ ὁμογενεῖς μας τῆς Ἀφρικῆς*
ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ: *Μεσημέρι στό Τολέδο*
ΧΡΗΣΤΟΣ Α. ΧΩΜΕΝΙΔΗΣ: *Τό ταξίδι μου στό Λήντς*
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗΣ: *Ἐπιστροφή στό Παρίσι*
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ: *Ἡ πρώτη μου μέρα στή Νέα Ὑόρκη*

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ:
Ἴδια μέ τρελαμένη νυφίτσα
ΒΕΡΟΝΙΚΗ ΔΑΛΑΚΟΥΡΑ:
Δίνη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ:
Στά περιθώρια τῶν πτήσεων
ΑΓΓΕΛΑ ΚΑΣΤΡΙΝΑΚΗ:
Γερμανία καί Ὁλλανδία
Θ. Π. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ:
Ὅταν ἔχασα τήν πατρίδα μου
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ:
«Συλλάψιες ὅλα»
ΔΑΦΝΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ:
Μιά μέρα στό Κατζουράο
ΤΖΟΥΛΙΑ ΑΝΔΡΕΙΑΔΟΥ:
«Καί ἐποίησαν πόλεις»

ΚΑΤ. ΑΓΓΕΛΑΚΗ-ΡΟΥΚ:
Ὁ ἑρμαφρόδιτος Σίβα
ΔΗΜ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Ἀμπέλια καί οὐρανοξύστες
ΝΕΝΗ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ:
Μπλόκ Ἄιλαντ
ΑΛΕΚΟΣ ΦΑΣΙΑΝΟΣ:
Πρώτη γνωριμία μέ τό Παρίσι
ΝΑΝΑ ΗΣΑΪΑ:
Συνάντηση στή Λισσαβώνα
ΚΑΤΙΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ:
Νιχάο Κίνα
ΣΟΦΙΑ ΓΙΑΝΝΑΤΟΥ:
Ἐδιμβοῦργο
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΣΩΝΙΤΗΣ:
Ἑλλάς Ἐξπρές, 1981

ταξίδια στόν κόσμο

ἀφιέρωμα

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΛΙΟΝΤΑΚΗΣ: *Χωρίς ρεζέρβα*
ΘΑΝΑΣΗΣ Θ. ΝΙΑΡΧΟΣ: *Στό βράχο τῆς Νορμανδίας*
ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ: *Ὁ Λίβανος*
ΑΡΓΥΡΗΣ ΧΙΟΝΗΣ: *Ἕνα μαγικό συμβάν ἀπό τήν ἐποχή πού πλανιόμουν στόν κόσμο*
ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ: *Δεκαεπτά «κάρτ-ποστάλ» ἀπ' ὅλο τόν κόσμο*
Ἀνθολόγιο ταξιδιωτικῶν κειμένων:
Κώστας Βάρναλης, Γεράσιμος Βῶκος, Νίκος Καζαντζάκης,
Ἄριστος Καμπάνης, Νίκος Καρβούνης, Φώτης Κόντογλους, Νικόλαος Λούβαρης,
Σπύρος Μελᾶς, Κώστας Οὐράνης, Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου, Ζαχαρίας Παπαντωνίου,
Τ. Κ. Παπατσώνης, Κλέων Παράσχος, Φῶτος Πολίτης, Στάθης Σπηλιωτόπουλος
ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΠΕΠΕΛΑΣΗΣ: *Δημοτικό σχολεῖο Γαστούνης*

μάιος-
ἰούνιος '96

133

εἰδικό τεῦχος:
δρχ. 2000

Βιβλίου

Αγάπη + μεράκι + γνώση = Παιδεία

Αναπνέοντας κιμωλία, Γραφές εκπαιδευτικών, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 1996

Αυτό είναι ένα διαφορετικό «μάθημα». Δεκατέσσερις καθηγητές και δάσκαλοι έστησαν, όλοι μαζί και ο καθένας μόνος του, ένα πρωτότυπο βιβλίο. Ένα βιβλίο που στην πρώτη ματιά του το κοινό είναι η ιδιότητα των συγγραφέων του. Ο **Χάρης Αθανασιάδης**, η **Τασούλα Βερβενιώτη**, ο **Θάνος Ζελίτης**, ο Ισίδωρος **Ζουργός**, ο **Ανδρέας Κασσέτας**, η **Έλσα Λιαροπούλου**, ο **Στέλιος Μαρίνης**, ο Ανδρέας **Μήτσου**, ο **Γιώργος Ξανθάκος**, ο **Γιάννης Πατίλης**, ο **Νίκος Σαλτέρης**, η **Έλενα Σοφιανού**, η **Μαρώ Τριανταφύλλου** και ο **Φαίδων Χατζηδημητρίου** έκαναν —τέσσερα χρόνια πριν από το 2000— πράξη κάτι όλο και πιο ακριβοθώρητο: βάζοντας τις προσωπικές τους πινελιές, τις απόψεις τους, υπογραμμίζοντας τη δική τους ματιά για ένα μεγάλο κομμάτι της ζωής τους —την εκπαίδευση— λειτούργησαν συλλογικά. Τι ακριβώς συμβαίνει μ' αυτή την ιδιαίτερη ομάδα εργαζομένων; Πώς αισθάνονται στη «δουλειά» τους; Κάποιοι ανακαλύπτουν ότι βαριούνται, διαπιστώνουν ότι έκαναν λάθος επιλογή, ότι άλλο δρόμο θα 'θελαν να 'χουν πάρει στη ζωή τους, ότι έχουν κέφι να δημιουργήσουν και ελίχιστα το καταφέρνουν. Για άλλους τίποτα δεν είναι σπουδαιότερο από το να *«βοηθηθούν μερικές συνειδήσεις»*. Για να μη *«χαθούν (αυτές οι συνειδήσεις) πριν καν γεννηθούν»* φροντίζει, όσο γίνεται, εκείνη η μερίδα των δασκάλων και των καθηγητών —πόση;— που *«δεν επιδιώκει όλο και περισσότερο την "ησυχία" της»*, δεν επιλέγει τον εύκολο δρόμο της *«υπαλληλοποίησης»*. Αυτοί οι δεκατέσσερις, σε τούτη τη μερίδα φαίνεται να ανήκουν.

«Στα μόρια της κιμωλίας που όλοι μας καθημερινά αναπνέουμε, ο καθένας προβάλλει πλέον μια προσωπική μορφή. Οι πορείες διαγράφονται αποκλίνουσες. Αυτός όμως δεν είναι λόγος να αφεθούμε στη "γλυκιά θαλπωρή" της αδράνειας», δηλώνεται από το προλογικό κιόλας σημείωμα, που υπογράφεται από τον Χάρη Αθανασιάδη και τον Θάνο Ζελίτη.

Δεκατέσσερις ανάσες, που όλες περιέχουν κόκκους κιμωλίας, απλώνονται σε 158 σελίδες. Έξι από αυτές —ανάσες, ματιές, αγωνίες, πώς να τις πούμε;— έχουν ξαναδημοσιευτεί. Διηγήματα δεν θα μπορούσαμε να τα ονομάσουμε. Ίσως, όπως βαφτίζονται και στον πρόλογο, *«κείμενα που κινούνται στο χώρο του βιωματικού δοκιμίου»*. Ομως, και η λογοτεχνική φόρμα είναι παρούσα. (*«Αναλογίζεται τους σιωπηλούς έρωτες... Τα πάθη που ξεδιπλώνονται στη σιγή, ανήκουστα, ανάμεσα σε δύο μονάχα πρόσωπα, που σφίγγονται, αποχωρίζονται με οδύνη, κοιτάζονται με κραυγές και ψιθύρους, ώσπου τελικά, ένα απαλό φύσημα σβήνει το κερί και γίνεται σκοτάδι»*.) Και το χιούμορ, και ο σαρκασμός, και ο αυτοσαρκασμός, και ο κυνισμός, και η σκληρή κριτική, και η μαχητική άποψη, σ' αυτές τις σελίδες υπάρχουν. Με κριτήριο μόνο την αγάπη, την τρυφερότητα, το νοιάξιμο, για κείνο *«το γνωστό μπουλούκι, το πολύχρωμο»* τους μαθητές και τις μαθήτριες. Το δέος, η ψυχρολουσία και το «ρίξιμο» του καινούργιου, του αναπληρωτή, η δονκιχωτική διάθεση για *«εκθέσεις βιβλίου, ποιητικές βραδιές, προβολές και παραστάσεις»*, η μοναξιά στις επαρχίες των πρώτων διορισμών, η νοσταλγία και η μελαγχολία διαπιστώνοντας την εξαφάνιση του Γιώργου Θαλάσση (της παιδικής ψυχής πα' να πει) και την εγκατάσταση στον —κόσμο των παιδιών— *«των αμερικανικών τηλεοπτικών στούντιο, της διαφήμισης, της προβολής, της επιβολής, της καταπίεσης»*, εναλλάσσονται στις σελίδες, που όλες αποπνέουν κιμωλία. *«Αναπνέοντας κιμωλία»* ή όχι, μέσα απ' αυτές τις σελίδες γνωρίζουμε ανθρώπους που κάνουν μια «δουλειά» διαφορετική από τις άλλες και αισθάνονται τυχεροί, γιατί *«αντί να πασπατεύουν χαρτιά ή ν' ανακατεύουν μουντζούρες όλη μέρα, βλέπουμε μπροστά τους ανθρώπινες φάτσες. Και μάλιστα παιδικές...»*

Όλγα Σελλά

Καρτ - *Ποστάλ της Κοζάνης 1904-1925*: μια πολύ ενδιαφέρουσα συγκέντρωση εικονογραφημένων επιστολικών δελταρίων με αποκλειστικό θέμα την Κοζάνη των αρχών του 20ού αιώνα σχολιάζει ο ερευνητής **Γιώργος Γκολομπιάς** στην φροντισμένη έκδοση που πραγματοποιήθηκε από το «Ινστιτούτο Βιβλίου και Ανάγνωσης Κοζάνης» με τη συνδρομή του Δήμου Κοζάνης και του υπουργείου Πολιτισμού. Το βιβλίο αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερο ιστορικό ενδιαφέρον, καθώς εμφανίζει και τις πρώτες –ελάχιστες– καρτ - ποστάλ που αποτυπώνουν την Κοζάνη πριν από την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό. Παράλληλα, αναιδεικνύεται και η πλευρά της μικροϊστορίας: το μεγαλύτερο μέρος των φωτογραφιών προέρχεται από το αρχείο του εκδότη καρτ - ποστάλ της Κοζάνης και βιβλιοπώλη **Γρηγορίου Πιτένη**, του οποίου η ζωή και η επαγγελματική δραστηριότητα αποτυπώνει ένα ζωτικό κομμάτι της καθημερινότητας των αρχών του αιώνα στην πόλη της Κοζάνης.

Λησμονιά δύσκολα υπάρχει για το κακό, όταν, μάλιστα, πρόκειται για το «Ολοκαύτωμα». Διαβάζω σταθερά ό,τι σχετικό πέσει στα χέρια μου.
Από τη μνημειώδη έκδοση *In memoriam* ώς τη σειρά των μαρτυριών που εκδίδονται από το ίδρυμα «ΕΤΣ ΑΧΑΪΜ», με τη φροντίδα, κυρίως, της **Φραγκίσκης Αμπατζοπούλου**. Η μαρτυρία του Θεσσαλονικιού **Ιάκωβου Χανταλί**: *Από το Λευκό Πύργο στις Πύλες του Άουσβιτς* (πρόλογος: **Ελί Βιζέλ**, μετάφραση από τα εβραϊκά: **Ηλία Σαμπετάι**, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη

1995), συνταρακτική στην ειλικρίνειά της, αναφέρεται και σε πολύ ενδιαφέρουσες πτυχές των ιστορικών περιστατικών που συνδέονται με την περίπτωση του ραββίνου Θεσσαλονίκης Δρος Κόρετς και των ευθυνών που τον βαρύνουν ως προς την εξόντωση της συντριπτικής πλειοψηφίας των Εβραίων της Θεσσαλονίκης.

Με προκαλεί ευχάριστα η επικαιρότητα των απόψεων που εκφράστηκαν δημόσια τον Νοέμβριο του 1994 σχετικά με τις εισαγωγικές εξετάσεις στα πανεπιστήμια της χώρας, σε επιστημονικό συμπόσιο που οργάνωσε τότε η «Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας» της Σχολής Μωραΐτη. Την ουσιαστική συμβολή εκείνου του συμποσίου ζωντανεύει η έκδοση των πρακτικών του: *Μηχανισμοί και όροι επιλογής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση* (έκδ. Ετ. Σπ. Ν. Π. & Γ. Π., 1995). Ας ελπίσουμε ότι θα φροντίσει να προβληματισθεί εξίσου σοβαρά με το θέμα και το υπουργείο Παιδείας...

Νιώθει κανείς απόλαυση όταν παρακολουθεί μια καλή παράσταση κωμωδίας του **Κάρλο Γκολντόνι**, όπως αυτή που έδωσε πριν από δυο χρόνια το Θέατρο Τέχνης (σκηνοθεσία: **Μίμη Κουγιουμτζή**). *Οι Δίδυμοι της Βενετίας*, σε μετάφραση του ποιητή **Χάρη Βλαβιανού**, αποζημιώνει όσους δεν είδαν την παράσταση, με τη χάρη του λόγου, το θεατρικό της «άκουσμα» και την εκφραστική της φινέτσα. Η πρόσφατη έκδοση του έργου εντάσσεται στην ιδιαίτερα συστηματική σειρά –τη μόνη, για την ακρίβεια, συστηματική σειρά Παγκοσμίου Θεάτρου–

Εκπαιδευτικά δρώμενα

Τάσος Κ. Μπίρης,
Αρχιτεκτονικά σημάδια και διδάγματα. Στο ίχνος της συνθετικής δομής
Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1996

Ένα βιβλίο που αρχίζει με τον χαρακτηριστικό τίτλο *«Γιατί γράφει ένας αρχιτέκτονας για την αρχιτεκτονική»* και τελειώνει με έναν άλλο: *«Η μοναχικότητα και η ανασφάλεια του σύγχρονου αρχιτέκτονα. Το ατελές της αρχιτεκτονικής διδασκαλίας»* αρκεί για να προειδοποιήσει τον αναγνώστη πως πρόκειται να ταξιδέψει κάπως ιδιότυπα, σε ένα μεικτό είδος, όπου προσωπικές εξομολογήσεις θα μπλέκονται συνεχώς με τη συζήτηση περί μεθόδου στην αρχιτεκτονική σύνθεση. Το βιβλίο του **Τ. Μπίρη** δεν είναι έτσι ούτε καθαρά αυτοβιογραφικό (αν και σποραδικά αναφέρεται στην πορεία της εικοσάχρονης εμπειρίας του στο Πολυτεχνείο) ούτε καθαρά μεθοδολογικό (αν και το μεγαλύτερο μέρος του, σσ. 22-149, είναι ακριβώς κάτι τέτοιο).

Τελικοί αποδέκτες του βιβλίου φαίνεται πως είναι οι σπουδαστές του μαθήματος των Συνθέσεων, πυρήνα των σπουδών ενός αρχιτέκτονα. Σε αυτούς απευθύνονται οι διάχυτες θεωρητικές νουθεσίες, για χάρη τους επινοήθηκε το *«μεταβαλλόμενο μοντέλο-εργαλείο συνθετικών εφαρμογών»* και για χάρη τους παρουσιάζονται κατάλληλα επιλεγμένα παραδείγματα από διπλωματικές εργασίες που επέβλεψε ο συγγραφέας. Οι συχνές όμως αναφορές στη «μοναξιά» του σημερινού αρχιτέκτονα, στην αβεβαιότητα της περιρρέουσας κατάστασης σήμερα στην αρχιτεκτονική και στη νοσταλγία ενός *«αδιάσπαστου καινούριου Όλου»*, τέλος η παρουσία του πίνακα *Η κραυγή* του **Μουνκ** στο καταληκτικό μέρος του βιβλίου οδηγούν στη βάσιμη υπόθεση ότι το βιβλίο απευθύνεται εξίσου στον ίδιο τον συγγραφέα. Είναι το «Εις εμαυτόν» του που θα άξιζε να προσεχτεί, ιδιαίτερα εκείνα τα αποσπάσματα που μεταφέρουν την ατμόσφαιρα από τα μαγικά «δρώμενα» της διδασκαλίας. Γνωριζόμαστε από χρόνια με τον Τ. Μπίρη στο Πολυτεχνείο, έχουμε με διάφορες ευκαιρίες συνεργαστεί, μερικές φορές μάλιστα έχουμε συγκρουστεί ανοιχτά. Όσες αντιρρήσεις όμως και αν έχει κάποιος μαζί του, ένα πράγμα δεν θα μπορούσε ποτέ να του αμφισβητήσει: το απόλυτο πάθος του για την ιερότητα της αρχιτεκτονικής, άρα και της διδασκαλίας της.

Αλλά ας στραφούμε στο μεθοδολογικό περιεχόμενο του βιβλίου. Θεμέλιο της μεθόδου που προτείνεται είναι η έννοια της *«βασικής συνθετικής δομής»* που διερευνάται με τρεις τρόπους: καταρχάς μέσω μιας παραστατικής (χειρονομιακής) ανάλυσης, μετά μέσω βιολογικών αναλογιών και, τέλος, μέσω μιας *«φυσιοσκοπικής διδασκαλίας»*. Ξεκινώντας ίσως από την περίφημη φωτογραφία του χεριού του **Le Corbusier** που «συρταρώνει» ένα τυπικό δια-

Η ΑΣΤΡΑΠΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Σπύρος Κατσίμης, *Ο καιρός της αστραπής*, ποιήματα.
Εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα 1996

Η ποιητική διαδρομή του **Σπύρου Κατσίμη** ταυτίζεται με τη γνωστή ηρακλείτεια ρήση: «Οδός άνω κάτω μία και ωυτή». Η ποίηση του, 45 χρόνια μετά την πρώτη του συλλογή (1952), δείχνει ακριβώς πως ο ποιητής καταφέρνει οδεύων διαφορετικά στάδια του Είναι, να διανύει σταθερά μια πορεία ταυτισμένη με το κοσμικό γίγνεσθαι και την παραγωγή της ποιητικής.

Το ποιητικό υποκείμενο μετά από επώδυνη αναζήτηση μιας εντελώς προσωπικής μορφοπλαστικής, αποκωδικοποιεί εντέλει το αληθοφανές των πραγμάτων και εισδύει μέσω της εσωτερικής όρασης στη μυστική γνώση του κόσμου. Μια γνώση που, η συνήθεια του καθ' ημέραν βίου, δεν μας επιτρέπει να πλησιάσουμε.

Αν δείτε τη φωτογραφία με τον γελαστόν άντρα / πάνω στο μνήμα του παλιού νεκροταφείου / μην τον θεωρήσετε νεκρό, κατοικεί στο χωριό. / Είναι στις ασχολίες του να περιποιείται τον τάφο / που ο ίδιος έφτιαξε κι έγραψε στον πέτρινο σταυρό / το όνομά του. / Κανείς δεν χαμογελάει στους άλλους τόσο πολύ / και δεν χορεύει στα πανηγύρια όσον αυτός. / Δεν είναι γραφικός, ούτε τρελός. / Επισκέπτεται τον τάφο του, γλεντάει τη ζωή / κι αργά το βράδυ, μαζί με τη μοναξιά του / πάει στο σπίτι του να κοιμηθεί.(«Συνήθεια»)

Συνήθως ο νους μας συσκοτίζεται και υποκύπτει στις ανώφελες απαιτήσεις μιας επιφανειακής αρμονίας, χωρίς να αξιώνεται την πληρότητα της αθέατης ομορφιάς. *Ο καιρός της αστραπής*, η καινούργια συλλογή του Σπύρου Κατσίμη, των εκδόσεων Γαβριηλίδη, έχει ήδη φθάσει και διαπερνάει το νου των μυημένων μ' εκείνη την πνευματική ενέργεια που μόνο η αληθινή ποιητική έμπνευση μπορεί ν' αποδώσει. Ο Σπύρος Κατσίμης ζωγραφίζει το φανταστικό σπιτικό του με απροσδόκητα χρώματα της καθημερινότητας.

Είναι ακόμη αξιομνημόνευτο το γεγονός ότι οι δύο προηγούμενες συλλογές του, *Το κίτρινο* και *Η στέγη*, σήμερα φωτίζονται λαμπρότερα από το φως της «Αστραπής» του. Είναι στ'αλήθεια πολύ τυχερός όποιος ακούσει και διακρίνει τις βροντές και τις λάμψεις του *Καιρού της αστραπής*. Διαφορετικά, ας μη μεμψιμοιρήσει. Δεν θα είναι ούτε ο πρώτος ούτε ο τελευταίος που θα έχει κάνει ένα ακόμη λάθος.

Μηνάς Ταταλίδης

έρισμα στην πολυκατοικία της Ιαισσαλίας, ο Τ. Μπίρης χρη-ιμοποιεί το ένα ή και τα δύο υ χέρια για να εκφράσει χα-ακτηριστικές *«παραστάσεις ης ιδέας»* από το προϊστορικό πίτι στο Χαμέζι ως δικές του ροτάσεις. Η τεχνική του αυτή ίναι γνωστή από παλαιότερες ημοσιεύσεις του. Οι δύο άλλες νότητες εικονογραφικής ανα-ράς στη σύνθεση (από τη ιολογία και τη φύση) είναι πίσης καθιερωμένες τεχνικές την ξένη βιβλιογραφία της αρ-ιτεκτονικής εδώ και μερικές εκαετίες. Είναι φανερό πως ο ζητούμενο εδώ δεν είναι τό-ο η πρωτοτυπία ή η παρακο-ούθηση της πρόσφατης διακί-ησης ιδεών στην αρχιτεκτονι-ή (για τις οποίες είναι φανερό ως ο συγγραφέας έχει γενικά ωρότατες επιφυλάξεις) αλλά εδραίωση ενός κοινής αποδο-ής συστήματος αναφοράς για η διδασκαλία στην Ελλάδα.

Άρα πρέπει να προσέξουμε ρίως τον τρόπο με τον οποίο ποστηρίζεται αυτή η τόσο αξιέ-αινη προσπάθεια. Γιατί, πολύ ριν φτάσει στην ουσιαστική ζήτηση για την «Κεντρική ιδέ-» και παρακολουθήσει την νάπτυξη μιας παραλλαγής του *υπαλίνου* με βάση το συρμάτι-ο σκελετό του τεχνητού άνθους σ. 30), ο αναγνώστης έχει πλη-οφορηθεί για την αξία του *διαλεκτικού, στοχαστικού και ικουμενικού πρόσωπου της δι-δασκαλίας»* (σ. 20) που προω-θείται μέσω μύθων και παραβο-ών. Οπότε δεν αποτελεί έκπλη-η η συνεχής επίκληση του πλού, οικουμενικού λόγου που θέλει να απευθύνεται αδιάκριτα σε όλους (σσ. 11, 19,76).

Πόσο «απλός» όμως μπορεί α είναι στα αλήθεια ένας μύ-ος ή μια μεταφορά σήμερα; Αυτή η εύλογη, πιστεύω, απο-ία γεννιέται κυρίως από το διάβασμα του κειμένου. Αν ραγματικά η διδασκαλία της ρχιτεκτονικής χαρακτηρίζε-αι από *«ιδιότυπη απροσδιορι-πία και ρευστότητα»* (σ. 14) αι ζούμε σε μια δύσκολη επο-χή όπου χρειάζονται *«περισσό-ερο σύνθετες και συνδυαστι-κές λύσεις»* (σ. 15) που οδηγούν στην *«αναγκαιότητα»* μιας *«ι-διόμορφης εκπαίδευσης και αυ-τοεκπαίδευσης»* (σ. 20) – τότε πόσο επαρκές εργαλείο είναι ο μύθος; Αλλά ακόμα και αν απο-δειχτεί πως είναι, ποιος είπε πως δεν εμπεριέχει σύνθετο ιδεολογικό σύστημα με τη μορ-φή *«ηθικών διδαγμάτων»* που αντανακλούν καθιερωμένες θέσεις; Η απλότητα των μύθων, με άλλα λόγια, είναι απατηλή· τουλάχιστον αυτό το ξέρουμε πια καλά σήμερα (να 'ναι καλά εκείνος ο «κακός» **Ντεριντά** και κάποιοι άλλοι φίλοι του). Θα αρκεστώ σε ένα παράδειγ-μα μόνο: το τόσο ενδιαφέρον *«μοντέλο-εργαλείο»* σύνθεσης που προτείνεται στηρίζεται σε μια αυστηρά αφαιρετική σειρά *«δομικών μελών»* που συνδυά-ζονται σκόπιμα, χωρίς να προ-καθορίζουν ή να οδηγούν σε «μορφή». Άρα πρόκειται για ένα παιχνίδι πάνω στην καθα-ρή γλώσσα της αρχιτεκτονικής, από την οποία θεωρείται ότι έχει αφαιρεθεί η καίρια ιδιότη-τά της, η σημαντική της. Αν πράγματι λείπει η σημασία που είναι ήδη ενσωματωμένη σε κά-θε δομικό μέλος, τότε εύλογα ρωτά κανείς με τι κριτήρια κα-θορίζονται τα μοναδιαία στοι-χεία της «γλώσσας» αυτής, δη-λαδή ότι είναι αυτά και όχι άλ-λα με αυτούς τους συνδυα-σμούς και όχι με άλλους, και πώς κατόπιν διδάσκεται η χρή-ση τους; Νομίζω με άλλα λόγια ότι η *«βασική συνθετική δομή»* έχει προκαθορίσει τη σύνταξη και τη γραμματική αυτής της γλώσσας, άρα και το τι θέλει ακριβώς να εκφράσει.

Αυτή η διαπίστωση δεν ακυρώ-νει βέβαια την αξία του «εργα-λείου», αντίθετα του προσδίδει την απαιτούμενη ευρύτητα για να παίξει σωστά το ρόλο του.

Η τόσο επιμελημένη εικονο-γράφηση του βιβλίου μπορεί επίσης να προκαλέσει απορίες. Για παράδειγμα, η τόσο όμορ-φη εικόνα, ενός βότσαλου της θάλασσας, του **Π. Εξαρχόπου-λου** στην αρχή του βιβλίου, ερ-μηνεύεται κατόπιν στο κείμενο (σ. 10) και έτσι ξέρουμε ποια σημασία ακριβώς του αποδίδει ο συγγραφέας. Αλλά τι συμβαί-νει με τις δύο εξίσου ωραίες φωτογραφίες του **Η. Χανδέλη** στις σσ. 101 και 103; Πόσο «σω-στά» άραγε ανταποκρίνονται τα ξύλινα κουτιά ενός ευρετή-ριου βιβλιοθήκης στην αίσθηση της μάταιης ταξινόμησης των σύγχρονων τάσεων στην αρχι-τεκτονική και τι θέλει ένα μισο-φέγγαρο πάνω από μια φέτα καρπουζιού στη συζήτηση για τα πρότυπα και τα φαινόμενα στην αρχιτεκτονική; Οι εικόνες αυτές είναι πολύ εκφραστικές αλλά θα μπορούσαν να ερμη-νευτούν με πολλούς εξίσου νό-μιμους τρόπους.

Πιστεύω πως οι παραπάνω επισημάνσεις και παρατηρή-σεις υπογραμμίζουν τη ζητού-μενη πολύπλευρη αντιμετώπι-ση της αρχιτεκτονικής και της ερμηνείας της στη διδασκαλία, την οποία άλλωστε υποστηρί-ζει όπως είδαμε και ο συγγρα-φέας. Όσο περισσότερο μας γίνεται συνείδηση αυτό, τόσο πιο ωφέλιμη αποδεικνύεται η παρουσία ενός τέτοιου βιβλίου περί μεθόδου στην Ελλάδα. Γιατί αν κανείς ακολουθήσει τα «ίχνη» που αφήνει η συνθε-τική δομή στην απρόβλεπτη πορεία από τη σκέψη στο σκα-ρίφημα, στο σχέδιο και στο χτι-σμένο έργο, μόνο τότε θα αρχί-σει να καταλαβαίνει την κρυ-φή γοητεία αυτής της αντιφατι-κής τέχνης που λέγεται αρχιτε-κτονική.

Όσο για το αρχικό ερώτημα *«Γιατί γράφει ένας αρχιτέκτο-νας για την αρχιτεκτονική»*, θέ-λω να πιστεύω πως ήταν απλό ρητορικό τέχνασμα για να αρ-χίσει το ξετύλιγμα της μαγικής κλωστής της ιστορίας και τίπο-τα άλλο.

Την απάντηση την έχουν ήδη δώσει άλλοι καταξιωμένοι αρ-χιτέκτονες πριν από τον Τ. Μπί-ρη – αλλά ακόμα και αν έλειπε η ετυμηγορία τους νομίζω πως η ερώτηση δεν θα είχε πάλι νόη-μα· είναι σα να ρωτάμε αν μπο-ρούν (ή αν έχουν δικαίωμα) οι αρχιτέκτονες να σκέφτονται ή όχι...

Λημήτρης Φιλιππίδης.

του εκδοτικού οίκου Δωδώνη, που επιμελείται εδώ και χρόνια η ποιήτρια **Μαρία Λάζου**.
Την ωραία έκδοση συμπληρώνει το εμπεριστατωμένο και πολύ ενδιαφέρον επίμετρο του θεατρολόγου **Βάλτερ Πούχνερ**, που πραγματεύεται το θέμα της πρόσληψης του Κάρλο Γκολντόνι στην Ελλάδα, ενώ ένας ακόμη θεατρολόγος ο **Πλάτων Μαυρομούστακος** προλογίζει το έργο και μας δίνει ένα συνοπτικό αλλά ιδιαιτέρως κατατοπιστικό βιο-εργογραφικό χρονολόγιο του μεγάλου ανανεωτή της ιταλικής κωμωδίας τον 18ο αιώνα.

Ξεφυλλίζοντας το τεύχος 7 του περιοδικού *Ποίηση* (Άνοιξη-Καλοκαίρι 1996) ανακαλύπτει κανείς το διαρκές ενδιαφέρον για την ποιητική τέχνη με μεταφραστικές πρωτοβουλίες όπως, λ.χ., δοκιμίων για την ποίηση των **Charles Olson, Randall Jarrell, Joseph Brodsky, Alfonso Berardinelli**, αλλά και ρηξικέλευθες μεταφραστικές επιλογές ποιημάτων και ποιητών, όπως λ.χ. όταν ο **Βίκτωρ Ιβάνοβιτς** μεταφράζει τα ρουμανικά ποιήματα του **Paul Celan** ή ο **Μίμης Σουλιώτης** βουτά στα βαθιά με τα Ποιήματα του **Κάτουλλου**, ή ο **Ευριπίδης Γαραντούδης** εκτινάσσεται στα ύψη με τη μετάφραση των ποιημάτων από την Ελλάδα του **Salvatore Quasimodo**. Την καρδιά του τεύχους κλέβει η θαυμάσια **Marina Tsvetayeva** με την ποιητική συλλογή της «Μετά τη Ρωσία» που μεταφράζει και παρουσιάζει η **Ιωάννα Σαββίδου**.

ο χαρτοκόπτης

Περί μικρότητος

ΜΕ ΔΕΔΟΜΕΝΟ ΟΤΙ Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ είναι ρατσιστική –ή τουλάχιστον ο τρόπος που τη χρησιμοποιούμε– λέμε: «δεν είναι και πολύ άντρας» και εννοούμε ότι κάποιος είναι ομοφυλόφιλος – ηθελημένα αγνοώντας ότι πολλοί ομοφυλόφιλοι είναι πολύ πιο άντρες από πολλούς ετεροφυλόφιλους. [«άντρας», «ανδρισμός» μια άλλη αμφισβήτησιμη και κοινωνικά φορτισμένη έννοια]
Με δεδομένο ότι χρησιμοποιούμε και πάλι τον ανδρισμό σαν σημαία λέγοντας «σιγά τον άντρα» αναφερόμενοι είτε στην ικανότητα και ρώμη (συνήθως σεξουαλική), είτε στην πυγμή κάποιου.
Κι επίσης, ότι λέμε για κάποιον ότι είναι πολύ άντρας, αναφερόμενοι και πάλι στη σεξουαλική του δεινότητα αλλά και στην αρρενωπή του –σύμφωνα με τα πρότυπα– εικόνα.

ΚΑΙΡΟΣ ΝΑ ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΟΥΜΕ και το νόημα της μικρότητας. Κυρίως γιατί το να είναι κανείς μικρός είναι μια ιδιότητα χωρίς φύλο. Άφυλη λοιπόν αλλά και αφόρητα συγκεκριμένη ως ανθρώπινο χαρακτηριστικό η μικρότητα, η ποταπότητα, φανερώνει πάνω απ' όλα δειλία κι αδυναμία χαρακτήρος. Η μικρότητα είναι το αντίθετο της μεγαθυμίας, το αντίθετο της ουσιαστικής συγκρότησης του χαρακτήρα των ατόμων. Μερικές φορές, μάλιστα, είναι γνώρισμα ατόμων που αυτοθωπεύονται και τρέφουν συναισθήματα αυτολύπησης, διότι ποτέ δεν κατάφεραν να θεμελιώσουν μια ισχυρή, μια εντελή προσωπικότητα. Είναι άξια λύπησης;

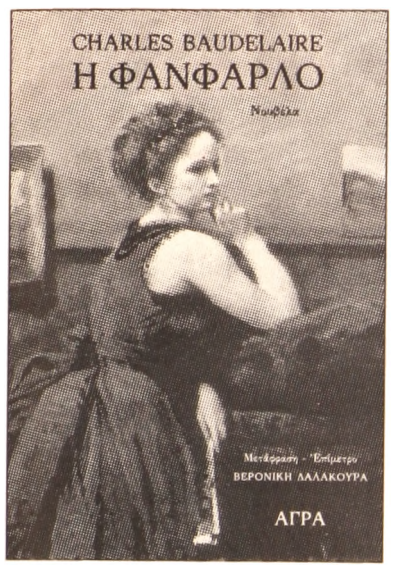
ΚΑΤΑ ΜΙΑ ΕΝΝΟΙΑ ΝΑΙ, κατά μία άλλη όχι. Η δημοκρατική κοινωνία αρνείται τους Καιάδες· οι πολίτες της, εμπνεόμενοι από ανθρωπιστικά ιδανικά τόσο παλαιά όσο οι μεγάλες αστικές επαναστάσεις (για να μην προσφύγουμε και πάλι στην αρχαιότητα), στην καλύτερη περίπτωση συμπαραστέκονται σε τέτοιου τύπου άτομα, στη χειρότερη αδιαφορούν. Η οργή είνα ανώφελη διότι αυτοαναλώνεται. Η αδιαφορία είναι κι αυτή «μια κάποια λύση», μόνον που δεν αντλεί από τα υγιέστερα των ανθρωπίνων στοιχείων. Η επιείκεια είναι προτιμότερη από την αδιαφορία. Εάν ούτε αυτή είναι ικανή να διαπεράσει το α-τελές άτομο, παραμένει τουλάχιστον στοιχείο πολύτιμο χαρακτήρος.

ΟΠΟΥ ΑΤΕΛΕΣ ΑΤΟΜΟ: το περιβάλλον και φέρον τον εαυτό του ως ένδυμα. Πασιχαρές κυκλοφορεί περιβεβλημένο τον εαυτό του. Φίλαυτο και μίζερο την ίδια στιγμή, διοχετεύει τη μιζέρια και περιφέρει τη φιλαυτία. Και διαστρεβλώνει. Ό,τι δεν το συμφέρει, ό,τι θεωρεί ότι δεν το αφορά. Άτομο σε μοναχική τροχιά αλλά επικίνδυνο. Όταν συγκρούεται με τις τροχιές των άλλων. Δεν πέφτει ανώδυνα σαν μετεωρίτης σε κόσμους άλλων γαλαξιών. Κυκλοφορεί και συγκρούεται μεθ' ημών, παρ' ημών. Τα θραύσματα που εξοβελίζει είναι ικανά να προκαλέσουν αιμοδιψή ατυχήματα. Αγάλλεται είναι το ερώτημα; Εάν όχι, τότε πρόκειται για κίνηση δίχως νόημα. Ανέστιος και μόνος, άλλον στόχο δεν έχει παρά τη ματαιότητα. Των κινήσεων, των πράξεων, της ύπαρξης. Πλήρης του εαυτού του και συντετριμμένος από εσωτερικάς, και μόνον, αμυχάς (διότι ουδέν τραύμα ημπορεί να αγγίξει το μεγεθυμένο Εγώ του) πορεύεται. Τό μόνο που χάνει είναι η πορεία εν ειρήνη. Η εσωτερική γαλήνη. Μια και εν προκειμένω η απώλεια αφορά ένα τέτοιο άτομο, καίτοι θλιβερή είναι ασήμαντη.

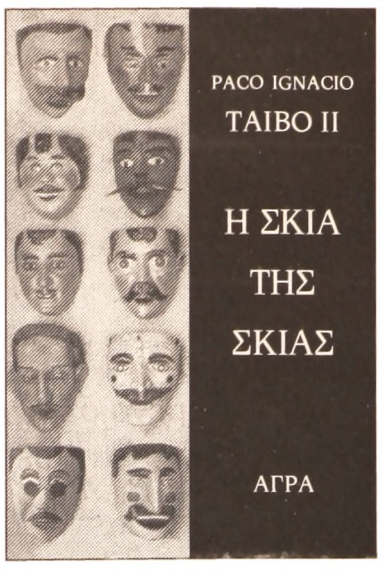
ΑΠΟ ΤΗ
ΛΙΛΥ
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

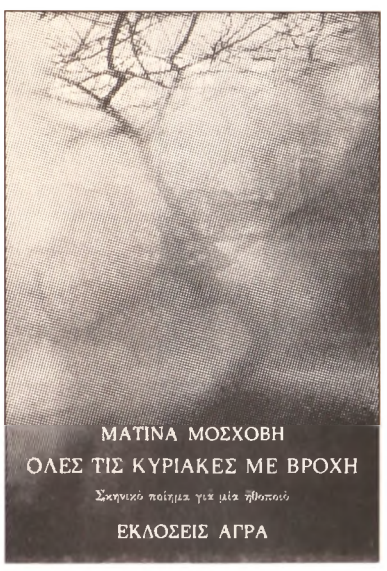

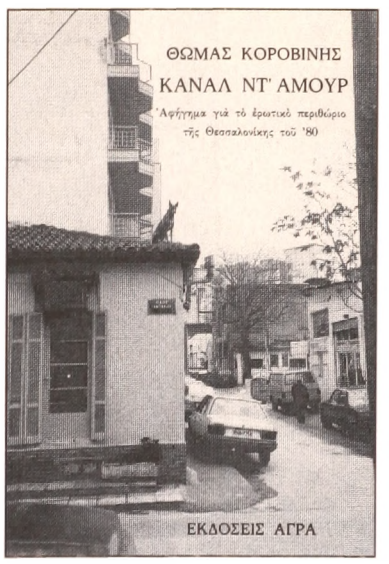

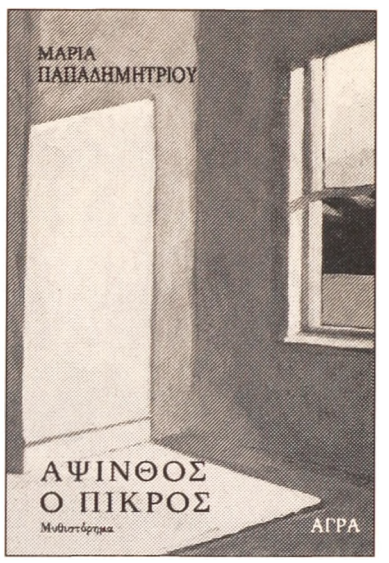

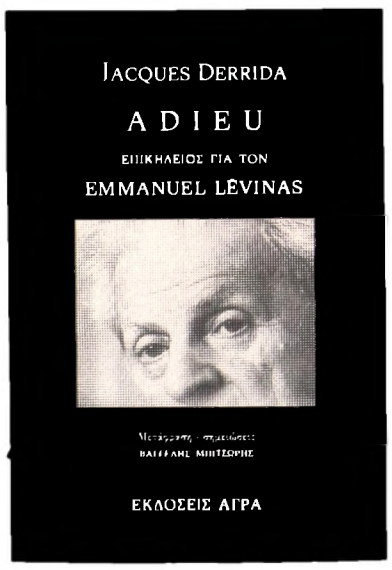

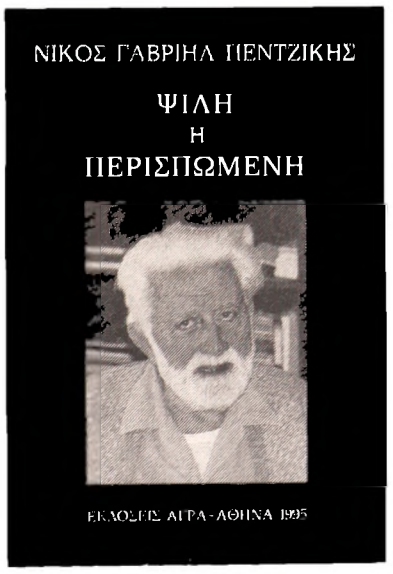

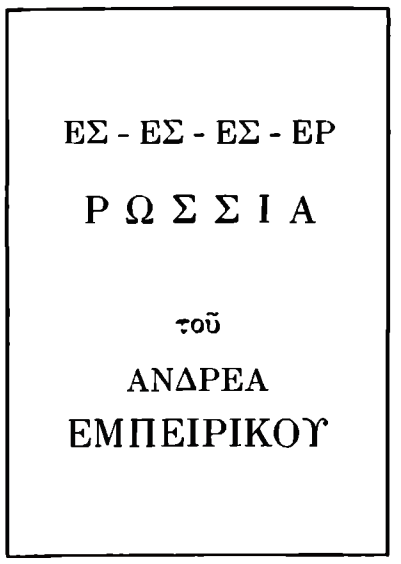

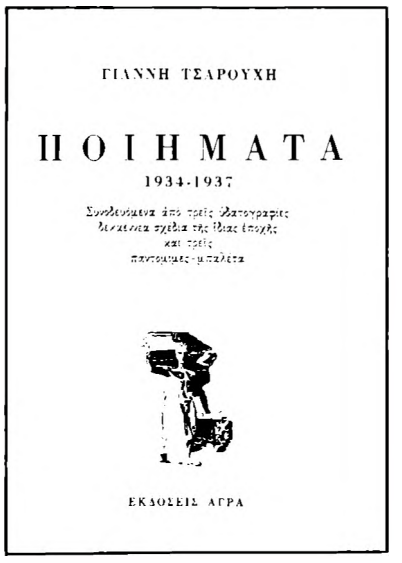

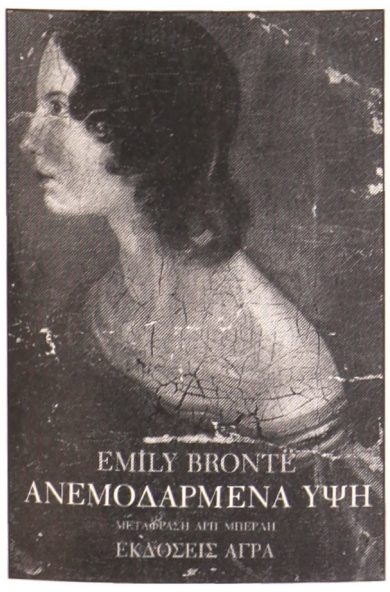

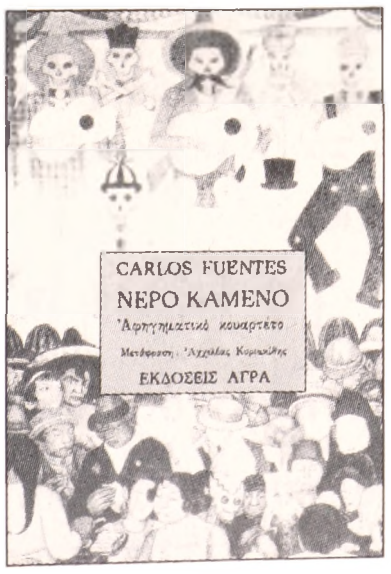

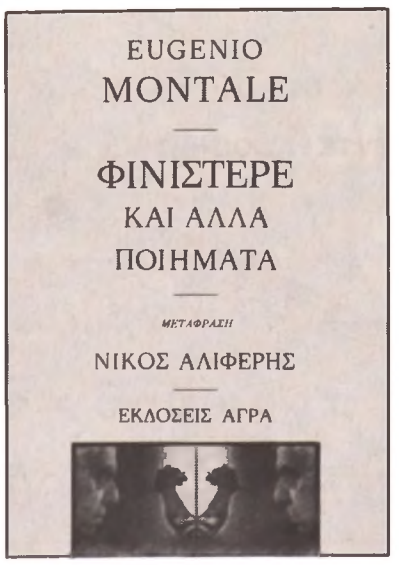

Σύγχρονη ἑλληνική πεζογραφία

Η. Χ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ροζαμούνδη

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

1ο ΒΡΑΒΕΙΟ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΔΙΑΒΑΖΩ

Μετά τήν πρόσφατη ἐπανέκδοση τῶν βιβλίων τοῦ *Ἡ. Χ. Παπαδημητρακόπουλου* ***Ὀδοντόκρεμα μέ Χλωροφύλλη***, ***Θερμά Θαλάσσια Λουτρά***, ***Ὁ Γενικός Ἀρχειοθέτης***, οἱ ἐκδόσεις «Νεφέλη» κυκλοφοροῦν τήν τέταρτη συλλογή διηγημάτων τοῦ γνωστοῦ πεζογράφου ὑπό τόν τίτλο ***Ροζαμούνδη***.

Ὁ Παπαδημητρακόπουλος, δεξιοτέχνης τοῦ μικροῦ κειμένου καί τῆς λιτῆς φόρμας, παγιδεύει καί πάλι τόν ἀναγνώστη στήν ἰδιαίτερη γοητεία τῶν πεζογραφημάτων του, ἐνῶ ταυτοχρόνως προωθεῖ τό ἑλληνικό διήγημα σέ τολμηρούς ἀφηγηματικούς χώρους.

Ἐπίσης κυκλοφορεῖ τό βιβλίο ***Ἐπί πτίλων αὔρας νυκτερινῆς***, πέντε προσωπικά κείμενα γιά τόν Παπαδιαμάντη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... προωθοῦν τό ἑλληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ - 10680 - ΤΗΛ. 3607744